

PETRI ANDREAE
MATTHIOLI MEDICI
Senensis Commentarii,

IN LIB. SECUNDVM PEDACII DIOSCORIDIS
ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

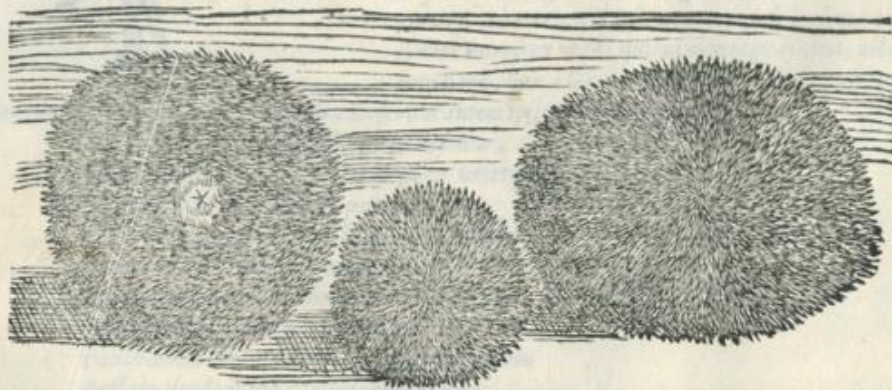

N PRIMO, charissime Aree, libro, quem de medicinali materia condidimus, de aromatibus, oleis, unguentis, arboribus, & nascentibus ex eis succis, lacrymis, seminibusque differuimus. In hoc autem secundo de animantibus, melle, lacte, adipe, frugibus, atque oleribus explicabimus, subnexis herbaceis, quæ acri prædita sunt facultate, utpote quæ cum ipsis cognatione iuncta sint: qualia allium, cepa, sinapi intelliguntur. Idque ideo, ne cognatorum vires disjunctis videamur.

Εἰς ἕνος, θαλάσσιος. ECHINVS MARINVS.

CAP. I.

MARINVS Echinus stomacho, uentrique utilis est: urinam cit. Huius testa cruda inassata commodè medicamentis admiscetur, quæ pforas abstergunt. Crematæ uerò cinis sordida ulcera expurgat, luxuriantem carnem reprimat,

Echini marini
consideratio,

Iouij error,

ECHINVS marinus notissimus est, ijs præsertim, qui in Italia tam Tyrrheni, quàm Adriatici littora acco-
lunt. Ingentem Echinorum numerum uidimus nos, dum placidis mare ageretur undis, in alueo magni portus Ciuitatis ueteræ in Romano litore, nigris horrentibus spinis. Alios uerò uidi ex Pirano Istriæ oppido allatos, his longè maiores, purpureo colore suffusos, quos Echinometras appellauerim, quòd scripserit Aristoteles libro IIII. de historia animalium capite quinto, hos cæteros magnitudine excedere. Habentur circa Toronem Echini marini candidi testa, spina, & ouo: angeli forma productiore, quam cæteri, soliti: spinis paruis, non rigidis, sed mollioribus. Genera (ut idem inquit) Echinorum plurima sunt. Primum, quod cibo idoneum est, in quo, quæ oua appellantur, magna, esculentaque consistunt, pariter in maiore corpore, & minore: nam nouelli adhuc, paruique plenusculi illis cõstant. Secundum, ac tertium spatagi, ac brisi, quæ genera pelagia sunt, raraque inuentu. Ad hæc, quæ Echinometra appellatur (quasi matrem, aut matricem dixeris echinorum) quæ quidem omnes magnitudine excedit. Genus item aliud est minutum, spinis longis, prædurisque, gigni in alto gurgite solitum, quo nonnulli ad destillationes urinæ medicamento utuntur. Quo fit, ut Paulum Iouium planè aberrasse crediderim: quippe qui suo de Romanis piscibus libello, Echinometram Aristoteli destillationibus urinæ opitulari, non autem huiusce minuti genus, memoriæ prodiderit. Corpus Echini elibanti forma uisitur, priore, atque nouissima parte spissum, & continens: cætera uerò non continuum, sed simile laterne, cui non obducta membrana est. Omnium maxime à natura muniti sunt, utpote qui testa undique spinis circumuallata celentur, quibus utuntur perinde ac pedibus: ijs enim nitibundi mouentur, sedemque permutant, cuius rei argumentum est, quòd semper algam spinis implexam gerant. Euenit autem, ut quod caput appellant, & os, echinis uersum in terram sit: quod uerò ad excrementi exitum deputatum est, id supra habeatur. quod

quod idem omnibus turbinatis, patellisq; euenit: pastus enim de imis petatur necesse est. Vnde fit, ut os inuersum ad pastum sit, excrementum uero superius parte prona testæ contineatur. Dentes quini Echinis omnibus sunt, caui intrinsecus: inter quos caruncula quædam interiaccens linguæ officio fungitur, mox iungitur gula, deinde uenter in partes quinque distinctus, perinde ac si plures numero uentres hoc animal habeat: sunt enim omnes distincti, pleni; uacatis materiæ, & ex uno stomacho dependent, in unumq; ostium excrementi finiunt. Caro echinis circa uentrem nulla, sicuti in uniuerso corpore. Sed quæ oua appellantur, numerosiora testæ adherent, membranulis singula obuoluta, & paribus distincta interuallis: nigra etiam quædam circum ab ore fusim sparguntur, nomine adhuc nullo appellata. Sed cum non unum, sed plura genera Echinatorum sint, omnium partes quidem eas omnes sortiuntur: sed oua appellata, nec omnes cibo idonea, & parua admodum continent, exceptis ijs, qui uada incolunt. Tradunt scuitian maris Echinos præ sagire, correptisq; operiri lapillis, mobilitatem pondere stabilientes. Quod ubi uidere nautici, statim pluribus anchoris nauigia infranant. hæc ex Aristotele. Meminit utriusq; Echini Galenus, marini, scilicet, & terrestris unico tantum capite libro x. simplicium medicamentorum, sic inquit. Erinacei utriusq; tum marini, tum terrestris corpus totum usum cinerem efficit facultatis tum extergentis, tum digerentis, tum detrahentis. Itaque eo quidam & ad excrescentia, & ad sordida usi sunt ulcera. Animal, quod ἐχίνος θαλάσσιος Græcis, Latinis Echinus marinus appellatur: Hispanis, Erizo de la mar: Italis, Riccio marino.

Echinorū uires ex Galen. Nomina.

HYSTRIX, ECHINVS TERRESTRIS.

Εχίνος χερσαίος. ECHINVS TERRESTRIS.

CAP. II.

TERRESTRIS erinacei corium combustum alopecijs cum pice liquida aptissimè illinitur. Asicatum corpus, & cum aceto musso potum renum uitij auxilijs est: item aquæ, quæ cutem subijit, conuulsionibus, elephantia, & malè habitis, quos cachectos uocant: uiscerum fluxiones exiccat. Eiusdem iccur fictili solibus excocto arefactum, ad eosdem usus utilissimè reconditur.

TERRESTRIS Erinaceus uulgaris notitiæ animal in Italia est. Duplici constat genere, canino scilicet, ac suillo, quemadmodum & tassus. Differentia dignoscitur ex eorum rostro. Idnanque alij suillum, alij uero caninum habent. Rarò ex cauernis exeunt, nisi noctu, quo fit, ut nocturno tempore à uenatoribus plerunq; capiantur. Maturefcentibus uis per æstatem, & autumnum uineas petunt, ubi ad uuas, quæ solum attingunt, accedentes, acinos pedibus diducunt. His constrictis in terra, in orbem se conglomerant, & super eos se uolunt, itaq; spinas affixos portant in speciem. Eodemq; actu syluestrium arborum poma à uentis decussa, aut maturitate decidua, in cauis arbores gerunt. Inter quadrupedes solus Erinaceus uolatilium more testes remibus hærentes habet: eaq; propter uelocissimè coit, non quidem aliorum quadrupedum more superueniens, sed erectus coniungitur propter spinas. Vbi præsensit uenantem, statim in globum se contrahit, ne quid comprehendi possit præter aculeos: itaque oblatrantes deludit canes. Affusa conglomerato aqua, illico soluitur is, & ingreditur. Frigidi temperamenti animal Echinus est, excrementis compluribus redundans, quibus aculei nutriuntur. Idcirco eius carnes in medicamentorum potius, quàm in ciborum usu sunt expetendæ: terrestres enim eum sint, agrè concoquantur, & minimum sanè præbent alimenti. Vires longè plures ijs Echino reddidit Rasis libro de sexaginta animalibus. Veruntamen quoniam illa, quæ ibi leguntur, potius apocrypha, quàm fide digna semper existimari: ideo hic ea adnotanda non duxi. Cæterum qui sunt harum rerum cupidi, eò se conferte poterunt, ubi diffusius tractantur. Erinaceorum generi adscribitur HYSTRIX, quòd forma sit illi non absimilis, quanquam corpore longè maior: quin & longioribus aculeis, firmis, tenuissimè mucronatis undequaque riget: in specubus moratur, & noctu magis, quàm interdiu ad pascua exit. Latet hoc animal hyeme in cauernis, ut ursus, totidemq; diebus fert utero foetum. Irata hystrix intendit cutem, & tunc suos iaculatur aculeos. Quo fit, ut non modo canes, sed quandoque uenatores feriatur.

Echini terrestris consideratio.

Echini terrestris facult.

Hystricis mētio.

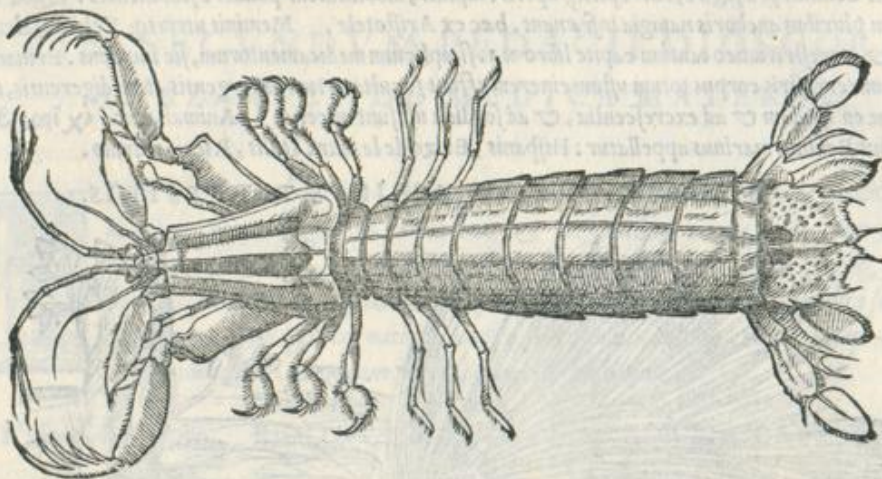
riat. Combusti cinis potus (ut Plinius est auctor) partus conceptos continet. Animal, quod ἐχίνοσ χερσαίος Graeco sermone, Echinus terrestris Latino uocatur: Arabico, Ceufud, siue Caufed: Italico, Riccio terrestre: Germanico, Hechel, aut Ygel: Hispanico, Erizo: Gallico, Herison.

Ἴπποκάμπος. HIPPOCAMPVS.

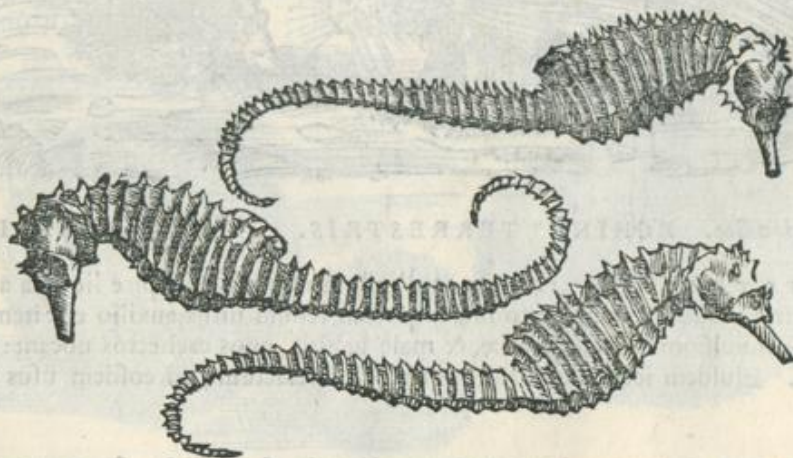
CAP. III.

HIPPOCAMPVS marinum animal est exiguum. Cuius cremati cinis exceptus cum liquida pice, aut axungia, seu amaracino vnguento illitus, alopecias replet.

HIPPOCAMPVS, LOCUSTAE GENVS.

HIPPOCAMPVS, EQVVLVS MARINVS.

Hippocampi
consideratio,
& opiniones.

QUANQVAM non desunt scriptores, tam inter ueteres, quam recentiores, qui in locustarum genere Hippocampum recenseant, quiq; ad multos in medicinis usus cum commendent; eorum tamen haecenus reperi neminem, qui peculiaribus notis eius historiam tradiderit, effigiemq; exprompserit. Caterum sunt, qui credant, Hippocampum id nominis sibi ascivisse ab erucis, quae in hortis olera; in campis uero herbas uniuersas, & arborum frondes depascuntur, quasq; proprie Graeci ἄμπερος uocant. quippe quod illis fortasse forma, ac facie sit persimilis. Ad haec non desunt, qui Dioscoridem mirentur, quod scripserit, Hippocampum exiguum animal esse, cum tamen nomen plerunque magnitudinem innuat: ἵππο enim Graecis grande significat, ut hipposelinum, hippolapathum, hippomarathrum clarissime demonstrant. Veruntamen non ob id Dioscoridem impugnandum existimant, nec pariter alios, qui de eo idem scripserunt. Quoniam licet comparatum hoc animal marinis beluis, alijsq; in aquatiliu genere grandioribus, paruum uideatur; si tamen eo erucarum generi comparatur, quarum imaginem, formamq; reddit, & a quibus nomen accepit, grande sane fuerit. Vnde inclinavit quandoq; animus, eum esse Hippocampum, qui piscatoribus Aquileiensibus uulgo uocatur Faloppa. Corpus huic inest locustae modo in longitudinem protensum: capite, & ceruice oblongis: chelis minime bifidis, sed acutissimis solidisq; aculeis rigentibus: pedibus sexdenis, quorum decem, qui circum os habentur, scorpionum caudas extremitatibus referunt; caeteri uero ut in locustis spectantur. Cornua capite gerit sex, quorum postrema in latum funduntur. Dorso est flexuoso erucarum modo, adeo ut in secco earum ferè modo perambulet. Caudam gerit latam, alis pluribus se pandentem, rigentibus undiq; aculeis, maculis duabus purpureis naturæ artificio insignitam: adeo ut his notis quasdam uillosas erucas referat in nigro rufescentes, quae pari forma sub terra degunt in hortis,

Prima opin.

hortis, & agris, olerum, & segetum radices erodentes. Has Tridentina rura uocant uulgò Cagne; Ananienses uerò, quòd uillose sint, Orsolane. Qua appellatione planè uidetur uulgus illud secutum Columellam, qui has erucas hirsutas nominat. Proueniunt hæc in Tridentino agro frequentissima, exeuntq; è terra plerunq; imbrum tempore: nam quæ prope herbarum radices in cauernulis se condunt, facile aquarum ingressu suffocantur. Quapropter olitores ijs uenantur aduenientibus pluuijs, irrigantq; hortos, ut postea exeuntibus mortem inferant. Quo fit, ut, si uera referunt, qui dicunt, Hippocampum è locustarum genere esse (id enim uidetur inter antiquos fateri Plinius lib. xxxii. cap. xi. & inter recentiores Marcellus Dioscoridis interpres) nullum aliud marinum animal sese offerat, quod illud magis referre ualeat, quàm id, de quo diximus. Sunt & alij, qui pro certo uelint, Hippocampum esse pisciculum illum, uel potius marinum monstrum, qui quibusdam Dracunculus, alijs uerò Equiculus marinus uocatur, cuius nullus in cibis usus, flexuosum equum Hippocampum uertentes. Visitur plerunq; hic in piscarijs foris inter minutiores pisciculos, semidrantali longitudine: capite potius draconis, quàm equi: rostro anteriori parte prominente, pectore arcuato, gibboso dorso, duplici utrinq; aculcorum processu, rectis lineis à capite ad caudam usq;. Gerit & in capite spinas adeò sursum porrectas, ut cristæ speciem præbeant, nec disparibus aculeis torquis in modum collum præcingitur: è quibus alia oritur aculeorum series medium interfecans pectus, duorum media, quæ utrinq; latera transcurrunt. Cauda illi tenuis, & unci modo reflexa. Horum opinionem, sicut & aliorum, cur rationibus, aut auctoritatibus comprobem, cur item contrà reprobem, sanè non habeo, cum hætenus nusquam in probatissimorum auctorum monumentis legerim, qui per notas ipsam delineaauerit. Nam etsi Plinius libro xxxvi. cap. v. dum Praxitelis, & eius filij Cephisodori admiranda percurrat marmora, uideri asserat in maxima dignatione Cn. Domitij delubro in circo Flaminio Neptunum, Thetium, atq; Achillem, Nereidasq; supra delphinos, & hippocampos; cum tamen hæc poetice fabulosaq; sint, nullam certè ijs adhibendam esse fidem existimauerim. Multa enim & pictorum, & sculptorū adhuc extant fragmenta, ubi locis innumeris marini uisuntur equi piscium in morem natantes, quibus tantum equina sit facies, reliquum uerò corporis partim numerosis squamis contectum, alisq; perquam amplis ad natandum munitum piscium modo, partim uerò serpentis instar prælongum ac sinuosum, magna quidem, non parua corporis mole. Quòd si fabulosa sequamur, hos facile Plinio Hippocampos esse probabimus. Quare potius dixerim ea, quorum historia ignoratur, omnibus fuisse, & esse cognitu difficillima, cum alijs coniecturis tantum agatur. Hippocampi uires recensuit Galenus libro xi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Et Hippocampum animal illud marinum si totum ufferis, alopecij prodesse proditum quibusdam est, ipsumq; uidelicet desiccantis esse facultatis, & tenuium partium, aut certe eius cinerem: quem quidam unguento amaracino commiscunt, quidam picis liquidæ, alij ueteri adipi suillo hæc Galenus. Ceterum longè alias Hippocampi uires reuulit Aelianus lib. xi. cap. lxi. de historia animalium: cuius uerba hic subiiciam. Rei piscatorie ritè periti homines dicunt Hippocampi uentrem in uino decoctum si quis dederit cuiquam bibere, eum primò ex ea potione acerrimo singultu affici, deinde tustire, & sicca quidem tusti uehementer torqueri. At enim nihil excreare, sed & superiorem ei uentrem intumescere, & calidos uapores in caput sursum efferri, ac inde per nares minutatim defluere, & pusculentum odorem reddere, simul & oculos eius sanguine suffusos ignei coloris flagrantia laborare, & eorundem oculorum genas inflari, & uomendi quidem cupiditate ardere ferunt, uerum nihil emittere. Quòd si natura euicerit, hunc tamen, periclitata prius morte, in obliuionem, & dementiam incurrere. si in uentrem inferiorem delapsus fuerit, ipsum omnibus iam membris captum è uita excedere. Ex morte porro qui euadunt, mente capti aquam summo studio persequuntur. hanc enim ipsam idecirco expetunt aspicerè, tum stillantem audire, quòd sanè eis ægri tudinis leuationem afferat, & somnum conciliet. Itaq; ad perennes fluuios, aut ad litora, aut iuges fontes, aut lacus commorationes eis gratæ sunt, & iucunde: cum tamen non magnopere desiderent bibere, sed & ipsum natare, & pedes aqua alluere eis plurimum iucunditatis adfert. Sunt qui non hæc mala dicant huius bestie uentrem creare, sed Hippocampum algam acerbissimam, ex qua ita afficitur, depasci. Veruntamen solertia ueterani piscatoris, & ad res maritimas bene prudentis, salutaris etiam repertus est Hippocampus. is & Cretensis erat, & filios admodum adolecentes piscatores etiam habebat. Accidit autem, ut hic piscator Hippocampus simul cum alijs piscibus caperet, & peradulescentes à rabida canicula morderentur. Cum eorum in Meithyna Cretensi ad litus iacentium uicem dolentes spectatores interficiendam caniculam censerent, & illius iecur medicamentum ad rabiem edendum iuuenibus dandum esse: alij consulerent à Diana salutem petendam esse; senex piscator eos de consilijs, quæ afferrent, laudatos dimisit, & Hippocamporum exenteratorum alios assos eis comedendum dedit, alios in acetum & mel contriuit, ijsq; morsus ulcera obligauit, atq; hominum adulescentium rabiem uicit, eosq; ad incolumitatem tandem restituit. hætenus Aelianus de Hippocampi uiribus. Hoc animal ut Græcis ἵπποκᾶμα, ita etiam Latinis Hippocampus appellatur: Italis pariter Hippocampo.

Opinio altera.

Hippocampi uires ex Gal.

Hippocampi uires ex Aeliano.

Nomina.

ἵπποκᾶμα, Κίρκη, Κίονα. PURPURA, BUCCINA, CIONIA.

CAP. IIII.

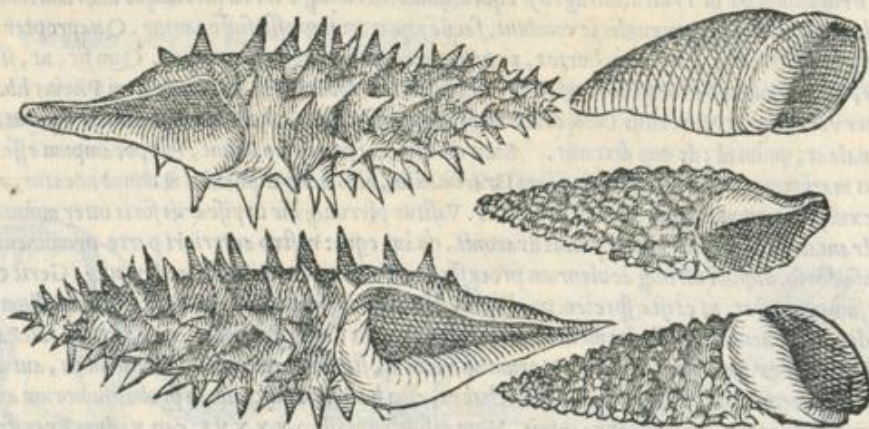
PURPURA uita exiccat, dentes abstergit, excrescentias in carne cohibet, ulcera purgat, & ad cicatricem perducit. Eadem præstant concremata Buccina, sed uehementius vrunt. Siquis salis plena fistili crudo adurat, dentificio conueniunt: ambustis utiliter illinuntur, quibus solui medicamentum non oportet: nam posteaquàm vulnus cicatricem duxerit, ipsum in testæ modum induratum, sponte sua deciderit. Fit etiam calx è buccinis, ut in eius mentione demonstrabimus. Cionia uocantur purpurarum, buccinarumq; mediæ partes, circa quas testæ volumen clauiculatim intorquetur. Cremata simili modo, maiorè purpuris, buccinisq; facultatem urendi consequuntur, quoniam apprimendi naturam obtinent. Buccinarum carnes ori gratæ sunt, & stomacho vtilis, sed aluum non molliunt.

SVNT

Distiguitur hoc animal.

Distiguitur hoc animal.

Distiguitur hoc animal.

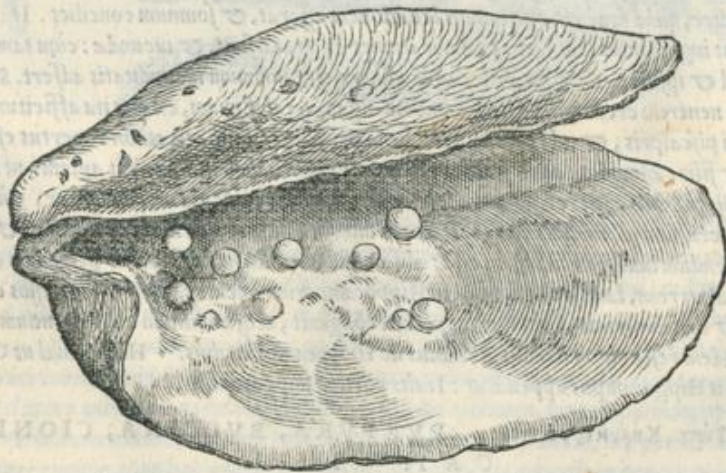
Purpurarum
confid.

SUNT & Purpuræ marini pisces, eius sanè generis, quæ testa integuntur. Hæ (ut auctor est Plinius lib. 1 x capite xxxvi.) illum magni pretij florem retinent, purpureum proprie dictum, tingendis regum uestibus expetitum. Hunc in medijs faucibus gerunt, candida quadam uena conclusum, colore nigricantis rosæ pellucidum. Viuas capere contendunt, quia cum uita sua succum illum euomunt. Latent circa canis ortum tricenis diebus. Congregantur uerno tempore, mutuoq; attritu lentorem cuiusdam ceræ saluant. Lingua Purpuræ digitali longitudine, qua pascitur perforando reliqua conchylia: tanta duritia aculeo est. Capiuntur autem purpuræ paruulis, rarisq; textu ueluti nasis, in alto iactis. Inest ijs esca, clusiles, mordacesq; conchæ, quales mitulos uidemus: hæ semineces, sed redditas mari auido hiatu reuiuiscetes, appetunt purpuræ, porrectisq; linguis infestant. At ille aculeo extimulatæ claudunt sese, comprimuntq; mordentia: ita pendentes auuiditate sua purpuræ tolluntur. Aqua dulci necantur, & sicubi flumini immerguntur: alioqui captæ diebus quinquagenis uiuunt salua sua. Anno magnitudinem implent, celerimeq; crescunt, quemadmodum & conchylia omnia.

Buccinum.

Est in purpurarum genere & Buccinum ad similitudinem eius buccini, quo sonus editur: unde & causa nomini, & rotunditate oris in margine incisa. Sed maior est purpura, cuniculatim procurrente rostro, & cuniculi latere introrsus tubulato, qua proferatur lingua. Cui circum orbis aculeati, qui buccino non insunt, sed utrisq; orbis totidem, quot habent annos. Buccinum non nisi petris adhæret, circaq; scopulos legitur. Purpuræ, buccinaq; simul, quemadmodum & reliqua conchylia genera longa sanè narratione scriptis celebrata sunt ab Athenæo. Ad eius igitur uolumina accedant ij, qui plura scire desiderant. Sed quoniam

MARGARITARVM CONCHA.

Margaritarū,
& earum con-
chæ historia.

MARGARITAE, quæ non modò ad mulierum, hominumq; decorem, sed etiam ad medicamenta maximo luxu expetuntur, à marinis & ipse gignuntur conchis, hic inter pretiosa conchylia eas recensere non ab re fore duximus; præsertim quòd neq; Dioscorides, neque Galenus de his quicquam, quod legerim, posteritatis memoriæ prodiderunt. Nasci itaque animalia, quæ margaritas gignunt, in oceano Indico refert Plinius lib. 1 x. cap. xxxv. Fertilis admodum earum est Taprobane, & Torois, item Perimula promontorium Indiæ, circa Arabian in Persico sinu maris rubri. Origo, atque genitura conchæ est haud multum ostrearum conchis differens, ut liquidò constat ex ijs, quas nostri uulgò Madriperle appellant, quæ ad nos deferuntur. Has ubi genitalis anni stimulauerit hora, pandentes sese quadam oscitatione impleri rosçido conceptu tradunt, grauidas factas postea eniti, partumq; concharum esse Margaritas.

ritas, pro qualitate roris accepti. Nam si purus influxerit, candorem conspici: si uero turbidus, & foetum sordescere: eundem pallere caelo minante conceptum. Et ex eo quippe constare, caeliq; eis maiorem societatem esse, quam maris. Inde nubilum trahi colorem, aut pro claritate matutina serenum: si tempestiue fatientur, grandescere & partus: si fulguret, comprimi conchas, & pro icuniij modo minui. Si uero & tonnerit, pauidas, ac repente compressas, quae uocant Phlyemata efficere speciem, uerum inani inflatam sine corpore. Caetero in aqua molles sunt Margaritae, at exemptae protinus durefcunt. Quidam tradunt, sicut apibus, ita concharum ex aminibus singulas magnitudine, & uetustate praecipuas esse, ueluti duces, mirae ad cauendum solertiae. Quocirca has summo studio petunt urinantes piscatores: siquidem capto rege facilius caeteras palantes retibus includunt. Concha ipsa cum manum uidet captiosam, comprimit sese, operitq; opes suas gnara propter illas se peti, manumq; si praeueniat, acie sua abscondit, nulla iustiore poena, & alijs munita supplicijs. Captae multo obruuntur sale in uasis fictilibus: nanq; erosa carne, uniones, siue margaritae purae, & expurgatae decidunt in ima uasis. Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, laeuore, pondere; tanetsi rare admodum sint Margaritae, quae his omnibus dotibus praesent. Tradit Iuba Arabicis concham esse similem peccini insecto, hirsutam echinorum modo, inesseq; illi Margaritam grandini similem. In conchis quaternos, aut ad summum quinos uniones reperiri Plinius scriptum reliquit. Verian Americus Vesputius, qui nostro aeuo liburnicis omnem fere australem oceanum explorauit, talem ibi concham se quandoque habuisse testatur, in qua uniones ultra centum, & triginta reperti sunt. Quod non modo confirmant ij, qui post ipsum ad occidentales Indias nauigarunt; sed etiam addunt numerosiores ibi uniones in una tantum concha nasci: praeterea alia plura de Margaritarum historia referunt, quae a Plinij sententia plurimum dissident. Porro certum est & nasci, & capi margaritas in oceano occidentali Scoto, & Anglico sinu, sed eas quidem paruas, nec adeo pellucidas, ut orientalibus comparari possint, & quibus contextum thoracem asserunt, quem Diana templo Iulius Caesar dicauit. Ad haec non in mari tantum, sed etiam in fluminibus aquae dulcis conche proueniunt, quae margaritas gestant. Huius autem rei ego quidem testimonium perhibere possum, quod iam mihi in Bohemia degenti compertum sit in Vuotauua flumine & reperiri & capi conchas, quae pulcherrimos includunt uniones, magnitudine, forma, & candore praestantes. Atq; certe mihi subijt quandoque mirari, cum earum margaritarum copiam uidi tum apud Serenib;. Principem dominum meum, tum etiam apud primarios Bohemiae homines. Margaritae in medicum etiam usum ueniunt: quandoquidem scribunt Serapio, & Auicenna, eas ad cordis affectus praecipuam opem ferre. Quinetiam collyrijs admixtas oculorum nubeculas detergere, & aquam eo defluentem absumere. Animal, quod πορφυρα Graece, Purpura Latine nominatur: Arabicè, Naporam, & Porphyra: Italice, Porpora. Quae uero Latine Buccina, καρνις Graecis dicuntur: Arabibus, Barcora, Cobros, seu Cobron: Italis, Buccine: Hispanis, Bozios: Gallis, Bios cornetos. Caeterum quod Graeci μαργαρίτας, Latini item Margaritae & Uniones uocant: Arabes, Hageralbatu: Itali, Perle: Germani, Perlin: Hispani, Perlas.

Vniones praestantissimi.

Plinij error.

Vnionum uires.

Nomina.

Μύτλοι. MITVLI.

CAP. V.

MITVLI laudatissimi in Ponto. Cremati eundem buccinis effectum praebent. priuatim plumbi more eloti, oculorum medicamentis cum melle utiles habentur: palpebrarum crassitudines absumunt, albugines purgant, & caetera, quae oculis caliginem offundunt. Carnes eorum ad canis morsus utiliter imponuntur.

Τελλίνας. TELLINAE.

CAP. VI.

RECENTES Tellinae aluo utiles, sed maxime ius earum. Salitae uruntur, tritaeque in cinerem, & cum cedria instillatae, auulfos palpebrarum pilos renasci non patiuntur.

NON desunt, qui Mitulos, & Tellinas idem esse censeant. In quam sententiam potissimum uenisse eomperio Paulum Iouium uirum apprime eruditum: quippe qui libello, quem de Romanis piscibus edidit, malit (etsi medicus esset) cum Athenaeo errare, quam cum Dioscoride recte sentire. Ex cuius scriptis satis aperte constat, aliud esse mitulos,

Mitulorum, & tellinarum confederatio. Iouij lapsus.

tuolos, aliud tellinas: nam præterquam quòd de his duobus diuersis capitibus ipse differuerit, differentes etiam utrisque redidit dotes, haud nescius illis inesse differentiam. Idem similiter sensit Galenus lib. XI. de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi de uiperis differens, eodem capite mitulorum etiam meminit; tellinarum uerò peculiari capite, singulis proprias, & diuersas reddens facultates. Non secus ac illi, sensit Paulus Aegineta, fidelis nempe utriusque sectator. Quamobrem dicendum putauerim, differentes nimirum esse mitulos, & tellinas. Notissimæ sunt in Italia Tellinæ, præsertim Romæ, ubi plurimæ uenales circumferuntur, quòd edendo sint, & ori admodum gratæ, si tamen ab arena optimè repurgentur. Cæterum quales Mituli sint in Italia, qui hac nostra tempestate explicauerit, hætenus inueni neminem. Præter unum Massarium Venetum, qui eos mitulos putat, quos Adriatici accolæ uulgò appellant Muscioli, quasi musculos dixerint. Cuius opinio nobis maxime probatur: quippe quòd & forma, & nomine conchylia ita uocata legitimos referant mitulos. Sunt enim tellinis paulò maiores, testa exterius lincis quibusdam scabra: intus uerò pellucida, & tota pondere leuis. Μύχες ita Græcis, Mituli Latinis appellantur, pariter & Italis: Arabibus uerò, Amarchas: Hispanis, Mixillus. Τελλίνα ut Græcè, ita etiam Latine Tellinæ, & Italicè Telline dicuntur: Arabicè, Sedef, & Talsam: Hispanicè, Brignigois.

Nomina.

Χάμα. CHAMAE.

CAP. VII.

CHAMARVM, aliarumque conchularum in exigua aqua decoctarum ius, aluum ciet. id cum uino assumitur.

Chamarum
consideratio.

Nomina.

QUANQVAM Chamæ inter cætera conchyliorum genera longa descriptione ab Athenæo referuntur; nihilominus tamen tot huiusmodi testaceorum habentur species, ut non facile sit, eas inter se distinguere. Cæterum præter cæteras conchas, id sibi peculiare asciuerit Chamæ, quòd plerumque in litore hiantes inueniuntur. Idcirco eas rectè Chamæ dici posse putauerim, quæ in marinis oris, pendentes sese leui testa contectæ reperiuntur. Harum quàm plurimas ipse uidi in Adriatici litore. Verum quoniam nulla alia facultate sunt præditæ, præter eas, quibus & reliqua concharum genera commendantur; ideo non est, ut plura de his dicamus. Quæ Græcis Χάμα, Latinis Chamæ, Arabibus Hame, & Italis Chame nominantur.

ὄνυξ. VNGVIS ODORATVS.

CAP. VIII.

VNGVIS, siue onyx conchylj tegumentum est, ei simile, quo purpura integitur: quod in India nardiferis paludibus inuenitur, suauem ideo spirans odorem, quòd conchylia inibi nardi pabulo uescantur. Colligitur posteaquam stagnantes aquæ æstiuis squaloribus inauerunt. Laudatissimus qui à rubro mari defertur, candicans, pinguis. Babylonius nigrescit, atque minor conspicitur. Ambo odoris gratia suffiuntur, sed aliquatenus castoreum olent. Idem suffitu excitant feminas uulx strangulatu oppressas, comitialesque: poti uentrem molliunt. Crematum conchylum eadem efficit, quæ purpura, & buccinum.

Vnguium o-
doratorū con-
sideratio.

QUI diligenter caput hoc de unguibus odoratis legunt, & expendunt, non ab re fortasse mirantur Dioscoridem, quòd scripserit, onyches, id est ungues odoratos in India nardiferis paludibus inueniri. quando nusquam à ueteribus & recentioribus memoriæ proditum sit, nardum in paludibus nasci, sed in montibus, arido & sicco solo. Admirationi suæ illud non obstare putant, quòd memoret Dioscorides, Indici nardi genus esse, quod Gangitis uocatur, à fluuio Gange, apud quem enascitur, montem præterfluente. Neque enim uolunt eam nardum in fluuio illo, aut in paludibus provenire, sed in monte, aut infima eius parte, quam flumen ipsum alluit. Præterea cum scribat Dioscorides, conchulas odoratas in India paludibus inueniri, illis planè absurdum uidetur, quòd præ cæteris eas laudauerit, quæ à rubro mari deferuntur: quòd item Babylonici generis meminerit. Addunt insuper, quòd cum ungues ij, quorum in officinis pharmacopœorum communis est usus, si uruntur, non suauem spirent odorem, sed potius castoreum oleant, qui nimirum odor ab omnibus & iniucundus, & ingratus habetur, fieri non potest, quòd odoris gratia suffiantur: præsertim

VNGVES ODORATI.

10

20

30

40

50

præsertim quòd iidem suffitu (ut Dioscorides tradit) excitant feminas uulue strangulatu oppressas, comitialesq; .
 Sciunt autem, quòd qui huiusmodi morbis tentantur, ab odoratis læduntur, & à fœtidis iuuantur. Verùm quia
 nitimur quantum possumus pro nostra uirili parte Dioscoridem defendere, & ab erroris suspitione uindicare, quid mi
 hi illa cogitanti occurrerit, nunc edisseram. In primis igitur non ita mihi mirum uidetur, quòd à Dioscoride scri
 ptum sit, ungues odoratos in nardiferis Indiæ paludibus inueniri. Nam si, eodem auctore, aliqui arbitrati sunt,
 malabathrum esse Indiæ nardi folium, falsi quadam odoris cognatione, facile fieri potuit, ut iidem rei herbariæ im
 periti paludes, quæ malabathrum gignunt, nardiferas uocauerint, simili ratione decepti. Quorum fortè Dioscori
 des appellationem secutus, eas paludes Indiæ nardiferas nominauit, in quibus ungues odorati inueniuntur. Dein
 de illud quoque mirum non esse debet, quòd ad nos adferantur conchule Indiæ ex mari rubro, ac Babylone. Etenim
 hoc non euenit, quòd inibi nascantur, sed quòd Dioscoridis tempore non secus ac nostro, mercimonia, quæ ex India
 in Græciam & Italiam conuehebantur, omnia prius per mare rubrum conueherentur in Aegyptum, nempe Mem
 phim, aut Alexandriam. Sed quomodo sit, dicet aliquis, quòd raræ admodum reperiuntur conchule Indiæ, quæ
 suauem spirent odorem, eoq; nardum imitentur, atque odoris gratia suffiantur? Certè non aliam ob causam fieri
 puto, nisi uel quòd propter maximam locorum distantiam in longo itinere adscititium illum malabathri odorem amitt
 unt, ut Indiæ nardo euenire libro superiori in eius mentione diximus: uel quòd eæ, quæ ad nos adferuntur, in pa
 ludibus capiuntur, quæ malabathro prorsus destituuntur. Nam quoniam multo iam tempore malabathrum ad nos
 non aduehitur, facile adducor, ut credam id in India cultorum negligentia periisse, perinde ac balsamum in Iudæa.
 Quippe ut malabathrum renascatur (id quod Dioscorides refert) necesse est, ut siccatis æstiuo feruore aquis, hu
 mus aridis frutibus iratur. Quod cum ab Indis fortasse fuerit omissum & neglectum, facile postea factum est, ut
 uniuersum malabathri genus omnino deperditum sit. Atque adeò hinc est, ut ungues ij, qui hodie ad nos adferuntur,
 nullo nardi odore commendentur. Postremò illud mihi haudquaquam absurdum esse uidetur, quòd conchule
 Indiæ suffitu pressas uteri suffocatione mulieres comitialesq; reuocent. Nanque, quòd fieri potuerit, nos non ne
 gamus, onyches olim fuisse odoris grati atque iucundi, utpote qui malabathrum redolerent? Sed equidem existimo
 odorem illum partibus ita tenuibus inhesisse, ut igni imposita testa ille statim exhalaret. Testa uero eadem relicta
 & incensa, quid mirum si odorem scæuidum emisisset, & castoreum oluerit? ex quo sane (ut experientia docet) mu
 lieres uulue strangulatione laborantes suscitantur. Cæterum cum onyx unguem significet (unde conchula Indica
 unguis odorati nomen accepit, quòd fortassis unguis alicuius effigiem referat) cur ipsum purpuræ tegumento simi
 lem fecerit Dioscorides, mihi hætenus incompertum est. At certè, ut dicam quod sentio, mihi non placet corium o
 pinio, qui non alia de causa hoc conchylij genus onychem appellari uolunt, quam quòd eius tegumentum sit rugarū,
 concauitatis, asperitatisq; expers: leuore autem, ac candore præditum, hiananorum unguium modo. Siquidem
 purpuræ testa, cui onychem assimilat Dioscorides, in uniuersum aculeata conspicitur: quin & inæquali, sinuosoq;
 cortice obducitur. Porro quòd uideam ungues odoratos, qui in myropolijs passim habentur, brutorum quorundam
 ungues representare, atque si urantur castoreum olere, facit ut ferè non dubitem affirmare eas legitimas esse.

Fuchsij opi
 nio reprobata.

Fuchsius in suis in Nicolaum Myrepsicum doctissimis annotationibus in compositione aureæ Alexandrinæ, ubi ipso
 uertente legitur, osis anterioris narium purpuræ, scribit id nil aliud Nicolao designare, quam quod Actuario, &
 alijs posterioribus Blattium byzantium, siue bysantis dicitur, quòd in quibusdam interpretationibus in Nicolaum le
 gatur Βλαττιον Βυζαντιον οσων τῆς ἑως τῆς προφύρας. Quin & differre inter se ait Blattium byzantium, &
 Dioscoridis onychem, quòd onyx conchylij sit tegumentum, blattium autem os anterioris narium purpuræ. Quod etiã
 confirmauit libro primo de compositione medicamentorum, illud etiam addens, officinis hodie hoc os, quod in ore,
 aut nariibus purpuræ reperitur, Blattium bysantiam uocari. Sed longè quidem ab eo disidet opinio nostra. Primum
 quòd Serapioni, & Auicennæ, quorum uocabula medicamentaq; tam simplicia, quam composita (ut ipsemet fatetur,
 Fuchsius) recentiores Græci sæpius usurpant, nil aliud designat Blattium byzantium, quam Dioscoridi onyx, La
 tinis unguis odoratus dictus, ac pariter conchula Indica. Huic alia accedit ratio, quòd cum hætenus non inuenerim,
 qui purpurarum os tam oris, quam narium (ut Fuchsio placet) siue testa earum tegumentum odore aliquo commen
 dauerit, quiq; inter odoramenta recensuerit, atque antidotis inseruerit; sed qui tantum scripserint, earum crema
 tarum cinerem exicare, dentes abstergere, excrecentias in carne cohibere, ulcera purgare, et ad cicatricem perduc

q cere:

ere: contra uerò constet omnibus odoratos ungues à Mauritanis præferri, quòd aroma quoddam respiciant, & tenuium, atque adstringentium sint partium, ad uentriculi, iocineris, cordis, uteriq; affectus, non modò Fuchsij, sed Nicolai quoque sententia (modò huius codex non sit deprauatus) inanis profectò, & planè resellenda uidetur. Quòd autem ad hos affectus odoratos ungues prætulerint Arabes, quibus recentiores Græci longè plura accepta referunt, testis est Serapio auctoritate Mesebæ, eum inquit. Conchula Indica excalfacit, & siccat ordine tertio: quin & adstrictionis, & tenuium partium est particeps: uentriculo, cordisq; palpitationi, iocineri, uulueq; odoris fragrantia conferens. Quo fit, ut etiam facillè crediderim, Actuario nil aliud Blattium, siue blattum bysantium representare, quàm Indicam odoratam conchulam, non ut Fuchsius arbitratur, os in ore, uel naribus purpuræ inuentum. Misceatur itaque Indica conchula, uel eam uoces odoratum unguem, non sine magna ratione, & auctoritate à posterioribus Græcis in aurea Alexandrina, quòd ad cardiacos, & uiscerum morbos sit admodum utilis. Quin & in antidoto è margaritis, quòd omnem uirium imbecillitatem firmet, animi defectum siue à corde, siue à uentriculo originem ducat, maxime iuuat: longo morbo deiectos, & imbecillitate languentes recreat, & uteri strangulatus in mulieribus auertat, ut Actuarius, & Nicolaus Myrepsicus testantur. Quæ omnia odorata conchula per se ferè præstare potest, si primum eius qualitates, demum uerò facultates perpenderit, quarum nullæ (quod sciam) purpuris asignantur. Quare non immeritò Nicolaum damnauerim (si tamen error illi adscribendus est) qui narium purpurarum ossa excogitauerit his antidotis esse admiscenda, cum purpuræ in uniuersum præter testam, qua conteguntur, ossibus careant. Nisi fortè is in purpuris narium os appellauerit, quòd in anteriori testæ parte prominet, & rostri potius, quàm narium speciem representat. Illud præterea falsum esse deprehenditur, quòd officinis hæc excogitata purpurarum ossa Blattæ byzantiæ uocentur, cum etiam quæ legitimæ in officinis habentur, propriè sint odorati ungues. Postremò quæque sint ille in Nicolaum expositiones, quibus maxime nititur Fuchsius, eas nostris rationibus, & auctoritatibus adductis haudquaquam obstare posse putauerim, cum fortasse incerti sint auctoris, uel si certi, minimè probandi, quòd is rationi, ac ueritati resageatur. Nisi quis dixerit, illum contra quàm Fuchsius intellexerit, Nicolai uerba interpretationem fuisse, & lectores admonuisse, nil aliud Nicolao designare ὀσὸν τῆς ῥίνας τῆς πορφυραίας, quàm Blattæ byzantiæ, id est, unguem odoratum. Siquidem cum Nicolai uerba secundum Fuchsij interpretationem adeò per se clara sint, ut nulla indigeant explanatione, non erat opus, ut ille interpres ea aliter exponeret; sed potius, ut declararet, animaduersa deprauata Nicolai lectione, pro eo purpurarum osse in Nicolai antidoti Blattum byzantium, id est, Indicam conchulam admisceri debere. quòd facillè sciret, fabulosum esse purpuras in naso uel ore gerere ossa. Quòd etiam sensisse uidetur antiquus fragmentorum Nicolai interpres: quippe qui non purpurarum ossa in aurea Alexandrina, & diamargarito sit interpretatus, sed byzantium blattam, quam odoratum unguem esse, hætenus nos abunde demonstrasse existimamus. Huius nomen Græcum est ὀσὸν: Latinum, Unguis odoratus, & conchula Indica: Arabicum, Athfar, ateb, aut Adfar althaib: Italicum, Vnghia odorata.

Nomina.

COCHLEAE.

Κοχλίαι. COCHLEAE.

CAP. IX.

TERRESTRES cochleæ stomacho utiles sunt, & non facillè corrumpuntur. Optimæ Sardonicæ, Aphricanæ, Astypaleicæ, & quæ in Sicilia, ac Chio gignuntur, & quæ in Liguria alpibus, pomatiæ, id est, operculares, cognominatæ. Marina stomacho idonea, & facillè aluo excernitur. Fluuiatilis uirus olet. Quæ uerò uepribus, frutetisque glutinata cohæret, quam uocant nonnulli sefilon, uentrem, & stomachum turbat, uomitiones excitat. Crematæ omnium testæ excalfaciendi, & urendi naturam fortiuntur: purgant lepras, vitiligines, dentesque: emendant oculorum cicatrices, & uitia cutis in facie, albugines, ac uisus hebetudines, si cum carne sua uisæ, tritæque ex melle illinantur. Crudæ cum tegumentis impositæ, aquæ inter cutem tumores exugunt: sed non antè soluantur, quàm omnis hauriatur humor. podagricas inflammationes leniunt: impactos corpori aculeos illitæ euocant: menses tritæ, & admotæ ciunt. Carnes earum cum thure, & myrrha illitæ, cum uulnera alia, tum maximè quæ

quæ nerui acceperunt, conglutinant: trita in aceto, sanguinem naribus erumpentem infranant. Vi-
uæ corpus, & præsertim Aphricana, cum aceto deuoratum, stomachi dolores mitigat. trita cum testa,
uino, & myrrha, si exiguum inde bibatur, coli, uericæque cruciatus sanat. Terrestris pilos incommo-
dos replicat, si quis abrafo acu lentore eius, pilum attingat.

COCHLEAE uulgò notissimæ sunt. Hæ licet albæ, nigræq; reperiantur, tum magnæ, tum parvæ, tum medio-
eres; omnes tamen eandem naturam in uniuersum obtinent. Si uerò aliquo pacto inter se differunt, id natalis soli cau-
sæ ascribitur: nam quæ in apricis admodum locis odoratis uicti aut herbis, ijs sanè præstant, quæ in opacis degunt, ac
in palustribus. Id enim gustu facile deprehenditur, quòd hæ uel insipidæ habeantur, uel palustrem respiciant limon;
25 illæ uerò sapidiore, esuiq; gratiores existant. Quandoquidem absinthium de pasta amaritudinem reddunt, sicuti quæ
serpyllum, pulegium, calamitibam, origanum, aliasq; odoratas herbas assumunt, odoris gratia commendantur. In qua-
rum numerum æquè referri possunt, quæ paulò lupinis maiores in agro Romano leguntur, ubi autumno quorundam
carduorum caulibus acruatim coherentes innumera uisuntur. Cochleas olim usque adeò cœnis expetitas memo-
rat Plinius lib. ix. cap. l. vii. ut ijs uiuaria à nonnullis fuerint instituta, distinctis quidem generibus earum, quò
melius gulæ fieret satis: separatim ut essent albæ, quæ in Reatino agro nascuntur: separatim Illyricæ, quibus magni-
tudo præcipua: Aphricanæ, quibus fecunditas: Solitanæ, quibus nobilitas. Saginam quinetiæ commentati sunt sapa,
& farre, alijsq; rebus, quæ eas alebant. Non me fugit, quas Dioscorides pomatias uocat, plurimas reperiri in mon-
tibus Tridentinis, uicinisq; alijs locis, & eas quidè præstantissimas. Eruuntur enim è terra hyeme in sepibus, & frute-
tis, uicis quibusdam ferreis, prope fruticum radices terra circumfossa. Concluduntur hæ contra frigoris iniuriã, quo-
30 dam albo operimento, duro, gypsi speciem referente, sicq; contactæ terra se condunt. Fit enim ob hoc, ut in cibus ijs lō-
gè suauiores, gratioresq; habeantur, quæ uere, & æstate imbribus excitatæ hinc inde uagantur. Quòd autem sic
hyeme recondantur, deliteantq; sub terra circum fruticum radices, Hetruria planè ignorat; cum tamen & ibi eod-
em modo ab his eruantur, qui alibi artem didicerunt. Cochleæ si totæ cum testis urantur (ut Galenus memorie
prodidit libro xi. simplicium medicamentorum) admista galla omphacitide, simulq; pipere albo, mirificè profunt dy-
senterijs, in quibus ulcera nondum putredinosa sunt. Conuenit autem ut piperis sit pars una, galla uero due, quatuor
cineris cochlearum. Hæc ubi ad unguem læuigaris, cibus inspergito, bibendumq; aut ex aqua, aut ex uino albo, & au-
stero præbeto. Ceterum absq; gallæ mixture cinis cochlearum admodum resicantis est facultatis, obtinens item nõ-
nihil ex isticione calidum. Porro cochleæ, quæ isticionem non sunt expertæ, si trita unà cum testis imponantur, & to-
35 ti uentri aqua inter cutem laborantium, & in arthriticis articularum tumoribus, ægrè quidem diuelli poterunt, cete-
rum impensè desiccant. Et omnino in hære ipsas sinere oportet, quoad sponte decidant. Idemq; faciendum in tumo-
ribus ex ictu natis difficile solubilibus, & ex contusione facta in auribus. Desiccant enim illos magnopere uniuersos,
etiam si uiscosus, crassusq; in alto humor contineatur. Idem libro citato, cum de diuersis carnibus uerba faceret, sic
de cochlearum quoq; carne differuit. At cochlearum caro prius in mortario contusa, ac postea ad leuorem redacta,
omnium ualentissime desiccet partes superfluo humore grauatas, adeò ut & hydericis conueniat. Ipsarum autem hu-
mor solus per se citra carnem sumptus (uocatur autem is à multis μύξα κοχλίου, hoc est, mucus limacis) thuri mi-
stus, aut aloæ, aut myrrhæ, aut horum quibusdam, aut omnibus, quoad habeat cerati crassitiem, medicamentum sit glu-
tinatorium, desiccetq; pulchre purulentos mucus aurium: sed & fronti impostum in hæret, oculorum fluxiones res-
siccans. Quidam etiam ad palos eximendos utuntur totis unà cum testis ad leuorem tritis: sed & quidam ad sisten-
40 dum tritas imposui, ipsamq; uulnus pulchre glutinatum est, & neruus phlegmonem haud perpeffus. Erat autem ho-
mo durus, & agrestis: miseri tamen illis contritis pollinem farinæ acceptum à pariete mole proximo. Scripsere au-
tem maiores me nonnulli medici, ad eiusmodi usum miscendum ipse thus, aut myrrham. Verum horum habebam tum neu-
trum, ut qui tunc ab urbe abessem in uilla. Posis autem & resina frictæ contritæ admiscere, si adsit, quippiam. Por-
ro ubi multi mucis cochlearum accipere uoles seorsim, stylo carnem earum pungito. Sed non ante multos dies uena-
tas esse expedit: alioqui enim tempore desiccantur. Nam recentes plurimum habent uiscosæ illius humiditatis, quam
stylo punctæ effundunt. Humiditas hæc pilorum in palpebris præter naturam gluten est. hæc Galenus. Cochleæ
tum crudæ, tum coctæ cum testis suis, aut sine, contritæ emplastris concoquentibus, & saniam è uomicis fracta cute
educentibus utiliter immiscentur. Marine in Italia mediterraneis perquam rarò in cibus ueniunt: quanquam ijs,
qui maris litoræ inhabitant, frequentiori sint usui. Sunt & in cochlearum genere, quæ tegumento, uel testa carent,
50 quæ nobis speciatim Lumachæ uulgò appellantur, noctu potius, quam interdum ad pascea exeuntes. Degunt hæ non
modò in campis, & hortis; sed in cellis unarijs, & alijs subterraneis uliginosisq; ædium locis. Gerunt in capite lapi-
dem (non tamen omnes) quem febribus tertianis adalligatum uulgus prodesse existimat. At Plinius lib. xxx. cap.
xv. auctor est, hunc lapidem adalligatum dentitionem facilem præstare. Expetuntur hæ mulieribus ad expoliendam
faciem: namq; ex ijs in stillatorium uas coniectis, additis quibusdam alijs, aquam eliciunt, quæ inde earum elota facies
leuorem mentitur. Quin & his Aphricæ abundare scriptum reliquit Plinius lib. xxx. cap. xvii. & eas combustas
dysentericis utilissimas esse, dariq; ex eo cinere cochlearia bina in uino myrtite, aut quolibet austero. Κοχλίας
ut Græcis, ita Latinis Cochleæ nominantur: Arabibus, Balzum, & Halzum; Italis, Chiocciolæ: Germanis, Schnecken:
Hispanis, Caramuyos, & Caracoles: Gallis, Escargotz.

Cochlearum
consideratio.

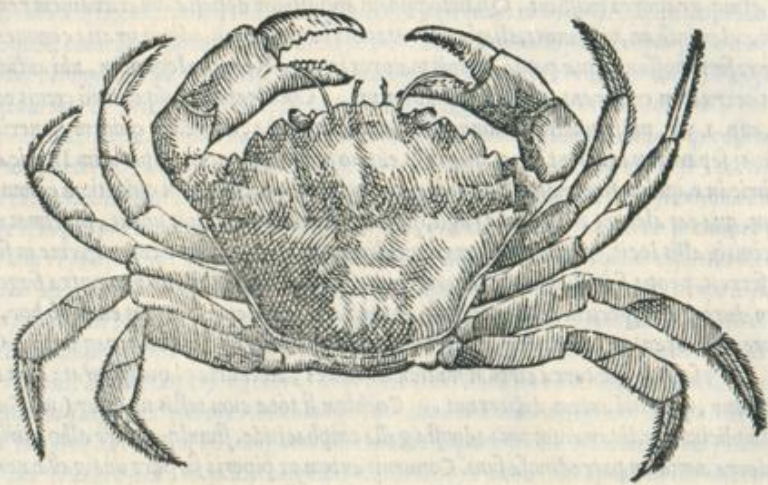
Cochleæ po-
matia.

Cochlearum
uires ex Gal.

Cochleæ ma-
rinae.
Cochleæ sine
testa.

Nomina.

CANCROVUM fluuiatilium exustorum cinis, qui duo cochlearia expleat, adiecto dimidio radicis gentianæ modo, triduo potus cum uino, magnopere prodest canis rabiosi moribus: rimas pedum sedisque, perniunculos, & carcinomata, cum decocto melle lenit. Triti crudi, potique ex afinino lacte, auxiliantur contra serpentium phalangiorumque morsus, atque scorpionum ictus. Decocti autem, & cum iure esitati, ijs profunt, qui tabe conficiuntur, aut leporem marinum hauserunt. Necant scorpiones triti, & cum ocimo admoti. Possunt eadem marini, uerum inefficacius omnia præstant.

Cancerorum **HALLUCINANTVR**, qui credunt Cancros à Dioscoride, & Galeno descriptos illos esse, quos uulgus Italorum Gambari nominat. Καρκίος enim Græcè (ut hoc loco scribit Dioscorides) non eum significat cancerum perperam uocatum, qui ἄσκαρος appellatur à Græcis; sed qui rotundo corpore habetur, quem nos Hetrusci uulgari nomine dicimus Granchio. Is Venetijs, ubi marinorum numerus propè infinitus habetur, ubi crustam exuerit, à corporis mollitie uulgò uocatur Mollecca. E quorù genere sunt etiam quæ appellantur Macinette: nam & hæc suo tempore crustam exuunt. Hoc ita esse testatum reliquit Aristoteles libro IIII. cap. II. de historia animalium, ubi sic inquit. ὁ δὲ καρκίνος μόνος τῶν τοιούτων ἀνοήσοι πύγιον, καὶ τὸ σῶμα τὸ μὲν τῶν καρκίνων, καὶ καριδῶν πρῶτον, τὸ δὲ τῶν καρκίνων στρογγύλον. hoc est. Cancer solus ex crustaceis non regitur cauda, et corpus eum quidem locustis, squillisq; longum sit, cancris uerò rotundū est. Porro astacos Oppiano speciatim dicitur gammarus magnus ille marinus, quæ Romani, & Tyrreni litora incolentes Leonem appellant. Veneti autem, quasi adhuc Græcum nomen retineant, eum uulgò Astase nominare consueuerunt. Idem dictus est gammarus à Theodoro Aristotelis interprete: quippe quod uulgaris gammari faciem representent. Veruntamen (ni fallor) Aristoteli ἄσκαρος nil aliud esse crediderim, quam quod Venetis astase, Romanis uerò leo nuncupatur: quandoquidem is paulò inferius postquam de marinis, quæ crusta integuntur, animalibus differuisset, uidetur sanè uulgares fluuiatiles gammaros describere restatim post fluuiatiles cæcros, eum inquit. ἔστι δὲ καὶ ἕτερον γένος μικρὸν μὲν, ὡς περὶ οἱ καρκίνοι, τὸ δὲ ἔδος ὁμοίον τοῖς ἄσκαροις. hoc est. Genus item aliud est, quod quidè paruum est ueluti cancri, facie uerò astacis simile. Hæc, meo quidem iudicio, declarant, Græcis fluuiatilem gammarum proprio carere nomine, utpote & paruorū cancerorum aliqua genera, ut ipse eodem loco testatur Aristoteles, eum inquit. Ceteri minuitiores, & nullis penè nominibus annotati. Quo fit, ut putauerim ego gammaros Galeno appellari γαμμάριδες, mutuato, eum Romam uenisset, à Latinis uocabulo, quod eo carerent Græci. Namq; lib. IIII. de alimentorum facultatibus: Ἄσκαρος (inquit) καὶ πᾶσι γοῦροι: καὶ καρκίνοι τε καὶ κάραροι, καὶ καριδες, καὶ καμμάριδες, ὅσα τὰλλα λεῖπτον ἔχει τὸ περιέχον ὄσρακον. hoc est. Astaci, paguri, cancri, locustæ, carides, gammarides, & id genus alia tenui testa concluduntur. Magisq; hoc affirmare non dubitauerim, quod nomen hoc à Galeno Græcum factum, nec apud Aristotelem, nec apud quenguam repperim unquam. Quibus etiam ex uerbis palàm certè est, inter gammaros, & cancos manifestam esse differentiam. Quamobrem eos medicos hallucinari censemus, qui pro Cancris ad canum rabidorum morbus, itemq; ad tabidos, & marasmo laborantes Gammaris utuntur: quandoquidem eum Dioscoridem, tum Galenum non de gammaris quidem, sed de cancris intellexisse nobis compertum sit. De cancris Galenus libro XI. de simplicium medicamentorum, hæc fusius scripta reliquit. At fluuiatilium cancerorum cinis, quanquam similiter prædictis excicatorius est; substantiæ tamen proprietate mirifice contra rabiosorum morsum efficax est, isq; tum solus, tum eum gentiana, & thure multò præstantior. Thuris sanè partem unam esse oportet, quinque autem gentianæ, porro cancerorum decem. Et rarò equidem aliter illis usis nos sumus usi: ceterum ad eum modum plerunq; quo Aescrion empiricus ille utebatur, medicamentorum peritissimus senex, conciuisset, ac præceptor meus. Patella erat aris rubri, in quam impositos caneros uiuentes, hæctenus urebat, dum facillè ad læuorem redigi possent. Hic Aescrion paratum promptum semper in edibus hoc habebat medicamen, urens caneros tempore aestiuo post ortum canis, quando sol in leonem transisset, luna decima octaua. Porro bibendum hoc medicamen ijs, qui à cane rabido fuissent morfi, præbebat quotidie

Cancerorum uires ex Gal.

10

10

30

40

50

quotidie usq; ad diem quadragesimum, mensura cochlearij satis magni aquae inspersum. At si non protinus ab initio, uerim aliquot post dies curam coepisset demorsi, tunc quotidie duo cochlearia aquae inspergebat. Ad ipsum uero uulnus emplasticum applicabat medicamentum, quod ex pice brutia, & opopanace, acetoq; conficitur, habens picis librā unam, unum aceti acerrimi sextarium Italicum, opopanacis uero uncias tres. Hæc tametsi à presentī instituto essent aliena, scribenda tamen censui, quia magnopere medicamento huic ipse considerem: nimirum cum nullus unquam eorum, qui illo, ut dictum est, fuerunt usi, sit mortuus. Ceterum seorsum alterum librum conscribam aliquando de ijs, quæ proprietate substantiæ totius quid agunt, è quorum numero sunt id genus omnia. Ignoscendum itaque tum hoc in loco scribendi importunitati, tum sicubi præterea id mihi hoc in opere contigit: nempe quia ex dictis summa proueniret utilitas, quam sanè posteris impertire uolebam, si forsā me prius, quam quæ his deinceps sunt opera, percussissem, mors occupasset, propositum impediens. Ceterum Pelops doctor meus, & ipse omnium eiusmodi causas reddeere uolens, non abs re inquit. Cancer cum animal sit aquaticum, prodest à cane rabido morsis, quibus uidelicet metus est ne corripiantur affectu siccissimo, nempe rabie: quamobrè sanè etiam aquam metuunt. Ac fluuiatiles, non marinos conuenire caneros dicitabat, scilicet quòd animalia marina ob admisionem salis natura siccissimi haud æquè exactam tuerentur eam, quæ est aduersus rabiem, contrarietatem. Ac cum quidam subiecisset, cur non omnia, quæ in potabili aqua degunt animalia, perinde ut cancri, iuuare assolentè quia, inquit, similem cancri præparationem non admittunt. Nam horum ustorum cinerem, exicatorius cum sit, canum mordentium uenenum absumere, simulq; digerere professus est. Hæc igitur Pelops dicebat ambitione magna tactitans, omnium se talium nouisse causas. At ego nisi planè me scire quippiam prius persuasum habeam, alijs persuadere non tento. Itaq; nec Pelopis rationem, ut ueram accepi, ut quæ crebras habeat contradictiones: uerum caneros opinor ex proprietate totius substantiæ prodesse. Quoniam autem nullum eorum mortuum scieueram, qui fuerant illis usi, totis utiq; corporibus, hoc aperiendum, recensendumq; à me existimaui, tametsi non esset huius instituti proprium: nam id non erat propositum. hæctenus Galenus. Ceterum gammarorum faciem referunt locustæ, & squillæ; quanquam hæc chelis careant. Gerunt
 20 ciffem, mors occupasset, propositum impediens. Ceterum Pelops doctor meus, & ipse omnium eiusmodi causas reddeere uolens, non abs re inquit. Cancer cum animal sit aquaticum, prodest à cane rabido morsis, quibus uidelicet metus est ne corripiantur affectu siccissimo, nempe rabie: quamobrè sanè etiam aquam metuunt. Ac fluuiatiles, non marinos conuenire caneros dicitabat, scilicet quòd animalia marina ob admisionem salis natura siccissimi haud æquè exactam tuerentur eam, quæ est aduersus rabiem, contrarietatem. Ac cum quidam subiecisset, cur non omnia, quæ in potabili aqua degunt animalia, perinde ut cancri, iuuare assolentè quia, inquit, similem cancri præparationem non admittunt. Nam horum ustorum cinerem, exicatorius cum sit, canum mordentium uenenum absumere, simulq; digerere professus est. Hæc igitur Pelops dicebat ambitione magna tactitans, omnium se talium nouisse causas. At ego nisi planè me scire quippiam prius persuasum habeam, alijs persuadere non tento. Itaq; nec Pelopis rationem, ut ueram accepi, ut quæ crebras habeat contradictiones: uerum caneros opinor ex proprietate totius substantiæ prodesse. Quoniam autem nullum eorum mortuum scieueram, qui fuerant illis usi, totis utiq; corporibus, hoc aperiendum, recensendumq; à me existimaui, tametsi non esset huius instituti proprium: nam id non erat propositum. hæctenus Galenus. Ceterum gammarorum faciem referunt locustæ, & squillæ; quanquam hæc chelis careant. Gerunt
 30 soli appellamus, eos esse, quos tum Aristoteles, tum Galenus, tum Aelianus, tum Plinius cancellos nominant. quippe quòd hi gammaruli Aristoteli propriè squillæ parue dicantur. Siquidem ij, qui in hoc genere nunquam rufescunt, uenetis, alijsq; quam plurimis populis proprium adhuc Squillæ retinent nomen: uulgò enim Schille dicuntur; quanquã in Hispania, præsertimq; in Cantabria omnes hi gammaruli Squillæ nulla differentia uocentur. His, ut diximus, ad stipulatur Aristoteles lib. IIII. de partibus animalium cap. VIII. cum inquit. Squillæ à cancrario genere differunt, eo quòd caudam habeant: à locustario uero, quòd forcipe careant. Quibus sanè claret, cancri nullam inesse caudam, quapropter omne crustatorum genus, cui cauda desit, in cancrario genere fuerit recensendum. Cuiusmodi sunt maiore uulgò Granceuole, paguri uulgò Granciporri, marini ac fluuiatiles cancri uulgò Granchi appellati, & id genus plura. Nec aliam ob causam diximus, gammarulos paruas dici squillas, nisi ut omnibus notum sit, eas etiam haberi his longè maiores, ut memoria prodidit Aristoteles lib. IIII. cap. II. de historia animalium, sic inquit. Squillarum enim genere continentur gibbæ, crangones, & parua, quæ maiores nunquam effici possunt. Quibus liquidò constat, uulgares gammarulos Aristoteli paruas facile esse Squillas, cum ij maiores nunquam euadant, quam qui semper parui in piscarijs habentur uenales. Quinetiam id ipsum affirmare non dubitamus, quòd ijs cauda sit locustarum, & gammarorum modo, chele uero, seu forcipes deficiant. Qui autem, qualésue CANCELLI sint, nomine

Gammarorū lapilli.

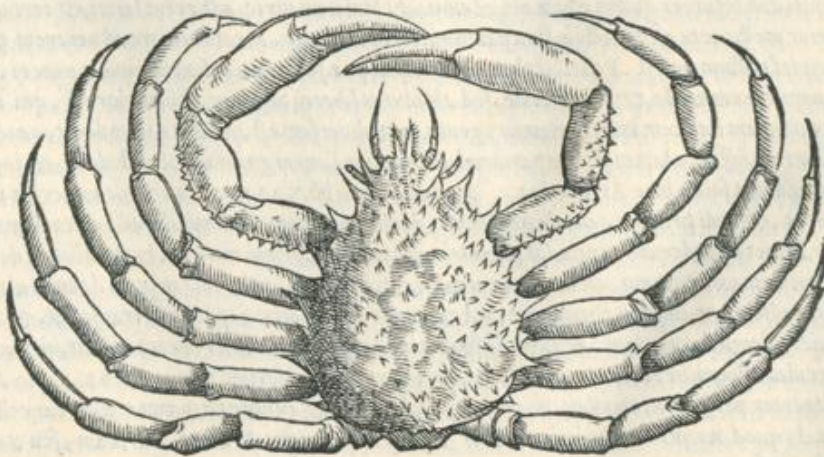
Cancri fluuiatiles.

Quorundam error.

Squillarū consideratio.

Cancellorum consideratio.

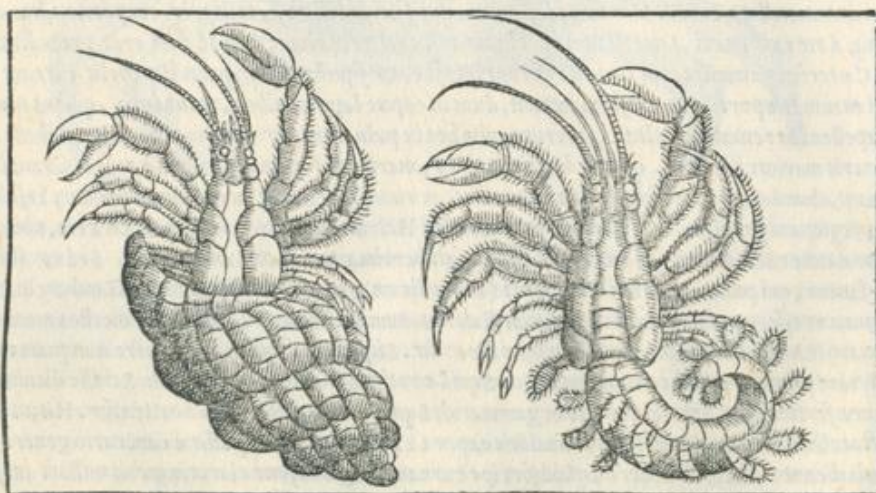
GRANCEVOLA.

9 3 ipso

CANCELLI.

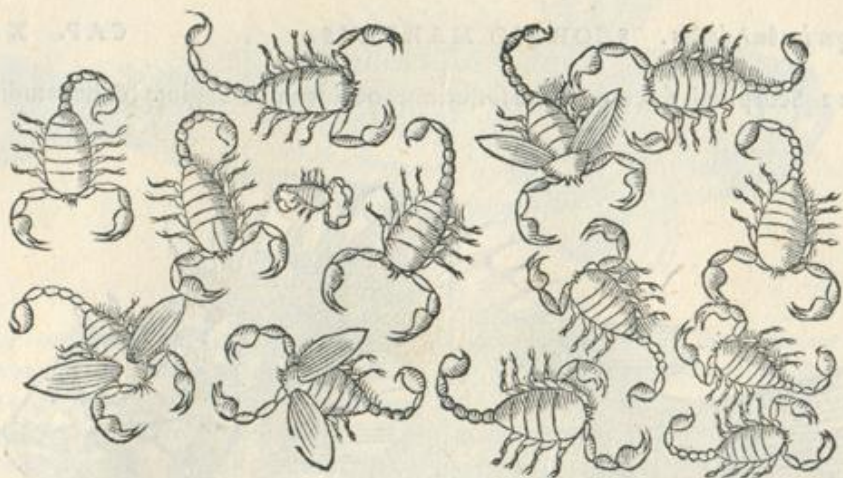
ipso paruulos caneros designantes, scripsit Galenus libro tertio de alimentorum facultatibus: Cancelli, inquit, animalcula sunt perexiguus cancris similia, colore flauo. Afferuntur enim cancelli inter minutulos pisciculos duplici sane genere, ut quarto tum libro, tum capite de animalium historia retulit Aristoteles his uerbis. Quem autem cancellum appellant, communis ferè socius crustatorum, & testatarum generum est. quippe qui natura locustis similis spectetur, nasciç; seorsum per se solitus sit. Verim quòd testam deinde petit, quam ingressus uitam traducat, hinc similis testa contectis animantibus est. quapropter is in ancipiti esse, genusç; sibi uendicare utrunq; uidetur. Forma tamen (quod simplicius dixerim) similis araneis est; nisi quòd partem capiti, & pectori subditam ampliozem, quàm aranei habeat. Cornicula duo rufa, tenuia gerit, quibus oculi magni totidem subiacent, qui nunquam intrò recedant, ut cærorum, sed semper eminentes appareant. Os sub ijs est, quod uelut capillamentis quibusdam pluribus circumdatur. Iis pedes subiuncti duo bifurces, quibus cibum ori admoueat: bini item utriq; adherent lateri, & tertius paruus. Thoracis pars inferior mollis tota est, disiectoç; sinu pallidum intus cernitur. Meatus ab ore ad uentrem pergit. foranem excrementi perficere nullum potest. Pedes, ac thorax duritiem præ se ferunt, sed minus, quàm cancri. Nexu nullo testis adheret, purpurarum modo, & buccinarum, sed absolutus liberç; uagatur. Oblongior est, qui turbinem subit, quàm qui neritem (quem naticem interpretamur) genus enim diuersum est, quod in naticæ degit, cætera quidem non absimile: sed dextrum bifurculatum pedem paruuum habens, cùm læuuum grandiusculum habeat, & ingredi eodem ipso grandiore potissimum solet. hæc Aristoteles. Aelianus uerò lib. XIII. cap. XIX. de cancellis ita scribit. A cõchis quidem inopes, & nudi primùm cancelli nascuntur, deinde eas tanquam domicilia ad habitandum deligunt. Cùm enim uacuas, & inanes offenderunt conchulas purpure, aut turbinis, primò intra eas ingrediuntur: deinde cùm in ampliozem magnitudinem excreuerunt, quàm ijs ut capi queant, in testam laxiozem tanquam domum alteram demigrant, neç; modò in supradictorum conchas immigrant; sed & in permultas alias capaciozes transeunt, & amplioze nati, ea tanquam maiore domicilio gaudent: ac sepe de spolijs multo certamine inter se contendunt, uiribusç; inferiore respulso, uictor exuiat assequitur. hæc tenus Aelianus. Cui in omnibus subscribit Plinius lib. IX. cap. XXI. et XLII.

His igitur diligenter perspectis, omnibus, ut arbitror, palam fiet, & caneros à gammaris, et cancellos à squillis differre. Animal, quod καρκίνος Græcè, Cancer Latinè appellatur: Arabicè, Sartham, seu Sariban: Italicè, Granchio: Hispanicè, Cangreio: Gallicè, Cancres.

Nomina.

Σκαρπίος

TERRESTRIS Scorpio tritus crudus, & impositus, suæ plagæ remedium est. Quin estur af-
fatus, ad eadem.

10

20

TERRESTRES Scorpiones animalia sunt uulgò nota, quòd in quacunque domo, non modò in cubiculis, &
cellis uinarijs; sed ubiq; passim reperiantur: adeò est hominum uita periculis obnoxia. Licet autem sint in Italia mi-
nus ueneni, minusq; nocui, quàm alijs in regionibus, quæ sub meridie sitæ sunt; ipse tamen complures uidi in Hetrur-
ria à Scorpionibus ictos, qui sæuissimas perpeffi sunt exacerbationes, & quasi ad mortem redacti. Contrà in regioni-
bus frigidis minus nocui sunt. In agro Tridentino à scorpionibus icti nihil noxæ percipiunt. Quod tamen euenire af-
firmant gratia peculiari sibi à Deo impertita precibus diui Vigiliij episcopi, quem & patronum præcipuum habent,
& aduocatum apud Deum. Hoc idem asserit Aristoteles lib. viii. cap. xxix. de animalium historia, ubi sic inquit.
30 Morsus beluarum ex locorum diuersitate plurimum differunt, ut in Pharo, locisq; alijs, scorpiones non lædunt. At
in alijs locis, & præcipuè in Scythia, multi & magni nocui sunt, & uel hominem, uel quàmuis bestiam percusserint,
interimunt: nec sues euadere possunt, quanquam cæteros uirulentos ictus minime sentiunt. Plinius, Auicenna, Al-
bertus, Aelianus, & aliorum plerique nouem Scorpionibus genera assignant, diuersis duntaxat coloribus distincta:
nimirum quòd alijs sint flauis, alijs rufis, alijs cinerei, alijs ferruginei, uirides alijs, alijs lutei subatraq; cauda, alijs uinosis, alijs al-
bi, alijs deniq; fuliginis colore. Præter nigros, & ferrugineos, uirides quàm plurimos me uidisse, legisseq; recordor,
in comitatu Arci non longè à Sarca flumine, quadam in syluula nouellis quercubus consita apud sacellum diui Pauli,
ubi paruo admodum tempore, serio ardente, ego, & eremita quidam, de his qui sub saxis latebant, plus quàm mille, &
quingentos collegimus, crassos, & plurimum farctos. Plures inter eos foeminas inuenimus, quæ suos nuper editos fo-
tus albos, pediculi magnitudine, sub uentre secum ubique gerebant, singuli singulis cruribus adherentes. Quapro-
pter non abre prodidit Aristoteles lib. v. cap. xxvi. de historia animalium, quòd terrestres Scorpiones uermiculos
40 ouorum specie pariant complures, & incubent: mox ut prolem perfecerunt, pellantur ab ea ipsa, & interimantur
à suis liberis magno numero: sæpius enim undenos pariunt. Plinius auctor est, Scorpionum ictum, multò magis foemina-
nis pernicialem esse, quàm uiris; præsertim uirginibus, quibus semper lethalem esse ait. Quibus septeni in cauda in-
ternodij numerantur, longè seuiiores habentur, quàm ij, quibus tantum seni insunt. Nonnulli præterea literis man-
darunt, quibus subscribit Strabo lib. xv. suæ Geographiæ, Scorpiones quosdam habere alas, quibus per aëra uolitant
tes de una in aliam regionem deferuntur. Hoc enim credere non uidetur absurdum, cum idem formicis similiter eue-
niat: quandoquidem & hæc iisdem serè coloribus distinguuntur. Tantoq; magis credendum est, quòd in Castella Hispa-
niæ regione sæpius agricolæ aliquos terræ cespites aratro scindant, ubi formicarum more innumeri scorpiones grega-
tim hyeme delitescunt. Citra Cynamoluos Aethiopas late deserta regio est, à scorpionibus gente sublata, si Plinio cre-
50 dimus. Qui præterea tradit, quòd, si decem cancri cum ocimi manipulo adalligentur, omnes, qui ibi sunt scorpiones,
ad eum locum coibunt. Quod tamen Dioscoridi manifestè refragari uidetur. nam superius in cancribus ita scriptum
reliquit Dioscorides. Cancris scorpiones necant, si triti cum ocimo admoueantur. Ferunt à uestpis, apibus, & crabro-
nibus eos non icti, qui prius à scorpione percussi fuerint. Quinetiam narrat Plinius lib. xv. cap. x. Scorpiones mor-
tuos reuiuiscere, admoto albo ueratro. Quidam medici utuntur Scorpionum cinere, qui uiui sint exusti, ad urinam
ciendam, ijs præcipuè, qui renum, aut uesticæ calculo obstruuntur. Quo fit, ut in hunc usum commendauerit Mesues
oleum ex ijs paratum, quod officinæ habent, renibus & pubi illitum. Hoc idem commendauit Auicenna ad aurium do-
lores. Ego tamen illud usu exploratum habeo, quòd oleum per me factum, in quod sanè magnus scorpionum ingre-
ditur numerus, cordi duntaxat, & pulsantibus temporum, manuum, & pedum arterijs illitum, ab omnibus liberat ue-
nenis, dummodo erodenti facultate uacent. Quin & eos sanat, qui tam à uiperis, quàm cæteris uenenosis animalibus
uel icti, uel demorsi fuerint. Quæ de re ij (absit tamen uerbis iactantia) testimonium perhibere possunt, qui prius oleo
sancto à sacerdotibus illiti, nostro postmodum peruncti euasere incolumes. Præstat item maximè hoc oleum, cum in ho-
mines

Scorpionum
consideratio.

Scorpionum
genera.

Scorpi ones
aligeri.

Scorpionum
facultates.

Olei ex scor-
pionib. uires.

mines pestilentia seuit: quippe quod non modò peste infectos iuuet, sed & sanos præseruet. Præstat deniq; ad omnes interancorum uermes, omnesq; dolores mulcet ex flatu, uel ex frigore genitos, præsertim uentriculi, colli, ac uteri. Eius parandi rationem trademus (Deo concedente) libro sexto, ubi de uenenorum remedijs, siue antidotis latius disseremus. Σκορπίος ἑρπασίος Græcis, Latinis Scorpio, & Scorpius uocatur: Arabibus, Harrab, seu Hacharrab: Italis, Scorpione terrestre: Hispanis, Alacran.

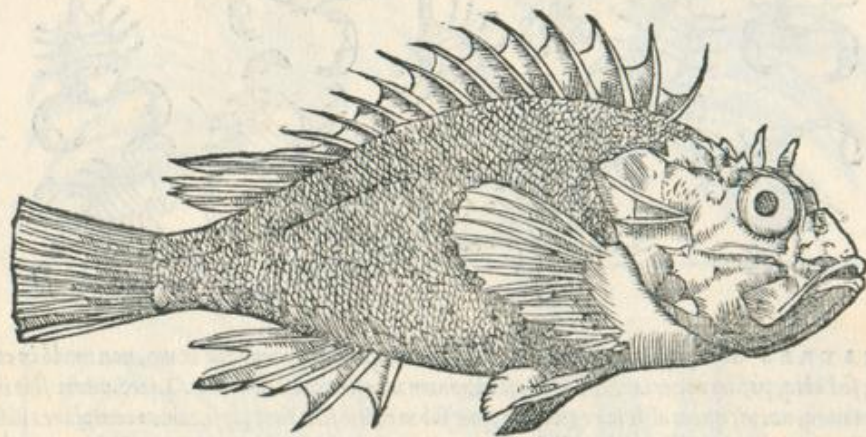
Nomina.

Σκορπίος θαλασσίος. SCORPIO MARINVS.

CAP. XII.

MARINI Scorpionis fel conuenit ad suffusiones oculorum, albugines, & hebetudines.

10

20

Scorp. mari-
ni, & scorpz-
næ confid.

CREDIDERE quidam marinum Scorpionem, & Scorpenam uocatam, nihil inter se differre. Veruntamē quod scorpena sit marinus scorpio, nemo non ibit inficias, qui & Aristotelis, et Athenæi auctoritate nitatur: uterque enim ad inuicem distinxit illos. Porrò Scorpena in dorso spinam gerit uenenatam, qua imprudentes piscatores sæpius icit: neq; iam defuerunt, qui eius ictu sint interempti. Proinde existimarunt nonnulli, ictuum similitudine falsi, inter scorpenam, & marinum scorpionem nullum prorsus interesse discrimen. Ceterum Scorpio, & Scorpena (ut equidem arbitror) eiusdem ferè generis sunt, sed in specie & forma, inter se pluribus differunt. Siquidem Scorpius è pelagijs piscibus est, scorpena longè maior; adeò ut octonas, nouenasq; quandoq; ponderet libras. Scorpena uerò piscis, est litoralis, scorpione multò minor. Scorpius item uniuerso corpore rubet: cornua bina in capite gerit, sed mollia: & acutos in ore dentes, minutulos tamen: pinnis constat aculeatis, tam his, quæ per medium excurrunt dorsum; quam his, quas anteriore, & posteriore parte gerit, sed ijs tantum aculeis icit, qui dorso annectuntur: quorum tamen uis his, qui scorpenæ insunt, imbecillior est. Hunc sunt, qui uulgò uocent Pesce cappone, sed in Hetrurie maritimis quibusdam locis uocatur Cerna. Scorpena autem, quæ suum apud omnes retinet nomen, nec cornua habet, nec dentes adeò acutos: gerit tamen in dorso aculeos scorpis modo, sed eminentiores, ac duriores, nec usquadeò pinatos: in cæteris uerò pinnis ijs omnino caret, præterquam circa branchias, ubi duos prælongos habet aculeos, & nonnullos circa caput: corpore est in nigro uirescente. Sunt tamen, qui indifferenter scorpium scorpenam uocent, quòd quadantenus sibi inuicem correspondeant non modò figura, sed & carnis bonitate. Σκορπίος θαλασσίος Græcè, Scorpio marinus Latine, Scorpione marino Italicè dicitur.

30

40

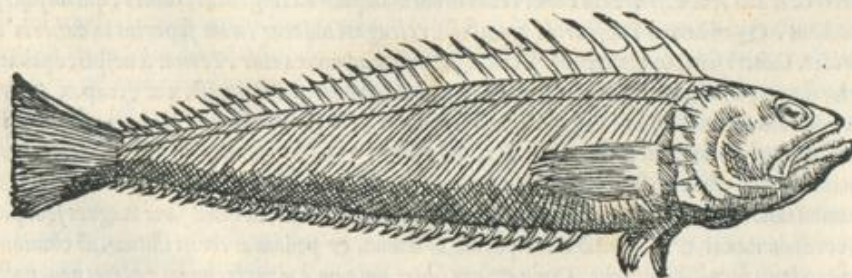
Nomina.

Δράκων θαλασσίος. DRACO MARINVS.

CAP. XIII.

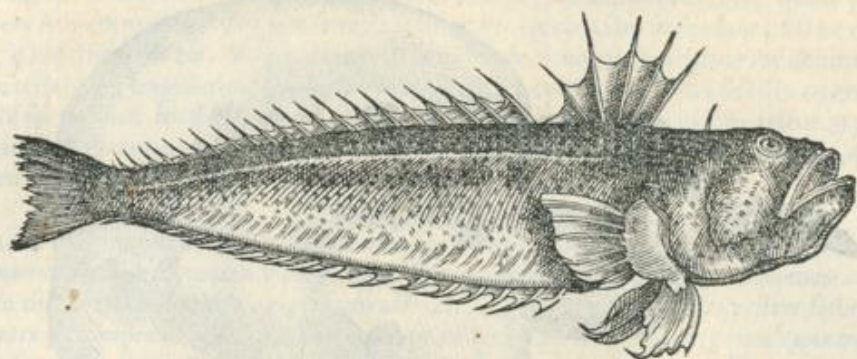
DRACO marinus dissectus, & apertus, impositusq; ictus spinæ suæ, qua ferit, medela est.

50

VARIAT

DRACO MARINVS ALTER.

10

VARIAT auctorum sententia in marini Draconis historia. Quandoquidem Alberto marinus draco ingens est bestia, serpentis faciem referens, alis non amplioribus, quam quæ ad natandum sufficiant, sed ob uirium præstantiam omnium aquatilium uelocissimus censetur. quapropter breui admodum tempore ingentia metitur maria. Quin & uenenosum est illi animal, adeo ut quoscunque pisces, uel alia quæcumq; animalia dente uulnerauerit, interimat. Piscatorum præterea artificio captus, statim ut in arenam sese protrahi cernit, mira celeritate scrobem in litore fodit, qua se condere possit. hæc Albertus. Qui etsi ex Aristotele, & Plinio (ut opinor) transcribat; plura tamen addere uidetur, quibus an multa sit adhibenda fides, quid statuum non habeo. Siquidem hoc animal Aristoteli tanta admiratione non præstat, nec draco appellatur, sed serpens, ut is posteritatis memorie commendauit libro IX. cap. XXVII. de historia animalium his uerbis. Serpens marina colore, & corpore congrua proxima est, sed obscurior, atq; acrior. Hæc si capta dimittatur foris, in arenam rostro quam primum adacto terebrat, subitq; tota. Est ore acutiore hæc, quam terrestres. Et lib. II. cap. XIII. Sunt etiam (inquit) maris indigenæ serpentes terrestribus similes; nisi quod caput habeant congrui. Et quidem genera earum plura sunt, colore numerose uarietatis. Nasci eas non in altissimis gurgitibus certum est. Plinius hoc animal non serpentem, sed draconem marinum pariter cum Alberto uocat lib. IX. cap. XXVII. sic inquitens. Rursum draco marinus captus, atq; immisus in arenam, cauernam sibi rostro mira celeritate excauat. Ad hic, mea quidem sententia, Draco marinus haud quaquam fuerit, de quo scribit Dioscorides, sed per se maris serpens. Quandoquidem Aristoteli lib. VIII. cap. XIII. draco marinus piscis est litoralis, quemadmodum dentex, scarabeus, cernua, aurata, mugilis, mullus, turdus, pulcher, gobius, atq; alij complures, & omne saxatile genus. Proinde dicebat Plinius lib. XXII. cap. XIII. Extra has sunt rotundæ in oleario usu cochleæ, cucumis, cynopus, cammarus, cynosdextia, draco. quidam uolunt esse dracunculum. Est autem graculo similis: aculeos in branchijs habet ad caudam spectantes. Huic sanè non parum correspondere uidetur is, quem Veneti piscatores, itemq; Aquileienses, & Tergestini Araneum uocant, & uulgò Pesce ragno. Quippe qui inter litorales aculeos circum branchias habeat, caudam uersus spectantes, & alios in dorso adeo uenenatos, ut ab eo icti, nisi curam admiserint, facile interimantur. Itaq; & is uidetur Plinio fuisse draco, uel dracunculus, quem libro IX. cap. XLVIII. ipse araneum quoq; uocauit, cum inquit. Aequè pestiferum animal araneus, spinæ in dorso aculeo noxius. Præsertim cum libro XXII. capite ultimo inter litorales, & maris magis peculiare pisces non aliter araneum recensere uideatur, quam draconem Aristoteles. Δράκων θαλάσσιος Græcis ita dicitur, ut Latinis Draco marinus, & Italis Drago marino.

Draconis marini confid.

Piscis araneus.

Nomina.

Σκολόπενδρα. SCOLOPENDRA.

CAP. XIII.

SCOLOPENDRA marina in oleo decocta si illinatur, auellit capillos: sed contactu pruritus facit.

SCOLOPENDRA marina animal est exiguum: atque, ut prodidit Plinius libro IX. capite XLIII. ea est terrestri non dissimilis, quam etiam Hetruria centipedam appellat. Dicunt hanc (si tamen ijs auctoribus est adhibenda fides) statim, deuorato hamo, omnia inter anea innocue euomere, ac deinde, eo ab intestinis explicato, sua eadem resorbere uiscera. Quocirca mecum sepius cogitavi, non iniucundum fore, eius uiscerum speculari anatomen. Sed nec ipsam hætenus mihi uidere licuit. Ea Græcè σκολόπενδρα θαλάσσια appellatur: Latine, Scolopendra marina, pariter & Italicè.

Scolopendræ confid.

Nomina.

Νάρκη. TORPEDO.

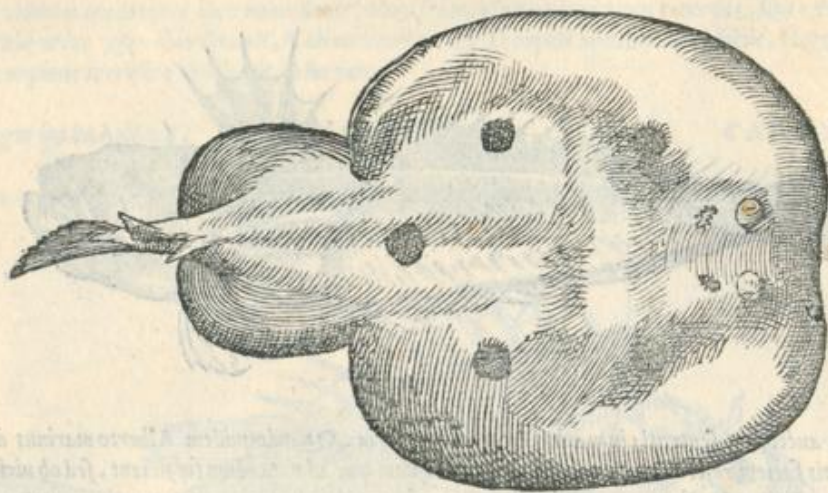
CAP. XV.

MARINA Torpedo diuturnis capitis doloribus admota, cruciatus uehementiam mulcet. eadem apposita euerfam sedem, prociduaque coërcet.

TORPEDO in chartilagineorum, planorumq; piscium genere ab auctoribus recensetur, perinde ac raia, leuiria, rhombus, solea, pastinaca, & alia id genus plura. Hæc dorso rubescit, maculis quinque nigris (quod in adultis tantum)

Torpedinis consideratio.

TORPEDO.

Torpedinis mirafacultas. tantum uisitur) interiectis, oculis similibus: supina uero parte albicat. Tanta huic uis peculiaris inest, ut retibus capta, ante aquam manu attingatur, & manus, & lacertos piscatoris stupore non modico afficiat: id quod etiam fit, si capiatur hamo. Talis nanque huius facultas per setas, & hastam insensibili quodam modo permeans, ad manum piscatoris tandem transuecta, celeriter torporem inducit. Idcirco Galenus libro VI. de locis affectis: Ea (inquit) potentia torpedo praedita est, ut si fuscina attingatur a piscatore, transmissa qualitate per hastam ad manum, eam repente obstupefacit. Idem postea retulit Plinius libro XXXII. cap. I. sic inquit. Torpedo etiam procul, & longinquo uel si hasta, uirgae attingatur, quamuis praualidos lacertos torpescere facit, & pedes quam libet ad cursus ueloces alligat, & retinet. Et lib. IX. cap. XLII. ita scribit. Nouit torpedo uim suam: ipsa enim non torpens, merfaque in limo se occultat, pisces, qui securi adnatantes obtorpuere, corripit. Quod ante ipsum prodiderat Aristoteles lib. IX. cap. XXXVII. de historia animalium. Caterum proprietates hae uis duntaxat inest: nam si eadem in

Torpedinis uires ex Gal. exanimatis persisteret, comestae (ueniunt enim frequenter in cibis) uniuersum corpus stupidum redderent. Quamobrem Galenus libro XI. simplicium medic. de ea ita scriptum reliquit. Sed & Torpedinem totam (dico autem animal marinum) capitis dolores sanare capiti admotam, sedemque, euersam coercere, a quibusdam est proditum. Verum ego cum utrumque, essem expertus, neutrum facere comperi. Eam igitur cum cogitarem, adhuc uiuam esse applicandam, cui caput doleret (posse enim fieri, ut hoc medicamen anodynon sit, hoc est, dolore liberet, similiter alijs, quae sensum obstupefaciunt) ita habere comperi. Putoque, cum, qui primus est usus, tali quapiam motum ratione uti aggressum. haec Galenus. Venetijs piscis hic ab effectu, uulgo Tremolo appellatur: siquidem membro stupefacto, subinde tremorem incutit. Romani uero (me quidem latet, unde id nomen traxere) eundem uulgari nomine Batti potta, & Fotterigia dicere consueuerunt. Quae uox Graecis, Torpedo Latinis nominatur: Arabibus, Tead: Italis, Torpedine: Hispanis, Hugia: Gallis, Turpilles.

VIPERA.

Εχιδνα. VIPERA.

CAP. XVI.

VIPERINAE carnes si coctae edantur, claritatem oculis afferunt: neruorum uitijs auxiliantur: inrescences strumas reprimunt. Detracta autem cute, caput caudaque, quoniam carne uacant, amputari

amputari debent. quippe commentitium est quod praecipitur, certam utrinque mensuram praecidi oportere. Reliquum vero corpus exemptis interaneis elotum, dissectumque discoquitur cum oleo, vino, salis exiguo, & anetho. Aiunt ijs, qui vipersas esitent, pediculos procreari: quod planè à veritate abhorret. Adjiciunt aliqui longam senectutem agere, qui eo cibo uestuntur. Sal ex eis ad eadem conficitur, & inefficacior est. Viua autem uipera in fictile nouum demittitur: adjiciuntur salis, caricarumque tritarum, singulatim quinque sextarij, mellis cyathi sex, mox fictilis operculum luto oblinitur, & fornacibus inassatur, donec sal in carbones redigatur, qui postea tritus in pulueris faciem, reconditur. Plerunque, ut ori gratior fiat, immiscetur spica, aut folium nardi, aut malabathri momentum.

10 I AMPRIDEM ceptum est ueras Viperas nancisci in Italia. Earum enim partus eas indicarunt: quandoquidem recentiorum medicorum quidam Viperas summo studio indagantes, ut Galeni more, hoc etiam euo legitimam possent parare theriacam, inuito consilio cum his circumforaneis, qui serpentibus alendis questum faciliant, Viperas ipsas praegnantem sunt consecuti, quae in capsulis conclusae catulos peperere, quod proprium Viperarum sit animal edere, non quidem oua, ceterorum serpentium more. Nec tamen propterea illud uerum esse compertum est, quod nascentes Viperæ uiscera abrodant, occisa parente, ut libro de theriaca ad Pisonem prodidit Galenus (si tamen is liber legitimus est) ex Nicandri auctoritate, & Plinius libro x. cap. lxxii. Qui Aristotelis uerba perperam interpretari deprehenditur, à quo Viperæ historiam ipsam accepisse liquido constat. Cuius sententiam non tantum explodit, quod experimento compertum est; sed & Aristoteles ipse: quandoquidem nusquam dixerit, uiperinos fetus parentis uiscera, aut uterum abrodere, sed quod qui tardius eduntur catuli (tardius enim ideo illi excluduntur, quod Viperæ singulis singulis diebus parit) abrodunt membranam quandam, qua in matris utero obuoluuntur, ut citius prodeant in lucem. Qua in re, ut hoc omnibus palam sit, sic lib. v. de historia animalium capite ultimo, sonant Aristotelis uerba. Τῶν δὲ ὀφειῶν ὁ μὲν ἐχίς ἐξ ἑξατοκῆς, ἐν αὐτῷ πρῶτον ὀοτοκῆσας. τὸ δὲ ὄδν, ὡς περ τῶν ἰχθύων, μὲν ἄλλοι χροὺν ἔσι, καὶ μαλακώδεσμον. ὁ δὲ νεοτὸς ἀνοθεὶν περιγίγνεται, καὶ οὐ περιέχει φλοῖνς ὀσσοκώδης, ὡς περ οὐδὲ τὰ τῶν ἰχθύων. τῖντα δὲ μικρὰ ἐχίδνα ἐν ὑμῆσιν, ὡς περιέχει γυνῆαι τριτῶν. ἐνίστε δὲ καὶ ἑσώθεν διαφραγόντα ὡτὰ ἐξίρηχσαι. τῖντα δὲ ἐν μίᾳ ἡμέρᾳ καθ' ἐν. τῖντα δὲ πλείω ἢ ἑκοσιν. id est. Viperæ serpentibus animal edit, cum intra se primum oua pepererit. Ouum hoc unius coloris, & molli cute contectum, ut piscium quidem. Parit paruas uiperulas membranis obuolutas, quæ tertia die rumpuntur. Euenit interdum, ut qui in utero sunt, abrosis membranis prorumpant. Singulos diebus singulis parit, pluresq; parit, quàm uiginti. hæc Aristoteles. Cuius sententiam (ut dictum est) peruertens Plinius, ubi ei dicendum fuerat, quod ultimæ uiperulæ adhuc in matris utero degentes, sua abrodunt inuolucra, anteaquam prorumpant, dixit ceteras tarditatis impatientes, percurrere latera, occisa parente. Porro huic explosæ sententiæ etiam Philostratus refragatur, nam in uita Apollonij Tyanci narrat, Apollonium ipsum uiuam, ac incolumen uidisse Viperam, quæ suos catulos nouissimè exclusos lungebat. Marssi præterea, qui serpentium domitores se prædicant, quicq; falsò ex diui Pauli profapia se originem duxisse gloriantur, Viperam Marasso uulgo appellant, utq; maiorem cum spectatoribus ineant gratiam, sapissimè uiperinos dentes, longos, acuminatos, atq; mortiferos ostentant, conditos (ut Plinius inquit libro xi. cap. xxxvi.) gungiuis, atque membranula quadam circumdatos, lethali ueneno referta. Quin & uiperarum nuper editos fetus ostendunt, quos Viperæ suis alunt in capsulis, quibus eas deferunt: nec tamen illi matris uiscera seindunt. Ceterum quod Viperæ primum intra se oua pariant, mox animalia gignant, Theophrastus quoque auctor est libro vii. cap. xiiii. contra eos, qui secus sentiunt. Viperæ (ut scribit Auicenna libro quarto, ubi de uenenis agit) caput habent pressum, latumq;: ubi ceruici annexitur, quæ peculiariter illis tenuis est: nec corpore admodum sunt longo, utpote nec cauda. Ad hæc Galenus, cum scriptis tradere uellet, quibus notis mares Viperæ à foeminis distent, eo libro, qui de theriaca ad Pisonem inscribitur, sic inquit. Viperæ foeminæ subrufæ sunt, & perquam agiles, ceruice elata: oculis subrubentibus, inuerecundis, atque intuitus feri: ijs caput latius, quàm mari, quem etiam excedunt uniuersa corporis mole, earumq; excernens meatus suum propius caudam obtinet situm. Mari duo tantum insunt canini dentes; foeminæ uerò plures. Proinde igitur Nicander cecinit his uersibus.

Viperarum confid.

Plinij lapsus.

oniu pteq; V. uoluntate

au dntoq; V. dnto d. dnto. dntoq

Viperarum facies, & sexus discrimen.

10 Τὸν μὲν ὑπέκλυον δὲ δύο χροὶ τεκμαίρονται, Ἴον ἔρευν γόμενοι, πλείους δὲ τοῖς αἰέν ἐχίδνας. Hoc est soluta oratione.

50 Masculi quidem supra canini dentes duo colore notantur, uenenum eructantes: at plures semper foeminæ insunt. Illud insuper addiderim, Aristotelem memoriæ mandasse lib. viii. cap. xv. de historia animalium, quod licet hyeme ceteri serpentes cauernas subeant terræ; uiperæ tamen sub saxis condantur. Ex quo palam est, Plinium hoc etiam loco non rectè intellexisse Aristotelem: quippe quod tradiderit lib. viii. cap. xxxix. Viperam solam terra condidi; ceteras arborum, aut saxorum cauis. Illud item reticuit Aristoteles, quod Plinius poëtas secutus retulit, foeminam scilicet in coitu mari caput abrodere uoluptatis dulcedine. Sed ut iam Viperis uires suas, ac facultates reddamus, hic ea nunc referam, quæ de ijs lib. xi. simplicium medicam. tum libris de antidotis pluribus posteritatis memoriæ prodidit Galenus. Viperarum igitur carnes palam uidere est exalfacientes, & desiccantes, ubi condiuntur ceu anguilla, nempe oleo, sale, anetho, porro, & aqua, seruato nimirum modo. Quod autem totum corpus per cutim purgèt, discere tibi liceat uel ex ijs, quæ ego iuuenis etiànum in Asia nostra sum expertus: quæ singulatim deinceps narabo. Homo quidam morbo, quem elephanta cognominant, laborans aliquousq; cum sodalibus conuersabatur, donec ex ipsius consuetudine conuersationeq; quidam nostrum morbi inficerentur contagione: ille iam graucolens erat, ac deformis.

Plinij lapsus.

Viperinæ carnis uires ex Galeno.

deformis. Constructo igitur illi tugurio proxime vicum in iugo collis propter fontem, illic hominem collocant, tantum illi quotidie ciborum ferentes, quantum victui suppeteret. Ceterum ad canis exortum, cum fore messoribus haud procul inde metentibus uinum esset allatum in fictili sane quam fragrans, is quidem, qui attulerat, deposito illo prope messoribus, abiit. Verum ubi eius bibendi aduenisset tempus, sublato fictili adolescens, ut pro more impleto cratere, competente aqua uinum temperaret, in cratera uinum effudit, & una excidit uipera mortua. Qua re attoniti messoribus, ueriti ne quod, si ebibissent, inde sibi malum eueniret, suam quidem sitim aquae potione sedare maluerunt. Ceterum cum illinc discederent, quasi praehumanitate ac misericordia, homini illi elephantum obnoxio uinum largiuntur, rati expedire illi potius mori, quam uiuere in ea miseria. At ille, ubi ex hoc bibisset, admirabili quodam modo sanitati restitutus est. Nam tuberosum illud omne cutis totius non aliter, quam animalium a testis mollitie nuncupatorum malacofracon, tegmen decidit. Quantum autem reliquum erat, molle admodum apparuit, instar cutis cancerorum, & locustarum (carabos Graeci uocant) ubi extrema testa exciderit. Alterum quoque eiusmodi non dissimili casu in Mysia Asiae, non procul ab urbe nostra accidit. Vir quidam elephantum laborans profectus est ad aquarum calidarum sponte nascentium usum, sperans inde nonnihil se commodi adepturum. Erat illi scortum ancilla, iuuenula sane formosa, compluribus amatoribus ambita. Profectus igitur illis, cum aquis uteretur, in adibus, quibus uicinus erat locus squalidus, & uiperarum plenus, forte fortuna ex illis una in urecum uini incidit negligentius positum: extincta est. Ac scortum quidem in lucro id reputans, quod fors euenisset, hero id uini propinat. Ceterum ille, ubi ebibisset, ad eum modum, quo ille, qui degebat in tugurio, persanatus est. haec Galenus. Qui etsi alia e uiperis experimenta ibidem scripserit, unde similiter alij incolumes euasere, ut eius firmior redderetur ratio, quod scilicet uiperarum esu elephantiaci sanentur; attamen breuitati consulentes, ea hoc loco silentio inuoluenda duximus. Verum enim uero nil mirum alicui fuerit, Viperas ambas, quarum meminit Galenus, se tam facile immerfisse uino: siquidem illis natura comparatum est, ut uino summpere delectentur. Quamobrem narrat Aristoteles lib. VIII. cap. IIII. de historia animalium, quod ideo uiperas aliqui uino cum fictilibus ad sepes disposito ueniantur, quia uini incontinentes sunt: ebrae enim capiuntur. Id quod etiam dixit Dioscorides in sexti libri praefatione de uenenis, uenenatisque agens. Quinetiam uiperam (ut ad Pisonem scribit Galenus) buprestes, & cantharides deuorant. Item Aristotelis testimonio lib. VIII. cap. XXIX. de historia animalium, scorpionum deuorari a uipera certum est: ob idque (ut idem est auctor) eorum uenenatorum morsus grauiores sunt, quae alijs animalibus uenenatis uestuntur: quod profecto faciunt uiperam. Haec theriacen ingrediuntur: at non omnes, nec omni tempore captae probantur. Proinde Galenus libro primo de antidotis rem hanc scite & aperte declarauit, sic inquit. Viperas non ut aliqui faciunt, aestate media, neque statim, ubi cauernas egressae fuerint, uenari conuenit: aestate siquidem earum caro sitim excitat, statimque ab egressu frigida est, sicca, & extenuata. Optimum itaque tempus est, quod ijs medium intercedit, quod & Andromachus ipse significauit, quo tempore & qui Baccho sacra faciunt, uiperas dilacerare solent, uere quidem finiente, nondum tamen aestate inchoata. Vel si uer ad magnam sui partem hyemale fuerit, circa principium aestatis, non multo tempore post pleiadum ortum. Viperas autem, quae praegnantibus sunt, reijcere oportet: aliarum uero caput, ac caudam abscindere. nam praeterquam quod haec particulae utrulentiores esse uideantur, etiam durae, & parum carnis habent. Sufficit autem in magnis uiperis, id, quod utrinque amputatur, quatuor digitos aequare. Totum uero reliquum corpus, intestinis exemptis, pelleque detracta, aquis primo abluendum, atque in uas fictile conijciendum est: deinde aqua pura superinfusa, uiridique anetho (tunc enim uiget) olla prunas, ut coquatur subijcere conuenit; uel arida ligna, quae, quod fumum non emittant, κακτω uocant; uel quod melius adhuc est, uitium sarmenta. Salis autem, siquidem suo tempore uiperas ceperis, tantillum immittere oportet: sin aestate iam incipiente, nihil. Porro obseruandum est, ne illae capiantur, quae in maritimis locis, quaeue in aliqua salsa aquarum lacuna degunt: antidotus enim quae ex huiusmodi uiperis confecta fuerit, sitim excitabit. Cum igitur uiperam probe coctae fuerint, ac si quis comedere uellet, eas ex aqua eximere oportet, deinde carnes ita a spinis auellere, ut nihil ex spinis simul auferatur: atque his exquisitè contritis, panis ex purissima farina optimeque confecti, qui praecipue & bene fermentatus sit, & in furno, non sub elibano coctus, modicum quiddam admiscere. Nonnulli tamen in commiscendo panem uiperis hanc mensuram seruandam praecipunt, ut panis pondus uiperinarum carnis dimidio minus sit: alij ne tertiam partem excedat malunt. Ego uero quandoque quartam, quandoque & quintam panis imposui. Ceterum nisi probe coctus fuerit, periculum est, ne aliquid aciditatis medicamentum contrahat. At satius est, panem hunc ita coctum per aliquot dies loco aliquo sicciori prius exiccasse. Verum cum uiperas, & panem conuixeris, diligenterque adeo subegeris, ut nulla uiperinae carnis particula non contusa remanserit, pastillos ex ea massa conficito, qui tenues sint: nam crassi cum difficulter siccescere soleant, & carnem putrescere, & panem acescere sinunt. Quamobrem panem quoque ante siccatum terere melius est, & non, quemadmodum ante nos qui Caesari theriacam faciebant, uiperarum iure maceratum: id quod ipse quoque diu feci, sed mihi postea melius esse usum est, panem antea contritum uiperarum carnibus exacte iam subactis admiscere: citius namque pastilli siccantur, qui siccum panem, non madidum acceperint. Sit autem cella, in qua pastillos siccabis, in superiori domus parte, ad meridiem conuersa, uel saltem ad septentrionem non respiciat, ut solis radios tota penè die admittat. tali enim in loco commodè siccescent. Statim ubi fuerint conformati, ea parte collocentur, qua solares radij peruenire non possint. Frequenter autem ipsos conuertere opus erit, ut aequaliter utraque ex parte siccescant. quod facere si quis omiserit, superior quidem pars celeriter arefcet; inferior autem humida diutius permanebit, periculumque erit ne marcescant. Postea uero quam exiccati fuerint, maneant adhuc aliquot diebus eadem in cella longius, quam prius a solis radijs, sepeque denuo conuertantur. Sufficiens autem ad haec omnia quindecim dies ad summum: post quod tempus donec theriacam conficere uolueris, recondi debent in uase stanneo, aut uitreo, aut etiam aureo. Vitrum siquidem, & aurum nullam fraudem admittit: stannum autem plumbi mistura adulteratur, quod uitate

Viperarum uino delectantur.

Viperarum uenatio, & earum pastilli.

Viperarum uenatio, & earum pastilli.

Viperarum uenatio, & earum pastilli.

Viperarum uenatio, & earum pastilli.

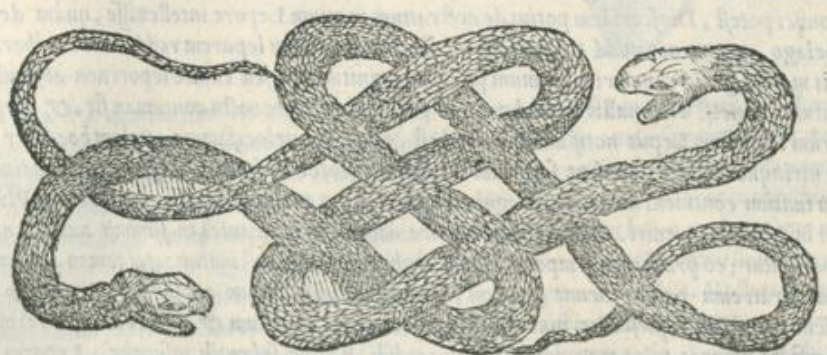
tare conueniet, non solum in hac: sed & in quibuscunque alijs antidotis: quemadmodum & argentum, si purum non fuerit: uasa namque ex eo fabricata celerrime rubiginem contrahunt, purum autem argentum, Romani candidum uocant. Ceterum longe melius est, haud multo post, quam pastillos confeceris, ipsis uti. quanquam non multum detrimenti capiunt, etiam si peracto anno, atque etiam multo post eis utaris. Recte namque a principio siccati, ad tertium, quartumque annum integri perseverant, dummodo tamen apte reponantur, & subinde puluisculus quidam, qui ipsis obnasci consuevit, mundis linteis interdum abstergatur. Is namque si diutius inhaereat, pastillos perforabit. Perficuum est autem eos inuiles euadere, qui perforati fuerint. quemadmodum antequam hoc ipsis accidat, etiam si multum tempus intercesserit, utiles permanent. Haec Galenus de conficiendi pastillos Vipereos ratione, quo optimi & praestantissimi habeantur. Ceterum illud Dioscoridi ridiculum uidetur, quod qui uiperas esissent, pediculos procreent. Cui tamen re clamat Galenus libro XI. simplicium medicamentorum, ubi id certo ijs euenire asserit, quibus plurimum mali succi in corpore exuperat. Narrat Plinius libro XXX. cap. XIII. quod Antonius Musa Caesaris Augusti medicus cum incidisset insanabilia ulcera, uiperas edendas dabat, miraque celeritate persanabat. In Aegypto Aegyptios ipsos uiperis, aliisque serpentibus similiter, atque anguillis uictitare prodidit Galenus lib. III. de alimentorum facultatibus. Quibus item eos uesci traditum est, qui occidentales, nouiterque repertas Indias incolunt, perinde ac ij, qui orientales inhabitant, ut libro VII. auctor est Plinius. Vipera ita Latinis dicta Graecis Ἐχιδνα uocatur: Arabibus, Labane alfabay: Italis, Vipera: Germanis, Brantschlangen: Hispanis, Biuora, & Bicha: Gallis, Viperes.

Aegyptijs uiperæ cibis.

Nomina.

Ἰήλας ὀφείος. SENECTA ANGVIVM. CAP. XVII.

20 SENECTVS anguivm in uino decocta dolori aurium, infusu: & dentium, collutione auxilio est. Addunt eam in medicamenta oculorum, sed praecipue uiperinam.

30 NULLIS non cognita anguivm Senecta: quippe quae sepe in campestribus inter saxa, & stirpes inueniatur. De hac cum differeret Aristoteles lib. VIII. de historia animal. cap. XVII. sic inquit. Serpentes senectam exuunt tum uere, cum egrediuntur, tum etiam autumnino. Vipera etiam exuit tam uere, quam autumnino. Cum serpens exuere incipit, ab oculis primum detrahi aiunt, ita ut obocari uideatur ijs, qui rem non intelligunt. Tum caput exuitur: glabrum enim hoc omnium antequam reliquum corpus, apparet: atque una fere nocte, & die senectus tota exuitur a capite orsa ad caudam: & cute altera intus subnascente, ipsa remouetur. Ut enim foetus in uolucro secundarum, quo contentus prodierit, exuitur: sic ista senectute detrahta renouantur. Porro de ea nil aliud memoriae prodidit Galenus libro XI. de simplicium medicamentorum facultatibus, quam quod in aceto decocta dentium dolori medetur.

Senectæ anguivm, cōid.

Ἰήλας ὀφείος Graecè, Senecta anguivm Latine uocatur: Alchalba, & Selach alhaie, Arabicè: Spoglia delle Serpi, Italicè: Schlangen balek, Germanicè: Pelle de la culebra, Hispanicè.

Nomina.

Λαγῶς θαλάσσιος, καὶ χερσαῖος. LEPVS MAR. ET TER. CAP. XVIII.

50 LEPVS marinus loligini parua similis est: qui per sese tritus, aut cum urtica marina illitus capillos euellit. Terrestris leporis inassatum cerebrum manditur, iuuandis tremoribus, qui ualetudine contracti sunt: affricu, aut cibo facilem infantibus dentitionem praestat: exustum caput, & cum adipe ursino, aut aceto illitum, alopeciarum inanitatibus medetur. Leporinum coagulum post triduum a concubitu potum, conceptum adimere, partusque spem intercipere proditur: uulua, & alui fluorem sistit: comitiales iuuat: contra uenena ex aceto bibitur, praesertim aduersus concretum lac, & uiperarum morsus. Sanguis eius si calidus illinatur, uitia cutis in facie, utiliginem, lentiginisque sanat.

1 MARINVS

Leporis mari
ni confid.

Leporis terre
stris confid.

Vana opinio.

animos

Leporis facul
tates.

MARINVS Lepus (ut nonnulli memoriae prodidere) sic primum appellari cepit, quod terrestris leporis faciem referat. Quapropter haec de eo à Plinio produntur libro IX. cap. XLVIII. Lepus, inquit, qui Indico mari nascitur, etiam tactu pestilens, uomitum, dissolutionemq; stomachi protinus creat. In nostro ossa infirmis, colore tantum lepori similis: in Indis & magnitudine, & pilo duriore tantum. nec uiuus ibi capitur. haec Plinius. Ex quibus facile conijci potest, Dioscoridem potius de nostratum marium Lepore intellexisse, quam de ijs, qui in Indico innatant pelago, argumento quod parua loligini similem marinum leporem reddiderit. Albertus auctor est, tertium Leporis marini genus reperiri, communi piscium magnitudine, sed capite lepori non absimili, dorso rufescente, esculentum: tamen si à nonnullis explodatur, ut pote quod & concoctu contumax sit, & elephantiam gignat. Caterum terrestris Lepus notissimum animal est, & cursu uelocissimum. Solium hoc inter caetera terrae animalia, quae utrinque dentata sunt (ut scriptum reliquit Aristoteles lib. III. de partibus animalium, cap. XV.) & quae unicum tantum continent uentrem, coagululum habet. Sunt & lepores albi, quales etiam Plinius lib. VIII. cap. LV. refert in Alpibus inueniri. Hi hyberno tempore admodum albicantes in summis uallis Ananie montibus frequentes reperiuntur; eo praesertim tempore, quo in niuib; altissimis uestiuntur: qui tamen adeo magni non sunt, nec ita in cibum parati cum palato ineunt gratiam, ut qui in campestribus capiuntur. Caterum candidi hyeme tantum conspiciuntur: nam liquecente niue subrubescunt, quemadmodum & caeteri. Cuius rei indicio sunt illi, qui cum non perfecte priores pilos exuerint, partim candidi, partim subrutili uisuntur. Lepores apertis oculis dormiunt, nec (quae sua maxima timiditas est) alio quam fuga se tutari sciunt. Huic soli pilos in bucca intus, & sub pedibus esse adnotauit Aristoteles libro III. de historia animalium, cap. XII. Archelaus auctor est, cui etiam sententia plerique subscribunt, Leporibus utrinque sexum, & utranque gignendi uim inesse, & omnes lepores aequè gignere, ac si essent hermaphroditi. Quod ita facile posse pati naturam, nullo pacto crediderim: sed potius ridiculam hanc opinionem in hominum mentibus insitam putauerim, quod uiderint, Lepores, quanquam plurimi quotidie capiuntur, etiam quodammodo saecundius procreare. Veruntamen id non euenit, quoniam mares ipsi pariant; sed quia (teste Aristotele libro VI. de historia animalium, cap. XXIII.) superfœtant, dum adhuc utero gerunt, similiterq; statim à partu concipiunt, ita quod singulis mensibus generant. Sed factus edunt non uniuersos: interpositis enim diebus, quot res tulerit, peragunt partitionem. Vnde tam innumera saecunditas: nam etsi femina lac nuper natis praebet; nil tamen prohibet, quin eadem repetat coitum, & lactans, gerensq; utero, denno concipiat foetum. Mares (ut loco citato idem prodidit Aristoteles) auersi coeunt cum foeminis: retro enim ijs genitale membrum à natura datum est, ut apparet, dum urinam reddunt. Ex quo etiam multis persuasum est, mares foetum concipere: siquidem cognitu perquam difficile est, an mares, an foeminae sint, ut etiam cuniculis contingit: qui eum saecundius etiam prolificent, quam lepores; non ob id tamen mares unquam parere uisi sunt, quantum quolibet mense foeminae pariant. Tradit Plinius libro XI. cap. XXVII. bina iecinora Leporibus inesse circa Briletum, & Thernem, & in Cherroneso ad Propontidem: at translatis aliò alterum statim absuim. Id quod ante ipsam memoriae prodiderat Aristoteles libro II. de historia animalium, capite XVII. Item libro III. de partibus animalium, cap. VIII. ubi hoc leporum genus pluribus in locis reperiri testatur, speciatim uero in Syacino agro, circiter Bolbam lacum. In Ithaca insula (ut idem tradidit libro VIII. de historia animalium, cap. XXVIII.) Lepores si aliunde illati dimittantur, uiuere nequeunt: sed eodem reuersi, unde maris introierint insulam, moriuntur. Leporinae carnes in cibis esitatae praeter id quod aegre concoquantur, crassum, atrabiliosumq; generant scuriam. Veruntamen (ut inquit Rasis libro de LX. animalibus) dysentericis conferunt, si assata sumantur. Iecur uero arcafactum, iecinorosis utiliter exhibetur potandum. Integer cum pelle Lepus, operculato fictili impositus, in cli-banoq; igne succenso tandiu dimissus, ut penitus exuratur, urinae uitij mirifice opitulatur, adeo ut calculos eieciat, tam in renibus, quam in uescica genitos. Leporinum sel saccharo exceptum, oculorum argemas, nubeculasq; delet. Leporinum stercus (ut aiunt) mulieribus gestatum, conceptum impedit. Sed illud experientia compertum est, quod uuluis

10

20

30

40

50

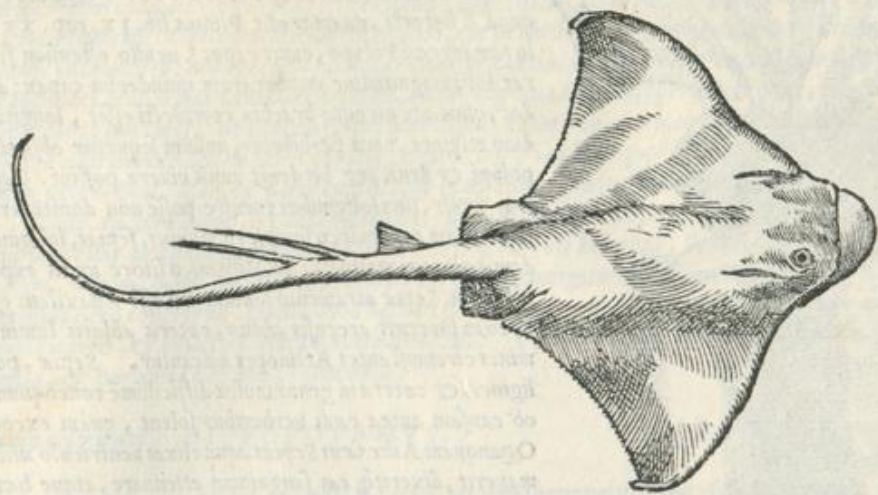
uuluis

uuluis earum inmissum, & mensium defluxiones cohibet, & humentem exiccat uterum. Animal λαγῶος θαλασσιος Græcis, Lepus marinus Latinis nominatur: Italis, Lepre marina. Quod uero λαγῶος χερσαίος Græcè, Lepus terrestris Latinè dicitur: Arabicè, Arneberri: Italicè, Lepre terrestre: Germanicè, Hase: Hispanicè, Lieure: Gallicè item Lieure.

Τρυγῶν θαλάσσια. PASTINACA MARINA.

CAP. XIX.

MARINAE Pastinacæ radius, qui eius cauda enatus aduersis squamis reflectitur, dentium dolorem mitigat: nam eos frangit, & euocat.

PASTINACA marina similiter atque raia, & alia id genus, in piscium planorum, & cartilagineorum genere collocatur. Hanc quidam uulgo uocant Pesce colombo. Gerit hæc in cauda supernè radios duos præduros, acutos, & utrinq; minutissime dentatos, quorum uenenato iclu piscatores grauitè afficiuntur. Quam ob causam memorie prodidit Aëtius lib. III. quod qui à marina pastinaca percussi sunt, his uulneris locus manifestè apparet. Sequitur autem dolor pertinax, & totius corporis stupor: acutum enim, & firmum habet aculeum, quo uehementissima uis in altum impulsio nerui sauciantur. Quapropter in aliquibus mors dè repente totum conuellens corpus comitatur. Idcirco non absque fortiratione Plinius libro IX. cap. XLVIII. ita scriptum reliquit. Nullum usquam execrabilius uenenum, quam radius super caudam eminens trigonis, quam nostri Pastinacæ appellant, quincunciali magnitudine, arbores infixus radici necat. Arma ut telum perforat & ferri, & ueneni malo. Latet piscis hic: & ut idem auflor est libro citato, cap. XLII. latrocinator ex occulto, transeuntes radio figens. Marcellus Virgilius, nimirum cupidus in eundem rationem, qua pastinacæ radio uti posset, dentium doloribus sedandis, quippe quod id silentio inuoluerit Dioscorides, fatetur, etsi diligenter, ut consentaneum est, inquisiuerit; nunquam tamen apud antiquos scriptores eam se consecutū fuisse. Quia in re aperte declarat, sibi cum Plinio parum intercessisse consuetudinis: quandoquidem Plinius lib. XXXII. cap. VII. nos abundè docuerit modum, quo eo radio in dentium doloribus uti ualeamus, sic inquiens. Pastinacæ quoq; radio scarificare gingiuas, & in dentium dolore utilissimum. Conteritur is, & cum helleboro albo illitus, dentes sine uexatione extrahit. Quapropter mirari non licet, si quandoq; in plateis circulatores, dentium extractores cernimus, qui dentes absq; ferreis instrumentis, nullo illato dolore extrahant. Idem radius equos perfanat, qui subcutaneis uermibus exeduntur, si eo ulcera scarificentur, punganturq;. Pastinacæ iecur oleo incotum non modò hominum scabiem sanat; sed etiam brutorum. Piscis tamen esculentus est, si abscisus in uniuersum cauda & capite, decoquatur. Τρυγῶν θαλάσσια ita Græcis, ut Pastinaca marina Latinis, pariter & Italis nuncupatur.

Pastinacæ piscis confid.

Marcelli igno ratio.

Pastinacæ, & eius radij uires.

Nomina.

Σηπία. SEPIA.

CAP. XX.

SEPIAE coctæ dum estur atramentum, ægrè concoquitur: aluum mollit. Collyrijs è testa factis conuenienter genarum scabritiæ perfriantur. Vltum in sua testa, donec id, quod crustosum est, abscedat, postea tritum, expurgat uiligines, furfures, dentes, & uitia cutis in facie. clotum in medicamenta oculorum addi solet: contra albugines, oculis iumentorum efficaciter inspiratur: pterygia oculorum absomit, cum sale tritum, & iniectum.

SEPIAE in omnibus Italiæ piscarijs, proprium retinent nomen, uenalesq; habentur, in ijs inquam, in quibus marini ueneunt pisces. Hæc polytis similes sunt, præterquam quod hi innumeris pedibus excellunt, illæ uero maiore corporis mole. Est Sepijs in dorso os candidum, superiori parte durum, ac læue: inferiori autem fungosa quadam medulla repletum, quæ & leuiter aspera, & ligni modo frequentibus uenis distincta uisitur. Expetuntur Sepiæ

Sepiarum cōsideratio.

1 2 piæ

SEPIA.

Polypi mira magnitudo.

Sepiarum facultates.

Nomina.

praestat: mista praeterea fossili sali, in oculis existentes ungues eliquat: & antequam uratur fricione dentibus splendorem affert, & illitione ulcera desiccet. Sepiae ova in cibis sumpta urinam citere Plinius commemorat, renuq; lentorem disijcere. Sepijs nucibus, & allio paratis quidam uescuntur, ut salaciores in uenere prorumpant. Quae Graecis, Sepia item Latinis, & Italis appellatur: Arabibus, Sarathan, & Sariban: Germanis, Blacfish: Hispanis, Siba: Gallis, Seche.

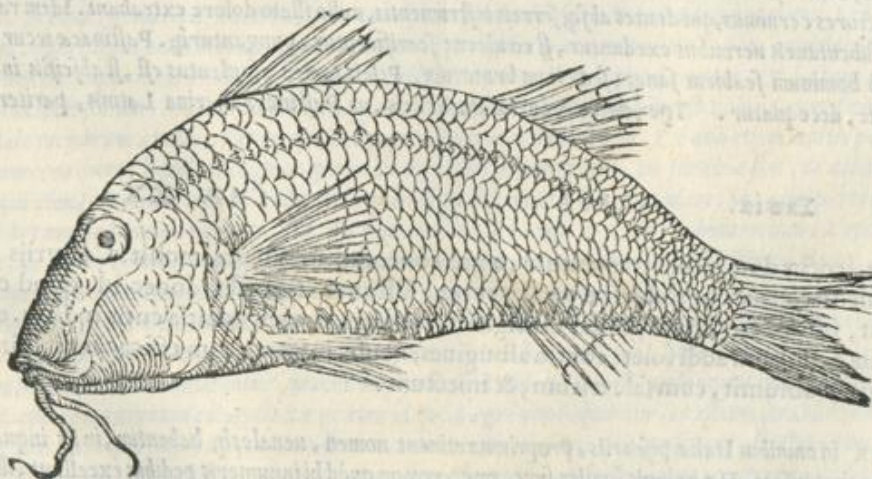
pie ossa aurifabris: facile enim in partem illam fungosam auulor- rum, caeterarumq; rerum formas imprimas, quae metallis igne col- liquatis expleri solent. Sepiae suo etiam astu non uacant: ubi enim piscantem sensere effuso atramento, quod pro sanguine his est, infuscata aqua absconduntur. Id quod etiam faciunt adue- nientibus uoratoribus piscibus. Pariunt (ut prodidit Plinius lib. IX. cap. LI.) omnibus mensibus, plerunq; autem in terreno in- ter harundines, aut sicubi enata fuerit alga: neque his bimatu longior est uita. Id quod de polypis retulit Aristoteles lib. IX. de historia animalium, cap. xxxvii. Qua in re dixerim, quod si historia, quam tradit Plinius lib. IX. cap. xxx. de il- lo tam ingenti Polypo, cuius caput Lucullo ostensum fuisse nar- rat dolij magnitudine amphorarum quindecim capax; atque pe- des, quos uix utroque brachio complecti esset, longitudine pe- dum triginta, uera perhibetur, nullum sequetur absurdum, quin polypi & denis, & bis denis annis uiuere possint. Quod etiam tum sepjis, tum loliginibus cuenire posse non dubitauerim; prae- sertim cum eodem loco scripserit Plinius, sepjas, loliginesq; eius- dem polypi magnitudine in Hispanico litore undis expulsas esse repertas. Sepiae atramento tantam uim esse Anaxilaeus est auctor, ut eo in lucernis accensis addito, caeteris ablati luminibus, ho- mines circumstantes Aethiopes uideantur. Sepiae, polypi, lo- liginis, & caetera id genus mollia difficillime concoquuntur. qua ob causam antea caedi uerberibus solent, quam excoquantur. Quamquam Athenaeus Sepias aqua elixas uentriculo utiles existi- mauerit, dixeritq; eas sanguinem attenuare, atque haemorrhoi- das citere. Ceterum (ut Galeno placet lib. III. de alimentorum facultatibus) durae sunt carnis, aegre conficiuntur, & succi crudi plurimum gignunt. Attamen ijs, quibus probe concoquan- tur, non parum corpori praebentimenti. Quin & eius testa exusta (ut libro XI. simplicium medicamentorum, idem scri- ptum reliquit) ad uirilgines, lentes, & scabiem usum utilem

Τρυγλα.

MULLVS PISCIS.

CAP. XXI.

MULLORVM assiduo cibo, aciem oculorum hebetari constat. Is marini draconis, aranci, ac scorpionis moribus medetur: si crudus, atque dissecus admoueat.

MULLVS

MULLVS piscis Latinis olim sic dictus, relicta nulli appellatione, hodie Græcorum more Latine etiam Trigla & Italicè triglia nominatur. Huic magnitudo non ampla, color subrufus, ueluti purpureus. Antiquis is magno expetebatur pretio, præcipue ganconibus: cum ex fide dignis constet monumentis, Mullos sæpenumero à priuatis etiam hominibus argenti libra singulos uenisse: tanta cum eorum iecore, & capite gratia intercesserat gula. Quamobrem Galenus lib. III. de alimentorum facult. de eo hæc memorie prodidit. Mulli iecur à gulosis mirabilem in modum uoluptatis nomine commendatur. Quidam uerò ipsum ne per se quidem solum edendum censent, sed garelæo, quod uocant, in uase præparato, cum pauillo uini uiscus in eo tantisper disterunt, dum ex uniuersa eius substantia, & præparato liquamine unus, ac similis succus, quantum sensu possis iudicare, factus esse uideatur, in quo intincta nulli carne uescuntur. At mihi profecto nequaquam tanta suauitatis uisum est, ut cum honorem mereatur, neque tam insignem corpori utilitatem conferre, uti nec ipsum caput: quauquam hoc quoque laudant gancones, ac secundas post iecur ferre prædicant. Cæterum intelligere nequeo, cur permulti grandissimos mullos emptitent, cum nec adeo suauis sint carne, ut minores: nec concoctu facili, ut quæ dura admodum est. Itaque cum aliquando quendam ingenti pecunia prægrandes mullos ementem interrogarem, cuius rei gratia illos tantopere expeteret, respondit se primum propter hepar illos tanti emisse: tum autem & propter caput. Idem loco citato, circa capitis initium ita scribit. Mullus omnium ferè aliorum durissimam habet carnem, impendioque friabilem: quod perinde, ac si dicas, nihil in eo esse lentoris, neque pinguedinis. Eaque ex parte cunctis alijs præstantius nutrit, dummodo probe concoquatur. hæcenus Galenus. Mulli, auctore Plinio, ter anno foetificant: tantaque ijs ingluuies, ut etiam hominum cadaueribus uescantur. Si cæteris in cibis præstant, qui inferiori labro, utrinque barbati habentur. Romani Neapolitanis, & Venetis longè præstant. Vinum, inquit Athenæus, in quo nullus uiuus immergitur, haustum, uenerem uiris mirum in modum inhibet: scemini uerò conceptum. Mulli, quod barbati sint, Venetis uulgo dicuntur Barboni, non autem Spari, ut alias diximus incertis, & infidis piscatorum nominibus falsi. Piscis τριγλα Græcis, Mullus Latinis uocatur: Italus, Triglia, & Barbone: Hispanis, Salmoneta.

Mulli confideratio.

Mulli facultas ex Gal.

Nomina.

Ἰπποπόταμος. HIPPOPOTAMVS.

CAP. XXII.

HIPPOPOTAMI testes exiccati, ac triti, contra serpentium morsus bibuntur.

HIPPOPOTAMVS est (ut Plinius narrat lib. VIII. cap. XXV. et XXVI. belua, quæ in Nilo editur) crocodilo altitudine maior: unguis bifidis, quales bubus: dorso equi, & iuba, & hinnitu: rostro resimo, cauda torta, & dentibus aprorum aduncis, sed minus noxijs: tergoris adscuta, galeaque impenetrabilis, præterquam si humore mædeat. At Aristoteles lib. II. de historia animalium, cap. VII. huic beluæ dentes exertos reddidit, non apri: sed eadem quidem apri eam habere prodidit, magnitudinem asini, hinnitum equi, & tergoris crassitudinem tantam, ut ex eo uenabula fiant: quin & interiora omnia equo, & asino similia. Segetes hoc animal astu magno depascitur destinatione ante determinatas in diem: nempe ex agro ferentibus uestigijs, ne quæ reuertenti insidiæ comparentur. Primus eum uiuum, & quinque crocodilos, Romæ adilitatis suæ ludis M. Scaurus temporario curipo ostendit. Hippopotamus in quadam medendi parte etiam magister existit. Assidua namque satietate obesus exit in litus, recentes harundinum castrum per speculatus, atque ubi acutissimum uidet stipitem, imprimens corpus uenam quandam in crure uulnerat: atque ita profluito sanguinis morbidum alias corpus exonerat, & plagam limo rursus obducit. Huius corij cinis cum aqua illitus panos sanat. Adeps frigidas febres: item simus suffit. Dentes e parte læua dolores dentium, scarificatis gingiuis. Pellis eius e sinistra parte frontis in inguina adalligata, uenerem inhibet. Eiusdem cinis alopecias explet. Testiculi drachma ex aqua contra serpentes bibitur. Belua, quæ ἰπποπόταμος Græcis, Hippopotamus item Latinis, & fluuiatilis equus appellatur: Italus, Hippopotamo.

Hippopotami historia.

Hippopotami uires.

Nomina.

Κάσσιος. FIBER.

CAP. XXIII.

FIBER ancipitis uitæ animal, plerunque cum piscibus, & cancris ex aqua uictum capessit. Huius testes serpentium uenenis aduersantur, sternutamenta mouent, & in uniuersum uarios obtinent usus. Siquidem menses, ac partus ciunt, duabus drachmis cum pulegio poti: partus, secundasque eijsciunt: contra inflationes, tormina, singultus, uenena, ixiamque ex aceto bibuntur: lethargicos, & utcunque ueterno obdormiscentes excitant infusi: cum aceto autem, & rosaceo olfactu, & odoris suffitu, idem faciunt: poti & illiti profunt tremulis, conuulsis, & omnibus neruorum uitijs. In summa calfactoriam uim habent. Eligi debent testes, qui ex uno ortu connexi sunt (fieri enim non potest, ut gemini folliculi in una membrana coniuncti reperiantur) liquore intus ueluti ceroso, odore graui, & uirus redolente, gustu acri, mordente, ac friabili, naturalibus tunicis circumdato. Quæ fraude aliqui corrumpunt, conijciantes in follem gummi, aut ammoniacum cum sanguine, & castorio subactum, & ita exiccantes. Vanum est, quod traditur, testes ab ipsis euelli, & à fese abijci, cum uenatu urgentur: siquidem tangi nequeunt, ita, ut in sue, substricti. Operæ autem pretium est, diuisa pelle melleum liquorem cum euestiente tunica assumere, & siccatum potui dare.

Fibri confide-
ratio.

QVEMADMODVM in superiore spectatur Germania, ubicunque Rhenus influit: quin & in Austria, atque Pannonia, ubi Danubius, in alijsq; finitimis prouincijs, ubi Drauus, & Sauus discurrunt, Fiber sanè, quem Græci καστορα appellat, animal est (ut Dioscorides inquit) quod ex amphibio habetur genere: quippe quod & terris, & aquis uitam ducat: ibi nanq; uidetur modò in fluminibus natare, modò in litore uagari, modò in propinquis syluis spatari. Fiber lutræ ferè faciem refert, maior tamen. Pedes huic sunt posteriores anserinis similes; anteriores uerò ut tassus habet. Cauda est illi glabra, lata, piscium ferè modò squamosa. Estur hæc, quòd gustatu piscium carnes planè sapient, ijs etiam diebus, quibus nobis carne interdictum est à lege. In cæteris deniq; corporis partibus parum, aut ferè nihil à lutra disidet. Quo factum est, ut crediderint medicorum nonnulli easdem lutræ testibus inesse iures, quæ fibrorum testiculis insunt. Dentes Fibris anteriores ferocissimi, atq; acutissimi sunt, quibus arborum ramos, ut ferro, cædit, quos postea miro coaptat artificio, sibiq; domum construit pluribus tabulatis in riparum cauis, ubi iuxta flumina desolat. Animal est horrendi morsus: nam hominis parte comprehensa, non ante, quam fracta concreperint ossa, morsu sibi testes dentibus amputare, cum uenatu uigentur, ob hoc se peti gnari. Quandoquidem id nunquam in his comperitum sit, qui nostra ætate capiuntur. Plinius huius facti anceps id affirmat lib. viii. cap. xxx. quod tamen postea negauit lib. xxxii. cap. liii. Ceterum diligenter animaduertere oportet, ne ab impostoribus adulterati Fibrorum testes emantur: nanq; pauci admodum habentur ex ijs, qui uenales Venetias importantur, qui quidem adulterio careant. Cuius manifesto est indicio nimia eorum magnitudo, cum legitimi parui admodum sint. Quinetiam præstantiæ indicium præbet conclusus liquor in recentibus mellis instar, in diutius uerò asseruatis, ceræ modo concretus. Adulterantur contritis eiusdem animalis renibus, farctis inde testium folliculis. At mihi quidè sepius contingit & uidere, & habere ex Austria, Stiria, & Carniola Fibræ testes, qui omni prorsus adulterio uacant: quos magnitudine, colore, odore, gustu, atq; etiam uiribus longè ab ijs dissimiles esse comperimus, quibus officinarum utitur uulgus. Plinius libro xxxii. cap. liii. eos Castoris testes efficacissimos putat, qui è Ponto afferuntur. Cui tamen refragatur Strabo lib. iii. suæ Geographiæ his uerbis. Producit Capreas Hispania, equosq; syluestres affatim. Quibusdam in locis lacus incrementa suscipiunt. Cygni, & eius generis aues plurimæ: similiter & otides aues. Fluuij quidem ferunt Castoras: sed Castoreum non eam, quam Ponticum, habet uim. Pontico enim proprium est, ut uenensum sit, ut in alijs permul-tis. hæc Strabo. Ex quibus faciliè constat plurima in Ponto uenenosa nasci. Id quod etiam in Bucolicis testatur Virgilius his uerbis.

Has herbas, atq; hæc Ponto mihi lecta uenena

Ipsè dedit Mæris: nascuntur plurima Ponto.

Hinc uerò fit, ut nesciam ego, cur iusserit Damocrates castorium Ponticum addi in Mithridatis antidotum, cum tamen Andromacho in theriaces compositione eligantur testes illi, quos castor Istrius, hoc est, ad Danubium uiuens, protulit. Horum meminit Galenus libro xi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Testiculos castoris nuncupant Castorium, medicamentum & celebre, & multi usus, adeò ut Archigenes de Castorij usu totum conscripserit librum. Atque ille sanè particulares eius facultates exposuit, nos uerò uelut in alijs medicamentis fecimus, ita & in hoc quoque generalem modò facultatem dicemus: ad quam si quis respiciat, ipse per se particulares inuenire poterit. Itaque quòd excalfaciat, manifestum est. nam si uoles ipsum ad unguem leuigatum oleo maceratum parti euapiam illinere, & infricare, euidenter illam incallescere percipies. Porro calfacientia omnia, ubi contacte substantiæ quippiam digerunt, continuo etiam illam desiccant; nisi si quid natura fuerit humidum, seu oleum & aqua, atque aduentitiã qualitatem calidam, non facultatem assumpserit: sicut certe hæc ipsa igni, & soli æstiuo admodum. Itaque cum Castorij consistentia quoque sit sicca, & calfaciendi potentiam habeat aduentam, meritò desiccet. Atque hoc illi cum multis alijs medicamentis commune existit. Porro quoniam impensè subtilium est partium; ob id plus

Castorei uir-
res ex Gal.

• cupant Castorium, medicamentum & celebre, & multi usus, adeò ut Archigenes de Castorij usu totum conscripserit librum. Atque ille sanè particulares eius facultates exposuit, nos uerò uelut in alijs medicamentis fecimus, ita & in hoc quoque generalem modò facultatem dicemus: ad quam si quis respiciat, ipse per se particulares inuenire poterit. Itaque quòd excalfaciat, manifestum est. nam si uoles ipsum ad unguem leuigatum oleo maceratum parti euapiam illinere, & infricare, euidenter illam incallescere percipies. Porro calfacientia omnia, ubi contacte substantiæ quippiam digerunt, continuo etiam illam desiccant; nisi si quid natura fuerit humidum, seu oleum & aqua, atque aduentitiã qualitatem calidam, non facultatem assumpserit: sicut certe hæc ipsa igni, & soli æstiuo admodum. Itaque cum Castorij consistentia quoque sit sicca, & calfaciendi potentiam habeat aduentam, meritò desiccet. Atque hoc illi cum multis alijs medicamentis commune existit. Porro quoniam impensè subtilium est partium; ob id plus

plus ualet, quam alia, quæ similiter ut ipsum & calfaciant, & desiccant. Nam quæ tenuium sunt partium medicamenta, ijs quæ sunt crassarum, plus sunt efficacia, etiamsi parem sortita fuerint facultatem, nimirum quia penetrant, & in altum subeant admotorum corporum, potissimum si ea densa fuerint, uelut neruacea. Palam igitur talia ob causam positam magnifice iuuantur à castorio. Ceterum falluntur medicorum plerique in usu Castorij, cum id modo considerant, partem quampiam aut tremere, aut conuelli, aut sensu motiue priuatam, aut ægrè sentire: haud scientes id genus symptomata ad dissimiles sequi corporis affectus. At tu ab Hippocrate doctus, ex plenitudine pariter, & inanitione conuulsionem fieri, ubi quidem quæ in neruis continentur præter naturam, euacuare consilium est, ibi & bibendum exhibe, & foris cuti castorium impone. Vbi uero ex siccitate nimia obuenerit conuulsio, scito hoc medicamen illic esse aduersissimum. Ad eundem modum, ijs qui præ plenitudine tremunt, utilissimum: aduersissimum uero ijs, quibus huiusmodi affectus accidit ab inanitione. Ad portionem modo dictorum affectuum, ubi singultus euenerit stomachi, perscrutato prius, inuenitoque illius affectu, ac discreto, si quidè à plenitudine ipsum ægroti perpetiantur, ad castorij usum accedito. Sin autem à siccitate, & euacuatione, aut acrium humorum morfu prouenerit, medicamen hoc fugito. Sanè si odori, gustuique aduertat animum, suspicaberis humano corpori aduersissimam habere substantiam: tamen si in natura nihil efficere comperiatur eorum, quæ talia facere assolent. Siquidem alia stomachum uitiant, alia uentrem, alia caput, alia aliam quamuis partem lædunt. At hoc medicamen siue corpori humido applices resiccationem poscenti, siue frigido excalfactionem, siue humido simul frigidoque excalfactionem pariter & resiccationem requirenti, magnam utique ostendit utilitatem: nec ullam parti cuiquam noxam imprimit, potissimum si febris uacet, aut non admodum calidam perpetiatur homo febrem, sed ut sic dicam tepidam, qualis accidit in cataphoris maxime, & lethargis. Ac multis sanè Castorium exhibuimus unà cum pipere albo, utrunque mensura cochlearij ex melierato bibendum præbentes: nec quisquam ullam sensit noxam. Sed & mensibus retentis, ubi per uenam, quæ in talo est, modicè euacuassent, oblato castorio unà cum pulegio, aut calaminta, semper medicamen hoc expertus sum purgationem eiere, absque ut foeminam læderet. Præterea locos morantes eiecit. eaque omnia ex melierato potum efficit. At quibus ita uenter flatu distenditur, ut ægrè curationem admittat, aut torminibus uexatur, atque singultu, idque ob frigidos, uiscososque humores, aut crassos, flatulentosque spiritus, eos ex oxycrato potum adiuuat. Quæ porro uis uat in corpus intro sumptum, ijs prodest quoque cuti impositum cum siconio, aut ueteri oleo. Quæ uero ampliori caliditate indigent, ijs etiam per sese infricari debet. Iuuat etiam, si quis suffitum eius in prunis impositi in spiratione hauriat, maxime humidis, & frigidis affectus in pulmone, aut cerebro consistentes. Attamen lethargicos, & cataphoricos affectus, qui quidem adiunctam habent febrem, præstat non dictorum oleorum quopiam macerantes curare; sed potius ex rosacco capiti, colloque imponere. hætenus de castoreo Galenus. Ceterum, ut Plinius est auctor libro XXXII. cap. III. Castoreum sumptum comitialibus auxiliatur. Medetur & dentibus ex oleo in aurem infusum, à cuius parte doleant. Aurium doloribus melius, si cum meconio infundatur. Urina quoque Fibri resistit uenenis, & ob id in antidota additur. Afferuatur autem optime in sua uestica, ut aliqui existimant. Animal, quod κασταρίδιον Græcè, Fiber Latine dicitur: Arabicè, Inchiam alginde beduster, Giendedestur, seu Giendibidestur: Italicè, Castoreo: Germanicè, Byber: Hispanicè, Biuaro, & Biuerio: Gallicè, Bieure.

† Cum in impressis hoc loco legatur ποτί ζῆον, id est, potui dare: tamen in codice manu scripto, in quem Oribasius (ut aliàs diximus) Dioscoridis uerba retulit, legitur ἀποτίθεσθαι, id est, reponere. Quæ lectio ideo uerior esse uidetur, quod castorium (teste Dioscoride) non solum potui detur; sed etiam infundatur, & suffiatur.

Γαλι καστορίδιος. MUSTELA VULGARIS. CAP. XXIII.

40 MUSTELA, quæ in domibus nostris oberrat, ambufa exenteratur, & inueterata sale, in umbra siccat. Ea binis drachmis cum uino pota, aduersus omnia serpentium uenena præsentaneo est remedio: toxico, simili sumpta modo, resistit. Eius ventriculus coriandro farctus, inueteratusque, percussis à serpente, & comitialibus potu auxiliatur. Cremata in fictili podagricis confert, cinere ex aceto illito. Sanguine peruncta strumæ iuuantur: comitialibus etiam prodest.

50 MUSTELA uulgaris notitie in Italia, animal est miræ sagacitatis, & quanquam corpore paruum; animo tamen inuictò constat, atque feroci. Mustelarum duo genera esse auctor est Plinius lib. XXI. cap. IIII. Alterum syluestre, quod in agris, & uepribus uitam agit. Alterum domesticum, quod in domibus nostris oberrat. Vtræque adeo cupidè catulos suos diligunt, ut eos hinc aliò transferant, uerentes ne sibi ij surripiantur. Quo factum est, quemadmodum mentoriæ prodidit Aristoteles lib. III. de generatione animalium, cap. VI. ut cum uidissent quidam, Mustelas catulos

Castorei uires ex Plin.
Nomina.
Mustelæ consideratio.
Vana quorundam opinio.

Martes, & earum histor.

Zobellæ historia.

Viuerra.

Mustelæ natura, & uis.

Nomina.

catulos suos, quos paruos admodum parit, ore susceptos transfere, falsò opinati sunt, eas ore parere. Quorum opinionibus adstipulatur Ouidius: cui tamen uenia danda est, cum pœtis quælibet audendi amplissima sit potestas. Non est similiter in eo audiendus Christophorus Encelius, uir alioquin eruditus, quòd lib. III. cap. LIIII. de fossilium natura, uulgi fortasse sententiæ addictus magis, quàm Aristotelis & aliorum probatissimorum auctorum, sepias, loliginas, locustas, & squillas ore coire ac parere, ridenda historia scriptum reliquerit. qui præterea coruos & syluestres gallinas ore concipere magno errore tradidit. Caterum in mustelarium genere recensentur quæ MARTES appellantur, quarum due in Italia habentur species. Vna nanq; pilo uestitur fuluo nigricante, excepta gutturis parte, quæ albicat. hanc nos uulgò dicimus Faina. Hoc animal oderunt rura, quòd sæpe domos illorum ingrediatur, ubi nõ modò gallinas, quas inuenit, iugulat, sanguine plerunq; exucto; sed etiam oua exhaurit & exorbet. quin & in turres ascendit, atq; inibi columbas (modò eas comprehendere possit) earumq; pullos enecat. Altera syluas incolit, raroq; illas deserit. hæc propriè Mars uocatur. Differt ab illa, quòd corpore constet aliquantulum longiore, gutture sit luteo, & pilo contegatur clariore, tactuq; molliore. ut uel his nominibus eius generis pelles magnatibus expetantur ad hyemales uestes suffulciendas. Sunt qui putent, postremam hanc duorum esse generum: alterum quidem, quod in fageis, quernis, iligneisq; syluis uersatur: alterum uerò, quod in piceis & abiegnis tantum oberrat, pulchrius nimisrum aspectu. Mustelarum quoq; generi adscribitur quod Germani ZOBELLAM, nos uerò Zibellinum uocamus. Hæc corporis tum forma, tum magnitudine parum differt à marte, quamuis paulò minor sit. Totum corpus habet pilis fuluis uestitum, præterquam guttur, quod ex albo nigricat. Zobellis referta est Moscouia, & Lituania, atque etiam ipsa abundant finitimæ aliæ regiones, à quibus eorum pelles ad nos conuehantur. Veneunt magno pretio in locis etiam, ubi capiuntur. quo fit, ut uenatores quandoq; ditissimi fiant. Porro & VIVERRA inter mustelas annumeratur. Ea autem animal est sciuri magnitudine, pilo subluteo, audax admodum, & animantibus ferè cunctis inimicum, præsertim cuniculis, quos sæpe gregatim suis ex antris pellit. Oblectatur sanguine mirum in modum, adeò ut sanguine potius, quàm carnibus uictit. Inueniuntur præterea (ut audio) in Germania, Polonia, & uicinis locis alia Mustelarum genera: quæ quoniam hætenus ipse non uidi, neque explorata sunt mihi, ideo quid de ijs scribam, non habeo. Verum quòd nunc in Bohæmia uitam agam, equidem futurum spero fauore atq; auxilio Sereniss. Ferdinandi Archiducis Austriæ Principis, & domini mihi colendissimi, ut non solum mihi liceat tractu temporis hæc & alia animalia uidere & cognoscere, quæ in hac boreali plaga proueniunt; sed & multa rara consequi, quæ ad rem tum herbariam, tum metallicam spectabunt. Mustelæ serpentes acriter persequuntur, dimicantq; denorata prius ruta. Basiliisco mustelæ uirus exitio esse auctor est Plinius libro VIII. cap. XXI. adeò naturæ nihil placuit esse sine pari. Inijciunt enim eas cauernis facile cognitis, sola tabe. Necant illi simul odore, moriunturq; & naturæ pugnam consiciunt. Mustelæ etiam oculis punctu erutis aiunt uisum reuerti, eademq; quæ in lacertis, & annulis faciunt: Mustelæ cuiuslibet finis moschum nonnihil respit. Is melle exceptus, addita lupinorum aut fœni græci farina, strumas, cæterosq; pituitosos tumores discutit. Mustelarum felle cum succo fœniculi utuntur quidam ad oculorum argemas & nucubeculas. quinetiam idem lentigines, & alia huiusmodi cutis uitia emaculare perhibent, si cum melle, & uitis albæ radicis, aut ari farina illinatur. Nec desunt, qui putent Mustelarum pulmonem ad omnes pulmonis morbos efficacem esse. Mustelarum combustarum cinis aqua subactus illitu capitis dolores mulcet: oculis uerò iniectus suffusiones emendat. Hoc animal ΓΑΛΙ Græcis dicitur: Latinis, Mustela: Italis, Donnola.

Βάτραχοι.

RANAE.

CAP. XXV.

CONTRA omnium serpentium uenena pro antidoto sunt Ranæ, si ex sale & oleo decoctæ edantur, iusq; earum itidem sorbeatur: contra inueteratos tendinum rigores pollutent. Illitus earum cinis, profluentis sanguinis impetus sistit: explendis alopeciarum inanitatibus ex liquida pice illinitur. Viridium ranarum cruor auulso genis pilos renasci prohibet, in uestigia euulsoform instillatus. decoctæ in aceto, & aqua, dentium dolores collutione leniunt.

RANAE

RANAE Italis, pr. fertimq; Insubrie populis frequentissima. Genere sane differunt, quemadmodum magnitudine, colore, ac natura. Alie nanq; ex putredine gignuntur aestiuis imbribus puluere madefacto, quibus sic ortis breuis est uita, nullusq; earum usus. Alie uero rite, & secundum naturae ordinem, proueniunt in mari, fluuijs, paludibus, ac lacubus. Sunt & terrestres, quae in frutetis, & rubetis plerunq; uicitant, ob idq; Rubetae Latinis dicuntur. Nec desunt in hoc genere, quae etiam Calamitae dicuntur, quod in arundinetis uitam agant. Verum utraeque & uenenatae, & lethales habentur. Ceterum ille in fluuijs, paludibus, & lacubus uersantur, & degunt, quarum nobis in cibis inualuit usus, colore uiridi, aut subrutilo, cinere oue. tamen si & inibi quandoq; ex his cernuntur, quae non tuto edi possunt: utpote quae a rubetis non multum pernicie distent. Pariunt Ranae, ut Plinius tradit lib. IX. cap. LI. & experientia quotidie comprobari potest, minimas carnes, nigras, quas gyrynos uocant, oculis tantum, & cauda insignes: mox pedes figurantur, cauda findente se in posteriores. Mirumq; semestri uita resoluuntur in limum nullo cernente, & rursus uernis aquis renascuntur, quae fuere natae, perinde occulta ratione, cum omnibus annis id eneniat. haec Plinius. Cui tamen sententiae prorsus refragatur experientia: quippe quod in paludibus maritimis, quae glaciem nunquam hyeme contrahunt, quocumque anni tempore ranas conspiciere liceat. Quapropter dicendum fuerit, Plinium eas tantum quotannis in limum resolui existimasse, quae ex ipsius aquae, & terrae putredine gignuntur. Βάτραχος sic Graecis, Ranae Latine uocantur: Arabice, Difaaba, seu Dafa: Italicis, Rane: Germanice, Frosch: Hispanicis, Ranas: Gallicis, Granoille, & Raine.

Ranaru consideratio.

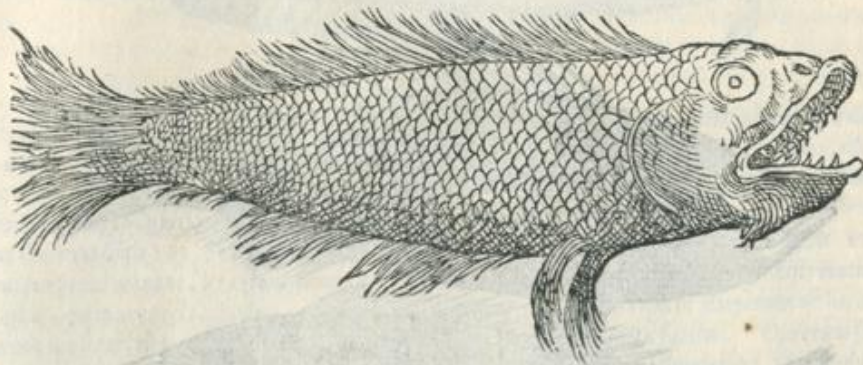
Ranarum partus.

Nomina.

Αἰλουρος. SILVRVS.

CAP. XXVI.

SILVRVS recens in cibo nutrit, & facilem praebet aluum: sale uero conditus, minimum suppeditat alimentum. arteriam expurgat, & uocem expedit. Illita saliti caro, aculeos, & infixam corpori spicula extrahit. Muria eius incipientibus dysenterijs prodest, si in defidentium fetus adijciatur: fluxiones siquidem ad summa cutis elicit. ischiadicis infusa medetur.

EXISTIMAT Paulus Iouius in libello de Romanis piscibus, Silurum eum esse piscem, quem uulgus Sturionem appellat. Veruntamen si Aristoteli, & Plinio est adhibenda fides, liquido constabit, aliud piscis genus esse Silurum, aliud Sturionem. Nanq; Aristoteles Siluro dentes assignat adeo firmos, atq; acutos, ut ijs hamos etiam ferreos frangere ualeat. Plinius item lib. IX. cap. xv. tradidit, Silurum ubicumq; sit, grassari, omneq; animal appetere: idcirco innatantes equos saepe demergere, praecipue in Rheno Germaniae amne prope Lisboum, & in Danubio. At Sturiones etsi praegrandes sint, edentuli penitus habentur. Ad haec Silurus Aristoteli, & Plinio fluuiatilis semper describitur piscis, cum tamen Sturio frequentius in mari, quam in fluminibus reperiatur. Quo factum est, ut facile deductus sim in sententiam clarissimi Manardi Ferrariensis: quippe quod pro certo crediderim, Silurum Italis haudquam esse cognitum. Quandoquidem inibi in fluminibus, quanquam ingentibus, nunquam (quod sciam) Silurus fuerit repertus. Pannoni Danubij accolae Silurum uulgari sermone uocant Acchia: Rheni uero litora inhabitantes Germanica lingua Bolich appellant: siquidem is maxime grassatur, morsuq; petit omne animal, quod sibi obuiam fit. Is effigie gobium refert capite magno, ore amplo, & dentibus ferocissimis. Hac in sententia me quoque Plinius confirmat: is enim Silurum & in Rheno, & in Danubio nasci auctor est. Piscis, qui αἰλουρος Graecis, Silurus Latinis appellatur: Arabibus, Harbe: Italis, Siluro: Germanis, Bolich, & Balich.

Pauli Iouij opinio improbata.

Nomina.

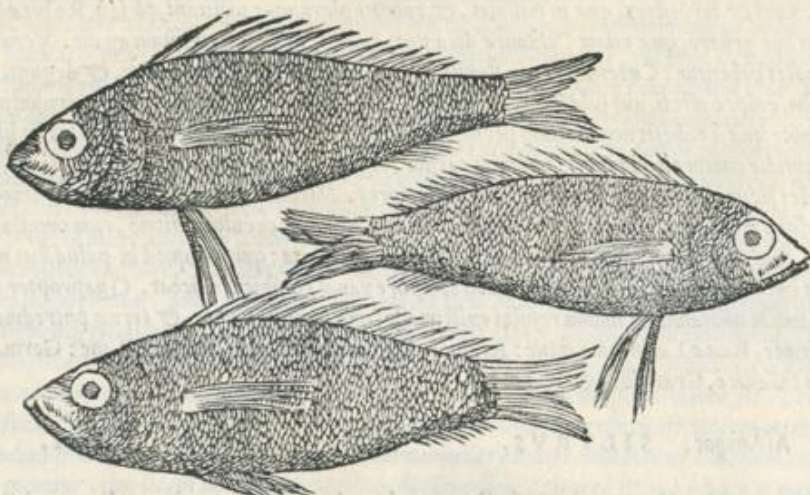
Σμαρίδες. SMARIDES.

CAP. XXVII.

SMARIDIS piscis saliti caput exustum, excrecentes ulcerum bras, puluillosque reprimi: nomas cohibet: thymos, clauosque absumit. Caro non secus atque balsamentum prodest a scorpiione percussis, aut a cane demorsis.

Μαυρίδες

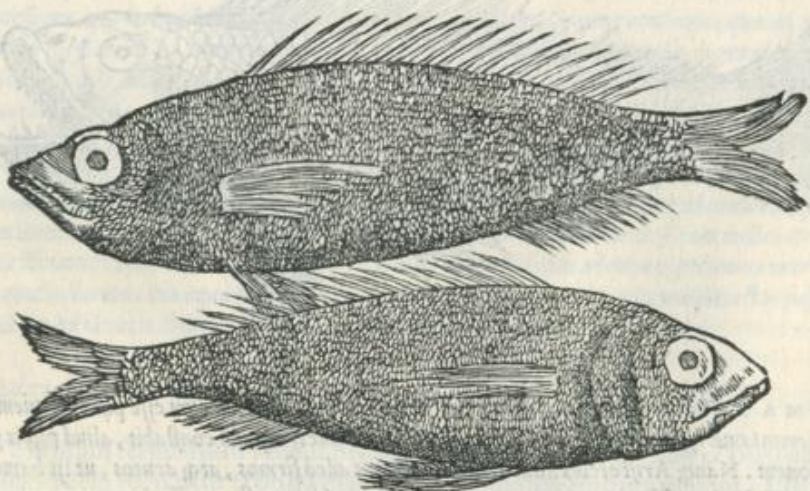
SMARIDES.

Mauvides. MAENAE.

CAP. XXVIII.

MAENARVM ex capitibus cinis, si illinatur, callosas fedis rimas abolet. Eius etiam garum oris putrilagines collutione sedat.

Smaridis con-
fideratio.Mæne.
Nomina.

ET SI studij, ac diligentie plurimum impenderit, ut quoniam piscis sit Smaris, certior fierem; nunquam tamen apud Aristotelem, nec Plinium, nec denique ueterum quenquam aliquid certi nactus sum, ita ut plane Smaridem cognoscere, ac describere possem. Illud tantum inueni, ijs Smaridem esse pisciculum, mænis facie similem. Ex quo facile adductus sum, ut eos non longe aberrare putauerim, qui Smarides eos pisciculos dixerit, quos uulgò Veneti appellant Girolì: nanque hi præter id quod corpore minores sunt, mænas notis omnibus representant. Ceterum cum Mæne, quæ uulgò Menole dicuntur, sint uulgaris notitiæ, non est, cur plura de eis differam. Σμαρίδες ita Græcis, ut etiam Latinis Smarides nominantur: Arabibus, Absamaris: Italis, Smaridi. Quæ uerò Græcè μαυίδες, Latine Mæne dicuntur: Italicè, Menole: Hispanicè, Pandelhas.

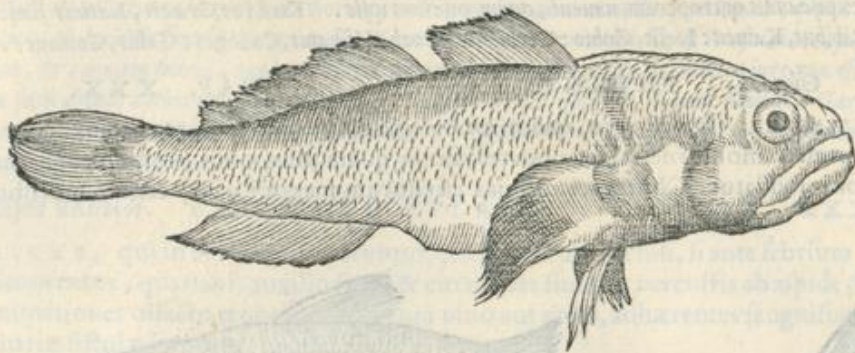
Κοβίος. GOBIVS.

CAP. XXIX.

GOBIVS recens in suillum ventrem coniectus, si confuta rima in duodecim aquæ sextarijs, donec duo superfint, decoquatur, excolatus & sub diuo refrigeratus potui detur, alius sine molestia deijcitur. Illitus contra serpentium, canumque morsus auxilio est.

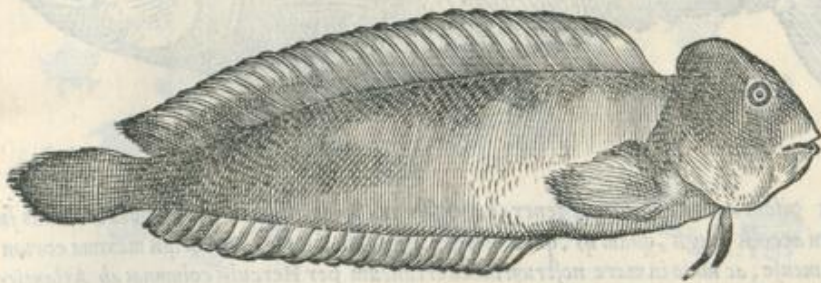
GOBII

GOBIVS.

10

GOBII ALIVD GENVS, OVER PAGANELLO,

20

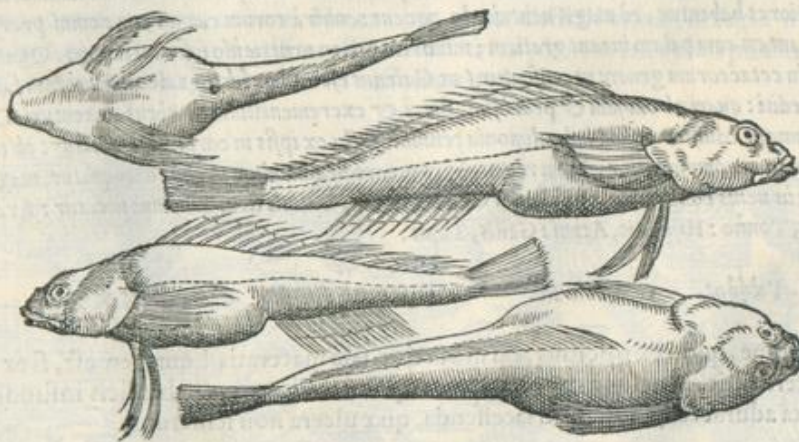
30 **GOBII** in Venetis ichthyopolijs frequentissimi conspiciuntur, quod inibi in finitimis lacunis mirum in modum foetificent, ac numerosi proueniant. Quare non immerito prodidit Aristoteles in marinis litoribus, ubi in profundum non labatur aqua, summa cum uoluptate morari Gobios. Hos Veneti detractis posterioribus syllabis Go uulgo uocant. Capite sunt amplo, gustuq; persuaues, quod carnem habeant tum pinguem, tum etiam friabilem. Proinde de his differens Galenus libro 111. de alimentorum facultatibus, sic inquit. Gobius litoralis est piscis, ex eorum numero, qui parui perpetuo manent. Praestantissimus autem ad uoluptatem, coctionem, simul ac distributionem, & succi bonitatem est is, qui in arenosis litoribus, aut saxosis promontorijs uiuit. At qui in fluminum ostijs, aut stagnis, aut stagnis marinis uersatur, non aequè suauis est, neq; probi succi, neque concoctui facilis. Ceterum sciendum est (ut etiam annotauit Galenus) Gobios non in mari tantum reperiri; uerum etiam in fluminibus, & lacubus, quemadmodum testantur ij, qui in Lario lacu, itemq; Verbano capiuntur, laudatissimi quidem, propterea quod eorum iecur ma-

Gobiorū con- sideratio.

Gobij faculta- tes ex Gal.

Gobij fluuia- tiles.

GOBIVS FLUVIATILIS.

40

50

ximam cum palato incat gratiam. In fluuijs uniuersim minores existunt, quanquam ex ijs etiam nonnullos inuenias, qui duas, aut tres uncias pendant. In agro Tridentino pauci admodum sunt fluuij, qui Gobios non alant: nanque & Athess & Nofius, & Lauisus, & Sarca ijs refertissimi sunt. Hos inibi quidam uulgo uocant Capitoni, quidam uerò Marsoni: at in Hetruria, ubi tamen rarissimi habentur, corrupto à Gobijs uocabulo, uulgo dicuntur Ghiozzi. Sunt hi pisciculi

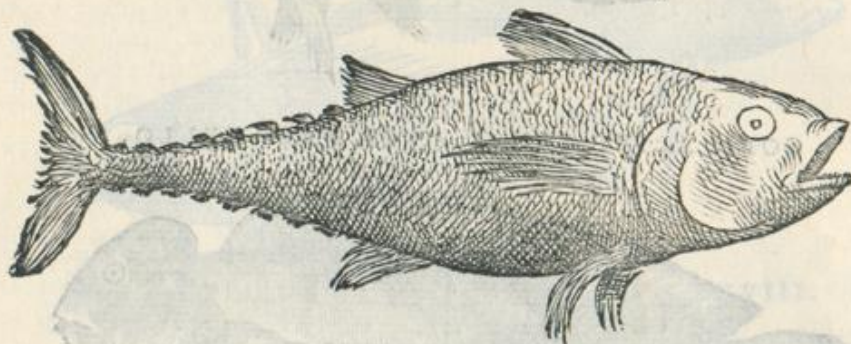
17380

Nomina.

hi pisciculi non modò concoctu facillimi; sed & ori suauissimi, atq; gratissimi, præsertim cum ouis turgent: hæc enim in his & pinguis, & copiosa sunt, gustui uerò suauissima. Quo fit, ut solertissimi piscatores horum sæcturas obseruantes, non minus expiscandis ouis operam nauent, quàm piscibus ipsis. Κοβίος Græcis, Latinis similiter Gobius appellatur: Arabibus, Kamen: Italis, Gobio: Germanus, Goeb: Hispanis, Cadozes: Gallis, Gouiones.

Θύννος. THYNNVS. CAP. XXX.

CONDITANEI thunni caro, quam omotarichon uocant, sumptijs auxiliatur, quos uipera nomine præster momorderit: sed oportet uinum quàm plurimùm subinde cogantur haurire, ita ut uomitione reddatur. Contra acrimonias esitatorum maximè ualet: canum morsibus utilissimè illinitur.

Thunni consideratio.

THYNNI pisces inter cetaceorum genera recensentur. Ii multitudine sua omnibus litoribus sunt noti, præsertimq; Tyrrheni accolis magis, quàm ipsi, qui Adriatici litora inhabitant. In Euripis maxima eorum est captiura. Irrumpunt maio mense, ac iunio in mare nostrum mediterraneum per Herculis columnas ab Atlantico oceano, cogentibus xiphijis, hoc est, spathis piscibus, qui ense à rostris prominente instructi, eos toto mari persequuntur: sunt enim xiphia immanes beluæ. Nam (ut Plinius inquit libro XXXII. cap. II. mucronato rostro tam ualide naues perforant, ut in oceano mergantur, præsertim ad Mauritanie locum, qui Cotta uocatur, non procul à Lixò flumine. Thunni igitur cum piscium simplicissimi, timidissimiq; sint, non aliter in fugam à xiphijis gregatim aguntur, quàm ouium greges à lupis. Quam ob causam uel inanibus terriculamentis acti, facillè uadis, atque litoribus intruduntur.

Xiphia piscis.

Thunorum captura, & nomina.

Porrò summa spectantium uoluptate maio, & iunio mensibus Thunni à Gaditanis non longè ab Herculeo fretu capiuntur, ad quam piscationem uniuersus concurrunt populus, maximo clamore, tympanorum sonitu, ac bellicis pulueribus, & igne concrepitantibus terriculamentis. Hæc enim eorum capturam faciliorem reddunt: quandoquidem stolidi cum sint, uocibus, & strepitu territi, concitantur ad uada: quo in loco postea gregatim retibus capiuntur, maximoq; omnium plausu trahuntur in litus. Thunni diuersa sortiuntur nomina: nanque primus thunnorum fetus ab ipso statim ouo Cordilla dicitur, qui mox in Linarijs euadit: ex linarijs autem adolescentibus Pelamides fiunt, sic à luto dictæ: cum uerò hæc pedalem excessere mensuram, in Thunnos abeunt. Athenæus hos diu uiuere ait, & in prægrandes euadere pisces. Sed huic opinioni uidetur aduersari Aristoteles, cum assueueret, eos biennio uitam finire. Animal est paruum (ut scribit Plinius) scorpionis effigie. Hoc ardente sirio sub pinna affigit aculeo, tantoq; infestat dolore, ut in naues exiliant: quo tempore, ut maxime noxijs damnantur in cibis. Caterum thunnorum uentres, quò in cibatu ori gratiores habentur, eò magis uentriculo nocenti: contra eorum carnes, quæ omni prorsus pinguedine carent, etsi non tantam cum palato ineant gratiam; minorem tamen uentriculo inferunt noxam. Quanquam huiusmodi pisces, qui in cetaceorum genere recensentur (ut Galenus est author lib. III. de alimentorum facultatibus) dura carne sunt præditi: quam ob causam & prauis sunt succi, & excrementitium præbent alimentum. Quapropter sale macerata plerunq; eduntur, quòd inde alimonia tenuior facta ex ipsis in corpus distribuatur: ob idq; sit coctionum, & sanguini faciendo accommodatior. Nam recens horum caro ni admodum probè concoquatur, magnam crudorum succorum copiam in uenis congerit. Piscis, qui Græcis θύννος, Latinis item Thunnus uocatur: Arabibus, Kefam, & Aliena: Italis, Tonno: Hispanis, Atuni: Gallis, Thun.

Thunnorū in cibis facultas.

Nomina.

Γαργύρον. GARVM. CAP. XXXI.

GARVM omne, quod ex piscibus, carnibusq; sale maceratis liquamen est, si ex eo fatus fiat, depascentia ulcera sistit. Morsus à cane medetur. dysentericis, atque ischiadicis infunditur: nonnullis, ut exulcerata adurat: alijs autem ad laceffenda, quæ ulcera non senserunt.

Ζωμός ἰχθύων. IVS PISCIVM. CAP. XXXII.

RECENTIVM piscium ius, modò per se, modò ex uino potum, aluum subducit. Priuatim ad hunc usum conficitur è phycidibus, & scorpionibus, & iulide, è percis, & recentibus alijs saxatilibus, nec uirus respicientibus, simpliciter cum aqua, oleo, & anetho.

GARVM

GARVM dictum esse à ueteribus tradidit Plinius lib. xxxi. cap. vii. quòd olim conficeretur ex pisce, quem Græci garon uocabant, intestinis illius sale maceratis, ac eliquatis. Quod item postea è scombri extis confici ceptum est. Fuit olim Garum complurium ciborum condimentum, adeò ut nullus ferè liquor, qui ad gulæ luxum magis præstaret, ab antiquis fuerit excogitatus. Veruntamen de hoc non intellexit Dioscorides; sed generatim de omni piscium, & carniùm muria, qua hæc diutius asseruari solent. Cæterum de piscium iure non est cur pluribus agam, cum satis ab ipso auctore de eo proditum sit. Quod Græci γάρρον, Latini similiter Garum dicunt: Arabes, Muri, siue Almuri: Itali, Garo, & Salamuia. Quod uerò Græcis ζομός ἰχθύων, Latinis Ius piscium dicitur: Italis, Brodo de pesci.

Gari confederatio.

Nomina.

10 Κόρες κληιδί. CIMICES LECTVLARII. CAP. XXXIII.

CIMICES, qui in cubilibus enascuntur, cauis fabarum inclusi, si ante febrium significationes septeni deuorentur, quartanis auxilio sunt: & citra fabas sumpti, percussis ab aspide profunt: vuluarum exanimationes olfactu reuocant. Poti cum uino aut aceto, adhærentes sanguifugas abigunt: tritæ, & urinaræ fistulæ impositi, urinæ angustias leuant.

10

30 **INTER** omnes nocturnos hostes, qui nobis dulcem somni quietem intercipiunt, nulli quidem nocentiores, infestioresq; habentur, quàm Cimices: quippe qui non solum morsu dilacerent, quo & somnum interturbant, & sanguinem nobis adimunt; sed etiam foetorem adeò detestabilem, abominandumq; nobis ex se relinquunt, ut eo longè magis sensus, spiritusq; ledantur, quàm uniuersæ corporis partes, quæ ab ijs fuerint ictæ. Cæterum tametsi infestissima, foetidissimaq; sint animalia; noluit tamen eos genuisse natura omnium rerum parens, quin suam haberent in medicina usum. Utuntur ijs recentiores quidam ad ciendam urinam, uiuis in penis organum immisis, non autem mortuis, & tritis, Dioscoridis modo. Quod mihi magis consentaneum esse uidetur: siquidem in meatum urinarium inditi, ingressu titillationem excitant, & urinæ uim expultricem proritant. Sunt & syluestres Cimices, qui ex herbis uictum, & locum habent, lectularijs maiores, colore uiridi, æquè ac illi foetidi. Sed hi nullum, quod sciam, obtinent in medicina usum. Cimices ita Latinis, κόρες Græcis appellantur: Italis, Cimici: Germanis, Vuantzen: Hispanis, Chismes, Chimesas, & Farauelbos: Gallis, Punefes.

Cimicum cōderatio.

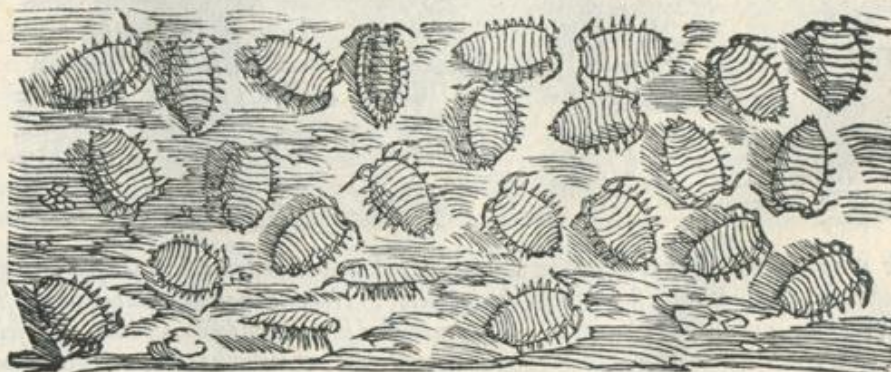
Cimices syluestres.

Nomina.

40 Όροι. MILLEPEDAE. CAP. XXXIII.

MILLEPEDAE, quæ sub aquario uase stabulantur, animalia sunt multis pedibus nitentia, quæ contacta manu contrahuntur in orbem. Hæ ex uino potæ difficili urinæ, & regio morbo auxiliantur. Millepedæ cum melle anginis utiliter illinuntur. tritæ, & in cortice mali punici calfactæ, doloribus aurium, addito rosaceo, conuenienter instillantur.

50

MILLEPEDAE, quas uulgò appellamus Porceletti, animalia sunt exigua, & omnibus uulgaria. Proinde de non operæpretium duxi, ut plura de eis in præsentia referam, quàm tradiderit Dioscorides. Cæterum animalculi

Millepedarū usus.

f la

la hęc Galeno commendata sunt libro II. de compositione medicamentorum secundum locos ad diurnos capitis dolores, ubi sic inquit. Maxime etiam profunt sub aquario uase nascentes aselli, millepede appellati, si oleo incoquantur. Quamobrem nesciuerim, cur dixerit Plinius lib. XXXIX. cap. ultimo, Millepedam animal esse e uermibus terrę pilosum, multis pedibus arcuatim repens. Animalia, quę Gręcę $\delta\upsilon\tau\omicron\tau$, Latine Millepede, Aselli, & Multipede uocantur: Arabicę, Harna: Italicę, Millepedi: Germanicę, Esel: Hispanicę, Gallmilha: Gallicę, Cloporte.

ΣΙΛΦΗ.

BLATTA.

CAP. XXXV.

BLATTAE eius, quę in pistrinis inuenitur, interanea trita, aut cum oleo decocta, aurium dolores instillatu mitigant.

Blattarum cōsideratio.

BLATTARVM plura esse genera, auctor est Plinius lib. XXXIX. cap. ultimo. Verum hęc, quarum in Hebrutria aliquibus locis ingens est multitudo, & quę uulgō uocantur Piattole, noctu magis, quàm interdiu in cellis uinarijs apparentes circa latrinarum ora, in pistrinis, balneis, uliginosisq; ædiũ partibus, scedissima quidem, nau-seosq; sunt animalia. Gryllos hęc, qui noctibus astate strident, quadantenus referunt: planiores tamen, cruribus etiãnnũ tenuioribus araneorum modo: proinde fugę citissima. Lux istis aduersissima, ita ut, si nocte lumen repente inferatur humentibus locis, in quibus degunt, celerrimo cursu refugiant. De his igitur, utpote quę multum in pistrinis uersantur, intellexisse Dioscoridem credendum est: non autem de illis uermiculorum modo oblongis, quę in apum alucarijs, & in carnibus diu sale inueteratis enascuntur: quanquam & hęc Blattę nomen sibi uendicauerint. Nobis hęc uocantur uulgō Barbezzie, alijs uerō Carpe. Blattarum uires, quas pluribus Plinius conscripsit, silentio inuoluimus, rati gratioribus, salubrioribusq; remedijs morbos posse sanari, quam ijs, qui a tam scetidis, atq; execrandis sumuntur animalibus. Quę Gręcis $\sigma\iota\lambda\phi\eta$, Latinis, pariter & Italis Blatta nominatur: Germanis, Gril-len, & Heymichen: Hispanis, Rapa coua.

Nomina.

Πνεύμων θαλασσιος. PVLMO MARINVS.

CAP. XXXVI.

PODAGRAS, pernionesq; emendat pulmo marinus recens, tritus, & illitus.

Pulmonis marini confid.

PVLMONES marini animalium pulmonibus non abstmiles habentur. His (ut Plinius est auctor libro IX. cap. XLVII.) eadem quę frutici inest natura, perinde ac spongijis, urticis, stellis, & olothyris. Conspiciuntur marini pulmones plerunq; undis supernatantes, futuram maris procellam presagientes. Mirum, quod si ijs uirgę baculiq; perungantur, nocte facium accensarum modo lucem edunt. Πνεύμων θαλασσιος ita Gręcis, Latinis uerō Pulmo marinus appellatur: Italis, Polmone marino: Hispanis, Natura de uieya, & Capacha de uelha.

Nomina.

Πνεύμονες. PVLMONES.

CAP. XXXVII.

SVILLVS, & agninus, vrfinusq; pulmo impositu, attritus a calceamentis contractos, ab inflammatione tuetur. Vulpinus uero si arefactus bibatur, suspiriosos adiuuat. Adeps quoque liquefactus, infususq; aurium dolores finit.

Vana de urse partu opinio.

MVLTA præterea sunt horum animalium membra, de pulmonibus quorum differit Dioscorides, quę medicamenti uim possident, de quibus postea speciatim suis locis dicetur. Verum cum hęc animalia nemini non sint cognita, non opus esse existimo, ut de ijs plura dicamus. Quanquam illud silentio non dissimulandum, quod scilicet Vrsarum partus non sit plurimis membris indiscretus, cruribus præsertim, & undique rudis, ac informis: nec quod parentis linctũ formam tandem recipiat ursinam, ut nonnulli scriptis commendarunt, & credit uulgus. Quandoquidem in ualle Anania supra Tridentum uidimus nos prægrandem Vrsam prægnantem, ab ijs uenatoribus exenteratam, cuius catuli adhuc in utero existentes, omnibus suis membris distinctis, ac formatis reperti sunt, non autem informes,

formes, ut plerique existimant, magis fortasse Aristotelis, & Plinij auctoritatibus freti, qui ita esse memorie prodiderunt, quam sensibus, & experientia. *πνεύμονες* Græcè, Pulmones Latine dicuntur: Arabice, Rich, & Riche: Italicè, Polmoni: Hispanicè, Leuianos: Gallicè, Polmon.

Nomina.

Ἰωκίνα. IOCINERA. CAP. XXXVIII.

ASINI IECUR inassatum esu comitialibus prodest: veruntamen ieiunis edendum præcipitur. Capræ uerò inassati decidua sanie, inungi lusciosos prodest: & dum coquitur, apertos oculos halitu eius uaporari. prodest in cibo tostum ad eadem. Tradunt hircini iocineris cibo comitiales deprehendi. Aprinum recens si arefactum teratur, ex uino potum, contra serpentium, & uolucrumque morsus auxilio est. Iecur canis, qui rabie exagitur, tostum, & in cibo ab emorsis sumptum, ne tententur metu aquæ tueri creditur. Utuntur autem ad arcendos aquæ pauores dente eo, qui caninus dicitur. hunc à cane, qui momordit, exemptum, & folliculo inditum, pro amuleto brachio adnectunt. Inueteratum autem sale mergi iecur, ex hydromelite binis ligulis potum, secundas pellit.

PRAETER Asini, Capræ, Hirci, Apri, rabidi Canis, & Mergi iecur, est & Lupinum, quo utuntur medicorum nonnulli, qui primas tenent in uniuersa Italia. Siccant enim lupinum iecur, mox in puluerem conterunt, & tanquam præcipuum medicamentum ijs exhibent, qui iocinerosis afficiuntur fluxionibus: ijsq; similiter, qui aqua intercutem laborant. Quamquam id probare non uideatur Galenus lib. XI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Iecur lupinum saepenumero in medicamentum indidi hepaticum, quod ex eupatorio conficitur; nec tamen quod memoria dignum sit, amplius præstare comperi, ad illud uidelicet comparans, quod sine ipso componitur. Secus autem Galenus de iecore lupino scripsit postea lib. & cap. VIII. de compositione medicamentorum secundum locos, ubi iecinoris medicamenta recenset, cum sic inquit. Cochlearum terrestrium carnem ualde probe terito, & affusis uini nigri cyathis tribus calfacito, ac bibendum dato. Videntur autem hæc iuxta totam substantiam efficacia esse, nõ secundum unam aut alteram qualitatem. Quale est & Lupinum hepar, cuius abunde experimentum habemus. Vfus autem ipsius consimilis cochleis est. teritur enim exactè hepar lupinum, & datur drachma una cum uino aliquo dulci, qualia sunt theriacum Creticum, & scybelites, ac dulce protropium. Benigna enim hæc sunt uisceri, ipsum nutrire potentia, & media iuxta calidi & frigidi oppositionem: & ob id talia pharmaca omnibus intemperaturis conuenire uidentur, ut quæ ex substantiæ proprietate commoditatem de se exhibent, & neq; calidas, neq; frigidas intemperies lædant. hæc tamen Galenus. Ceterum idem in simplicium medicamentorum censu, libro paulò antè citato, Canis rabidi iecur non ijs præstare uiribus, quibus aliquorum fert opinio, scriptum reliquit his uerbis. Iecur rabientis canis, si assium edatur, remedium existere ijs, qui ab ipso fuerint demorsi quibusdam memorie est proditum. Ac scio certè quosdam, qui ipsum sumpsere, mansisse superstites, uerum non illo solo. Siquidem alijs præterea remedijs usi sunt, quorum fecimus periculum in rabiosorum morsibus. Audiui uerò quosdam, cum illi soli fidem habuissent, postea mortuos. De iecore Mergi in aqua degentis, tametsi Galenus nihil literis mandauerit; Paulus tamen id renum calculos eiicere tradidit. Dioscorides uerò secundas, non autem calculos pellere protulit. Quo fit, ut Pauli codicem deprauatum esse crediderim. At uentris quidem Mergi meminit Galenus citato loco, eorum opinionem ut uanam explodens, qui uentriculo roborando ipsum exhibent. Eosq; item deridet medicos, qui ad idem usurpant internas uentriculorum gallinarum tunicas: siquidem ait, se utrunque expertum fuisse, nec inde quicquam consecutum emolumentum. Quod tamen cum ignorent recentiorum quidam, cum seplastrarijs ad uentriculum roborandum aliquid præcipiunt, nihil frequentius habent in ore, quam illud, Recipe stomachi gallinarum, longè magis uulgum, quam Galeni dogmata secuti: quamquam in hoc Galenus sua experientia fretus, apertè Dioscoridi refragetur.

Iocineris lupi consideratio.

Canis rabidi.

Mergi iecur, & uenter.

Quod Græci *ἰωκίνα*, Latini item hepar, & iecur uocant: Mauritanii, Bedib: Itali, Fegato: Germani, Leber: Hispani, Figado.

f 2 † sunt

† Sunt qui hoc loco non πτηνῶν, quod est uolucrum, legant; sed κτηνῶν, id est, quadrupedum, priore tantum mutata litera. Certè facilis hic fuit librarium lapsus: tamen quæ sit uera Dioscoridis scriptura, non facile intelligi potest, cum Plinio aues etiam dentatæ prodantur.

Αἰδοῖον ἐλάφου. GENITALE CERVI.

CAP. XXXIX.

GENITALE cerui tritum, & in uino potum, à uipera demorsis auxiliatur.

Genitalis cerui uires.

RASIS auctor est, Genitale cerui, præter uim, quam sibi natura comparauit contra uiperarum morsus, ut etiã scribit Dioscorides, auxilio esse remorantibus urinis, ac coli cruciatibus affectis, si ubi aqua probè fuerit elotum, ipsa statim ablutionis bibatur aqua. Aiunt in puluerem tritum, & ijs medicamentis inditum, quæ uenerem excitant, ea ualentiora efficere. Quin et dysentericis mederi magno successu à nonnullis expertum est. Quod αἰδοῖον ἐλάφου Græci, Genitale cerui Latini dicunt: Itali, Verga del ceruo.

Nomina.

ὄνυχες ὄνου, καὶ αἴγος.

VNGVLAE ASINI, ET CAPRAE.

CAP. XL.

VNGVLARVM asini cinis per dies multos binis cochlearibus potus, proditur comitiales adiuuare. eadem oleo subacta strumas discutunt: & illitæ pernionibus medentur. Caprinarum cinere peruncta ex aceto alopeciae sanantur.

Vngularum uires.

NON solum Asini, & Caprarum unguæ in medicum ueniunt usum; sed & Vaccarum ex prioribus tantum pedibus exuta, ut auctor est Rasis libello de LX. animalibus. Siquidem harum combustarum cinerem potum, nutritibus lactis copiam præbere existimat, Mularum uero mulieres infœcundas reddere. Quinetiam mures earum suffitu suffigari, ipsis carbonibus impositis, & accensis. Earum nomen Græcum ὄνυχες, Latinum Vngues, & Vngula: Arabicum, Chasit, Stes, & Dalef: Italicum, Vnghie: Hispanicum, Vnhas de animal: Gallicum, Ongle.

Nomina.

Λειχῆνες ἵππων. LICHENES EQVORVM.

CAP. XLI.

LICHENES sunt in equorum genibus, & super ungulas indurati calli. qui triti, & in aceto poti, comitalibus mederi traduntur.

De

DE CALLIS, qui equorum cruribus inascuntur, meminit Plinius libro XXVIII. capite XI. Callorū equi uires. & XV. ijsq; tritis, & per aurem cum oleo infusis, dentium dolorem mulceri scribit, diebusq; quadraginta ex uino aut mulsio potis calculos expelli. Ceterum Galenus. cui etiam subscribit Paulus, addidit hos quibusdam usurpari ad quemlibet animalium morsum. Λεχηνες ἰππων, ita Græcis, Latinis uerò Lichenes equorum nominantur: Arabibus, Zeide: Italis, Calli de caualli: Hispanis, Impigenes dellos cauillos: Gallis, Cal des iambes des chenas. Nomina.

Κατ'ύματα. CORIA VETERAMENTARIA. CAP. XLII.

39 VETERIS corij cremati illitus cinis ambusta igni, intertrigines, necnon calceamentorum attritus sanat.

CORIA uetera, quæ uidelicet ueteramentorum sunt, usta (ut Galenus memoriæ prodidit libro XI. de simplicium medicamentorum facultatibus) ad attritiones commodari calceamentorum scriptum à quibusdam est, tanquam scilicet hoc faciant ex antipathia quadam. Certè quæ plegmone obsidentur, haudquaquam iuuantur: uerum ubi sedata fuerit plegmone, non iniuria iuuantur, nempe quia resiccantur. hæc Galenus. Ceterum ueteramenta prunis accensa fumo naribus accepto, efficacissimum constat esse remedium ad uulue strangulatus, ut mihi quoque experientia comprobatum est: quandoquidem hoc tantum remedio ego deploratas in eo affectu mulieres incolumes pluries reddidi. Iis similiter accensis serpentes efficaciter fugari compertum est, neque eos modò, qui in domibus nostris oberant; sed eos etiam, qui in hominum corpora ingrediuntur, dum homines per æstatem alto somno oppressi, ore aperto in campestribus obdormiunt. Quod scriptis tradidit Marcus Gattinaria nostræ ætatis medicus non contemnendus, accidisse suo tempore cuidam homini; cui eum frustra adhibita essent innumera medicamenta, ipsaq; alioquin efficacissima; illud tamen magnificè præstitit ueteramentorum fumus traiectorio in corpus haustus. Siquidem cum prunon immans fera (erat enim uipera non parua) fumi nidorem præsensit, uisa est à circumstantibus egredi per anam non sine magna omnium admiratione. Κατ'ύματα sic Græci, quæ Latini Coria ueteramentaria uocant: Arabes, Geldalatiche: Itali, Scarpe uecchie: Hispani, Zepatos uegos. Veteramētorum uires ex Galeno. Nomina.

Ἀλεκτορίδες, καὶ ἀλεκτρυόνες. GALLINAE, ET GALLI.

CAP. XLIII.

40 DISSECTAE gallinæ, & adhuc calentes appositæ, serpentium moribus auxiliantur: sed identidem alias sufficere oportet. Earum cerebellum in uino bibendum datur contra serpentium morsus: sanguinem à cerebri membrana profluentem sistit. Quæ interiore uentriculi galli sinu residet membrana, secti in laminas cornus specie similis (ea uerò inter coquendum abijci solet) siccat, tritaq; in uino conuenientissimè stomachicis datur in potu. † Ius è uetere gallinaceo aluum deijcit. Abiectis itaque interaneis salem conijci oportet, & confuto uentre decoqui in uiginti sextarijs aquæ, donec ad tres heminas redigantur: totum id refrigeratum sub diuo, datur. Aliqui incoquunt olus marinum, mercurialem, cnicam, aut filiculam. Crudos humores, crassosq; atram bilem, & strigmenta elicit: prodest longis febribus, suspirijs, articularijs morbis, & inflationibus stomachi.

f 3 TAMETSI

Gallorum, &
gallarum ui-
res ex Gal. &
alijs.

TAMETSI Gallinarum ius simplex (ut Galeno proditum est libro XI. simplicium medicamentorum) retinendi uim habeat; gallorum tamen ueterum cum sale diutius decoctorum, subducendi facultatem obtinet. Aduersus serpentium morsus tam gallinis, quam gallinaceis utuntur medici, non tantum ipsis dissectis, & apposis (ut docet Dioscorides) sed uiuentibus adhuc plumas detrahunt ab ano, eumq; demorsis partibus apponunt: attrahunt enim hec animalia cucurbitularum modo in se uenenum, quo mox interficiuntur. Quamobrem alios gallinaceos uiuos continuo apponere necesse est, donec iniectum uirus penitus absumatur. Utuntur praeterea gallinarum adolescentium iure, ad aequandos corporis humores, post februm discessum, cum saccharo, serapij modo. Ad haec gallorum cum gallinis nondum coeuntium testes, deperditas in morbis uires mirifice restitunt: quam ob causam hecticis, & marasmo laborantibus, morborumq; diuturnitate macrefactis utiliter exhibentur. Insuper gallinaceorum testes semen prolificum suppeditant, & uenereas roborant uires. Plinius eim de gallinis differet lib. XXIX. cap. II. haec inter cetera memoriae prodidit. Non praeteribo (inquit) miraculum, quanquam ad medicinam non pertinens: si auro liquefcenti gallinarum membra misceantur, consumunt illud in se. Ita hoc uenenum auri est. At gallinaceis ipsis circulo e sarmentis addito collo non canunt. In quibus illud quoq; sibi a natura datum, non est non somnoper admirandum, quod noctis horas distinguant suo cantu: qua in re nunquam adeo somno capiuntur, quin statis horis cantent; etsi per anni circulum noctes modo breues, modo maxime fiant. Gallinae sic Latinis, ἀλεκτοριδης Graecis uocantur: Arabibus, Degedi, siue Giaziudiuch: Italis, Galline: Germanis, Han, & Hennen: Hispanis, Gallinas: Gallis, Gallines, & Coque.

Nomina

† Codices Graeci typis expressi hoc in loco habent. ὁ δὲ ξομὸς τῆς νόσαςκος μέλιτα δίδοται ἐπιπέσειος χάριν φωλοπύτων, καὶ ἐπὶ τῶν σώμασιν πυρομένων λιτῶν σιδυσεῖς. hoc est ad sensum. Ius galli iunioris maxime datur ad contemperandos humores uitiosos, & in ardoribus stomachi simpliciter paratum. Verba illa Ruellius, cuius interpretationem alioquin sequimur, uel neglexit, uel illegitima iudicauit. Nos uero huc ea afferenda duximus, non solum quod in uulgatis codicibus, ac antiquissimo (teste Marcello) legantur; sed quia etiam a Serapione referuntur. Quibus etiam subscribere uidetur uerborum series, & communis rei usus.

Ωδὸν.

O V V M.

CAP. XLIIII.

O V V M molliculum plus alit forbili, & durum plus molli. Luteum oui contra oculorum dolores utile est: inassatum sedis inflammationibus prodest, cum croco, & rosaceo: & condylomatis, cum meliloto: cum uua autem fruticis eius, quem rhoa dicunt, aut galla in patinis frigitur, ut cibo aluos sistat: per se etiam offerri solet. Candidum oui crudum refrigerat: spiramenta cutis occludit: inflammationes oculorum infusum lenit: ambusta, si statim eo perungantur, pustulas non sentiunt: faciem a solis adustione tuetur: fronti impositum cum thure fluxiones arceat, auertitque: inflammationes oculorum lana exceptum, addito rosaceo, melle, & uino mitigat: utiliter contra haemorrhoidis serpentis morsus crudum forbetur: summe tepidum prodest uescicae rosionibus, renum exulcerationibus, gutturis scabritiae, reiectionibus sanguinis, destillationibus, & thoracis rheumatismis.

Quorum con-
sideratio.

DE GALLINARVM tantum ouis hic locutum fuisse Dioscoridem, credendum est: quippe quae sint ceteris praestantiora, eorumq; sit tum in cibus, cum in medicinis praecipuus usus. Nam quemadmodum testatur Galenus lib. III. de facultatibus alimentorum, & Isach Arabicus in suis dietis, gallinarum oua gratioris sunt saporis, ori iucundiora, plusq; afferunt alimenti, quam cetera. Alunt haec, & breui reficiunt tempore, recreant, semen prolificum augent, & uires ad coitum suppeditant. Quae omnia eo praestant efficacius, quo recentiora sunt, & a gallinis edita, quae prius admissarios gallos susceperint: quandoquidem (ut Galenus inquit) recentia ueteribus plurimum praestant: quippe optima sunt recentissima, pessima autem uetustissima. Secundum locum sibi uendicant a perdicibus, & phasianis edita, quanquam gallinacea uiribus non excellant. Deteriora uero sunt anatum, anserum, gruum, & reliquarum aquatilium: aggrauant enim uentriculum, succum crassum gignunt, & aegre concoquuntur; tametsi plurimum praebent alimenti, ubi a ualidis, robustisq; uentriculis optime conficiantur. Columbarum oua admodum calida sunt, potius in medicamentorum, quam ciborum usum expetenda. Paunum autem, ac struthionum amelorū pessima sunt, saporis

saporis horrendi, concoctu contumacia, & humanae temperaturae inimica. In ouis luteum candido longè præstat: nempe quòd illud temperatum constat, ori non ingratum, boni succi, & concoctu minimè contumax: hoc uerò frigidum est, pituitam gignit, egregè concoquitur. Oua uarijs, & diuersis modis decoquantur. quo fit, ut etiam diuersum afferant nutrimentum, & ob id diuersos in corpore pariant succos. Probantur, quæ cum putamine decoquantur, & horum præ cæteris, quæ tremula uocant, quòd lactis semicoagulati instar tremant. Sorbilia, quæ ut uelocius hauriantur, breuiorem cocturam experiuntur, minus sanè nutriunt. Quæ autem cum putamine longiore elixatione indurescunt, difficillimè concoquantur, crassos generant succos, obstruunt, in uentriculo marcescunt: arenulas, & calculos gignunt: & coli, & uentriculi excitant cruciatus. Porro ex ijs, quæ extra putamina coquantur, ea cæteris præstant, quæ integra in feruentem immerguntur aquam. hæc à nostris, quòd quasi differgantur, uulgo Sperdute uocantur. Verum tamen curandum, ne hæc quoq; indurentur: siquidem ubi duritiem contraxerint, non secus atque alia diutius cocta, redduntur noxia. Quæ deinde ex oleo, aut butyro integra friguntur, uentriculum lædunt, ruclius commouent, egregè conficiuntur, consocium corrumpunt cibum, malum præbent alimentum, & putridas pariunt exhalationes. Quæ demum super prunis torrentur, aut ignitis figulinis tegulis inassantur, aluum cohibent, difficileq; concoquantur. Et hæc sufficiant ad ouorum in alimentis facultates. Cæterum quibus, quantisque; oua in medicamentis polleant uiribus, retulit Galenus libro XI. de simp. medicam. facultatibus, sic inquit. Ouorum album & tenue illud, quo item ad ophthalmias utimur, ex numero est medicamentorum minimè mordicantium. Itaq; utendum est oui albumine non tantum ad oculos; uerum etiam ad alia omnia, quæ eunque medicamenta requirunt maximè expertia mordacitatis, ut sunt omnia sedis, ac pudendorum ulcera maligna. Miscetur quoq; utiliter medicamentis profluuium sanguinis ex cerebri membranis supprimentibus, quæ nimirum citra morsum illinuntur, atque adstringunt. Sed & ad uicera rebellia miscetur ijs, quæ absq; morsu ea possunt desiccare: cuiusmodi est medicamen pompholyx elota, & metallicorum quædam elota, de quibus priuatim supra differuimus. Porro & ipse uitellus adsimilis est naturæ, ac proinde miscetur ceratis morsus expertibus, ouis uidelicet aut lixis, aut asis. Verum id tamen manifestum est inter hæc leuiculam existere differentiam, quòd paulò plus desiccet quæ sunt assa: ac quantum huius accipiunt facultatis, tantum deperdant de mitigandi potentia. Miscetur, & cataplasmatis phlegmonem arcuentibus, ut ijs quæ ex meliloto constant, sedi applicandis. Crudo uerò ouo toto utimur admixto rosaceo ad palpebrarum, aurium, mammarumq; phlegmonas, quæ scilicet aut istis illis, aut alio quouis modo euenierint, aut extiterint in neruosis corporibus, puta cubito, & digitorum tendonibus, aut articulis, idq; in pedibus pariter, & manibus. Porro in aceto coctum ouum si edatur, fluxiones uentris desiccet. At si etiam quippiam eorum, quæ ad dysenteriam, aut celiacum affectum conueniunt; illi miscueris, atq; in igne modico, si quisq; experte (qualis est qui ex prunis constat) in sartagine frixeris, edendumq; ita præbeas, non minimè sanè laborantes adiuueris. Aptissima talem ad mitionem sunt omphacium, rhus, tum ipse qui cibus adspargitur erythros nuncupatus, tum succus ipsius, galla, sidia, hoc est mali granati putamina, cinis cochlearum integrarum uistarum. Aptæ quoq; & uuarum acini, & myrta, & mespila, & corna. Magis istis medicamentosa sunt balaustium, hypocistis, cytini, siue mali punici flores. Sed & ad ambustiones protinus crudum impositum est utile, siue quis seorsum albumen diu taxat ipsum molli lana excipiat, siue etiam cum uitello totum commiscens applicet. Etenim mediocriter refrigerat, & citra morsum desiccet. Nam medicamentis, quæ humiditates desiccant, aut lixum, aut assum, aut in sartagine frictum miscetur: ijs uerò, quæ crassa in pectore, pulmoneq; incidunt, sorbibile quod uocant: id quod in aqua eo usque lixari debet, dum incaluerit. Eiusdem ipsius naturæ nomine & ad eos, quibus fauces aut ex uociferatione, aut ex humorum acrimonia exasperatae sunt, assumitur: tum scilicet quòd affectis partibus illinuntur, atque cataplasmatis modo inbæret: tum quòd substantiæ suæ lenitate eas mitigat, sanatq;. Eadem ratione stomachi, uentris, intestinorum, ac uesicæ medetur asperitatibus. hæc Galenus. Cæterum oleum, quod è uitellis diu in sartagine frixis elicitur, illitum asperitatibus cutaneis mirifice prodest: serpigines, & uiligines emendat: rimas labiorum, manuum, sedisq; sanat. Quinetiam ulcerum dolores, & articularum cruciatus mulcet. Prodest & aurium doloribus, atq; ulceribus: item ambustis utiliter illinuntur: cerebri contusas membranas putrilagine affectas mirum in modum à partibus sanis segregat, ut nos compluribus magno cum honore periculum fecimus. Ex ouis præterea omnibus uolucris generatio euenit, quanquam & aquatilibus ferè omnibus, præterquam phocæ, delphino, & alijs nonnullis. Gignuntur item ex ijs & è terrestribus quædam, ut crocodili, lacertæ, testudines, stelliones, & alia: & è reptilibus omnia, uipera excepta. Verum, ut Hippocrates auctor est libro de natura pueri, seu fœtus (nisi fortassis librariorum culpa eo in loco codex sit deprauatus) pullus ex uitello nascitur, informatq; ex albumine uerò alimentum, & augmentum capessit. Cui sanè sententiæ illud prorsus refragatur, quod de pullorum creatione longo satis sermone posteritatis memoriæ prodidit Aristoteles lib. VI. cap. III. de historia animalium. Illud insuper eam refellit sententiæ, quod experientia sepe à mulierculis compertum est, quæ suis gallinis oua incubanda subiiciunt. Si quidem exempto quandoq; foetu, die uno, atque duobus ante tempus exclusionis, fractis pulli uisceribus magnam uitelli partem inuenerunt in corpus assumptam. Testudinum oua, quanquam diutius elixantur; nunquam tamen eorum album concreuit, quauis luteum admodum dureseat. Præterea experimento compertum habeo, testudines statim oua non edere cum testa obducuntur, quemadmodum uolucres, sed postquam omnia, quæ in corpore fuerint, testaceum contraxerint putamen: namq; mihi quandoque contigit dissecuisse testudinem, quæ utero septena gerebat oua, suo putamine obducta, quod & serpentibus euenire quidam existimant. Ouum quod Latini, ωον, Græci uocant: Arabes, Naid, Beid, seu Baid: Itali, Vouo: Germani, Ein, & Ey: Hispanis, Hueuo, & ouo: Gallis, Oeuf.

Ouorum partes, & coctura uaria.

Ouorum uires ex Gal.

Oleum ex ouorum luteis.

Animalia ex ouis orta.

Oua testudinum.

Nomina.

Τέττιες.

CICADAE, quæ inassatæ manduntur, uesciæ doloribus profunt.

Cicadarū con sideratio.

CICADAE passim in Italia cognoscuntur, atq; adeo inibi uulgaris notitiæ sunt, ut sepe æstate assiduo cantu messores, agricolas, ac uiatores in campestribus obtundant. Caterum, quemadmodum tradidit Aristoteles libro v. cap. xxx. de historia animalium, & Plinius lib. xi. cap. xxvi. qui certè ea omnia Aristoteli accepta referre potest, Cicadarum duo sunt genera: aliæ enim minores, quæ primæ prodeunt, & nouissimæ pereunt. Aliæ maiores, quæ canunt, eademq; nouissimæ prodeunt, & primæ intereunt. Sunt quæ canunt præcinctu diuiduæ, siue minores, siue maiores sunt: quæ autem non canunt, indiuiduæ sunt. Pariunt in aruis cessantiibus, excanantes fœturæ locum asperitate præacuta, quam parte habent posteriore, quemadmodum & bruci. Quinetiam in arundinibus, quo adminiculo uites eriguntur, nidum fœturæ excanant. Proueniunt largè copia imbrum. Crescit primò in terra uermiculus, deinde fit ex eo, quæ tettigometra uocatur parentis nomine, quo tempore gustu suauissimæ sunt, anteaquam cortex rionpatur. Postmodum circa solstitia noctu exeunt, statimq; rupto cortice prodeunt cicadæ ex matrice illa cicada, quam modò tettigometram dixi. Mares canunt in utroq; genere, fœminæ uerò silent. Vnum hoc animal ex ijs, quæ uiuunt, sine ore est. Pro eo quiddam aculeatum linguis simile habent, & hoc in pectore, quo rorem lambunt. Pectus ipsum fistulosum, unde illis redditur cantus. Oleas maximè amant, ut minus umbrosas, quauquam & ceteras non aspernantur arbores: proinde ubi arbores desunt, nasci non possunt. Loca præterea frigidiora oderunt: quamobrem in umbrosis nemoribus esse nequeunt, nec in frigidis etiãnum regionibus. Quo factum est, ut crediderit Albertus cognomento magnus, gryllos, qui noctu strident, cicadas esse: quippe quòd in Germania, qua fuit oriundus, frigidissima regione ad articum spectante, tametsi frequentes habeantur grylli æstate in campestribus, hyemè uerò ad hypocaustorū fornaces plerunq; stabulantes; cicadæ tamen desunt. Parthi Cicadis uescuntur, quemadmodum & gentes ad orientem. Idecirco mirum non est, quòd dixerit Aristoteles, eas esse gustu suauissimas, anteaquam tettigometræ rionpatur cortex. Cicadarum uires descripsit Galenus libro xi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Sed & cicadis siccis quidam utuntur ad colicos affectus, cum paribus numero piperis granis, dantq; aut tres, aut quinque, aut septem, per intermissionem uidelicet, & ipsos etiam paroxysmos. Porrò alij assas edendas offerunt, quibus affecta uescita est. Tértiyes Græcis, Cicadæ Latinis dicuntur: Italis, Cicale: Hispanis, Ciguattregas: Gallis, Sigale.

Alberti lapsus.

Cicadarū uires ex Gal.

Nomina.

LOCUSTAE.

A. N. D. E. S.

Ἀκρίδες.

LOCUSTAE.

CAP. XLVI.

LOCUSTAE odoris suffitu urinae difficultates adiuuant, praesertim quae foeminas male habent. earum carnes nullo sunt in usu. Est & quoddam genus locustae, quae asiracos, aut onos dicitur, sine pennis, praelongis cruribus. Exiccata autem si ex uino bibatur, contra scorpionis morsus magnopere proderit. Hac abunde uestuntur Aphri, qui Leptin incolunt.

LOCUSTAE omnibus notae, uaria pro morum, & locorum diuersitate sortiuntur nomina. Verum herbis, et segetibus infestissima, quod sepius quibusdam in regionibus paucis admodum diebus uniuersa terrae germina absumant. Harum, quemadmodum tradidit Aristoteles libro v. cap. xviii. de historia animalium, qui mares sunt, foeminae magnitudine cedunt. Pariunt in terra fixo cauliculo, quo mares uacant: ac uniuersae, & loco eodem foetum deponunt, ita ut quasi fauus esse uideatur. Hinc uermiculi speciem oui gerentes oriuntur, qui terra quadam praetenui tanquam membranula ambiuntur: qua disiecta emergunt locustae, ac euolant. Tam mollis foetura haec est, ut ad tactum leuissimum dilabatur, & pereat. Pariunt exitu ueris, & statim a partu moriuntur, uermiculis circa collum in nascentibus tempore partus, qui eas strangulent. Mares quoque eodem tempore obeunt. Locis montanis, aut tenuibus locustae non fiunt, sed planis, rimosisque: pariunt enim in rimis sua oua. Transeunt Locustae immensa maria, immensosque tractus permeant (ut Plinius inquit) diraque, messibus contegunt nube, multa contactu adurentes, omnia uero morfu erodentes. Italiam ex Aphrica maxime coorte infestant, tanta sane multitudine, ut solem obumbrant sollicitate spectantibus populis, ne sistentes suas operiant terras. quod non modo uniuersas cum segetes, tum herbas deuorent ad radicem usque; sed & radices ipsas regenerinare prohibeant. Huius rei testimonio fuere inaudita Locustarum agmina, quae nostro tempore uolente anno domini M. D. XLII. ex paludibus Maotidibus profecta, non solum uniuersam Pannoniam, maximamque Germaniae partem; sed totam etiam Italiam occuparunt, non sine magna omnium e terra nascentium pernicie: siquidem omnem segetem, omnemque uirentem herbam radicitus deuorarunt. Haec Partibus in cibo gratae. Quamobrem admirandum non est, si sacris literis mandatum sit, ut Leuitici x. i. capite legitur, a Mose probatas esse in cibis. Nec mirum etiam, diuino Ioannem Baptistam ijs ex syluestri melle uictitasse in deserto: tametsi non desint interpretes, qui uelint pro locustis quasdam herbarum radices intelligi: alij uero nonnullas arborum summitates. At mehercule in horum sententiam deuenire nunquam potui: quin potius certo crediderim, ipsum nempe legis Mosaicae sectatorem acerrimum, hisce Locustis animalibus uictitasse, quemadmodum etiam sentit diuus Augustinus, exponens diui Pauli epistolae ad Romanos. In Cyrenaica regione (ut Plinius est auctor) lex est ter anno debellandi Locustas, primo oua obtinendo, deinde foetum, postremo adultas, desertoris poena in eum, qui cessauerit. Et in Lemno insula certa mensura praefinita est, quam singuli enecatarum ad magistratus referant. Necare & in Syria militari imperio coguntur: tot orbis partibus uagatur id malum. In India ternium pedum longitudinis esse traduntur, adeo ut foeminarum crura ferrarum usum praebant, cum inauerint. Earum nomen Graecum ακρίδες: Latinum, Locustae: Italicum item Locuste: Hispanicum, Lagostas de tierra, & Gasanhotes grandes: Gallicum, Locuste.

Locustarum confid.

Locustae in cibis.

Nomina.

ὄσσιφραγός. OSSIFRAGVS.

CAP. XLVII.

VENTER eius auis, quam Latini ossifragum appellant, particulatim potus, calculos cum lotio pellere proditur.

VARIA admodum est inter scriptores Ossifragi historia. Siquidem Aristoteli uolucris est aquila maior, colore cinereo, albicante. Probe haec foetificat, & uiuit. Pia, & benigna est: non enim suos tantum nutrit pullos; sed & aquilae. Cum autem illa suos e nido eiecerit, anteaquam adolecant, quod inter se cibi auaritate dimicent, haec recipit eos, & educat. Parum Ossifragus oculis ualet: nubecula enim oculos habet laesos. At Plinio lib. x. cap. III. Ossifragus in aquilarum genere annumeratur, isque ab eodem proditur ex haliaeto, hoc est, aquila marina natus. Maris nam hanc suum genus non habere, sed ex diuerso aquilarum coitu nasci, idem auctor est. Alberto praeterea Ossifragus ea uideatur auis, quam idem lib. xxiii. Arabica uoce appellat Kirij, cum sic inquit. Kirij auis est praeda uictitans bonae pullificationis, & diligenter pullos nutrens non solum suos, sed et ab aquila abiectos tadio nutriendi. haec ille. Qui nel clarius meminit Ossifragi inter aquilarum genera, ubi ita scribit. Quintum autem aquilae genus est paruulum ualde, & a quibusdam uocatur frangens os, eo quod quando carnes comedit, ossa in altum desert, & super lapidem cadere permittit, ut ex ijs constrictis medullam sugat. haec Albertus. Verum is ab Aristotele dissentire manifeste cognoscitur, quod Aristoteli Ossifragus non sit genus aquilae minimum,

Ossifragi confideratio.

Alberti, & Plinii lapsus.

le minimum, sed auis maior aquilis, dempta Germana. Quo fit, ut in hac historia Albertum hallucinatum esse credā, quemadmodum & Plinium in eadem deceptum puto. Namq; marina illa clarissima aquila uocata (ut Aristoteles tradit) oculorum acie maxime pollet, ac pullos adhuc implumes cogit aduersum intueri solem: tum cuius oculi prius lacrymarint, hunc occidit, reliquum educat. Id quod abunde ostendit hac in re Plinium errasse, atq; oscitanter fortasse Aristotelem legisse. quippe cum marinae aquile pulli acerrimi omnino sint uisus, nullam ij cum Osifraga cognationem habere uidentur, quod hic potius quadantenus cecitate laboret. Ceterum, quod nobis esset Alberti codex librarium culpa deprauatus, in quo osifraga pro osina legebatur, iandudum credidimus osifragum apud Albertum eam auem esse, quae in maritimis nostris Senensibus circa Herculis portum, & Orbetelli stagnum frequens uisitur, cygno maior, rostro longo, inferiori parte sacculi instar ampli. Haec autem incolis uulgò uocatur Agrotto. Sed cum postea animaduertissem Albertum in hac historia aperte Aristoteli refragari, atq; aliud Alberti exemplar nactus essem, in quo osina, non osifraga, ut uitiose in alio, scriptum erat, caepi eos acriter accusare librarios, quorum negligentia in causa fuit, ut in hoc mihi ipsi haecenus imponerem, secutus deprauatam Alberti lectionem. Auis, quae Graecis $\Phi\iota\alpha\omega\varsigma$, Latinis Osifragus nominatur.

Nomina.

Κορυδαλλός. GALERITA.

CAP. XLVIII.

GALERITA auicula est parua, apicem in uertice, pauonis modo, gestans. Haec assa, & in cibo sumpta, coeliacos adiuuat.

Alaudarum historia.

ALAUDARVM (ut memorie prodidit Aristoteles libro ix. cap. xxv. de historia animalium) duo sunt genera. Alterum terrenum, cristatum, Galerita à crista appellatum. Alterum gregale, nec singulare, more alterius, uerion colore simile: quanquam magnitudine minus, & galero carens. Campestris ambæ sunt aues, uermiculis uisitantes, decidentibusq; seminibus. Mares suauiter canunt, primæq; sunt aues, quae aestatem cantu pronunciet. Porro Alaudæ adeo ad aucupes aues expauescunt, ut sæpe, dum sentiunt se persequi, in hominum gremia confugiant, ne rapiantur. Mares in caueis diutius retenti, altero sæpius obcæcantur oculo. Quae auis Graecè κορυδαλλός, Latine Galerita, & Alauda uocatur: Arabicè, Hanabroch, seu Kanabroch: Italicè, Lodola: Germanicè, Vwaldtlerch: Hispanicè, Cuciyada: Gallicè, Alouette.

Nomina.

IRVNDO.

Χελιδών.

DISSECTIS crescente luna pullis hirundinis, qui primo partu exclusi sunt, in uentre eorum lapillos offendet: è quibus duos, unum colore uarium, alterum purum eximes: ij priusquam terram attigerint, in iuuenæ corio, aut ceruina pelle brachio, aut collo adalligati, comitialibus proderunt, & sæpe prorsus eos recreabunt. Hirundines, uti ficedulæ, in cibo, aciei uisus medicamentum præbent. Tam pullorum, quam matrum in fictili olla crematarum cinis cum melle oblitus, oculis claritatem adfert: anginæ eo commodè perunguntur: vuæ & tonsillarum inflammationibus hoc cinere succurritur. Et ipsæ, & pulli exiccati, si drachmæ pondere ex aqua bibantur, hos iuuant, qui anginæ morbo conflitantur.

HIRVNDINVM tria habentur genera: unum nostra tecta subit: alterum uetustorum ædificiorum muros, cauernulas, & montium scopulos expetit: tertium uero nidificat in altis fluminum ripis. Hæ quotannis (ut Plinius auctor est) ex Africæ maria transcurrentes, appetente uere ad nos aduolant, & martio plerumque mense nostras ingrediuntur: ædes: ibiq; è luto, & quibusdam stramentis sibi construunt nidos, in quibus bis oua pariunt, & bis pullos excludunt, tantum humanæ fidunt benignitati: atq; ubi ultimos educauerint partus, æquinoctij autumnalis tempore in suas remigrant regiones. Chelidonium herbam ab his inuentam tradunt, unde illi nomen est inditum. Hanc suis obcecatis pullis deferunt in nidum, hoc tantum medicamento ijs uisum reddentes. Quinetiam experientia compertum est, quod si data opera pullorum hirundinum oculi acu perforentur, sanantur paucis diebus, allata à matre chelidonia herba. Hinc igitur edocti medici ad oculorum claritatem chelidonium adhibent. Hirundinum uero sterces oppositum præstat: excæcat enim, si calidum in oculos decidat. Quod etiam sacra testantur monumenta, in quibus, Tobiam hoc stercore excæcatum fuisse, legitur. Cæterum uires Hirundinum recensuit Galenus lib. XI. de simpl. medic. facultatibus, sic inquit. Hirundinibus quoque usi sunt multi, comburentes uidelicet, & oineri mel admiscentes, ac deinde synanchicos inungentes, & in totum omnes quicumque in faucibus atq; columella cum tumoribus consistunt affectus. Utuntur & ad acuendum uisum hoc cinere nonnulli. Alij uero eas arefactas drachmæ pondere bibendas exhibent. Auis χελιδών Græcis, Hirundo Latinis appellatur: Arabibus, Thartaf, Chatas, aut Chataf: Italis, Rondine: Germanis, Schuualb: Hispanis, Golandrina, & Andorinha: Gallis, Arondelles.

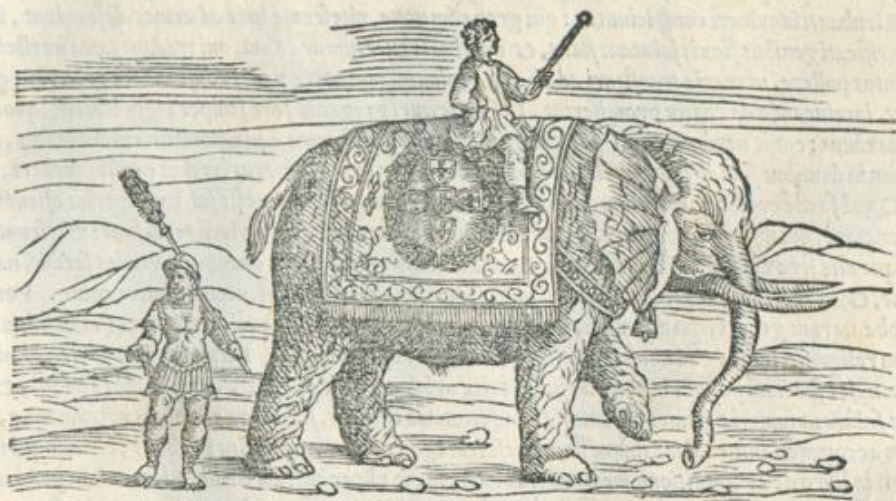
Hirundinum historia.

Chelidonia.

Hirundinum uires ex Gal.

Nomina.

EBORIS scobe illito, paronychia sanantur. Vim adstringendi ebur obtinet.

OMNIBVS sanè perspicuum est, nil aliud Ebur esse, quam Elephantinorum dentium materies, multis apta operibus. Elephantorum meminit Plinius longa admodum historia initio libri octauo pluribus capitibus: tametsi non omnia, quæ scribit, probanda putauerim. Elephantos fert Africæ ultra Syrticas solitudines, item Mauritania, & Aethiopia: sed maximos India mittit. Ii quanquam magnitudine cætera excedant quadrupeda, Aristotelis tamen testimonio adeo cecurantur, ut omnium ferarum mitissimi, & placidissimi euadant: quippe qui per multa officia & erudiantur, & intelligant: Corio Elephanti integuntur bubalino simili, ut is uerum præbuit exemplum, quem Roma uidit Leonis decimi Pont. Max. æuo, etsi rarissimi horreat pilis. Caput eis magnum, collum breue, aures uero undique duum palmorum amplitudine: nasum, quem peculiariter in Elephanto promuscidem appellant, longissimum habent, concauum, grandis tubæ instar: hic infra anteriores dentes ad terram ferme pronittitur, quo pro manibus utuntur. Os gerunt pectori proximum, ut quod cum suillo ineat similitudinem: è cuius superna parte dentes duo prominent præcipuæ magnitudinis (quales plurimi uenales conspiciuntur Venetijs in publico foro uulgo Merceria dicto, ac in

Elephatorum historia.

animos

ac in

Error quorū-
dam .

Plinij lapsus .

Eboris uires .

Nomina .

ac in alijs Italiae emporijs) qui proni cuspide deorsum uergunt. Pedibus nituntur rotundis, disci instar, latitudine diuim, triumue palmorum, quos callosa materia obducit: unguis quinque circum, rotundis, mediocrium concharum magnitudine. Crura ijs magna, ac fortia, neque (ut quidam imperiti existimant) uno tantum osse constant indiuisa, sed genua flectunt, utpote & cetera quadrupeda. Quamobrem Elephanti (ut refert Aloisius Cadamustus, qui classe in Aethiopia, & ad Calicut nauigauit) ut eos, qui deferru uolunt, suscipiant, genua submitunt, seseq; erigunt deinde. Elephantis cauda bubali, trium palmorum circiter longitudine, rarissimis fetis referta. Quocirca haud facile se tueri possent à muscarum iniuria, nisi aliam illis industriam natura tribuisset, qua ab ijs se uindicerent: quandoquidem ferientibus muscis, cutim, quam cancellatam obtinent, contrahunt. Quo fit, ut arctatis in rugas repente cancellis, muscas comprehensas enecent. Hominibus non nisi laceßiti nocent. Veruntamen irritati homines promulscide comprehensos, adeò in sublime iaciunt, ut priusquam in terram decidant, suffocentur, & pereant. Ad hæc nullus hominum tanta pernicitatis inuenitur, quem mox Elephas non comprehendat, etiam non currens, sed gradatim incedens. Id efficit uasta animalis moles: quandoquidem sui gressus longitudine, humanam omnem pernicitatem euincat. Vicitant arborum tam frondibus, quam fructibus: neq; ulla tam ingens est arbor, quam ij promulscide non prosternant, frangant, ac dilacerent. Adolefcunt ad sexdecim palmorum altitudinem. quapropter qui eos condescendere non assueuerunt, non secus fastidio afficiuntur, ac illi, qui nauibus non assueti maria sulcant. Effrenes præterea adeò natura Elephanti sunt, ut nullis habenis cohiberi possint. quo fit, ut liberi incedere admittantur: uerum cum maxime gubernantibus suarum regionum hominibus pareant, & eorum sermonem intelligant, idecirco uerbis facile reguntur. Adeò conspectum ignem expauescunt, ut eo territi à fuga reuocari non queant. Qua re ab ijs non cognita, qui eius Elephanti curam gerebant Romæ, in cuius dorso oppidulum construxerant, eo die, quo Iulianus Medices Pontificis Max. frater uxorem è Gallia duxit, in magno sanè discrimine uersati sunt: nam ubi bellica tormenta ignem eructantia conspexisset, magnumq; ac terrificum sonum sensisset, tanta se fuga dedit, ut nunquã cohiberi uoluerit, donec unã cum conclusis in oppidulo hominibus in Tyberim sese commiserit. Elephanti non coeunt, neque gignunt, nisi annum uigesimum agant, ut auctor est Aristoteles lib. VI. cap. XXVII. de historia animalium. Qua in re Plinij error manifestus deprehenditur: quippe qui marem quinquennem, foeminam decennem generare memoriae prodiderit. Elephanti nulla nouere adulteria: nam unius tantum foeminae coitu utuntur, eamq; cum uterum gerentem uiderint, non amplius tangunt. Quantum uerò temporis unaqueq; foemina utero gerat, haudquaquam sciri potest: quòd Elephanti pudore nunquam nisi in abdito coeant. Idcirco alij eis annum & sex menses statuerunt, alij biennium, alij denique triennium. Pariunt foeminae cum dolore, quemadmodum & mulieres. Pullum editum ore lambunt, qui statim cum natus est, cernit, & ambulat. Viuere Elephantos (ut inquit Aristoteles) tradunt quidam annos ducentos: sed florere ætate circa sexagesimum, uel septuagesimum narrant. Idem hyemis, ac frigoris impatientes sunt. Gaudent annibus maximè, circaq; fluuios uagantur, quos intrant libenter bubalorum more. Ceterum Elephanti ingenio, & intellectu hominibus proximi sunt: siquidem patrios sermones intelligunt, summam præstant obedientiam, prudentiam seruant, & religionem præ se ferunt: solem nanq; ac lunam uenerantur. Cuius rei auctores sunt Mauritani, in quorum regionibus Elephanti innumeri conspiciuntur: qui gregatim noua nitescente luna ad annes descendunt, ibiq; lauantur: mox purificati genibus flexis salutant sidus, & in sylvas reuertuntur. Sunt, qui tradant tanta intellectus sagacitate Elephantos pollere, ut maria transituri ad alienas regiones, non antea naues conscendere uoluerint, quam ij, qui eos ducebant, iureiurando de reditu promiserint. In sylvas ituri gregatim ferè semper ingrediuntur, quorum agmen ducit natu maximus: cogit uerò ætate illi proximus. Produunt Elephantos à uenatoribus circumuentos, cum sciant prædam solim in dentibus suis ab illis expeti, dentibus uehementer impingentes arboribus eos sibi euellere, prædaq; se redimere. Quod facile crediderim uanum, ac fabulosum esse: quemadmodum esse falsum superius ostendimus, quòd fiber uiso uenatore, sibi ipsi testes amputet. Elephanti omnes natura indomiti, syluestresq; sunt: mitescunt autem arte, ut pleraque alia fera animalia. Item si parui, & ætate tenelli educantur: quanquam Plinius scribit, natu grandes domari fame, & uerberibus; præsertim si alijs domitis, qui tumultuantem coerceant, admoueantur. Porro non desunt in Elephantorum genere, qui natura feritate nunquam domari possint, quales in Senega (ut in suis nauigationibus scriptum reliquit Aloisius Cadamustus) Aethiopiae regno reperiuntur. Elephantorum dentes admirabilis magnitudinis uenales spectari possunt in compluribus Italiae urbibus, ueluti Romæ, Venetijs, Mediolani, & Neapoli: è quibus non solim innumeri pectines parantur ad explicandos capillos, sed etiam alia plura instrumenta, quæ ad humanum usum accommodantur. Hinc itaque fit, ut nesciam ego, qua ratione ductus Fuchsius, uir aliqui rerum peritus, scripserit in libro de compositione medicamentorum, quem nuper auctum edidit, Ebur nullibi penè uerum reperiri: atque illud, quod uulgò eius uice in officinis prostat, marinorum piscium dentes esse. quòd in hoc erret euidenti-
tius, quam ut à nobis ostendatur. Præstat Ebur ad albas mulierum fluxiones, si tamen in tenuissimum puluerem, lapide porphyreo redigatur, propineturq; ex lactucæ seminis cremore, aqua, in qua chalybs extinctus fuerit, prius macerato semine. Quod Græcis ἐλέφαντος, Latinis Ebur nominatur: Italis, Auorio: Germanis, Helffantheyn: Hispanis, Diente de elefante, aut Marfil: Gallis, l'Yuoire.

Ἀσπράλαος ὄος. SIVILLVS TALVS.

CAP. LI.

SIVIS talus comburitur, dum è nigro albescat: qui tritus, & potus inflationibus colicis, longisque torminibus medetur.

TALVS

SVILLVS TALVS.

10

20 **TALVS** in animalibus os illud ultimum pedis est, quod tibiæ cruris annectitur. Id Græcis ἀσπράγαλος, vulgò autem os claviculæ appellatur, de quo non operæpretium est, ut plura dicamus. Nomina subjiciam. Græcum est ἀσπράγαλος ὄσος, Latinum Talus Svillus: Italicum, Talone del porco: Hispanicum, Tornizuelo de pie de puero: Gallicum, Talon de porceau.

Nomina.

Εἰς ἄφρον κέρως. CERVINVM CORNV. CAP. LII.

30 **CERVINI** cornu cinis elotus, binis ligulis epotus, prodest dyfentericis, excreantibus sanguinem, celiacis, regio morbo, & vesicæ doloribus cum tragacantha: sceminis fluxione vulvæ laborantibus, cum liquore huic rei accommodato. Cerui cornu contusum, crudo fictili, luto circumlito, & in furnum indito, uritur donec albescat. Id cadmiæ modo elotum, ulceribus oculorum, & defluxionibus salutare est, infrictum dentes expurgat. Crudi cornu suffiti nidore serpentes fugantur, seruefactum in aceto, si eo gingiviæ colluantur, maxillarum à dentitione dolorem adimit.

40

50 **CERVI** animalia sunt notissima. Sed quoniam eorum natura non omnibus cognita est, ut candido cuiq; lectori fiat satis, ea de Cervis hic referam, quæ Aristoteles tum VI. & IX. de historia animalium libris, tum IIII. de partibus eorundem posteritatis memoriæ prodidit. Cerui itaque sylvestrium animalium genere constant, magnitudine asinorum, cursu uelocissimi, & ingentibus armati cornibus. Ii cum turgente iam uenere coitum appetunt, adeo rabie libidinis seiuunt, ut insaniant, & maximo cum strepitu, & clamore uagentur in syluis. quo fit, ut conualles, et montium cauitates, eorum boatu resonent. Tanto impetu, tantaq; rabie mares feruntur in coitum, ut sæpe inter coeundum foeminas declinent, atque prosternant in terram. Cum autem maris genitale utpote durum, sustinere non possint, foeminae euntes, & currentes coeunt, & concipiunt. Mares non in eadem immorantur, sed mutant, & hircorum modo, breui interposito tempore aliam, atq; aliam supergrediuntur. Si forte fortuna in unam tantum foeminam concurrant plures, imis cornuum adminiculis statim supra frõtem enatis, acriter inter se pugnant ad mortem usque. Cum mares impleuerint foeminas, separantur per se ipsi, & propter libidinis graueolentiam quisque solitarius sero-

Ceruorum historia.

t bes

bes fodit. Fœtent ut birci: facies quoq; eorum nigrescit aspergine, ut bircorum. Degunt ita quousq; imber accedat, tum pascuæ repetunt. Hæc ideo ceruo accidunt, quia salax animal suapte natura est, atque etiam quia pingui abundat: pinguescunt enim æstate supra modum. Quamobrem nec currere quidem possunt: sed secundo, aut tertio cursu capiuntur ab ijs, qui pedibus insectantur. Quo fit, ut ubi se præpingues sensere, latebras querant, fatentes incommodum pondus. Coitus est ab arcturo, mense augusto, & septembri. Implentur ceruæ paucis diebus, & ab eodem multæ. Vtero ferunt octo menses. Pariunt magna ex parte unum: sed nonnullis etiam geminos ceruam peperisse perspectum est. Ferarum quadrupedum Cerua maxime prudentia præstare uidetur, tum quia circa semitas pariat, quod scilicet beluæ rapaces propter homines minus accedunt: tum etiam quia cum peperit, inuolucrum primum exedit, quod ad multa (ut nonnulli asserunt) in medicamentis expetatur. Redeunt mox ad prole, deuorata a partu sceleri herba. Anniculis maribus nondum cornua nascuntur, nisi quoad indicij gratia sit initium quoddam prætuberans, quod breue, hirtumq; est. Binis cornua primum oriuntur simplicia, & recta ad subularum similitudinem: quamobrem Subulones per id temporis eos uocant. Trimis bifida exeunt. Quadrimis trifida, atque deinceps ad hunc modum (ut Aristoteles inquit) procedit numerus usq; ad annum sextum. Ab hoc similia semper prodeunt, ita ne sit dignoscere ætatem ramorum numero. Verum in Italia (sit tamen cum Aristotelis uenia dictum) usque ad undenarium numerum ramificant. quod & Albertus testatur se uidisse in Germania, quemadmodum, & nos uidisse fatemur. Addam præterea, quod certò scimus, Guglielmum Bauariæ ducem inter res suas pretiosas habuisse bina cerui cornua, quorum singulus unum & uiginti ramos fundebat. Hæc admiranda cornua postea dono, utpote raro ac singulari, data fuerunt Serenissimæ Pannoniorum Reginae Mariæ, Caroli v. Imperatoris, & Ferdinandi Romanorum Regis sorori.

Vulgaris opinio uana. Vanum est credere Ceruorum ætatis annos dignosci posse ramorum numero, quòd singulis annis unum super addant: quippe cum longæui admodum sint, si quotannis ramorum numerus augetur, profectò ijs, qui ultra cætum annos uixisse narrant auctores, cornua quercubus, & pinis maiora fuissent. Cæterum (ut Aristoteles scribit) duplici indicio senes cognoscimus, tum quòd dentes aut nullos, aut paucos habeant: tum quòd adminiculis careant, qui imis cornibus prominent ante frontem. Nam ijs in pugna utuntur iuniores, sed in senibus non renascuntur, cum prælijs omnino cesserint. Cerui (ut etiam Theophrastus inquit libro, & capite primo de historia plantarum) quotannis cornua amittunt: ideo sub ipsa die quàm maxime inuia petunt. Latent amissis uelut inermes, sed & ipsi bono suo inuidentes. Fit hoc mense aprili, statuto tempore. Idq; opacis faciunt locis, ut muscarum tædio uacent. Pascuntur per id tempus noctu quasi uerecundantes, donec recipiant cornua. Decidua amittunt difficilibus, & inaccessible locis, & qua inueniri nequeant. unde illud prouerbum ortum. Qua cerui amittunt cornua. Quasi enim sua amiserint arma, cauent ne inermes reperiantur. Cornu sinistrum compertum esse (inquit Aristoteles) à nemine adhuc ferunt: occultunt enim id tanquam quodam medicamento præditum: etsi Plinius, & Albertus oculi dextrum memoriæ prodiderint. A phalangio demorsi, uel à quouis generis eiusdem, caneros edunt: quod idem homini etiam prodesse putatur: sed nõ carent fastidio. Cerui sibilo, & cantu uenantium, pastorumq; fistulis capiuntur: muleentur enim alliciunturque ea uoluptate, ita ut alter uenantium cantet palam, aut sibilet, alter clam feriat à tergo, ubi socius iam tempus esse significarit. Nanque animal simplex ceruus est, & omnium rerum miraculo stupens, intantum ut equo, aut bucula, accedente propius hominem iuxta uenantem non cernat, aut si cernat, arcum ipsum sagittasq; miretur. Si ceruus erectas auriculas teneat, acerrime sentit, nec latere insidiæ possunt; sin demissas, facile interimitur. Maria tranant gregatim natantes porrecto ordine, & capita imponentes præcedentium clunibus, uicibusq; ad terga redeunt. Hoc maxime notatur à Cilicia Cyprum traiescentibus. Nec uident terras, sed in odore earum natant. Ceruorum femine cornua non habent: nec maribus nascuntur, si cum per ætatem nondum cornua gerunt, castrentur: sed si conigeris testes exciduntur, non decidunt cornua, & magnitudine eadem seruantur. Ceruas tamen cornigeras, non sine nature miraculo, quandoq; inuentas esse compertum habeo. Huius autem miraculi fidem facere possunt illa cornua ceruæ, quæ sunt Augustæ Vindellicorum apud Antonium Fuggerum nobilissimum diuitem, in quorum singulo sex rami conspiciuntur. Atq; id ipsum confirmari potest non dissimilibus ceruæ cornibus, quæ argento laborato ornata conseruat Dux ille Bauariæ, de quo à nobis paulò ante facta est mentio. Vita Ceruis (ut Plinius memoriæ prodidit lib. viii. cap. xxxii.) in confesso longa: quandoquidem post cætum annos quidam capti sint cum torquibus aureis, quos Alexander magnus addiderat, adoperitis iam cute in magna obesitate. Cæterum quòd uita tam longa sint cerui, quanta eos esse ferunt, non uidetur approbasse Aristoteles libro v. de historia animalium, ubi sic inquit. Vita esse quàm longa hoc animal fertur. Sed nihil certi ex ijs, quæ narrantur, uidemus: nec gestatio, aut incrementum hinuli ita euenit, quasi uita esset prælonga. hæc Aristoteles. Qui re uera nihil certi nancisci potuit ex his, qui centum annos post Alexandrum capti sunt cum torquibus aureis. Nec etiãnum ex Cæsaris Augusti cerua, quæ similiter innumeris elapsis annis post eius imperium capta, nunquam iugulari potuit, prohibente torque argenteo temporis diurnitate cute quasi contecto, in quo scripta legebantur uerba hæc. Noli me tangere, quia Cæsaris sum. Monte Aslæ Elapho nomine apud Arginufam, quo loco Alcibiades mortem obiit, ceruæ omnes scissa aure sunt, qua nota uel alibi si loca mutauerint, dignoscuntur. Mirum quippe est dixisse Aristotelem lib. viii. cap. xxviii. de historia animalium, Aphricam nec ceruos, nec apros gignere. Cui etiam subscribit Plinius lib. viii. cap. xxxii. Cum tamen palam omnibus sit, & aprorum, & ceruorum greges in Aphrica haberi. Nisi forsitan posteriori æuo aliunde eò fuerint illati. Dictamnum herbam extrahendis sagittis (ut Plinius auctor est lib. viii. cap. xxvii.) cerui monstrauere percussi eo telo, pastuq; eius herbe ciccto. Quod tamen Dioscorides capris attribuit telo in Creta uulneratis. Cerui manifesto fel in iccore non habent, quemadmodum equi, asini, muli, cameli, damæ: & in natalitium genere delphinus, & phoca: sed id in uenulis continent, quæ per intestina sparguntur: quo fit, ut eorum uiscera non modo in cibis minime recipiantur; sed nec à canibus quidem edantur, nisi præpinguia sint: amarescunt

Aristotelis, & Plinij lapsus.

rescunt enim bile, qua suffunduntur. At ceruis Achainis cognomine, fel contineri in cauda creditur, auctore Aristotele. Est quod ibi contineri aiunt, colore quidem simile felli, sed non ita ut fel humidum, licet simile parte interiore. Hoc degustantibus atrocissimum est uenenum, adeo ut breui temporis spatio hominem e medio tollat. Vermes cerui omnes continent in capite uiuos, qui nasci solent sub lingua in concauo circiter uertebrae, qua ceruici innectitur caput, magnitudine haud minores ijs, quos maximos carnes putres ediderint. Gigni uniuersi, atq; contigui solent numero adeo circiter uiginti. Ceruinus sanguis (ut Rasis inquit libro sexaginta animalibus dicato) clysteribus infusus intestinorum ulcera sanat, & diuturnas alui fluxiones cohibet: ex uino uero sumptus, uenenatis sagittis resistit. Eius cerebrum neruorum, & compaginum collectiones mundat. Cornu ad candorem usq; exustum, ex melle haustum, alui tinea pellit. Iuueniam ceruorum tenerrima cornua, quae adhuc lanuginosa cuticula operiuntur (auctore Scribonio Largo) in taleolis concisa, & nouo fictili indita, ac inde operculo argilla circumlito, in clibanum imposita, donec adeo areseant, ut in puluerem facile conteri possint, additis pipere, & myrrha, coli cruciatibus mirifice medentur. Os praeterea, quod in ceruorum corde reperitur (tametsi Vesalius uir alioqui clarissimus libro, quem de humana fabrica edidit, nullum inibi os reperiri falso contendat) omnibus cordis affectibus confert. Quin & contra omnia uenena mirifice praestat, antidotisq; admiscetur, quae pestilentiae aduersantur. Sed cauendum est, ne huius loco seplastarij bubulam tracheam arteriam accipiant in compositionibus, ut facere consueuerunt. Quod Graeci ἐλάφου κέρα, id Latini Ceruicium cornu uocant: Itali, il Corno del ceruo: Germani, Hirtz horn: Hispani, Cueruo de cieruo, & punta de cieruo: Galli, Corne de cerf.

Vermes in capite cerui.

Cerui usus in medicina.

Nomina.

Κέραια. ERUCAE.

CAP. LIII.

ERVCAE, quae in oleribus gignuntur, cum oleo peruncti, a uenenatis bestiis feriri negantur.

ERVCAE, quibus olitores maxime inimicantur, animalcula sunt uulgaris notitiae, sed hortis admodum noxia, quod quandoq; adeo numerosae proueniunt, ut inuisis olitoribus olera cuncta una tantum deuorent nocte. Gignuntur (ut memoriae prodidit Aristoteles libro v. cap. xix. de historia animalium) ex uirentibus herbarum folijs, maximeq; ex brassica. Primum minus quid milio consistit in folio: mox uermiculi inde contrahuntur, & augentur: tum intratridium eruculae afformantur. Haec tempore senescentes motu cessant, suaq; forma immutantur, durioriq; cortice integuntur, cuius color auro fulget: ob idq; (ut Aristoteles prodit, & post ipsum Theophrastus lib. v. de causis plantarum) appellantur tantisper chrysalides, quasi aurelias dixeris. Dum eo putamine integuntur, ad tactum tantum mobiles sunt, & palpantes, meatibus araneosis obductae: non os, non aliud ex membris, quod conspicuum sit, possidet. Longo post tempore putamine obrupto, euolant inde animalia pennigera, quos papiliones uocamus. Itaque primum dum Erucae sunt, cibo aluntur, atq; excrementum emittunt: at uero cum in aurelias transferunt, nihil uel gustant, uel excernunt. Harum, dum adhuc puer essent, ingentem copiam quodam anno peperit Hetruria, adeo ut pueri omnes mirabili quadam ostentatione numerosas in plateis gestarent aurelias, ita aureo nitore fulgentes, ut ex puro auri metallo factas quisque credidisset, nisi deprehense fuissent palpantes. Fuit eo anno tanta Erucarum multitudo, ut uniuersas eroserint herbas. Quo postmodum factum est, ut ubiq; stirpium folia, ac rami, edificiorumq; parietes, ijs uoluti uiuo ac palpanti fulgerent auro. Facies eis quasi humana, e capite bicorni, corpore infantuli modo fascia obducti: id quod silentio dissimulauit Aristoteles. Haec quarentibus quotannis sese offerunt circa urbium moenia, & edificiorum muros, circa eos praesertim, quibus adiacent horti, ac uiridaria: plerumq; enim in edificiorum cauis capite ad terram uerso reperiuntur appensa. Ceterum etsi dixerit Aristoteles, Erucas ex herbarum, olerumq; praesertim folijs ex sese gigni, absque animalis semine; uisuntur tamen hoc aeuo papiliones ex aurelijs exorti, auersis olerum folijs oua parere subalbida, milio minora, ex quibus eruculae tandem prodeunt, ut sericino Erucarum generi euenire conperimus. Vnde mihi quidem dubitandum uidetur, an rem hanc diligenter perpenderit, uel exquisite tractauerit Aristoteles. Quanquam minime negauerim, quin & ex putri quodam humore per se Eruculae nasci possint, quemadmodum & mures, angues, uermes, aliaq; complura generantur. Plinius grana illa ex rore fieri putat, soleq; addensari. quod tamen naturae speculatores non ita facile comprobant. Erucis olera non erodi auctor est Plinius, si palo imponantur in hortis ossa capitis ex equino genere foeminae duntaxat. Aduersus quas & cancerum fluuiatilem in medio horto suspensum auxiliari narrant. Sunt etiam qui sanguineis uirgis tangunt ea, quae nolunt his obnoxia esse. haec Plinius. Columella praeterea libro xi. de re rustica circa calcem, necandis prohibendisq; erucis haec in medium protulit. Vbi uero apricis regionibus post pluias noxia incesserunt animalia, quae a nobis appellantur Eruculae, Graecae autem κέραια nominantur, uel manu colligi debent, uel matutinis temporibus frutices olerum concuti. Sic enim dum adhuc torpent nocturno frigore, si deciderint, non amplius superiorem partem prorepunt. Id tamen superuacuum est facere, si ante sationem semina succo herbae sedi macerata sunt: nihil enim sic medicatis nocent eruculae. Sed Democritus in eo libro, qui Graecae inscribitur περὶ ἀντιρρωστικῶν, affirmat, has ipsas bestiolas enecari, si mulier, quae in mensuris est, solutis crinibus, & nudo pede unamquamque aream ter circumeat: post hoc enim decidere omnes uermiculos, & ita emori. Sed postrema haec, quae a Columella referuntur, superstitiosae sunt relinquenda. Κέραια ita Graecae, Latine Eruculae uocantur: Arabice, Riapsa: Italice, Bruchi: Germanice, Raup, seu Holtz uurm: Hispanice, Bruchi.

Erucarum historia.

Erucarum generatio.

Remedia contra erucas.

Nomina.

Κανθαρίδες.

CANTHARIDES.

CAP. LIIII.

FRUMENTIS congestæ Cantharides ad recondendum idoneæ sunt, quæ fictili uase non picato conduntur, & raro mundoque linteo obligato ore, & deorsum conuerso suspenduntur super acetii feruentis quàm acerrimi halitum, donec æstu exanimentur: postea lino transfixæ reponuntur. Potentissimæ omnes uariæ, luteis lineis, quas in pennis transuersas habent, promissoque corpore, crassæ, ac blattarum modo perpingues: sed inertes, ac imbecillæ, quæ unius sunt coloris.

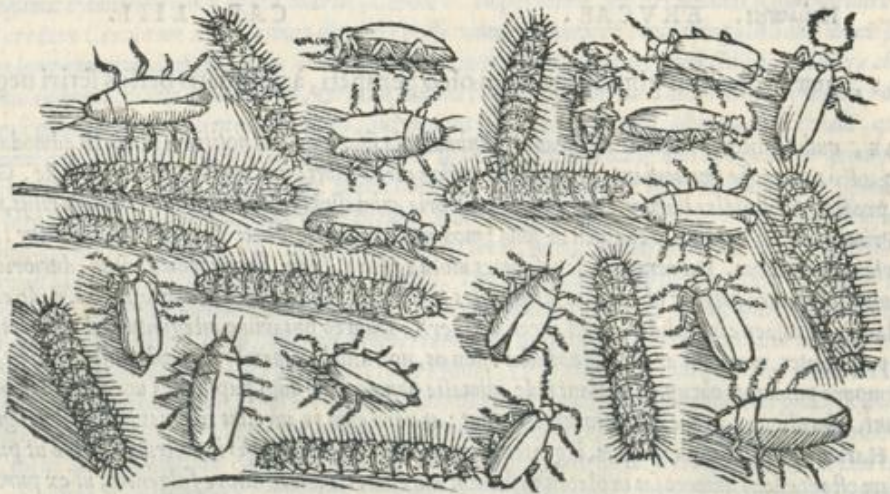
Βουπρεστές, καὶ πινουράμμαι.

BUPRESTES, ET PINORVM

ERVCAE.

CAP. LV.

SIMILI modo reconduntur buprestes, genera quædam cantharidum, & pinorum eruca: quæ supra cribrum suspensum feruenti cinere paulisper intostæ, reponuntur. Vis omnium communis erodere, vlcere, calorem elicere: qua de causa admiscentur medicamentis, quæ lepras, ferosque lichenas, & carcinomata sanant. menses ciunt pesis emollientibus additæ. Aliqui cantharidas antidotis impostas, aquæ subter cutem auxiliari prodiderunt: argumento, quòd urinam moueant. Alij pennas, pedesque contra potarum ueneficia, remedio esse tradiderunt.

Cantharidum
consideratio.Buprestes.
Pinorum eru
ca.Error multo-
rum.

CANTHARIDES uulgata sunt animalia, nomine à cantharo, qui Latine scarabeus est, deducto, ac si eas dixeris paruos scarabeos. Sunt in Italia frequentissima, calidioribus præsertim regionibus, ubi non modò in frumentis inueniuntur; sed in fraxinis quoque stabulantur. Præstant quæ solidæ, recentesque sunt, nam ueterascetes facile cariæ sentiunt, unde inutiles fiunt in medicamentis. Buprestes autem (ut Plinius inquit lib. XX. cap. IIII.) non perinde in Italia sunt uulgares, & frequentes; sunt tamen scarabeis similes, quanquam minores. At pinorum eruca numerose sanè habentur in Tridentinis montibus, quòd inibi pinorum perpetuò uirent Syluæ, Ananiensi præsertim tractu, ac Flemarum conuallibus. In extremis arborum ramis, & ijs plerumque, qui in earum cacumine attolluntur, innumeras rabiles Erucæ rufescentes, ac pilosæ miro artificio nidificant, quibusdã tenuissimis uelleribus innumeris inuolucris contextis. Latent in his hyeme, ita frigoris noxam euitantes. Nidi magnitudo adeò ampla est, ut nonnunquam conclusi uermiculi millenarium numerum excedant. Inuolucri materies, qua concluduntur, tenuissima serici uelamina maxime emulantur, tenuior tamen est. Hæc sanguinis manationibus aptissima est: quare imposta confestim fluorem sistit. Sed de his hætenus. Cæterum sunt medicorum quàm plurimi Mauritanos præcipue sequentes, qui quotiescunque Cantharidas medicamentis miscent, præcipiunt capita, alas, & pedes abijci, tanquã partes cæteris nocentiores. Quod tamen Galeni sententiæ omnino repugnat. Quippe qui lib. XI. simp. med. integras cantharidas medicamentis addendas præcipit, quemadmodum & ijs integris ipse perpetuò fuerat usus. Sed si responderint ijs, illud nec eorum esse institutum, nec Mauritanorum, sed Hippocratis lib. IIII. de uictus ratione in morbis acutis, audiant quæso quibus uerbis eodem loco Hippocratis sententiã declarat Galenus, cum inquit. Quidam dictionis huius mentem haud quàmquam intelligens audax medicus, prædictas partes à cantharidibus abiecit, deditque hydropi: cui cum à primo die abscessus in sura comparuisset, post tres alios dies sectus est, effusaque copiosa aqua, curatus esse uisus est: quòd pars tumoris præter naturam plurima statim ad moderationem redacta sit, ueruntamen non multis post diebus obiit. Quam ob causam medico quidam crimen ingessit, perperam data esse cantharidum corpora inquit. Nempe propinanda, ablati corporibus, tum caput, tum pedes, tum alas, idque esse quod in dictione enunciaretur. Quare non cunctatus audax ille medicus, hydropi alteri ita propinauit: moxque factò similiter in femore abscessu, sectoque, multis post diebus hominem mori contigit. quanquam urinarum prouocatorio medicamento ex cantharidibus confecto, quidam citra bibentium incommodum usi sint. hæc Galenus. Ex quibus facile cognoscitur, Arabes non rectè Hippocratem intellexisse. Quamobrem dicendum esse existimauerim, quòd ablati cantharidum extremitatibus, exuantur antidoto, quo natura

10

20

30

40

50

Natura sunt prædite in propriis ueneri remedium. Quod cum accuratè perpenderit Galenus, eas integras suis medicamentis semper admiscuit; ut facile attestantur quæ libro XI. de simplicium medicamentorum facultatibus memorie prodidit, sic inquit. Veruntamen sufficientem habemus de cantharidibus experientiam, quod in unguentis psorodas cum idoneis ceratis, aut emplastris impositæ, sic illos educunt, ut toti cadant. Miscuumus eas etiam facultatibus psoris, & lepris congruentibus, necnon quibusdam septis, atq; interim etiam ijs quæ clauos, quos uocant, eijciunt. Porro præceptorum meorum quidam earum paulù quiddam in medicamenta urinam cientia iniiciebat. At quidam solas alas, & pedes iniiciunt, quæ aiunt esse alexiteria ijs, qui corpora ipsorum bibissent. Alij contra. At nos totas indimus. Ceterum aptiores sunt ad ea, quæ expertum me dixi, eæ cantharidum, quæ inueniuntur in frumento, lutea transuersim in alis cingula obtinent, potissimum si iniiciantur in uas fictile nouum, deinde ori uasis linteum obduclit sit rarum, & uas ita teneas inuersum, ut linteum, quod cantharidibus subest, uaporem ab aceto sursum elatum excipiat, donec emoriantur ipsæ cantharides. Et de buprestibus agens, ita subdit. Sic Buprestes quoq; reponere expedit. Sunt autem & ipsæ animalis quoddam genus cantharidibus tum specie, tum uiribus adsimile. Mox de pinorum crucis: quin & eruce (inquit) quæ in pinis nascuntur, merito nuncupatæ pitocampæ, huius sunt facultatis. Καυθαρίδες ut Græcis, ita etiam Latinis Cantharides appellantur: Arabibus, Dherarie, siue Carariba: Italis, Cantarelle: Germanis, Goldtkeffer: Hispanis pariter & Gallis, Cantarides. Βουπρεστές Græcè, item Latine Buprestes nominantur: Arabicè, Xofstis: Italicè, Buprestis: Germanicè, Knoelster: Hispanicè, Arebenta buci. Πινοράμωτα Græcis, Pinorum eruce Latinis dicuntur: Bruchi de pini, Italis: Pytoriasa, Arabibus: die uun non fichten, Germanis: Gusanos del pino, Hispanis.

Cantharidum uires ex Gal.

Nomina.

Σαλαμάνδρα. SALAMANDRA.

CAP. LVI.

SALAMANDRA lacertæ genus est, iners, varium, quod frustra creditum est, ignibus non uri. Vim habet erodentem, calcifariam, exulcerantem. Additur, ut cantharis, in medicamenta, quorum uis est exesse, & lepras abolere: similiq; modo reconditur. Liquefacta in oleo pilos euellit. Exenterata, detractis pedibus, & capite, in melle seruatur ad eundem usum.

Salamandræ consideratio.

SALAMANDRAE in agro Tridentino copiose inueniuntur, Ananiensi præsertim ualle, iuxta semitas, & in opacis, uliginosisq; locis. Incipiunt enim apparere uerno tempore, atq; etiam autumnò, celo maxime pluuio. Sed æstate ob solis feruores; itemq; hyeme ob urgentissima frigora, suis è latebris non exeunt. Salamandra corporis magnitudine, formaq; lacerto similis est; uerùm capitis, ac uentris crassitudine excellit, breuiore tamen constat cauda. Mæta est altioribus nitatur cruribus, ad gressum tamen ignauior est, hic uerò contra agilis, celerq; conspicitur. Color illi niger, luteis non minimis infectus maculis, quadam leuitate pellucidus. Visu Salamandræ horribiles, atque abominandæ sunt, ita ut facile eorum aspectus hominibus nauseam pariat. De hac differens Plinius lib. X. cap. LXXVII. sic inquit. Salamandra animal lacerti figura stellatum, nunquam nisi magnis imbribus prouenit, et serenitate deficit. Huic tantus rigor, ut ignem tactu extinguat, non alio modo, quàm glacies. Quod quidem facit prunis superposita, non secus atque cæteræ animalium carnes, quæ prunis assandæ traduntur. Veruntamen in medium magni ignis, ubi flamma ualentius agit, uel in fornacem proiecta, statim comburitur. Vanum est ergo credere (ut etiam Dioscorides inquit) igne eam minime absumi posse, eoq; uictitare, ut chameleon aere: quandoquidem facto periculo, igne exustam breui salamandram uidimus. Quo fit, ut scripserit Galenus lib. III. de temperamentis, Salamandram ad certum usq; temporis spatium ab igne nihil pati: uri tamen, si ea longius igni sit admota. Quod postea effecit, ut explicare nesciam, quo argumento, quæ uis ratione prodiderit Aristoteles lib. V. cap. XXI. de historia animalium, Salamandram igne minime comburi, sed per eam in ambulantes flammæ, et prunas extinguere: cum contrarium experientia facile probari possit. Illud prætere a mihi dubium est, an idem eodem capite uera retulerit, cum asserit in Cypro insula ærarijs fornacibus, ubi chalcites lapis ingestus compluribus diebus crematur, in medio igne exoriri pennatas bestiolas, paulò muscis grandibus maiores, quæ per ignem saliant, atque ambulent, amotoq; igne statim emoriantur. Quippe quod maxime id naturæ operibus repugnet. Adde etiam quod si hæc uera essent, ea nunquam reticisset Galenus, qui diligentissimè

Vana opinio.

Aristot. vanæ opiniones.

diligentissime omnia Cypri metalla inuestigauit, ac nouit, pariterq; metallorum fornaces, cum fuerit ipse harum memorabilium rerum accuratissimus indagator. Vidi ego in Germania erarias complures fornaces, à quibus utranque cadmiam, pompholygem, spodium, æris florem, & alia mecum retuli; sed muscas per ignem obambulantes mihi nunquam uidere licuit. Qua in re nesciuerim, quoniam pacto Aristoteles seruari possit. Nisi dixerimus, ipsum hoc in loco non suam, sed aliorum historiam recensere. Sed de his haftenus. Ceterum Salamandræ nihil gignunt (ut Plinius tradit) neq; est in eis genus masculinum, fœmineumue. Nascuntur enim ex putri quodam humore terræ. Morsu uenenum inferunt, serpentium modo. Quinetiam fructus, & herbas quadam oris salua ueneno inficiunt, maxima degustantium iactura. quandoquidem non pauci reperti sunt, qui hoc ueneno interiere. Est & Salamandræ aquaticum genus Vtinentibus frequentissimum, capite terrestribus breuiore rotundioreq; cauda anguillarum modo, nigro undiq; dorso, uentre autem rufescente, luteis maculis resperso, horrendo aspectu, æquæ atque terrestre. Animal, quod Græcis σαλαμάνδρα, Latinis similiter Salamandra nuncupatur: Arabibus, Adhaya: Italis, Salamandra: Germanis, Olm siue Molch: Hispanis, Salamantegua: Gallis, Salamandre.

Salamandra
aquatica.

Nomina.

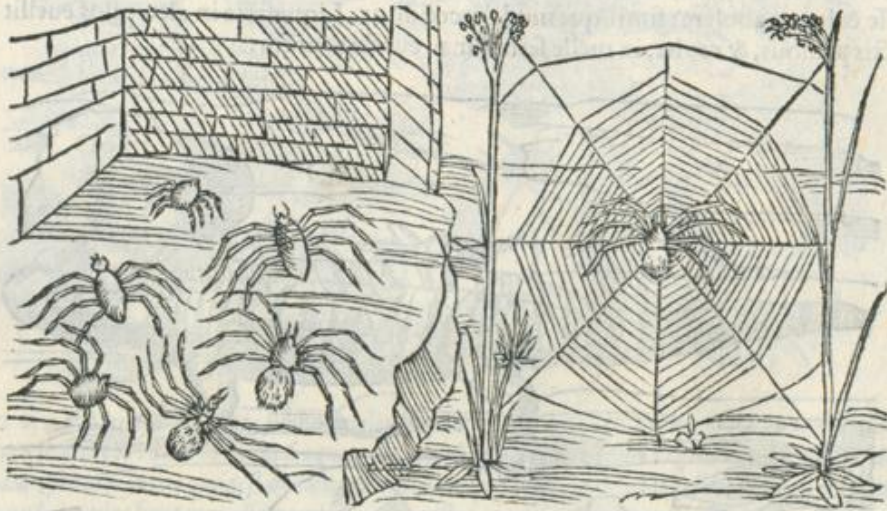
Αράχνη.

ARANEVS.

CAP. LVII.

ARANEVS, quem holcum, alij lycon, id est lupum vocant, subactus cum splenio, & linteo illitus, prolatusque utrisque temporibus, aut fronti, tertianos circuitus perfanat. Tela eius imposita sanguinem sistit, vulnera, quæ summam cutem occuparunt, ab inflammationis iniuria vindicat.

Est & alterum aranei genus, qui candidam, tenuem, densamque telam orditur, quem in aluta ligatum, & lacerto appensum, quartanis circuitibus mederi narrant. Decoctus ex rosaceo, & infusus, aurium doloribus auxiliatur.

Araneorū, &
phalangiorum
genera.

Phalangiorum
genera ex Pli.

ARANEORVM, & phalangiorum (ut lib. IX. cap. XXXIX. de historia animalium scribit Aristoteles) 40
plura sunt genera. Mordax, quod in duo distinguitur, alterum simile ijs, quæ lupos appellant, est paruum, uarium, procax, salax, pulex nuncupatum. Alterum maius, coloris nigri, cruribus prioribus nigris, tardum, & lentè ambulans, nec uiribus ualens, neque saliens. Cetera, quæ medicamentarij proponunt, aut nullum, aut certè exilem inferunt morsum. Genus secundum, quod lupi nomen accepit, partim exiguum est, quod non tenet: partim maius, quod asperam, paruamq; telam apud terram, aut sepes orditur, bucculis intexere solitum primordijs intus positus obseruatur, dum aliquid in tela offendens commouerit, mox accurrit, ut capiat: partim uarium est, quod paucam uilemque telam sub arboribus facit. Tertium genus, quod sapientissimum, lautissimumque omnium est, nostris ædificijs latissimas contexit telas. Huius, ut equidem arbitror, hic meminit Dioscorides.

Plinius araneos, qui ictu, uel morsu uenenum inferunt, phalangia nominat, quorum historiam libro XXXIX. cap. IIII. diffusius enarrauit his uerbis. Phalangium est Italie ignotum, & plurium generum. Vnum simile formicæ, sed multo maius, rufo capite, reliqua parte corporis nigra, albis intercurfantibus respersum guttis. Acerbior huius, quam uestiæ ictus. Viuit maxime circa furnos, & molas. Aequè phalangion Græci uocant inter genera araneorum, sed distinguunt lupi nomine. Tertium genus est eodem phalangij nomine araneus, lanuginosus, grandissimo capite. Quo dissecto inueniri dicuntur intus uermiculi duo, qui ceruina pelle conclusi, & mulieribus adalligati ante solis ortum, præstant, ne concipiant. Vocatur & rhagio, acino nigro similis, ore minimo sub aluo, pedibus breuissimis, tanquam imperfectis. Dolor à morsu eius, qualis à scorpione. Urina similis araneis textis. Idem erat astertion, nisi distingueretur uirgulis albis. Huius morsu genua labefactantur. Peior utroque est cæruleus, lanugine nigra, caliginem concitans, & uomitus araneosus: etiãnum deterior, à crabrone penna tantum differens. hic & ad maciem perducit. Myrmecion capite formicæ similis, aluo nigra, guttis albis distinguentibus. uestiarum dolore torquet. Tetraganthij duo genera habent, peior medium caput distinguente linea alba, & transuersam altera. hic oris tumorem facit. At cinereus posteriori parte candicans, lentior. Minimè autem noxius,

xius, eodem colore, qui telas muscis in parietibus latissime pandit. Haftenus de araneis, et phalangijs Plinius. Cui subscribens Aëtius lib. XIII. cap. XVIII. Phalangiorū genera, inquit, plura sunt. Quae uerò apud eos, qui de noxijs bestijs scripserunt, referuntur, ut plurimum sex numero existunt. Vnum quidem ex eis rhagium, alterum lupum, tertium formicarium, quartum cranocolaptes, quintum sclerocephalon, sextum scolecion appellatum. Ac primum quidem rhagium, id est acineum, figura rotundum est, colore uerò nigrum, acini uuae nigrae similitudine, unde etiam appellationem accepit: et os quidem iuxta medium uentrem habet, pedes uerò ex utraq; parte quam breuissimos. Alterum uero lupus appellatum, muscas perdit, eisq; pascitur: ac corpus quidem habet latum, ac uolubile, partes uerò circa eius ceruicem incisae sunt: amplius autem, et os eius eminentias tres habet. Tertium autem myrmecium, hoc est, formicarium dictum, quod formicis maxime asimiletur, colore est fuliginosum: corpus uerò eius uelut astris quibusdam insignitum, praesertim circa dorsum. Quartum deinde cranocolaptes, oblongum est, et uiride, stimulumq; iuxta collum habet, atq; si in aliquem irruat, locos circa caput petit. Quintum sclerocephalum dictum, caput habet saepeum, et obduratum: lineamenta uerò per omne corpus similia animalibus illis, quae lucernas noctu circumuolitant. Sextum postremo scolecium, siue uermicarium appellatum, sublongum est, et submaculosum, maxime circa caput. Atq; haec quidem species phalangiorum enumerantur. Haec de phalangijs Aëtius. Ego autem asserere non dubitauerim, omnia haec phalangiorum genera haberi in Italia: quippe quae à me saepius sint uisa. quanquam scribat Plinius, phalangia in Italia non oriri. Quin potius praeter praedicta genera, inibi et alterum reperitur omnium perniciosissimum, quod à Taranto Apuliae ciuitate, ubi innumera estate tota uagantur in campis, Tarantulam appellant. Icti uerò ab his uariè, ac diuersè torquentur: siquidem alij perpetuo canunt, alij rident, alij plorant, alij clamitant, alij dormiunt, alij uigilijs afficiuntur, pleriq; uomitionibus laborant, nonnulli saltant, sunt qui sudant, alij tremebundi fiunt, quidam pa-uoribus infestantur, et alij alia patiuntur incommoda, fiuntq; phreneticis, lymphaticis, ac maniacis similes. Quae quidem symptomata tam uaria, ac diuersa non aliunde provenire dicendum est, quam aut ex uario horum animalium ueneno, aut ex demorsorum hominum temperamentis. Nam atra bile tentatis, pro eorum temperaturis omnia haec accidisse conspeximus: tamen si non desint, qui putent Tarantulae uenenum dietim, uel horatim immutari, fieriq; ob hoc, ut tam uarijs symptomatibus uexentur, qui ab ea iciuntur. Habentur Tarantulae etiamnum in maritimis nostris Senensibus Tyrrheno litore adiacentibus, et Romano agro frequentes: ueruntamen non perinde ac in Apulia numerosae. Degunt haec inter segetes in quibusdam terrae cauernulis, è quibus interdum exeuntes, saepe eos messorum iciunt, qui huius insidiae ignari, crura ocreis non munierunt. Ictos uidi ego nonnunquam in plateis iacentes, et in xenodochijs, qui praedictis affectibus torquebantur. Sed mirum certe, quam facile huiusce ueneni uis musica mulceatur. Quando quidem (ut equidem attestari possum) auditis lyricis instrumentis, uel tibiae sonu, primo statim occursum icti à Tarantula à languoribus cessant, et in medium tripudiant, et saltare incipiunt, tamq; diu rem prosequuntur, ac si sani essent, et nullo unquam tenerentur dolore. Quod si eueniat, ut tibicines tantillum conquiescant, ac interponant, non multo post tempore in terram concidunt, et ad pristinos redeunt languores: nisi tandiu indeficiente sonitu saliant, atq; tripudiant, donec ueneni uirus, partim insensibiliter per cutis meatus, partim per sudorem exeat, et discutiatur. Ob id igitur tibicines stipendio conducuntur, alternatimq; mutantur, ut absq; ulla sonitus intermissione, tandiu tripudiant demorsi, quousque penitus curati quiescant: cion tamen, dum haec aguntur, sint, qui antidotis eos corroborent, nimirum theriaca, mithridatico, ac alijs, quae uenenosorum morsibus aduersantur. Nomen ἀράχνη Graecum est, ut Latinum Araneus: Arabicum, Handebut, seu Hanchebut: Italicum, Ragno: Germanicum, Spinn: Hispanicum, Arana: Gallicum, Areinc.

Phalangiorum genera ex Aëtio.

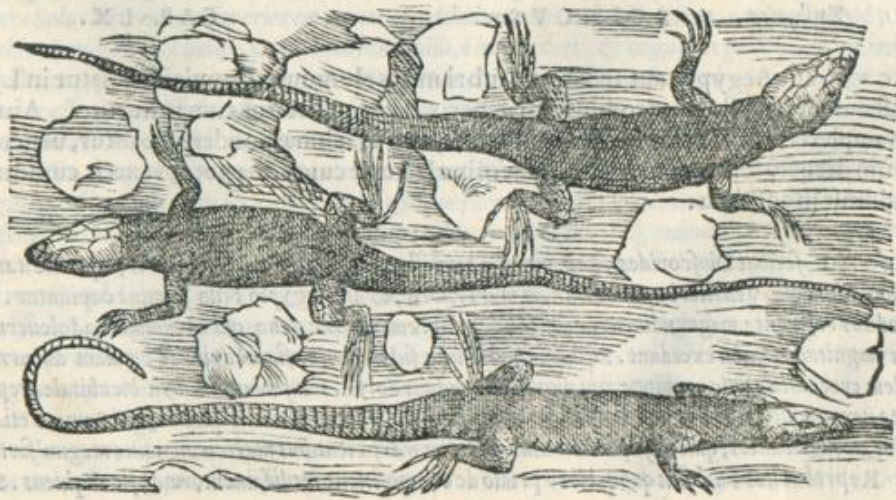
Tarantulae cōsideratio.

Tarantulae remedium.

Nomina.

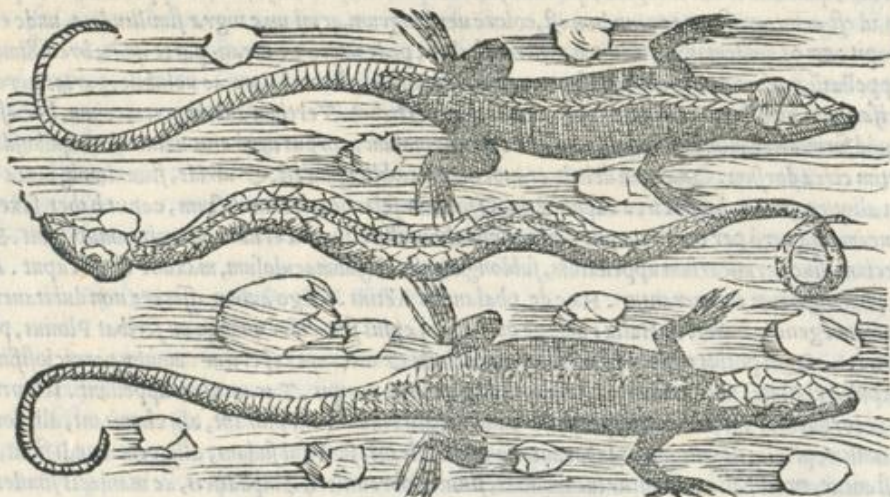
Σαύρα. LACERTA. CAP. LVIII.

LACERTAE caput intritum, & appositum, aculeos, & omnia corpori infixia extrahit: varos, formicantes verrucas, & peniles, quas acrochordonas uocant, tollit. Iecur exesit dentibus coniectum dolores finit. Si diuulsa admoueatur, ictis à scorpione leuamentum praestat.

Σαύρα.

SEPS, quam aliqui lacertam chalcidicam uocarunt, in uino pota, morsus suos sanat.

Lacertarum
consideratio.

Chalcidicaru
consideratio.

Terrantola.

Nomina.

LACERTAE, quae ubiq; uulgares oberrant, oua quemadmodum serpentes pariunt, & cochleis maxime insidiantur. In Arabia (ut Plinius est auctor) cubitalem aequant mensuram: & in Mauritania, auctore Strabone, bicubitales reperiuntur: in India uero Nisa monte, si Plinio credimus, ad XXIII. pedum longitudinem lacerti reperiuntur, colore fului, aut punicci, aut caerulei. Est & Insula Capraria lacertis maximis repleta, ut referunt, qui ad fortunatas nauigarunt insulas. Ceterum, quae Chalcidicae uocantur, in Libya, & Cypro copiose proueniunt, non habentur in Italia. Morantur haec plerumque in locis aridis, & inter saxa. Varia est harum historia apud auctores: nam quidam nostratibus lacertis similes ipsas fecere, quidam uero inter serpentium genera recensent. Nicander Dioscoridi subscribit: quippe qui in theriacis suis dicit. Vitabis & Sepem corpore humilibus lacertis similem. Veruntamen Aëtius libro XIII. Sepem inter mortiferos recolat angues, sic inquit: Serpens, qui Seps appellatur, longitudine quidem duorum cubitorum reperitur, ex crasso autem in tenuem abit: recta uero, ac tarde proserpiti. Caput habet latum, os acutum, uniuersum autem corpus multis albis notis respersum. Ceterum ij, qui ab eo percussi sunt, intra tres, aut quatuor dies percutunt. haec Aëtius. Pausanias porro aliter sentire uidetur: inquit enim. Aegyptum Arcadiae quondam regem in uenatione occupatum, & imprudentem Seps oppressit. Viperæ similis est minima, cineris colore, maculis ex intervallo uariis, lato capite, angusta ceruice, aluo maiori, cauda breui, obliquo incessu, quasi cancer, quod & cerastæ serpenti proprium est. Quamobrem credendum putauerim, aut fabulosam esse lacertæ Chalcidicæ historiam, aut pluribus hoc nomen conuenire serpentibus. Verum minime reticendum duximus, reperiri in Heiruria, in Romano agro, ac etiam in Apulia quoddam lacertarum genus Terrantola uulgo dictum, quoniam sub terra delitescat. Quae cum homines morsu perimat, fecit, ut mecum quandoque cogitauerim, an ea fortassis Nicandro, ac Dioscoridi Chalcidica esset lacerta: aut Stellio, quod stellis maculata, insignitaq; cernatur. Sed haec libro sexto, duce Deo, latius explicabimus, ubi de his, quae morsu, uel ictu uenenium emittunt, sermonem faciemus. Quae Græcis σήψα, Latinis Lacerta nominatur: Italis, Lucertola: Germanis, Heidex: Hispanis, Gartixa. Quae uero σήψα Græcè, Latinè Seps, & Lacerta Chalcidica uocatur: Italicè, Sepsa.

SCINCUS aut Aegypti, aut Indiae, aut rubri maris alumnus, quanuis inueniatur in Lydia Mauritaniae. Est autem terrestris crocodilus, sui generis, sale inueteratus cum nasturtio. Aiunt carnes, quae renes amplectantur, id sibi virium vendicasse, ut si drachmae pondere bibantur, uenerem accendant. Verum decocto lentis cum melle, aut femine lactucae cum aqua pota, ueneris cupiditates inhibentur. additur in antidota.

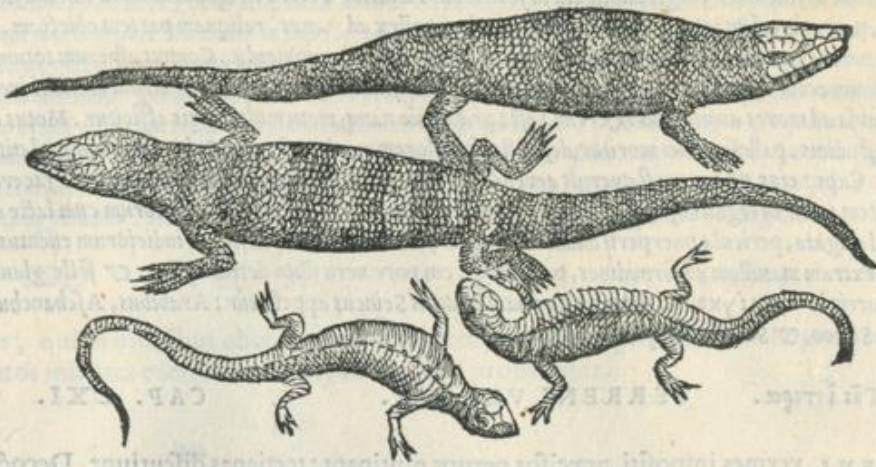
Scinci consideratio.

Scinci Vicentini.

TAMETSI scribat Dioscorides, Scincum esse terrestrem crocodilum, sui generis; aquatile tamen animal est. Quandoquidem qui Venetias importantur, in mari rubro, & in Aegypto Nilo flumine capiuntur. Hi quanuis forma crocodilos referant; magnitudinem tamen longe minorem habent: namque qui ad summum adoleuerunt, nostrates lacertas magnitudine non excedunt. Squamis uestiuntur subluteis, caesia a capite ad caudam discurrente linea. At non eadem crocodilis tunica: quippe qui nigro natura sunt dorso. Pausanias in Libya bicubitales reperiri Scincos tradidit: ueruntamen ij ad nos non deferuntur. Sunt in agro Vicentino lacus quidam, qui Scincos etiam gignunt, sed minutulos, ac nigricantes, quibus sepius utuntur seplasiarum deficientibus marinis, non sine magno fortasse hominum discrimine. Reprobat hos Fuchsius quoque libro primo de compositione medicamentorum, sic inquit. Scincus animal

SCINCUS.

10

20 mal est in aquis degens, lacertæ magnæ simile, sed uentricosius: cauda lata, ut anguilla, ad natandum apta. Quapropter quos officinæ subijciunt, cum duabus caudis, ueri non sunt, sed ex Vicentino agro allati. hæc ille. Qui tamen dicit aliorum errorem merito damnat, ipse (pace uiri alioquin clarissimi dixerim) in alterum non minorem mihi quidem incidisse uidetur, quod existimauerit, legitimum Scincum, cuius effigiem damus, regi lata cauda ad natandum, anguillæ modo. Quandoquidem Fuchsij Scincus, quo Foro iulienfis ager, & quæ circum Vtinum ciuitatem stagnantes sunt aquæ, maxime secatent: & cui lacertæ magnæ corpus, tumidus uenter, ac maculis uariis, rotundum quadantenus caput, anguillæ cauda, nigrumq; dorsum est, Scincus uerus non est: sed potius animal salamandræ generi adscribendum, quod terrestrem salamandræ non paucioribus referat notis, quem aquaticiles testudines terrestres representant. ob id itaque recte Vtinenses hoc animal Salamandræ aquaticæ uocant, abhorrentq; maxime, quod inter uenenata omnino reputent. Huic sanè cum Aegypto scinco nulla est cognatio: quippe Aegyptius capite constat longo, dorso quadantenus elato: uentre lacertæ non maiore: corio squamis subluteis, numerosis, minimisq; in uniuersum referto: cauda lacertæ modo tereti, breuiore tamen: caudæq; à capite ad caudam discurrente linea. Talis nimirum Scincus est, qui quotannis ab Alexandria Aegypti Venetias numerosus conuehitur. Scincorum meminit Plinius libro XXVIII. cap. VIII. ubi ita scribit. Ex chameleontis similitudine est Scincus, quem quidam terrestrem crocodilum esse dixerunt: candidiore autem, & tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dignoscitur à crocodilo aquatico squamarum seta à cauda ad caput uersa. Maximus Indicus, deinde Arabicus. Afferuntur falsi. Rostrum eius, & pedes in uino albo positi, cupiditates ueneris accendunt. Vtiq; cum satyrio, & erucæ semine singulis drachmis omnium, ac piperis duabus admixtis, ita ut pastilli singularium drachmarum bibantur. Per se laterum carnes obolis binis cum myrrha, & pipere pari modo potæ efficaciores ad idem creduntur. Prodest & contra sagittarum uenena, antè posteaq; sumptus. In antitoda quoq; nobilia additur. hæc Plinius. Porro CROCODILVS (ut refert Aristoteles in libris de historia, & partibus animalium) animal est magnum, ad quindecim usq; cubita crescens: quantum ad duodeuiginti scripserit Plinius. Hic animal non parit, sed ouum asserini magnitudinem non excedens: idq; in terra, non autem in aquis. Parit eum plurimum sexaginta, uiuuntq; diu, maximūq; animal minima hac origine euadit: namq; foetus ex ouo exclusus proportionem respondet, lacertorum magnitudinem æquans. Linguam adeo indiscretam habet, ut omnino ea carere uideatur. Cuius rei causa est, quod idem & terrestris, & aquaticus quodammodo est. Ergo ut terrestris, locum obtinet linguæ, ut uero aquaticus elinguis. Pisces enim aut nullam habere linguam uidentur, nisi ualde resupinentur, aut inexplatam habent. Solus inter cætera superiorem mouet mandibulam, minimeq; inferiorem. causa est, quod pedes ad capiendum, retinendumq; inutiles habet. Oculi crocodilo suilli, dentes exerti, & unguis in pedibus acutissimi, coriumq; durissimum, telis, ac sagittis minime cedens. Interdum plerumq; terram incolit, noctu uero aquis se mergit, innatq; flumine. Duo eius esse genera Plinius est auctor loco citato. Vnum maius, de quo diximus: alterum minus illi simile, multum infra à magnitudine, in terra tantum, odoratissimisq; floribus uiuit. Ob id intestina eius diligenter exquiruntur, iucundo nidore sarçta. Crocodileam uocant, oculorum uitijis utilissimam, cum porri succo inunctam, & contra suffusionem, uel caliginem. Illita quoque ex oleo cyprino molestias in facie enascetes tollit. Ex aqua uero morbos omnes, quorum natura serpit in facie, nitoremq; reddit. Lentigines tollit, ac uaros, omnesq; maculas. Et contra comitiales morbos bibitur ex aceto mulso binis obolis. Felle inunctis oculis contra suffusiones nihil utilius prædicant. Maioris dentes è dextra maxilla adalligati dextro lacerto (si credimus) coitus stimulant. Corij utriusq; cinis, ex aceto illitus his partibus, quas secari opus sit, aut nidor cremati, sensum omnem scalpelli aufert. Sanguis utriusq; claritatem uisus inuictis donat, & cicatrices oculorum emendat. Cor annexum in lana ouis nigræ, cui nullus alius color incurauerit, & primo partu genitæ, quartanas abigere dicitur. Corpus ipsum, excepto capite pedibusq;, elixum manditur ischiadicis. hæc Plinius. Verum tamen quæ is alterius intestinis assignauit, ea Dioscoridem sibi tribuisse constat. Ceterum cum Scincus Chamæleontem, cuius formam refert, mihi in mentem reuocauerit, ueniatq; & ipse in medicum usum, non ab re fore duxi, eius tum historiam, tum etiam facultates enarrare. CHAMAELEON igitur (ut Aristoteles memorie prodidit

Fuchsij error.

Crocodili historia.

Crocodili genera, & uires.

Chamæleontis historia.

prodidit lib. II. cap. XI. de historia animalium) figura totius corporis lacertam planè representat. Latera deorsum ducta uentri iunguntur, ut piscibus: & spina modo piscium eminet. Rostrum simie porcarie simillimum: cauda prælonga in tenuè desinens, & longis implicata in se orbibus. Elatior à terra est, quàm lacerta. Pedes singuli bipartitiò secantur, partesq; talem inter se habent situm, qualem pollex ad manus, reliquam partem obiectam. Sed ipse etiam reliquæ partes paulò tenus in digitos quosdam finduntur, ad unguiculis. Corpus asperum totum, ut crocodilo. Mutat suum colorem inflatus. Omnium ouiperorum tenuissimus est: quippe qui omnium maxime inopia sanguinis rigeat. Causa ad mores animæ eius referenda est: præ nimio namq; metu multiformis efficitur. Motus ei piger admodum, ut testudinis. pallefcit cum moritur, defunctusq; colorem eundem seruat. Subitæ cauernas, & latitat more lacertarum. Caput eius, & guttur si quernis accendatur lignis, imbrum, & tonitruum concursus facere Democritus narrat. Item icur in tegulis ustum. Dextro oculo, si uiuenti eruat, albugines oculorum cum lacte caprino tollit. Lingua adalligata, pericula puerperij adimi. Linguam, si uiuenti exempta sit, ad iudiciorum euentus pollere dicunt. Item dextram maxillam ad formidines, pauoresq; corpore uero illito detrahi pilos: & felle glaucomata, & suffusiones corrigi. $\Sigma\iota\gamma\chi\omicron\varsigma$ ut Græcis, ita etiam Latinis Scincus appellatur: Arabibus, Aschanchur, siue Scanchur: Italis, Stinco, & Scinco: Hispanis, Stinco.

Chamæleōtis uires.

Nomina.

$\Gamma\upsilon\varsigma\ \epsilon\upsilon\tau\epsilon\rho\alpha$.

TERRENI VERMES.

CAP. LXI.

TERRENI vermes impositi, præcisos neruos glutinant: tertianas discutiunt. Decocti cum anferino adipe, infusi, affectis auribus medentur: cum oleo autem decocti, si in contrariam aurem instillantur, dentium doloribus præstant auxilium. Triti in potu ex passo urinam ciunt.

Terrenorum uermium, & eorum olei uires.

TERRENI uermes etiam in medicum usum ueniunt. quãdoquidem oleo incoquantur ad articulorum, neruorumq; cruciatus. Veruntamen aberrant plerumq; myropole in olei conficiendi ratione. Imponunt enim uermiculos in æneum cacabum, et affuso inde oleo igni seruefaciunt: quo fit, ut paruo momento ij non modo inassentur, sed penitus cõburantur, nullo in oleo humore relicto. Fit autem re cilius, cum uase uitreo excipiuntur, & diuini calore balnei macerantur, oleo innatantes: namq; hoc modo eorum succus elicitur, cõburiq; nequeunt. Præstat hoc oleum ita paratum, præsertim si uermes rosaceo macerentur, ad podagricorum dolores, à calidis defluxionibus prouenientes, inunctis prius locis dolentibus oleo, ac mox superpositis uermibus in eo elixis, tustis, admistisq; eum æquali cerati pondere, quod tripharmacum uocant, ex argenti spuma, oleo, et aceto conflatum. Quibus etiam commendauit Plinius lib. XX. cap. IX. ipsorum uermium cinerem cum melle triduo emplastri more impositum. Quin & ipsos uermes in oleo ueteri elixos, & superpositos. Ad hæc terrestres uermes prius uino albo eloti, ac per se absq; oleo uase uitreo excepti, operculato uasis ore, ne quid expirare possit, in balneum calentis aquæ immerguntur, tandiuq; effervescere permittuntur, donec in liquorem oleo similem uertantur. Præferunt quidam hoc, quod maxime præstet neruorum, & intestinorum uulneribus glutinandis. Quod longè effeacius efficit, si factitio balsamo, de quo libro primo diximus, fuerit admistum: aut oleo, quod uitreis organis è larigna, siue abiegna lacryma elicitur. Namq; his additis uniuersa corporis recetia uulnera breui tempore glutinat, ijs exceptis, quæ capiti inferuntur. Dantur utiliter terreni uermiculi igne cremati, et in puluerem contriti felle suffusis, ex marrubij, uel absinthij decocto: addunturq; in electuarijs ad idem paratis, ut Galenus docuit libro de theriaca ad Pisonem. Triti, ac rosaceo subacti (ut idem auctor est) in electuarijs ad idem paratis, ut Galenus docuit libro de theriaca ad Pisonem. Triti, ac rosaceo subacti (ut idem auctor est) in electuarijs ad idem paratis, ut Galenus docuit libro de theriaca ad Pisonem. Triti, ac rosaceo subacti (ut idem auctor est) in electuarijs ad idem paratis, ut Galenus docuit libro de theriaca ad Pisonem.

Nomina.

$\mu\upsilon\upsilon\gamma\acute{\alpha}\lambda\eta$.

MVS ARANEVS.

CAP. LXII.

Mvs araneus dissectus, & impositus, sui morsus ueneficia luit.

ARANEVS

ARANEVS mus (ut Aëtius inquit) colore quidem mustelæ similis est, magnitudine autem muri. Os uero sublongum habet, & exiguam caudam. Dentes ei tenues, duplici ordine nati, in utraque maxilla: quo fit, ut quatuor dentium ordines habeat. Quibus utiq; notis abunde respondent ij, à quibus picturam, quam hic damus, mutuati sumus. Meminit muris aranei Nicander in suis theriacis, dixitq; perire in rotarum orbita, si progrediens in eam inciderit. Quod tamen fabulosum, poeticumq; censemus: tamen si non desint, qui terra è plaustrorum rotis excussa, huius succurrant morsibus. Scribit Plinius lib. VIII. cap. LVIII. mures araneos ultra Apenninum non haberi, cum tamen hoc æuo in uniuersa reperiantur Italia. In Ananensibus montibus, Tridentino agro frequentes uisuntur. Nilominus incolæ inter uenenata non habent: id quod fortassis & cæli, & solis temperamento euenit. Siquidem nec scorpiones ibidem exorti ictu uenenum relinquunt, ut in eorum mentione superius diximus. Μυρογᾶλα Græcè, Mus araneus Latine appellatur: Italicè, Topo ragno: Germanicè, Ziß mauß: Hispanicè, Murganbo.

Aranei muris consideratio.

Nomina.

MŪS. M V R E S. CAP. LXIII.

MURES, qui in domibus oberrant, concisos scorpionum plagis utilissimè imponi, in confello est. Si inaffatos infantes ederint, oris saliuam exiccari promittunt.

MURES diuersorum sunt generum: siquidem domestici, syluestres, ac montani reperiuntur: sunt etiãnnim aquatiles marini. Verum primion de ijs differentes, qui nostris in domibus oberrant, quiq; etiam in agris in magnam segetum perniciem morantur, Aristotelis uerba referã, qui lib. VI. de historia animalium, cap. ultimo sic habet. Murium generatio mirabilis præter cætera animalia, maiorem in modum est, tum numero, tum celeritate. Iam enim femina prægnante in uase miliario aliquando occupata, paulò post reserato uase, musculi numero uiginti & centum reperti sunt. Mirum etiam percipimus ortum redundantis agrestis murium generis. Locis enim compluribus agri, tam inaudito modo oriri solent, ut parum ex uniuerso frumenti relinquatur: tam cito absomitur, ut nonnulli mediocres agricolæ, cum pridie metendum statuerint, postridie mane cum messoribus accedentes ad segetem, absumptam inueniant totam. Interitus autem minimè euenit ratione: paucis enim diebus omnino abolentur: quamquam superiore tempore homines uincere, uel suffiendo, uel sues, ut latibula effoderent, admittendo, non possent. Quinetiam uulpes eos uenantur, & cati syluestres in primis: sed tamen superare copiam, & celeritatem prouentus nequeunt. Nec aliud quicquam omnium uincit, nisi imbres: ijs enim quàm primion intereunt. Terræ Persicæ parte quadam mure femina rescissa, foetus foeminini prægnantes comperiuntur. Sunt qui uehementer confirmant, Mures, si salem lambant, impleri sine coitu. Aegyptijs muribus prædurus, ferè ut erinaceus, pilus est. Habentur in murium genere & GLIRES. Idcirco (ut Plinius auctor est libro XXXVI. cap. primo) apud Romanos censoriæ extabant leges, Glires in cœnis apponi uetantes. Verum hoc æuo ganconibus maxime expetuntur in cibis, non modicam palato iniuriam fieri putantes, si tam pingui pruietur alimento. Sed ij minime perpendunt, uel potius negligunt, quòd glires pinguedinis exuberantia uentriculi appetentiam destruant, lentum ac frigidum gignant succum, concoctumq; contumaces existant. Notatum non congregari glires, nisi populares eiusdem syluæ, & si misceantur alienigenæ, amne, uel monte discreti, interire dimicando. Genitores suos fessos senectâ alunt insigni pietate. Senium finitur hyberna quiete. Conditi enim et hi cubant, rursus æstatæ iuue quandoq; fetura. Quo fit, ut numerosi à uenatoribus capiuntur, præsertim cum fagina glandæ abundant syluæ. Exeunt uenatum nocte, & arbores sufficientes, in quibus stabulantur, sic eos stupefactos innumeros capiunt, adeo ut ijs repletis saccis domum plerunq; redeant, quos postea excoriant, & impositos præ nimia copia cadis sale, & muria asseruant, quemadmodum pisces. Horum caro ijs utiliter estur, qui canina laborant fame: nanq; exuberante pinguedine obtunditur appetentia, & tollitur morbus. Discoquitur Gliris caro detracta pelle, & intestinis exemptis melle in fictili nouo, addito nardo ad tertias, atq; ita asseruatur, quòd constet deplorata aurium uitia eo remedio sanari.

Murium consideratio.

Glirium consideratio.

Georgius

Agricolæ error.

Murium montanorum consideratio.

Georgius Agricola, uir alioqui doctissimus, & acerrimus rei metallicæ indagator, quod fortasse ueros glires non uiderit neque cognouerit, non sine magno errore putat in libello, quem subterraneis animalibus dicauit, Sciuros à uillosa cauda, qua se operiunt & inumbrant, ita uocatos, Glires esse. Sed quod hæc duo animalia inter se maxime differant, omnibus notius esse arbitror, quam ut pluribus exponi debeat. Porro MONTANI mures cuniculos magnitudine æquant, ac etiam nonnunquam superant, cruribus non usque adeo longis. Capite leporem referunt: uerum tam breuibis auribus sunt, ut uix supra pilos appareant. Pilo uestiuntur uario tarsi modo, oblongo.

MVS MONTANVS.

Breuem habent caudam, & pedes acutis unguibus armatos. Hyeme admodum pinguescunt, & obese fiunt, ita ut aliquando monstrosè intumescant. Hi Ananienfibus, Phœbeisq; montibus, in Tridentino agro frequentes habentur, uocanturq; uulgò corrupto uocabulo Marmontane, quasi Mures montanos dixerint. Eriguntur sæpius urfi modo, anterioribus pedibus ueluti manibus, cibum ori ministrantes. Dentés anteriores quatuor habent leporis instar, sed longiores, atque acutiores, quibus sæuissimè mordent. Sed mirum est (ego enim qui periculum feci, id certò testari possum) quòd si acutis forcipibus secentur, una tantùm nocte renascuntur. Domi retenti si iuuenes sint, exuta quadrantenus feritate mitescunt, sed utensilibus damnum inferunt: quippe qui omnia, quibus obuiant, erodant, & destruunt. Hyeme delitescunt, sceno ac paleis, in aceruum congestis plerumq; se condentes. Dormiunt integris mensibus, quem admodum & glires. In montibus uiuunt. Stramenta in cauernas comportant, quibus à frigore se tueantur. Exterrefacti acutissimè uociferantur, ac sibilant, & ad tumultos confugiunt. Horum carnes syluestri, & graui quodam odore adeò spirant, ut quibusdam nauseam moueant. Quo fit, ut sale, & muria asseruati tum odoris grauitatem, tum etiam exuperantem humiditatem ob pinguedinis copiam exuant: cum tamen tam recentes, quam sale conditi concoctu admodum contumaces existant, uentriculo laborem inferant, corpusq; uniuersum excalesciant. Horum pinguedo medicis expetitur, quòd contractos molliat & restituat neruos. Sunt uerò & alia quoque murium genera, nempe Ponticum, Lasicum, Noricum, Pannonicum, Indicum, à regionibus prouincijsq; cognominata. Ponticum pilo est niuei candoris, sed superiore caudæ parte saturatè nigricat: ea enim digiti longitudinem non excedit. corporis magnitudo illi ut sciuro. insectatur aues & mures. Hunc sanè id esse censemus, quod Armellinum uocamus. Lasicum pilis uestitur in cinereo candidis, uentre tamen albicante: est Pontico paulò maior. hunc Varium appellamus. Noricum corporis mole domesticam mustelam æquat, pilis leporinis ferè similibus. breui constat cauda. caret auribus, non tamen foraminibus, quæ habet aurium instar. Pannonicum, cui color subuiridis, mustelæ speciem refert, uerum magnitudine domesticos mures non superat. Postremò Indicus colorem habet ferè murium montanorum, albis tamen compluribus intercurfantibus pilis. capite est & ore in longum porrectis, quin & auriculis breuiusculis: cauda ab ipsis clunibus crassiore in exilitatem ad inum prolixè defluente: cruribus dodrantalibus. Corpore ferè æquat, pedibus aliquantò breuioribus, ac pilo hispidiore, præsertim si aduerso tractu mulceas. Atque hæcenus de murium generibus. Cæterum murium stercus (ut in libro de theriaca ad Pisonem legitur) aceto subactum, capillis defluentibus utiliter illinitur. Quinetiam per se potum, uesticæ lapidem comminuit. Mures ita Græcis, Latinis uerò Mures appellantur: Italis, Topi: Germanis, Maus; Hispanis, Ratones: Gallis, Sorizes.

Murium alia genera.

Nomina.

Γάλα. L A C.

CAP. LXIII.

L A C generatim omne boni succi est, corpus alit, aluum emollit: stomachum, & intestina inflatione uexat. Vernum tamen dilutius æstiuo habetur, & è uiridi pabulo aluum magis emollit. Probatur autem candidum, æquali crassitudine, quod ungui instillatum cogitur. Aluum minus tentat caprinum: quoniam pecus hoc adstringentibus pabulis, robore, lentisco, & oleaginis frondibus, & terebintho magna ex parte uestitur: inde stomacho accommodatissimum reddi solet. Ouillum autem dulce, crassum, & præpingue: non autem usque adeo utile stomacho. Bubulum tamen,

- men, asininum, & equinum, uentri magis idonea: sed ipsum turbant. Quibus in locis pecora, scamoniam, ueratrum, clematidem, aut mercurialem pascuntur, lac omne uentrem, & stomachum subuertit: quale in Iustinis montibus esse, à nobis proditum est. Siquidem capræ, quibus candidum ueratrum pabulo fuerit, primo foliorum partu euomunt: & eorum lac hauustum nauseam creat, & stomachum in uomitiones effundit. Ventrem adstringit lac omne decoctum, præcipueq; candentibus calculis marinis exustum. Et in summa, omnibus auxiliatur internis exulcerationibus; præsertim faucium, pulmonis, interaneorum, uesicæ, & renum: foris uerò contra pruritus cutis, eruptiones papularum, & uitiatos corporis succos, recens cum melle crudo, addito sale, datur exigua aqua dilutum. Minus inflat quodcunque semel feruefactum. Decoctum cum calculis marinis ad dimidias, ulcerosas uentris fluxiones adiuuat. Lac quodcunque serum continet implicitum, quod ubi discessit à lacte, multò potentius ad purgationes redditur. Datur quibus sine acrimonia uolumus deiectionem moliri, ut melancholicis, comitialibus, lepris, elephantijs, & erumpentibus toto corpore papulis. Ex omni lacte fit, quod schiston, id est scissile, appellant. Lac autem fictili nouo feruet, ramoq; ficulneo recenti mouetur, insparsis, postquam bis, aut ter efferbuerit, totidem acetii mulsi cyathis, quot sunt hemina lactis: ita enim serefcens liquidum ab eo diuiditur, quod in caseum concreuit. Sed cum feruet, ne superfundatur, conueniet spongia ex frigida continuo fictilis labrum detergere, sextariumq; argenteum frigida aquæ plenum demittere. Bibitur heminis per interualla singulis, usque ad quinas, ita ut intercedentibus spatijs, potantes ambulent. Lac autem recens efficax est contra rosiones, uisionesq; ab exitialibus medicamentis factas: ut à cantharidibus, aut salamandra, bupreste, aut pinorum eruca, hyoscyamo, dorycnio, aconito, aut ephemero: præsertim bubulum ad id eximie confert. gargarizatur autem exulceratis faucibus, tonsillisq; . Asininum peculiariter collutos dentes, gingiuasq; stabilis. Fluxiones alui, si ulcera sentiantur, tenesmosq; , ouillum, bubulum, aut caprinum, cum marinis lapillis decoctum, sistit. per se autem, & cum hordeacea ptisana, aut halicæo cremore infusum magnopere intestinorum rosiones mitigat: exulceratæ uulvæ immittitur.
- Humanum lac dulcissimum est, & maxime alit: mammis autem exuctum, prodest tabi, & stomachi rosionibus: contra hauustum leporem marinum præsidio est: oculis cruore ex ictu suffusis, cum thuris polline instillatur: podagricis utile est, cum meconio, & cerato illitum. Lac omne respuendum splenicis, hepaticis, comitialibus, vertiginosis, & neruorum uitio laborantibus, febriculosis, & capite dolentibus: nisi si quis interdum purgationis gratia, ut ostendimus, schistum præbeat. Primiparæ canis lacte perunctos narrant glabrescere: potum contra uenena antidoti uicem obtinet: abortus mortuos expellit.

Τυρός. CASEVS.

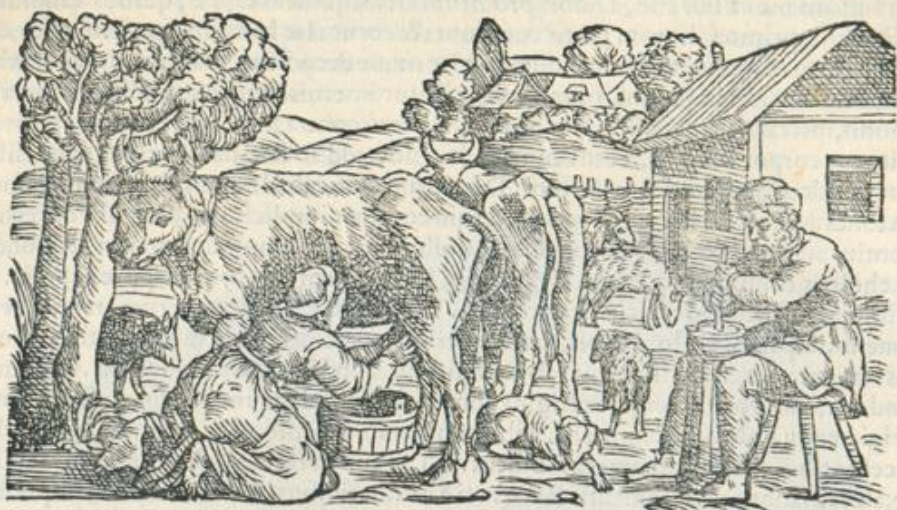
CAP. LXV.

- CASEVS recens sine sale sumptus alit, stomacho utilis est, & facile in membra delegatur: carnem facit, aluum modicè emollit: alius tamen alio præstantior, pro natura lactis, à quo conficitur. Decoctus autem, & expressus, deinde inassatus, aluum sistit. illitus, oculorum inflammationibus, & sugillatis prodest. Qui uerò recens salitus est, minus alimenti præbet. carnem aptè minuit, stomacho aduersatur, negotium uentri, interaneisque exhibet. Vetustiore sistitur aluus. Sero, quod à caseo manauit, quàm optime canes aluntur. Quod hippacen uocant, caseus est equinus: ea uirus redolet, magnopere alit, bubuloq; proportione respondet. Nec desunt, qui hippacen, equinum coagulatum appellarint.

Βούτυρον, καὶ αὐτοῦ λιγνός. BUTYRVM, ET EIVS FVLIGO.
CAP. LXVI.

- E' LACTE pinguisimo probatum fit butyrum, quale ouillum est. Fit & ex caprino, agitato in uasis lacte, donec pingue separetur. Butyrum natura oleosum est, & emolliens: unde largius epotum, uentrem resoluit: prodest, ubi oleum non adfuerit, contra uenena. Cum melle si infricetur, dentitiones adiuuat: gingiuarum pruritus, & oris ulcera infantibus emendat. Illitum foris capaciora alimentorum facit corpora, & ab albidis pustulis per summa scatentibus asserit. Contra inflammationes, & duritias uulvæ, quod nec uirus respicit, nec uetustatem sentit butyrum efficax est: dysentericis, & coli exulcerationibus infunditur. In medicamenta addi solet, quæ pus mouent: utile præsertim cum nerui, aut cerebri membranæ, uesicæ ceruix, uulnera acceperit. Id autem purgat, replet, carnem creat: ab aspide percussis utilissimè imponitur. Recens obsonijs additum olei uicem pensat, & adipis uice fungitur in bellarijs. Colligendæ ex eo fuliginis ratio hæc est. Butyrum in lucernam nouam ingestum accenditur, fictiliq; operculato, quod supernè in siphunculi speciem desinat, & infima parte cuniculos clibani modo habeat, crematur, & subinde aliud in absumpti locum sufficitur, dum coaceruetur fuliginis modus, quem facere institueris: penna post deraditur ad usus. Eius effectus est in medicamentis oculorum, exiccare, & adstringere: fluxiones cohibet, & ulcera celeriter ad cicatricem perducit.

u LAC

Lactis confi-
deratio.

LAC est benigni alimenti *verfluom* in *foeminarum* manillis ex bina sanguinis coctione progenitum. Constat autem id tribus diuersis esse nijs: nimirum caseosa, butyrosa, ac serosa, quæ abinuicem separata, uariam consequuntur temperiem. Sed à lacte primum rem exorsus, de eo tantum facultates differam, cuius hac tempestate tā in cibis, quam in medicamentis est usus. Tale autem est humanum, caprinum, ouillum, bubulum, bubalinum, & asininū. Et quanuis ueteres usi fuerint tum camelino, tum etiam equino; cum tamen in Italia, ac in alijs conterminis regionibus, quod sciam, eorum nullus sit usus, hæc tanquam superuacanea omnino reticenda censemus. Præcellit igitur humanum, quod temperatum sit in omnibus suis partibus. Hoc sequitur caprinum, etsi aliquantò siccius sit. His crassius est ouillum, minusq; serosum. Bubulum deinde, ac bubalinum, præter id quod admodum sit crassum, cæteris longè pinguius habetur. *Quamobrem* lib. x. simplicium medicamentorum dicebat Galenus. Miror autem quo pacto Dioscorides ex ouillo, et caprino butyrum confici referat. Ego nanq; ex bubulo fieri noui, ac proinde nuncupatū esse butyrum existimo. hæc Galenus. Porro asininum sicut lac omne seri exuberantia superat, sic cæteris pinguedine cedit.

Lactis probatio.

Probatur in uniuersum lac colore, odore, sapore, ac substantia. Ob id igitur præfertur quod colore perquam albo uisitur, pellucidum, ac clarum, non uiride, non luteum, nõ nigrū, nec aliquo liuore suffusum: odore suauis, syncero, minime graui, aut uiroso: sapore quidè dulci, non amaro, acri, acido, aut salso: substantia media inter crassum, et tenue, ita ut eius gutta unguā instillata non defluat, sed in sua sphaerula permaneat. Quod autè tale fuerit, omninò sanè præstantissimum erit, & in cibis optimum. Contrà pessimum præbet alimentum, uentriculum, ac totum corpus subuertit, quod contrarias notas habuerit, quodq; ex morbosis animalibus emulsum fuerit, uel etiãnum ab ijs, quæ reprobata, uenenosaq; plantas depascuntur. Quocirca memorie prodidit Galenus lib. III. de facult. alimentorum, quod si capræ, aut alterius cuiuspiam animalis scammoniam, aut iuthymalum depasti, lac cibi loco quis sumpserit, omninò aliud illi fluat.

Lactis facultates.

Optimum datur utiliter ætate consistentibus, senibus non naturaliter frigidis, biliosis, & marasmo affectis, et deniq; ubi uentriculus excrementis uacet. Nocet lac potum contrà febricibus, capitis dolore affectis, ophthalmicis, resolutis, conuulsis, fluxione tentatis, calculo oppressis, pituitosis, adolescentibus, obstructis, & ijs præsertim, qui lacte, & edulij lacte paratis, cœnas et prandia claudunt: tantoq; maior inde sequitur noxa, quãto crassius lac assumptum extiterit. Eaq; propter citato loco inquit Galenus. Lac, quod seri plurimum habet, etiam si semper eo uti re, nullum prorsus periculum adfert. Quod uerò huiusmodi humiditatis exiguum habet, caseosæ autem crassitudinis multum, omnibus qui ipso frequentius utuntur, est periculosum. Cæterum ut lac, quod bibendum est, proficit, hæc præterea adsint oportet, lac nimirum recenter sit mulsam: aliquid mellis, sacchari, aut salis admixtum sit, ne in uentriculo concreseat: tantumq; ex eo sumatur, quantum concoquere ualeat uentriculus. A cibis etiam omnibus, & uino, postquam assumptum fuerit, abstinendum est, quousq; à uentriculo secesserit, minimeq; exercitio utendū est. At quoniam lac dētes inficit (etsi Dioscorides contrariū de asinino scripserit) eo statim ebibito, uino, aut hydromelite os abluere oportet.

Lactis bibendi di ratio.

Quod autem immisso coagulo concreuit, quanquam uerno, ac æstiuo tempore, mensis frequentissimè expetatur; tamen angustiam parit, uentriculum opprimit, caput uaporibus replet, ægrè concoquitur, & crassum gignit succum. *Quamobrem* si quandoq; in cibum ueniat, primum omnium ingeratur: siquidem ultimo loco sumptū (ut fieri adsolet) aut statim putrescit, aut subsidentem cibum secum ad ima incoctum trahit. Lac omne, humanum præsertim, cerebrū auget, corpus impinguat, siccam et asperam tussim lenit, uenerem roborat, urinae ardoribus subuenit, dissoluta corpora reficit, probi multiq; est alimenti, bonam facit aluum, facile in sanguinem uertitur, carnem auget, pectus dilatat, & cæteris alimentis maius adferri nutrimentum. Quod autem lac primiparæ canis per unctos glabrescere faciat, potum uerò emortuos educat foetus, ut nonnullis proditum esse scribit Dioscorides, reprobatur Galenus lib. x. simp. medic.

Lactis coagulati uires.

Butyrum præterea (ut loco citato scribit Galenus) facultatis est concoquentis, paulum habens etiam digerendi potentia, in medijs nimirum corporibus secundum diuitem, ac mollitiem. Corporum etenim planè durorum tumores præter naturam hoc nequit medicamen digerere: at quæ in mollibus sunt phlegmonæ, eas & concoquit, & digerit.

Butyri uires ex Galeno.

341

& digerit per facile. Nam parotides, & bubones, & oris phlegmonæ, aliæq; partes complures illo prorsus solo
 curantur, nimirum in pueris, ac mulieribus. Sed & dentientium puerorum gingiuis illitum, nihilo imbecillius melle
 gingiuis extenuat, per quas exitus est dentibus: & alios omnes in ore affectus phlegmonosos, posteaquam fluxio
 restiterit, digerit pariter & concoquit. Proinde cataplasmatibus inditur, quæ extrinsecus imponuntur parotidibus,
 hypochondrijs, & bubonibus. Sed & in uentrem deuoratum, & ex eo distributum, magnifice confert expuitionibus
 ex pulmone, idq; in pleuriticis, & peripneumoniacis affectibus, cum hoc, quod eos etiam concoquat. Atque si so-
 lum lingatur, magis quidem concoquit, uerum minus educit: plus uero si cum melle, & amaris amygdalis, sed mi-
 nus concoquit. Fit ex bubuli præsertim lactis pinguedine id, quod uulgò Romæ, ac in uniuersa serè Italia Capu-
 di latte appellant, mensis plurimum expetitur, quod gustui, ac palato maxime arrideat. Verum enim uero ob pin-
 10 guedinis copiam, præterquam quod uentriculum relaxat, & cuncto supernat cibo; nutrimentum eiicit, antea-
 quam concoquatur, uapores in caput mittit, & crassum generat succum. Caseus autem fit ex crassiore cuiuslibet
 lactis substantia, admisso coagulo, & expresso inde sero. Præfertur in cibis recens, quod noxam uentriculo non
 inferat, concoquaturq; facilius, quam qui diutius asseruatur. Nanque uetus, qui quod linguam parumper uellicet,
 quam plurimis gratior redditur, omnium pessimus est: quippe qui cæteris magis adurat, sitim excitet, & difficilius
 concoquatur. Quin & calculos in renibus gignit, iecur obstruit, aluum cohibet, & in calefactis corporibus atram
 bilem gignit. Quo fit, ut plus damni ex eius succi præuitate, & feruenti qualitate inferat, quam quod humores cras-
 20 sos attenuando compensare possit. Fugiendus igitur istiusmodi caseus est, cum neque ad concoctionem, neque ad mo-
 uendam urinam, neque ad eiciendam aluum, quicquam boni conferat, quemadmodum neque ad succi pro-
 bitatem. De hoc autem differens Galenus libro x. simplicium medicamentorum, sic inquit. Itaque cum mihi olim
 30 caseus allatus esset bubulus, quem ex odore acrem esse conieiebam, abiecti, & iam à famulis absumptum putabam:
 uerum illi talia seruare soliti, longo post tempore ex promptuario profuerunt, quidam de illo fieri iuberem, ro-
 gant. Cum igitur edendo non esset propter acrimoniam, ludicrum nobis problema extitit, proponentibus, cui rei
 quis illam utiliter posset accommodare. Interea cum ad me arthriticus quispiam in curru conuictus esset, tophos, quos
 Græci τώπος nuncupant, in articulis habens, subiit mihi erire suillo salso decocto caseum eo decocto macerare,
 ac probe in mortario subigendo unitum, tophis imponere. Et sane arthriticus ab hoc medicamine magnifice adiuuus
 est. nam rupta fronte sua cute, absque incisione uidelicet, emergebant quotidie extra dolorem tophorum particu-
 40 læ. Vbi autem totus, qui apud me erat caseus, fuisse absumptus, talem sibi alium comparans arthriticus in poste-
 rum seruauit, & postea rursum usus est inueterato: atque ubi tunc quoque idem percepit commodum, sepius dein-
 ceptus uti perseverabat, & quosdam amicos similiter affectos docuit. Atque id quidem nos excogitauimus: cæterum
 50 comprobauit, ac confirmauit experientia. hæc Galenus. Ex quo palam fit, eiusmodi caseum esse omnino in ci-
 bis reprobandum. Qui uero nec recens, nec uetustus fuerit, cum & ipse non sit expertus læsionis; minore tamen
 constat noxa. Præstat cæteris ouillus. Verum sicuti Pergamenum caseum Galenus in laudem suæ patriæ præ cæte-
 ris commendauit libro 111. de alimentorum facultatibus; ita nec mihi sanè uitio uertendum existimauerim, si He-
 truscum cæteris Italicis præferam, cum præsertim, qui in nostro Senensi agro, ac etiamnum Florentino ex ouillo
 lacte conficitur, qui uulgò appellatur Cascio marzolino, gustu dulcis atque suauis, quod lac, ex quo paratur, coa-
 gulo non sit concretum, sed cinææ floribus, qui passim uniuersæ serè Hetruriæ coaguli uicem præstant: quo fit, ut
 senescens nunquam acris euadat. Cui nec alter cedit, qui in nostro agro præstantissimus fit ex caprarum lacte, men-
 se septembri, recensq; estur. Hunc uulgò Rauaggiuolo appellamus. Defertur is Romam, quod à Præsulibus, alijsq;
 primatibus summo opere expetatur. Quippe qui odoratas redoleat herbas, quibus ubique nostrates referri sunt col-
 60 les, ijsq; præsertim, qui non longè distant ab urbe nostra. Bubulus præterea caseus, etsi plus cæteris nutriat,
 pinguiorq; existat; est tamen reliquis concoctu difficilior. Caprinus uero quanquam ex temperatiori lacte sit con-
 factus; inueteratus tamen reliquis caseis est deterior, cum statim exiccetur, & friabilis fiat. Bubalinus denique
 in globos illos uinceis uinculis constrictus conformatur, qui nostris Mozze, Romanis autem Priuature uulgari
 sermone dicuntur. Is caseus, quo passim Hetrusci uescuntur, ori quidem gratissimus est, & dulcis, sed ægrè
 concoquitur, quod substantiam habeat admodum pinguem ac lentam. His accedit, quæ uulgò nobis Recotta
 dicitur. Fit hæc ex serosa lactis parte ad ignem decocta. Recens (si Auicennæ, Rasi, & Isach credimus) mi-
 nus uentriculum uexat, quam caseus omnis recenter pressus. Confert calidis desluxionibus obnoxijs, sitim se-
 70 dat, somnum conciliat: ueruntamen obest uentriculum frigidum habentibus, & neruorum morbis. Inueterata
 autem ægrè concoquitur, sitim excitat, parum nutrit, aluum cohibet, & flatus procreat. Reliquum est Serum,
 quod lactis aquosa est substantia. Hoc (ut Galenus inquit lib. x. simplicium medicamentorum) extergendi poten-
 80 tiam possidet, sumiturq; subducendi uentris gratia, ac per clysteres iniicitur, extergens, & abluens sine morda-
 citate intestinorum acrimoniam. Præterea si quis ulcera, quæ sanie infestantur acri, uice aquæ sero colluat, opti-
 mè sanè fecerit. Præterea quæcunque medicamenta digerere solent ecchymomata, & atra, ea præstat sero, quam
 aqua diluere. Sic etiam eo utimur ad sugillata, & hyposphagmata, peculiaribus ad hæc medicamentis commiscen-
 tes. Prætulit Mesues serum, quod ex nigrarum caprarum lacte elicitor, deinde quod ex ouillo, sic inquit. A
 qua lactis macerationis materia est, & per se quidem innocuum medicamentum. Præfertur, quæ fit ex lacte nigræ-
 rum caprarum, in laudatis pascuis uicinitatibus, recenterq; fætarum. Excalfacit hæc, atque siccat ordine primo
 completo, & usque ad secundum. Quinetiam attenuat, abluat, abstergit, & nitrosa, qua referta est facultate, al-
 uum absque aliqua mordacitate leniter subducit. Bilem tum flauam, tum atram ab exustis humoribus genitam deij-
 90 cit: quo fit, ut mirificè conferat maniacis, & melancholicis. Præstat item ad uiscerum infarctus, & morbis inde
 prouenientibus opitulatur: nimirum aqua inter cute laborantibus, felle suffusis, & lienosis. Datur utiliter febrien-
 100 tibus

Caput lactis.

Casei confide-
ratio, & facul-
tates.

Yonius

Nomus

Recocta ui-
res.

Seri uires ex
Galeno.

Ex Mesue.

Lactis facultates ex Gal.

tibus ex bile, & uiscerum, ac uasorum obstructionibus. Competit etiānum uitijs in cute à bile, & perustis humoribus emergentibus. Quare lichembus, uiriliginibus, alphis, pforis, leprisq; admodum conuenit. hæc Mesues.

Lactis autem facultates memorie prodidit Galenus loco nuper citato, ubi ita scribit. Lac ubi aliam quampiam exiccantem facultatem habuerit adiunctam, optimum est remedium dysentericæ, & omnium uentris acrim fluxionum. Eam accipit à lapidibus, qui prædecocto ipsi inieciuntur igniti. Porro eos esse oportet, quos uocant καχλινος. Et lac eousque decoqui debet, dum pleraque serosi in eo humoris absumpta pars fuerit. At nos iniectis ferreis in ipsum cylindris candentibus eandem, aut etiam meliorem facultatem efficitur. Porro lac totum ad acres oculorum fluxiones tum per se, tum cum mollium collyriorum quopiam est utile: præterea ad hypopia, & hyposphagmata. Quinetiam palpebris extrinsecus, ubi qui ophthalmia laborant, somno sese dabunt, impositum simul cum rosaceo, & ouo, phlegmonas eorum concoquet. Sed hoc esto lac mulieris recens ex mamillis expressum. Infundimus ipsum & utero ulcerato tum per sese, tum ijs medicamentis commiscens, quibus misceri potest, utique citra mortem curantibus, & ubi in sede ulcera mitigamus præ saniei acrimonia dolentia, aut phlegmonas, aut rugas perpetuanda. Sic & ad ulcera pudendorum utimur, & omnia quæ leniri postulant, siue ob inflammationem, siue mortem, siue ob malignitatem. Eaq; propter & canerosi applicatur ulceribus, medicamentis anodynis commistum, qualia sunt, quæ ex pompholyge constat. Et quid attinet commemorare, quod ore contentum, collutum, gargarizatumq; uel maxime phlegmonas eius mitigat? Sed & tonsillas, & columellam, & antiadas phlegmone affectas admodum mitigat, & proinde anginam. Atq; ut semel dicam, medicamentum est leniens, totam quidem substantiam habens mordacitatis expertem: sed multo magis, ubi concoctione moderata potissima pars serosi humoris absumpta est. Sic mihi uidentur etiam medici ad uenena, quæ erosionem interinunt, lac dari suadere, uelut & lepus marinus interficit, & cantharis. Sed & sunt, qui exhibent ijs, qui aconitum, & thapsiam sumserint. Sed hæc ex ratione fecerunt.

Nonina.

Quod Græci γάλα, Latini Lac dicunt: Arabes, Leben: Itali, Latte: Germani, Milich: Hispani, Leche: Galli, Lait. Caseus uero ita Latinis, τυρός Græcis uocatur: Arabibus, Lubon, seu Gieben: Italis, Cascio: Germanis, Kesen: Hispanis, Queso: Gallis, Fourmage. At Serum Latine dictum, Græcè ὀρός γάλα κίτος appellatur: Italicè, Siero: Germanicè, Molken: Hispanicè, Suero de leche: Gallicè, Ser du lait. Quod deniq; Græci βούτυρον, Latini similiter Butyrum nominant: Arabes, Zebd: Itali, Burro: Germani, Butter, & Anchen: Hispani, Mauteca: Galli, Beurre, & Byre.

† Illud hoc loco non prætereundum duxi, quod in Græco codice manu scripto non Φυσικόν, hoc est inflationem pariens, sed Φυσικόν, id est, naturale legatur. quod lac potius stomachum uiuet, quam inflatione uecet: id enim innuit uerbum naturale. Hanc lectionem secutus fuisse uidetur Serapio: quippe qui ex Dioscoride ita transcribat. Et lac confert stomacho. Quin & facilis potuit esse librorum lapsus ob uocum similitudinem.

Ἔλα, καὶ οἶστρος.

LANAE, ET OESYPVS.

CAP. LXVII.

Succidæ lanæ molles è collo, feminibusq; laudatissimæ habentur. Subueniunt inter initia vulneribus, percussis, desquamatis, liuidis, ossibus fractis, aceto, oleo, aut uino imbutæ: siquidem facillè succos combibunt, quibus immerguntur, & ob pecudum sordem (sic enim œsypum uocant) emolliunt. capitis, stomachi, aliarumque partium doloribus, cum aceto, & rosaceo efficaciter imponuntur. Crematarum lanarum cinis crustas obducit, excrescentias in carne cohibet, & ulcera ad cicatricem perducit. Mundæ autem, & carptæ, in fictili crudo, caterorum more, uruntur. Nec secus fimbriati marinarum purpurarum flocculi cremari solent. Aliqui cum sordibus lanas carpunt, & melle irrigant, eodemque modo urunt. Alij in fictili oris patuli, uerucula inter se distantia componunt, & concertas carminatasq; lanas, oleo ita suffusas, ut ne stillare quidem possint, assulis tedæ subiectis, & eisdem, lanisq; permutatim interstratis, leuiter succendunt, & uistas tollunt. Quod si è teda pix, pinguitudine ulla profluit, collecta reconditur. Lauatur

uatur ad oculorum medicamenta. cinerem in labellis, aqua addita, manibus confricant, & confidere patiuntur: idque sæpius, mutantes aquam, donec linguam adstringat, nec mordeat. Oesypum uocant Græci, succidarum lanarum pinguitudinem: cuius parandi ratio hæc est. Succidæ molles, radícula non curatæ, calida aqua lauantur, & quibuscunque sordibus expressis, & in labellum oris ampli coniectis, aqua infunditur, magnoque impetu ligula, uti respumet, agitur, aut lignea rude ualidiusculè conturbatur, quo largius sordida spuma colligi possit, deinde marina respergitur: & confidente pingui, quod supernatabat, collectoque in altero fictili uase, denuo aqua in labellum fusa agitur: spuma iterum mari perfunditur, & demum eximitur. hoc tantisper fieri solet, dum consumpta pinguitudine, nihil prorsus spumæ extet. Collectum oesypum manibus emollitur, & si qua infedit spurcicia, confestim demitur: exclusaque sensim omni aqua, recentique affusa, manibus misceatur, donec admotum linguæ oesypum adstringat leuiter, nec mordeat, atque pingue, candidumque spectetur: tum in fictili uase conditur. uerum omnia feruido sole fiant. Nonnulli excolatum pingue frigida aqua eluunt, & manibus, non secus atque ceratum mulieres, confricant: ita enim candidius redditur. Alij elotis lanis, & sordibus quibuscunque exemptis, ac lento igni in æneo uase ex aqua decoctis, pingue, quod supernatat, collectum aqua, ut diximus, lauant: colatumque in fictilem patellam, quæ calidam aquam contineat, linteo operiunt, atque soli mandant, donec candidum fiat, & satis crassum. Alij bidui spatium aquam effundunt, nouamque adijciunt. Melius est læue, radícula non curatum, quod succidarum virus oleat, & si manu in concha fricetur cum aqua frigida, albescat, nihil in se duri, aut concreti habens: ueluti quod cerato, aut adipe adulteratur. Oesypum excalfacit, explet ulcera, & emollit; præsertim sedis, ac uulvæ, cum meliloto, & butyro. In uellere appositum menses, & partus euocat: ulcera non aurium modò sanat, sed & genitalium cum anserino adipe: contra erosos angulos oculorum, scabiososque, genas quæ occalluerunt, & ciliorum defluuia, efficax est. In testa noua torretur, donec redactum in cinerem pinguitudinem amittat. Ex eo etiam fuligo colligitur, uti demonstrauius: quæ in oculorum medicamentis commodè addi solet.

30 CVM Lana succidæ, & earum sordida pinguitudo, quam Græci Oesypum appellant, & officinarum uulgus Isopum humidam uocat, plenissimè à Dioscoride descripta sint, nihil nobis hic relictum est, quod declarandum, uel adijciendum esse putemus. Ceterum ἔριον quod Græcis, Lana Latinis dicitur, pariter & Italis: Arabibus, Sauf, aut Suf: Germanis, Schmutziguolen: Hispanis, Lana: Gallis, Laine. Quod uerò Græcè ὄϊστρος, Latini item Oesypus nominatur: Arabicè, Senferatab, siue Usfaratab: Italicè, Esipo: Hispanicè, Isopilho humido; Gallicè, Gresse de la laine forge.

Nomina.

Præpar.

COAGVLVM.

CAP. LXVIII.

40 LEPORIS coagulum tribus obolis ex uino, uenenatorum moribus, cæliacis, dyfentericis, & fœminis fluxione uulvæ laborantibus, ac reiectionibus à pectore, auxiliatur. sanguinem in grumos concretum discutit. Post menstruas purgationes appositum uulvæ cum butyro, præstat mulieribus, ut concipiant: potum uerò partus enecat, & à puerperio, pariendi spem adimit. Equi coagulum, quam hippacem aliqui uocant, priuatim cæliacis, dyfentericisque conuenit. Hædi, agni, hinnuli, capræ laticornis, & dorci, apri, cerui, uituli, bubali que coagula, similes naturas fortiuntur: contra aconiti potum in uino, & concretum lac in aceto conuenienter assumuntur. Hinnuli priuatim triduo à purgationibus admotum, partus spem intercipit. Vituli marini, castorei uires repræsentat: comitialibus, strangulatis uuluis, potu conferre existimatur. Sed si sit uituli marini, hoc experimentum est: aqua inspergitur, qua paulisper cum alterius animantis, tum præcipuè agni coagulum, maduerit: nam si erit syncerum, statim liquefeit in aquam: sin minus, confirmile permanet. Excipitur autem catulis, qui nondum natate possunt. In summa, coagulum omne dissipata cogit, & coacta dissoluit.

30 ANIMALIUM coagulum (ut Aristoteles memoriæ prodidit lib. III. cap. XXI. de historia animalium) lætis substantia est: quippe quod in eorum uentriculo, quæ adhuc lactent, continetur. Est ergo coagulum lac ignem habens intra sese, quod cum animalis tepore concoqueretur, caseum traxerit. Habent coagulum omnia ruminantia, & inter dentata utrinque lepus. Quò uetustius coagulum est, eò præstantius: tale enim profluuio alui mederi præcipuè potest: atque etiam quod leporis est. Sed laudatissimum hinnuli. hæc Aristoteles. Quod autem leporinum coagulum sanguinem reiectionibus conueniat, ut Dioscorides scribit, minime quidem probare uidetur Galenus lib. x. simp. medicamentorum ubi sic inquit. Coagulum omne acris, ac digerentis potentie est, ac nimirum etiam exiccatorie: nam necessariò id superiora comitatur. Ac leporis quidem coagulum comitalem morbum, si cum aceto ebibatur, præterea profluuium muliebri sanare proditum est: sed & lac in uentre coagulationem dissolueret: quod certe & nos experti sumus, non solum in leporino; sed etiam in aliorum animalium coagulo. Attamen leporinum omnium est præstantissimum. Sed & sanguinem in uentre concretum simili modo epotum dissoluit, ac efficacius fortasse ceteris leporinum: uerum non solum, quod quibusdam scriptum legitur, sed & hoc commune est omni coagulo. Qui-

Coaguli consideratio.

Coaguli facultates ex Gal:

u 3 dam

dam autem sanguinis ex thorace reiectiones leporinum coagulum epotum suppressere prodiderunt. ceterum nec alii quenquam eo usum noui, nec ipse sum ausus acri uti remedio ad affectum adstrictionem poscentem. Porro coagulum equinum ad dysentericos, et coeliacos accommodari scripserunt nonnulli. At phocæ coagulum eximie aptum esse quidam predicant, tanquam uires obtineat castorij. Verum quæcumque proditum est, quodque coagulum secundum essentiam totius prestare proprietatem, non est nunc tempus exponere. Eius nomen Græcum $\pi\iota\tau\upsilon\alpha$: Latinum, Coagulum: Arabicum, Anfa, Anfhae, seu Anfhaa: Italicum, Caglio: Germanicum, Lypp, Kynn lypp, & Kaes lypp: Hispanicum, Coalho: Gallicum, Preßure.

Nomina.

ΣΤΕΑΡ. A D E P S.

CAP. LXIX.

ADEPS anserinus, aut gallinaceus recens, & sine sale conditus, ad vuluæ uitia proficit. Sale inueteratus, & qui temporis spatio acrimoniam concepit, uuluæ inimicus est. Recens exemptis membranibus in fictilem ollam demissus, quæ altero tantopere capacior sit, quantus sit modus adipis, quem curare institueris, obstructo diligenter uase, flagrantissimo soli exponitur: eliquescens inde humor in fictile alterum excolatur, donec adeps omnis absumatur: mox loco uehementer frigido reconditur, & ad usum digeritur. Alij fictile fulciunt super aquam calidam, aut tenuem & elanguidam prunam, quæ solis uicem penset. Est & alia curandi ratio. Exemptis membranibus teritur, coniectusque in ollam eliquatur, adiecto minuti salis momento: mox lineo colo transfusus reponitur. Vtiliter in medicamenta additur, quæ lassitudines, & fatigationes leuant. Suillus adeps, & ursinus hoc curantur modo. Recens, præpinguis, renibus potissimum detractus, in largiore aqua cælesti, & quàm frigidissima, exemptisque tunicis, diligentissimè manibus confricatur, & exprimendo ferme sicatur, subindeque noua aqua abluitur: ceterum fictili capacitatis duplæ inditus, in aquam demergitur, & subditis leuibus prunis spatha mouetur: eliquatusque, colo transfunditur in aquam. Vbi uerò refrigit, & guttatim aquam omnem excludit, in prælotum fictile demittitur, & infusa aqua leniter eliquari debet, & manu deprimi, quò facilius sæculentum uirus pessum eat: postea in pilam spongia madefactam transfunditur. ubi coire cœpit, residens in imo sordes eximitur. Tertio citra aquam eliquatur, repurgatusque, fictili bene operculato, perquam frigidis locis reponitur. Hircinum seuum, ouillum, ceruinumque ita curato. Elotum ex his quodcumque tunicis (ut in suilli mentione dictum est) exemptis, pilæ emolliendum tradito, ac manibus fricato, affusa paulatim aqua, donec ne amplius quidem cruentum uirus excernatur, aut pingue aliquod innatet, sed nitida spectetur. Deinde in ollam fictilem conijcito, & adiecta aqua, ut superemineat, leui pruna liquefacito, & moueto, atque in aquam colato: cumque refrixerit, iterum in loto fictili eliquato, & quæ antè diximus, facito. Tertio sine aqua liquefactum, in perfusam liquore pilam colato, refrigeratumque, ut in suilli ratione diximus, recondito. Bubulum autem seuum, renibus maximè detractum, exemptis membranibus, aqua marina ex alto petita eluendum est: mox in pila tundendum diligenter, affusa maris aqua. Cum uerò dissolutum fuerit, in fictilem ollam conijciendum, & marina aqua, quæ non minus dodrante superemineat, proluendum. decoquendum, donec omnis aboleatur odor, additis ad singulas seui Atticas minas, quaternis Tyrrhenicæ ceræ drachmis: excolatumque, detractis quæ pessum ierant sordibus, in nouo fictili reponendum, opertumque soli interdiu credendum, ut ad candorem reducatur, & odoris uirus euanescat. Priuatim taurorum pingue sic curari debet. Renibus euulsum pingue profluente amnis aqua abluito, detractisque tunicis, fictili nouo, postquam exiguum salem insperseris, liquefacito: dein in nitentem aquam excolato: & ubi concrefcere cœpit, manibus iterum confricando uehementer lauato, aqua sæpius infusa, refusaque, donec quàm optimè elotum uideatur. Rursus in olla cum pari modo uini odorati decoquito, & cum iterum efferbuerit, dempto ab igni uase, ibidem finito pernoctare: postridie si grauiter adhuc oleat, noua olla repetitum, uino odorato perfundatur. eadem quæ prius, fiant, dum omne uirus euanescat. Colliquatur & sine sale, præsertim affectionum earum causa, quibus sal aduersari solet: sed ita paratum non magnopere albescit. Eodem modo pardorum, ac leonum pingua curari oportet. Taurinum autem, & uitulinum pingue, necnon ceruinum, atque etiam huius animalis medulla, odorem imbuitur, hac ratione. Pingue, quod odoratum reddi debet, demptis, quo diximus modo, membranibus, elotum, & uino quàm odoratissimo, nulla maris aqua diluto, seruefactum, pernoctare finitur: alterum id genus uinum eadem mensura infunditur, colliquatur, & exquisitè colatur: nouemque eius heminis, iunci Arabici septem drachmæ adijciuntur. Quòd si ipsum odoris fragrantioris fieri uoles, quadraginta floris eiusdem drachmæ, cum paribus palmæ, calami, & cassiæ modis adduntur: & xylobalsami, aspalathi singulæ drachmæ: cinnamomi, cardamomi, & nardi, singulæ uncia. omnia exactius tunduntur, & affuso uino odorato, in uase operto, quod supra carbones firmiter collocatum sit, ter efferuescunt, & semoto ab igni uase inibi pernoctant: postridie uinum effunditur, aliudque generis eiusdem adijcitur. Ter simili modo bene conferuescat: deinde matutinis exempto adipe uinum effundatur, & abluto uase, si quid imo subsidens hæsit, detergatur. postremò eliquatum pingue, & excolatum, ad usum reconditur. Hoc autem modo odorem imbuitur, quod antea curatum est. Verum antè

10

20

30

40

50

antè

- antè dicta prius inspissari solent, quò facilius sibi odorum uires adsciscant. Itaque assumens quodcumque horum uoles, cum uino feruefacito, impositis unà myrti ramulis, serpyllo, cypero, item aspalatho plenius tuso. Aliqui tamen ad hunc usum, uno duntaxat horum contenti sunt. Cùm autem ter efferbuit, exemptum leniter, & linteo colatum, aromatis, uti expositum est, imbuitur.
- Adipibus spissamenta sic fiunt (quemcumque acceperis, oportet, ut recens tundatur.) Syncerus, & sanguinis expers adeps, reliquas habens notas, quas sæpe retulimus, in ollam nouam demittitur, infuso uino albo, uetere, odorato, quod semipedis altitudinem superet: lento igni feruecat, dum uernaculus odor aboleatur, planeque uinum redoleat. At ubi deposito uase refrigit, duæ adipis minæ in ollam mittuntur, & duo uini eiusdem sextarij, & feminis loti, eius inquam, cuius è ligno ludicræ tibie factitantur, tusi minæ quatuor adijciuntur: lento igni subinde miscendo decoquantur: cùmque odoris uirus euauerit, excolatusque adeps refrigerit, una contusi aspalathi mina, cum amaracini floris minis quatuor, & uetere uino subigitur. Nocte una hæc odorem rapiunt, combibunt: postridie in fictilem ollam tricongiam ea omnia cum adipe iniecta, additis sextarijs tribus uini, unà feruefcunt, quousque & uim, & odorem spissamentorum adeps ipse contraxerit: qui eliquefcens colatur, & reponitur. Quòd si maiorem odoris fragrantiam efflagites, drachmas octo quàm pinguisimæ myrrhæ uino macerata, quod multos in annos asseruatum est, misceto. Gallinaceus, anserinusque sic odoribus imbui solent. Cuiusuis eorum percurati sextarij duo fictili olla excipiuntur: eryfisceptri, xylobalfami, palmæ elatæ, & calami planè contusi, singulorum sefcuncia admisceatur: uini Lesbij ueteris cyathus vnus adijcitur: ea ter efferuefcunt prunis, mox uase sublato ab igne, die, noctuque refrigerantur: postridie liquata per linteum crassum mundum in uas excolantur. ubi uerò adeps coierit, concha excipitur, fictilique nouo densius operto perfrigidis locis reponitur. Hyberno tempore id instituere oportet: æstate siquidem pingua non coguntur. Nec defunt, qui Tyrrenicæ ceræ momentum adijciant, quò facilius in unum corpus omnia coalescant. Eadem ratione suillus adeps, & ursinus, cæteri que id genus, odorum imbuuntur. Verùm sampfuchi odorem adeps ipse repræsentabit hoc modo. Curati quàm optimè adipis, præsertim taurini, mina una, tempestiuique sampfuchi exquisitè confracti sefcuimina miscentur, & insperfo largiore uino digeruntur in offas, quæ in uase cooperto nocte quiescunt. Matutinis in fictili olla leuiusculo igni, affusa aqua leuiter coquantur: dumque suum adeps odorem exuerit, defæcatus, ac bene opertus, nocte tota permanet. postero die deterfa sorde, quæ pessum ierat, sampfuchi, ut dictum est, contusi iterum sefcuimina priori pastillo adijcitur, eodemque modo in offas cogitur: alijs quæ diximus peractis, decoquitur, & colatur, & si qua fundo hæsit spurcicia, deraditur, & frigido loco reconditur. Si quis tamen incuratum adipem anserinum, gallinaceum, aut uitulinum à putredine tueri uelit, ita faciendum est. Quémuis adipem diligenter elotum, & ficcatum in umbra super cribrum, per linteum munda manibus uehementer exprimat, linoque confutum umbroso in loco suspendat, & post multos dies noua charta inuolutum, frigido loco recondat. Pingua autem indito melle uindicantur à putredinis uitio. Vis omnium est exalfacere, mollire, rarefacere. Taurinus adeps, bubulus, & uitulinus aliquantum adstringunt. Earundem uirium compos leoninus: nam resistere eum aiunt ijs, qui insidias moluntur. Ceruino, elephantinoque perunctos, serpentes fugiunt. Adstringentior est caprinus: qua ex causa decoctus cum polenta, rhoë, & caseo dysentericis datur, & cum ptisanæ succo infunditur. Ius decocti phthificis in sorbitionibus prodest, datur quoque uliliter ijs, qui cantharidum uenena hauserunt. Hircinus, ut qui ualidissimè discutiat, podagricis auxiliatur, cum fimo capræ, & croco impositus. huic proportionè respondet ouillus. Suillus uerò contra uulua, & sedis uitia idoneus est: ambugtis igni medetur. E' sue uetustissimus quisque fale conditus exalfacit, & emollit: elotus uino pleuriticis prodest: cinere, aut calce exceptus, inflammationibus, fistulis, ac tumoribus succurrit. Asininum tradunt cicatrices corpori concolores reddere. Anserinus, gallinaceusque conueniunt muliebribus malis, & ad labiorum rimas, ad mangonizandam faciem, & contra aurium dolores. Ursinum constat raptos uitia alopecie capillos restituere, pernionibus subuenire. Vulpinus medetur aurium doloribus. Fluuiatilium pilcium pingua perunctis oculis claritatem afferunt, si in sole liquefcant, & melli admisceantur.
- Viperæ adeps contra oculorum hebetudines, suffusionesque efficax est, addita cedria, melle Attico, & pari oleo uetere: pilos alis euulfos perunctis radicibus recens, & per se illitus obliterat, atque renasci non patitur.

TAMETS I de adipibus, seuis, & pinguibus, quæ in medicum usum ueniunt, copiose, & abundanter locutus sit Dioscorides: utpote qui non eorum modò facultates, & uires tradiderit; sed etiam rationem docuerit, qua illa curentur, spissa & odorata reddantur, & à putredine uindicentur. tamen cum de eorum natura, & facultate accuratius (meo quidem iudicio) copiosius etiam, & particularius differuerit Galenus, nec uanum, nec à nostro instituto alienum duximus, hic ea omnia referre, quæ ab ipso memoriæ prodita sunt libro x. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Pinguedo, & adeps & hæc quoque communissima sunt inter animalium partes. Nam omnia, quæ bene nutriuntur, aut pinguedinem, aut adipem obinent. Quæ uerò macilenta sunt, male nutriuntur, sæpe omnino ne habere quidem apparent, sæpe uerò adeò pauculum, idque siccum, ut ægrè uti possis.

Pinguedinis
uices ex Gal.

sis.

sis. Porro differt à pinguedine adeps crassitie: ac propterea animantibus totam naturam terroforem habentibus
 adeps prouenit, uelut humidioribus pinguedo. Proinde pinguedo celeriter ab igne liquefcit, nec facile, ubi liquata fue
 rit, rursum concrefcit, cogiturue. At adeps nec facile funditur, liquefcitue, & fufus celerrime coit, ac congelacia
 tur, multoq; apparet pinguedine durior. Sus enim bene nutritus, pastusue multam habet pinguedinem, ob naturalem
 temperamenti humiditatem. At boues, & capre, & quæcunq; id genus cornigera, ob siccitatem adipem plurimum
 generant. At tu si uoles, oleofam, & pinguem in animalibus substantiam omnem adipem appellato, ut pleriq; medici.
 Sed & pinguedinem appellare totum hoc genus tibi licet. Non tamen licet tibi citra mendacium adipem caprinum hu
 midiozem esse dicere, quam suum. Nam hic omnium ferme aliorum est humidissimus, ac proinde actione sua uicinam
 oleo uim possidens, quanquam oleo magis tum emolliat, tum concoquat: ac proinde cataplasmatis, quæ ad phlegmo
 nas accommodantur, commisceri solet. Qui uero mordicationes perpetiuntur aut in recto intestino, aut in colo, ijs po
 tius caprinum adipem, quam suillum iniicimus: non quod acrimonia plus obtundat (nam ex natura sua suillus obtun
 dit magis, ac proinde miscetur medicamentis ulcera curantibus, cuiusmodi est, quod uocant parygrum) sed quod ea
 prinus ob crassitiem citius concrefcit, suillus autem instar olei defluit: proinde ipsum potius dysentericis, & tinea
 mosi iniicimus, quando morsum eorum mitigare consilium est. Porro ob tenuitatem partium nonnulla acrimonia ma
 gis retundunt, ubi nimirum in alto mordicatorum corporum, quod molestum est, hæserit. Nam quod crassarum est
 partium, minus; magis autem quod subtilium partium est, tota corpora penetrat, & omnibus ipsum saniebus morda
 cantibus permiscetur. Hac ratione adeps asserinus, quæ in alio corporum mordicant, magis obtundit: sed & suillo
 calidior est. Horum tamen in medio est gallinaccorum adeps, ac gallinarum. Porro calidior semper, ac sicior est
 masculorum animalium, & horum ipsorum exectorum minus tum calidus, tum sicus. Quippe mas castratus eiusdem
 semper generis scemine assimilatur. Hoc autem sermonis caput commune est, cuius meminisse oportet: Pro animalium
 temperaturæ semper existere differentias eius, quæ in illis est, pinguedinis, aut adipis, aut quocunq; modo appellare
 libebit totum hoc genus corporis in animantibus oleosi, & pinguis. Igitur cum sus omnibus propè quadrupedibus ani
 malibus in caliditate, ac siccitate inferior sit; proinde pinguedinem quoque minus habet calidam, magisq; humidam.
 Omnis igitur pinguedinis facultas est humectatoria, & excalfactoria humanorum corporum. Huius enim meminisse
 perpetuo oportet in principijs huius operis dicti. At differentie, quæ sunt cuiusq; singulatim in maioris, minorisq; ra
 tione sunt. Nam pinguedo suis, ut ad nos quidem, largius humectare potest, sed non æquè excalfacere, ut oleum: ue
 rum pinguedinis suum talis est caliditas, qualis spectatur in nobis. Porro taurorum adeps suillo multo calidior est, &
 sicior. Rursum id & hic memoria repetentibus nobis, marem scemina esse tum calidiorum, tum siciorum: marem
 autem castratum assimilari sceminae, uelut quicquid iuuenilis est ætatis. Et inter iuuenilia scemina mare humidior est,
 & minus calida. Sic & adeps utulinus, taurino minus tum calidus est, tum sicus: & hedorion, quam caprarum:
 sed & caprarum minus, quam hircorum. Et rursum taurorum minus, quam leonum: nam horum adeps omnium pro
 pè quadrupedum adipe potentius digerit. nam & ipsorum calidissimus est, & maxime tenuium partium. Itaq; si ip
 sum medicamentis ad ulcera, & phlegmonas conuenientibus commisceas, non modò nihil adiuueris; uerim etiam læ
 seris, nimirum addita maiori, quam conueniat acrimonia. Inueteratis tamen tumoribus atque scirrhi in morem indu
 ratis, tum neruorum curuaturis (αγκυλως Græci uocant) & in summa quæcunq; scirrhusa sunt, ijs aptissimus est,
 in quibus sanè inefficacissimus apparet suillus. Taurinus autem ab utroq; ex æquo distat, ut quanto calidior, siciorq;
 suillo est, tanto superetur à leonino. Itaque tanquam in medio consistens, meritò utriusque medicamentorum miscetur
 generi, & ijs scilicet, quæ scirrhusos medentur, & ijs, quæ phlegmonas concoquunt, cuiusmodi est tetræpharmacum
 quod uocant, ex cera, resina, pice, & adipe constans. Nam siue in hoc taurinum, siue utulinum, siue hircinum, siue
 caprinum, siue suillum indideris, semper puri mouendo aptum, & concoctorum medicamen effeceris. Sed suillus si
 addatur, in pueris, & sceminis, & ut breuiter dicam, omnibus, quibus caro est mollior, competit. Si taurinum adie
 ceris, fossoribus, & messoribus, & omnibus carnem duram habentibus, siue ob naturalem temperiem, siue ex ratio
 ne, ac forma uitæ, conueniens effeceris. Cæterum adeps omnis dum inueterascit, se ipso & calidior, & tenuior effi
 citur, ac proinde quoque magis discussorius. Verim id omnibus ferè inueterascitibus accidit, quæ quidem putrefce
 re non anticipent. Nam uinum, mel, acetum, frumentum, butyrum, lana succida, oleum omne, siue lentiscinum, siue
 cicinum, siue raphaninum, siue ipsum quod ex oliuis conficitur, uetustate & calidiora, & tenuioris essentie efficiun
 tur: ac proinde gustantibus apparent acriora, & ad induratos, ægreq; solubiles affectus omnes adhibentibus poten
 tius digerentia. Atq; ego sanè gustantibus acriora uideri dixi. At quidam, quibus studium est nominum significatus
 corrumpere, non acria, sed adstringentia uocant id genus omnia, adusque piper: tanquam inter sit nihil, adstringens,
 an acre dixeris. Et si denuo illos roges de galla, myrtis, mespilis, mali punici putaminibus, quæ sidia uocant, rhoë,
 & omphacio, & hæc dicunt adstringere: tametsi aduersissimum ex illis sensum percipiamus ei, qui in nobis fit à pipe
 re, pyrethro, napy, euphorbio, cepa, allio, & adarce. Igitur si quemadmodum adstrictionis uocabulum de utroque
 affectu, quem gustu percipimus, communiter efferunt, sic ipsos quoq; affectus iman habere naturam existimant, quida
 uis aliud potius habendi sunt, quam homines, ut qui soli proprios sensus obtineant. At si omphaca, rhoa, gallam, balau
 stium, hypocistida contrahere, constringereq; nostram fateantur substantiam: secernere uero, mordicare, ac pene
 trare, piper, napy, pyrethrum, improprie adstringentia nuncupant, quæ mordicant, & excalfaciunt: cæterum in
 cognoscendis ipsis medicamentis non peccant. Verim si oportet coniectantem dicere, an in uocabulis, aut in rebus
 hallucinentur, equidem in uocabulis potius falsos uiros illos dixerim, & maxime quibus Græca lingua insuetæ est, quæ
 lis est Dioscorides Anazarbensis, qui profectò multa bene dixit eorum, quæ de materia medica memoriæ prodidit, cæ
 terum significata Græcarum uocum non satis pernoit. Hic ergo cum ait magis esse adstrictorium adipem capri
 num suillo: si quidem acriorem significare uelit, per magis adstrictorium, accipimus sermonem ceu uerum. At si il
 lud,

lud, talem habentem qualitatem, & facultatem, qualem rhus, rbeon, hypocifis, balauftium, haud uerum esse sermo-
nem dicemus. Porro quoniam uiperarum adipem, ubi radicitus pilos sub alis euulseris, prohibere illos recrefcere il-
litum referunt, uisum est mihi eius facere periculum esse satius: at ubi prout iubent, feciffem, mentitos comperi, sicut
etiam quod initia suffufionum sanet. Verum urforum adipem alopecias curare uere scripserunt: cum tamen proba-
tiora habeamus ad eum affectum remedia. Porro cum dicant tamen uulpinum adipem dolores aurium sanare, absque
ut explicent, quos aurium dolores dicant, ceu non noscentibus ipsis distinguere, quæ dicunt, attendendum non est.
Alij piscium adipem laudant, tanquam ad suffufiones, aut quemcunque alium affectum nominare uelint, congruat.
Alij non simpliciter piscium, sed addunt fluuiatilium: alij uero potius marinorum, quò uidelicet aliquid plus scire ui-
deantur, quam uulgus. hæc Galenus. Cæterum de Tasi pinguedine, quæ (ut experimento manifesto constat) con-
tractos neruos, & articularum duritias emollit, & discutit, nihil posteritatis memorie prodiderunt Dioscorides, Ga-
lenus, & Paulus. Nec præterea Galenus pinguedinis curandæ, ac parandæ rationem ullam, quod sciam, tradidit:
nec quibus odoramentis ueteres pinguedinem imbuerent, & in unguenti morem conficerent. quemadmodum hæc no-
stra ætate unguentarij illam parant, quam uulgo POMATA uocamus. Ea autem hoc modo paratur. Sumunt cer-
uini adipis, aut hædi binas libras: suilli uero recentis uncias sex: deinde exemptis membranis, uino albo lauant, expri-
muntq; tandiu, donec uinum omne exeat. Post hæc clotam pinguedinem in fictile nouum, uitro, uel plumbo oblitum
conijciunt, additis nardi Indici granis tribus, caryophyllorum semuncia, nucis myristicæ drachmis duabus, malis ap-
pianis, uel pluestribus semicontulis senis, uel septenis. Hæc omnia in sufficienti aquæ rosacæ quantitate macerant
die una: deinde lento igne tandiu decoquunt uas operculo contegentes, & rudicula sæpius miscentes, quousque uni-
uersa ferè aqua euanescat. Percolant deinde linteolo spissiori subdito uase mundo, aqua rosarum madente, dimittuntq;
concrefcere. Quo factò in fictile nouum iterum conijciunt, adiectis olei amygdalini dulcis uncias sex, ceræ albæ un-
cijs quatuor, & ad ignem colliquant, ac postmodum linteolo percolant in nitidissimum catinum aqua rosarum affusa:
sinuntq; concrefcere. Demum eadem aqua moschum experta, aut alijs refragantibus aquis, tandiu lauant rude mi-
scentes, donec unguentum illud ad summum albescat. Tunc enim extrahunt, & uitreo uase recondunt, seruantiq; in
frigido loco, ne rancorem contrahat. Hoc in Italia frequentissimum obtinet usum ad labiorum, manuum, & mamil-
larum rimas, tam à frigore, quam ab acri succo factas. Utuntur eo præterea ad desquamatam cutem, & ad crustosas
papulas, quæ pueris in capite enascuntur. Sunt qui ei corallia porphyreo lapide leuigata admiscant, ut melius, ci-
tiusq; rimæ ocludantur. Alij uero cinnabarin addunt, ut flammæum referat colorem. Porro (ut libro tertio de
facultate alimentorum scribit Galenus, & Isach Arabicus in dietis) Adeps omnis in cibis sumptus uentriculum effun-
dit, appetentiam deiecit, pituitam auget, parum nutrit, succum illaudabilem gignit, alui fluxiones commouet, retin-
tricem uentriculi facultatem imbecilem reddit: sensus, & intellectum hebetat, somnolentiam inducit, & in uentri-
culis facile in bilem uertitur, & in uapores caput petentes. Quare adeps est potius in ciborum condimentis, quam in
alimentis expetendus. Στέαρ Græcis, Latinis adeps, & pinguedo appellatur: Arabibus, Menim, Vxaham, siue
Saham: Italis, Grassò: Germanis, Feyst, Fettigkeit, & Schmalz: Hispanis, Gordura: Gallis, Gresse.

Pomate pa-
radæ ratio, &
vlus.

Adipis in ci-
bis facultas.

Nomina.

Μεῦλας. MEDVLLA.

CAP. LXX.

LAUDATISSIMA est ceruina, mox vitulina, post hanc taurina, dein caprina, & ouilla. Col-
liguntur ætatis exitu, cum appetit autumnus: quippe cum alijs anni temporibus concrementum san-
guinis, & veluti caro friabilis, in ossibus inueniatur: nec facile cognosci potest, ni quis eam ossibus
extrahat, & recondat. Omnes medullæ molliunt, calfaciunt, rarefaciunt, vlcera explent. Ceruina
perunctos uenenata fugiunt. Curantur recentes, adipis modo, aquæ resperfu subactæ, selectisque of-
fibus tantisper clotæ, & in linteum expressæ, donec aqua syncera emanet: & deterfa forde pinna, si-
qua innatet, liquatæ in duplicato uase in pilam exprimuntur: & ubi coiere, omni fæce, quæ ad ima
fidit, derafa, fictili nouo reponuntur. Quòd si libet incuratas reponere, facito omnia, quæ de anse-
rum, & gallinarum adipe demonstrauius.

MEDVLLA, ut scriptum reliquit Galenus libro XI. simplicium medicamentorum, uim habet indurata, &
scirrhusa corpora emolliendi, siue musculis, siue tendonibus, siue ligamentis id accidat, siue etiam uisceribus. Opti-
mam semper expertus sum ceruinam: deinde ipsorum iuniorum bouum, quos uitulos etiam nominant, ac proinde me-
dullam eorum utulinam appellant. At hircorum, & taurorum tum acrior est, tum sticcior. Itaq; durities scirrhu-
sas dissoluere nequit, siqua etiam memoria manet eorum, quæ in quinto libro de his sunt prodita. Ex utulina igitur,
& ceruina medulla pesti componuntur uteros emollientes. Et extrinsecus uteris medicamenta imponuntur, quæ ex
medulla præparantur, uim habentia emolliendi. Accipitur autem non solam medulla ex ossibus, quæ sanè re uera est
medulla: sed & ex spina, quam & ipsam medullam nominant, spinalem uidelicet: quæ tum durior, tum sticcior est,
quam alia. Illa enim mollior est & pinguior: ac proinde ego spinalem seorsum per sese absq; illa repono. Sed ea mihi
utriusque medullæ cura est, ne aut putrescant, aut situm colligant. Itaq; in hyeme primum eas capio, uelut & ad-
ipem, deinde in ædibus siccis, atque editis, planè humoris expertibus, cum folijs lauri siccis repono. Nam quæ recentia
sunt & humida, multum etiam qualitatis suæ illis impartiunt, ut acriores fiant medullæ. At si quando ambiente
calido, & austrino medullas, aut adipem uoles reponere, paratum sit in hoc cubiculum neque calidum, qualia ferè
sunt quæ meridiem spectant (putrescunt enim in talibus) nec humo proximum, atque humidum (nam in talibus situm
contrahunt) sed super nium atque excelsum, & ad aquilonem obuersum, paruas habens fenestras apertas, ut tam no-
cti,

Medullæ ui-
res ex Gal.

Medulla

cti,

Et, quàm interdiu ab Arcto spirantès uentos accipiat. haftenus Galenus. In usu uerò ciborum spinalis medulla id nutrimenti corporibus exhibet, quod cerebrum. Idcirco pituitosum, ac crassum generat succum, egrè concoquitur, uentriculo nocet, nauseam concitat: robustis tamen uentriculis concocta, bonum præbet alimentum. Porrò quæ ex osibus elicitur medulla, quanquam largius sumpta uentriculi appetentiam destruat, pituitamq; gignat; si tanè probe conficiatur, ualentissimè nutrit, magisq; ori placet, quàm spinalis, quòd hæc sapidior sit in omnibus suis partibus.

Μελας Græcè, Medulla Latine uocatur: Arabicè, Mochial halhadam, seu Moch simpliciter: Italicè, Midolla: Germanicè, Marck: Hispanicè, Tuetanos, & Tutanos: Gallicè, Moelle.

Χολή. F E L.

C A P. LXXI.

FEL omne reponitur hoc modo. Recens præligato ore folliculi lino tandiu demissum in feruentem aquam, dum quis spatium trium stadiorum percurfaret, mox exemptum ficitur umbroso loco, asperginem non redolente. Sed quod ad oculorum medicamenta adijci solet, ligatum lino in vitreū vas, quod mel habeat, immittitur: circumuoluto ad os uasis lini principio, & operto vase reconditur. Est autem omnis fellis uis acris, & excalfaciens: intensis tamen, & remissis uiribus differunt. Siquidem præstantius in effectu esse uidetur fel marini scorpionis, & piscis qui callionymus appellatur, marinæ testudinis, hyænæque: item perdicis, aquilæ, gallinæ candidæ, & syluestris capræ. quod priuatim prodest contra suffusiones incipientes, & oculorum caligines, argemas, & genarum scabritias. Ouillo, suillo, hircino, atque uersino, taurinum multò efficacius. Felle omni perfacilem, præsertim infantibus, deiectionem quis molietur, si intinctum eo tomētum, aut simbriam sedi subijciat. Priuatim taurino anginæ cum melle perunguntur: sedis vlcera sanant, & ad cicatricem vsque perducit. Idem auribus fractis, & purulentis cum muliebri lacte, aut caprino instillatum, medetur: & sibilo earundem ex porri succo. Admisceri infueuit vulnerarijs emplastris, & circumlinationibus, quæ contra uenenata parantur: phagedænicis vlceribus, colis, & scroti doloribus ex melle prodest: lepras, furfures cum nitro, & terra cimolia quàm optimè purgat. Ouillum, & uersinum contra eadem pollent, uerū inefficacius hæc præstant. Uersinum eclegmate comitiales adiuuat. Fel testudinum anginis, & in ore infantium nomis, prodest: naribus inditum comitiales erigit. Syluestrium caprarum felle peculiariter peruncti lusciosi sanantur. Hircinum idem obit munus: thymia abolet, & luxuriantes elephantorum extuberationes illitu reprimit. Suillum autem contra aurium vlcera, reliquaque omnia magno usu assumitur.

QUANVIS de fellis reponendi ratione, atq; etiam de eius uiribus abunde scripserit Dioscorides; non tamen ob hoc prætermittenda existimauimus nonnulla, quæ à Galeno libro x. simplicium medicamentorum de fellis facultatibus scite memorie sunt commendata. Est igitur fel (auctore Galeno) succorum, qui in quoque sunt animalium, calidissimum. Itaq; sicuti sanguinem, & carnes dissimiliter temperata obtinent animalia, eadem ratione & fel. Quocirca calidissimorum fel, aliorum quoq; animalium fel excellere necesse est: & quæ illis minus sunt calida, proportione & huic humorem illis inesse minus calidum, quantò scilicet & in alijs sunt inferiora. Ceterum hæc differentie habentur non modò pro diuerso animalium genere, quòd hæc magis, illa uerò minus calida sint; uerum etiam pro diuerso eiusdem generis animalium temperamento, ac etiam irritamento. Quandoquidem fel tauri interfecti, qui funibus adalligatus, uolenterq; diu tractus, & cursu, & canum latratu defatigatus, & sitim, famemq; & multum laborem perpeffus fuerit, ab eius felle plurimùm differre inuenietur tum substantia, tum colore, tum facultate, qui in pascuis lætus, liberq; uitam desidem, ac quietam duxerit. Nam defatigati, ac uexati animalis fel substantia crassius erit, colore nigrius, aut uiridius, aut magis cæruleum, magisq; ærugini simile: ob idq; etiam longè calidius erit, quàm alterius, qui in pace, & otio degerit. Ideoq; fel animalium quantò tenuius est, ac colore constat diluotiore, tantò minus spissioribus & magis colore saturatis excalfacit. Gignitur in bubulo felle lapis quidam nonnunquam oui magnitudine, croceo colore, facileq; friabilis, cuius Dioscoridem, & Galenum meminisse non reperio. Hic (ut plerique perhibent auctores) potus, uesciæ calculos comminuit. Naribus inditus uisum mirificè acuit, & aquam in oculos fluentem inhibet. Tritus lentis quantitate, & betæ succo commistus, & in erinis naribus attractus, comitialibus subuenit. Non desunt etiam qui idem magno successu ex uino exhibeant potandum felle suffusis. Denique auratæ, lupi piscis, perdicis, & galli gallinacei felle mirificè delectantur in coitu foemine, si uiri penis eo perungatur. Quod Græcis χολή, Latinis, Fel appellatur: Arabicis, Saratac, aut Merara: Italis, Fiele: Germanis, Goll: Hispanis, Hiel: Gallis, Fiel.

Αἷμα. SANGVIS.

C A P. LXXII.

SANGVIS anferis, anatis, & hœdi, utilissimè in antidota miscentur. Palumbi autem, turturis, & columbæ, necnon perdicis, oculis cruore suffusis, & recentibus eorum vulneribus, lusciosisque illinuntur. Peculiariter columbæ sanguis, cruorem membranæ cerebri erumpentem inhibet. Hirci, capræ, cerui, & leporis sanguis inasatus sartagine, dysenterias, & cœliacorum profluvia sistit: in uino potus contra toxica efficacis est. Leporinus sanguis ita ut tepet illitus, uitia cutis in facie, lentiginesque emaculat. Caninus commodè ab his bibitur, quos efferata in rabiem bestia momorderit: contra epotum toxicum auxilio est. Testudinis terrestris sanguinem epotum tradunt prodesse

desse comitialibus. Marinae autem testudinis cum vino, & leporis coagulo, cuminoque contra serpentium morsus, & hausta rubetae venena conuenienter bibitur. Taurinus cum polenta illitus, duritias discutit, emollitque. Sanguis equarum, quae admissuram expertae sunt, in medicamenta additur, quae erodunt, septica vocant. Sanguine chamaeleonis genarum palpebras euelli creditum est. Hoc idem viridium ranarum sanguine praestatur. Menstruus sanguis foeminarum, circumlitu conceptum inhibere existimatur: aut si omnino mulier menstrua supergrediatur. leuat podagrae dolores, & ignem sacrum illitus.

DISSERENS de sanguine Galenus, statim initio libri x. de simplicium medicamentorum facultatibus, et si
 10 minime eat inficis, quin animalium sanguini aliquid insit, quod medicamentorum usui recte competat, ut Dioscorides, & plerique alij, qui de eius uiribus scripserunt, liquido affirmarunt: declarat tamen, multa de sanguinis uiribus a scriptoribus esse prodita, quae factio periculo fabulosa potius, & uana reperiuntur, quam uera. Siquidem, ut idem refert Galenus, falsum sane esse omnibus in confesso est, quod epotus noctuae sanguis difficulter spirantes sanitati restituat. Vespertilionum uero perunctis uirginum mammis, eas extuberare non sinat: pilosque renasci inhibeat, ijs partibus illitus, unde recenter ipsi euulsi fuerint. Falsum similiter esse asserit, comitiales ebibito agni sanguine curari: pilosque e palpebris euulsos renasci prohiberi uiridium ranarum cruore. Quibus facile conijcere possumus, hoc in loco Dioscoridis codicem librariorum fortasse culpa mendosum esse. Quippe quod ibi legatur, oculorum palpebras ranarum uiridium sanguine depilari, cum potius Galeni testimonio (et si sententiam hanc non approbet) euulsi in palpebris pili harum sanguine renasci prohibeantur. Quin & aliud huic capiti mendium subesse uidetur: quod hic ea,
 20 quae de admissariorum equorum sanguine prodidit Galenus, de equarum sanguine, quae admissuram expertae sunt, legantur. Nisi forte interpretum uitium sit, qui sexum in Dioscoride perperam mutarint. Praeterea inquit Galenus. Tametsi non desint, qui turturis, uel columbae sanguine praefertant in perforata caluaria, ubi rosaceo melius inuenire nihil possis: nonnulli uero laudibus extollant gallorum, gallinarumque sanguinem ad sanguinis fluorem e cerebri membranis: crocodili uero terrestres ad roborandam oculorum aciem: admissariorum equorum, quod septicus sit, ad exulcerandam ubique cutim: domesticorumque murium ad $\alpha\lambda\epsilon\phi\chi\omicron\sigma\delta\omicron\rho\alpha\varsigma$ Graecis uocatas; id tamen nunquam experiri uolui. Metuebam enim (inquit) ne curiosus, uel stolidus uiderer, si tantis, tamque probatis remedijs semel praeteritis confiderem, sanguinem horum animalium illis plus posse praestare. Quod si quis haec experiri uolet, certo scio, damnabit non modo, qui talia scripserunt, sed & se delusum facto periculo reperiet. Taurinus autem sanguis epotus antea quam concreseat, inter deleteria recensetur medicamenta, quod haurientem protinus strangulet, ut sexto uolumine
 30 diffusius dicitur. Eius nomen Graecum $\alpha\iota\mu\alpha$: Latinum, Sanguis: Arabicum, Dem: Italicum, Sangue: Germanicum, Blut: Hispanicum, Sangre: Gallicum, Sang.

Sanguinis consideratio.

Vana sanguinis experimenta.

Nomina.

ΑΨΟΠΑΤΟΣ. FIMUM.

CAP. LXXIII.

ARMENTARIAE bouis fimum, si recens admoueatur, vulnerum inflammationes mitigat: folijs autem inuoluitur, & calfactum cinere feruenti superponitur. coxendicis cruciatus fotu compescit: illitum ex aceto duritias, panos, & strumas discutit. Priuatim suffitu fimi, quod a masculo boue redditum est, procidentes vuluae reprimuntur: accensi nidore culices abiguntur. Fimum caprarum, praesertim in montibus degentium, potum in uino, regium morbum emendat: menses cit cum odoramentis haustum, & partus euocat. Tritum in farinam, & impositum lanis cum thure, foeminarum profluvia sistit, caeterosque sanguinis impetus ex aceto cohibet. Medetur alopecijs exultum, & cum aceto, aut oxymelite illitum: cum axungia uero impositum his, qui podagra tentantur, auxilio est. Caprillum in aceto decoctum imponitur serpentium morsibus, ucleribus quae serpunt, igni sacro, & parotidibus. Vtilem ischiadici uisionem hunc in modum accipiunt. In eo interstitio, ubi pollex brachiali committitur, caua ueluti lacuna subsidet, in qua lana oleo imbuta substernitur, deinde sigillatim feruentes stercoris caprini pilulae imponuntur, dum vapor per brachium ad coxam sentiat peruenire, & coxendicis dolorem mitigare. adustio id genus Arabica appellatur. Ouillum ex aceto illitum sanat epinyctidas, clauos, peniles verrucas, thymos, & ambusta igni, rosaceo cerato exceptum. Fimum luis syluestris aridum, in aqua, aut uino potum, reiectiones sanguinis sistit: vetustum lateris dolorem mulcet: adrupta, & conuulsa ex aceto bibitur: luxatis cum cerato rosaceo medetur. Tam asinorum, quam equorum fimum, siue crudum, siue crematum, addito aceto, sanguinis eruptiones cohibet. Armentarij, qui herba pascitur, siccum fimum liquatum in uino, mox potum, contra scorpionum ictus magnopere auxiliatur. Columbinum uehementius & excalfacit, & vrit: cum hordeacea farina mistum, strumas ex aceto discutit: carbunculos emarginat, tritum cum melle, lini semine & oleo: ambustis igni medetur. Gallinaceum uero omnia eadem, sed inefficacius praestat: priuatim tamen contra uena fungorum, & coli cruciatus ex aceto, aut uino bibitur. Ciconiae fimum, si ex aqua hauriatur, comitialibus prodesse credunt. Vulturini fimi nidore partus excuti produntur. Murinum detritum cum aceto, & illitum, alopecijs medetur: cum thure, & mulso calculos expellit: subditae infantibus muscerdae, alui deiectionem promouent. Caninum, quod flagrantissimo canis sydere fuerit exceptum, cum uino, aut aqua potum, sistit aluum. Humanum stercus illitum, vulnera ab inflammatione vindicat, & obiter intumescere non patitur:
 sed

sed

sed ea statim glutinat. sicco ex melle anginae perungi commodissime traduntur. Terrestris crocodili fimum, crocodileam vocant, quae mulieribus colorem nutrit in facie, nitoremque seruat. Optima est candidissima, & friabilis, amyli modo, minime ponderosa, in humore statim eliquescens: quae cum teritur, fermenti acorem quadantenus refert. Adulterant eam sturnorum fimo, quos captos oryza pascunt, ipsumque non dissimile vendunt. Alij amyllum, aut cimoliam miscent, & adscito anchusae colore per rarum cribrum paulatim exprimunt, ut se contrahat in vermiculorum speciem: qui siccati pro crocodilea vaneunt. Inter omnes conuenire inuenio, humanum sterces, caninumque gutturi impositum, anginis auxiliari.

Stercoris uires ex Gal.

Humani stercores experimentum.

Aqua, & oleum ex humano stercore.

Bubuli stercores ex Gal.

Caprini stercores ex Gal.

STERCVS, ut posteritatis memoriae prodidit Galenus libro x. simplicium medicamentorum, uim habet uel maxime digerentem. Verum humanum ob foetorem abominandum est. At bubulum, caprinum, crocodilorum terrestrium, & canum, ubi ossibus duntaxat uestuntur, neque grauius olet, & multa experientia non tantum nobis; sed & alijs medicis me natu maioribus comprobatum est. Siquidem Aesclepiades, cui cognomentum erat Pharmacean, & alia omnia composita medicamenta collegit, ut multos impleret libros, & stercore ad multos saepe affectus uititur, non modo medicamentis, quae foris imponuntur commiscens; sed ijs quoque, quae intro in os sumuntur. Ceterum humani stercores hoc habeo experimentum. Asidue quidam a phlegmonis ad fauces existentibus uexabatur, adeo uehementer, ut suffocationis subiret periculum, & sane ob hoc periculum uenam secare cogebatur. In hunc cum forte quis incidisset, pollicitus est se praebiturum medicamenti experimentum, & se uocari, si quando rursus aliqua in parte gutturis emucisset phlegmone, ante sanguinis missionem praecipit. Itaque uocatus, medicamento illito, statim hominem curauit. Ut autem iterum proficit, non in ipso tantum; sed & in alijs, qui similiter erant affecti, rogabat is, qui asidue suffocari periclitabatur, data mercede, ut se medicamentum illud doceret. Erat enim ille & locuples, & in pecuniae sumptu liberalis. Porro ubi conuentum esset de pretio, is qui uendebat scripturam: Hoc medicamentum, inquit, per antipathean quandam utilitatem obtinet. Esse autem eam antipathean, ut qui curatur nesciat, unde conficiatur. Iussit itaque alium daret, qui pro ipso disceret, quique iureiurando reciperet, sese nulli eius medicamenti facturum copiam, priusquam ipse, qui dedisset, foret defunctus. Itaque a morte eius, qui indicarat, non tantum ille qui didicerat, suum hominem; sed & alios sanabat: & mihi ne petenti quidem medicamenti exemplum uolens ac lubens obtulit. Erat autem sterces pueri siccum, cum melle Attico ad leuiorem tritum. Vicibat autem puer, cuius sterces accepturus erat, ut ipse qui medicamentum dederat ostendit, lupinis, illis uidelicet, qui ex more edi solent cum pane bene cocto in clibano, modicum salem, & fermentum habente. Praebat autem bibendum uinum uetus: atque haec omnia mediocri in quantitate, modo ut perfecte ea puer posset concoquere. Itaque cum primo die eo uictu esset usus, postero tamen die nondum sterces capiebat, sed in eo quoque die rursus eodem alebat uictu, ac tertio demum excretum sumebat: ac postea arefacto utebatur, similiter ut stercore canino, ut ante dictum est. Dicebat autem illum, qui docuerat, fugit autem alios cibos ob foetorem, praetulisse lupinos: sese uero experimenti gratia, carnes gallinaceas, aut perdicum ex aqua, aut tenui iure bene coctas per sepe exhibuisse, & medicamentum nihilo minus operatum. Atque ego sane haec tibi de humano stercore narrare possum. haec Galenus. Ceterum fit ex humano stercore uitreis organis aqua, praesertimque ex eo, quod homo rufus excreuerit, quae cuniculosus, exedentibus, sinuosis, & contumacibus ulceribus mirifice opem praestat. Delet & oculorum argemas, ac nubeculas. Quinetiam carcinomata sanat exterius adhibita. Intus uero sumpta comitiales iuuat: lapidem in renibus, & uescica comminuit: aqua intercute laborantibus prodest: item & ijs auxiliatur, qui non modo a cane rabido demorsi sunt; sed etiam ab omnibus alijs animalibus icti, quae uenenum ei aculantur. Porro oleum, quod post eius stillatitiam aquam ab organo emanare solet, carcinoma ta, sinus, aliaque ulcera, quae Graecis cacoethe dicuntur, etiam ualentius sanat. Bubulum deinde sterces (ut idem Galenus citato loco scriptum reliquit) exicantis, attrahentisque; & ipsum est facultatis, ut palam facit, dum apium uersumque morsus iuuat. Atque haec ut a proprietate substantiae totius iuuatur, fieri potest. Ceterum humidum illud uere collectum, cum boues herbas depascuntur, impositum rusticorum phlegmonas discuit, & aqua intercute laborantes iuuat. Scire tamen oportet, omnia id genus medicamenta duris agrestium hominum corporibus aptari, nempe scissorum, & messorum, & qui opus obeunt adeo ualidum. Quae & ad eorum scirrhosos tumores aceto in cataplasmatibus formam composita illinuntur. Caprinum praeterea digerentis, & acris est facultatis, adeo ut induratis scirrhorum in modum tumoribus congruat, nec tantum lienis, ad quos creberrime medici non pauci huiusmodi sterces applicant; sed etiam aliarum partium. Siquidem ego (inquit Galenus) eo usus sum ad genu tumorem habens inueteratum, & aegre solubilem, iusso fieri cataplasmate ex farina hordeacea per oxycratum, indito uidelicet hoc stercore, & mirifice homo ille fuit adiutus. Erat autem rusticus, in quo id factum est. Et iam etiam alius rusticus, cum sic usus esset, non tantum in genu; sed etiam alijs in partibus ad tumores similes, perinde adiutus est. Nam acrius est medicamentum, quam ut mulieres urbanas, aut pueros, aut omnino qui molli sunt carne, sanare possit. Quin & ad aquam intercutem, & ad splenicis uarie caprino stercore utimur. Sed & uisum tenuiorum quidem partium, uerum haud manifeste redditur acrius. Quamobrem sane ad alopecias congruit, & omnia adeo quae extergentia medicamenta desiderant, ut lepras, psoras, lichenas, & hoc genus alia. Miscetur & digerentibus cataplasmatibus, qualia sunt quae accommodantur ad parotidas, & bubonas diuturniores. Est enim uis eius cuiusque; etiam uis, absterforia, & digerens, nec eam paruam habet digerendi potentiam. Nam medicus quispiam ex ijs, qui in agris, & uicis medicinam exercent, utebatur eo ex aceto ad uiperarum morsus, & multo sane etiam magis aliarum bestiarum, ac profecto ex ijs complures seruauit. Et hic ipse quoque medicus arquatibus potandas ipsas σπυροβους, hoc est, pilulas caprinas ex uino praebuit, & ad profluuium muliebri cum thure apposuit. Quae omnia sane optimus medicus ignorare non debet. ca-

erim

teriam potiora eligere potissimum ad urbanos, & honoratos, alicuiusq; existimationis viros: in quibus equidem ego tali nunquam sum usus medicamine, cum multo meliorum suppeteret copia. Attamen existit nonnunquam talium usus, aut in itinere, aut in uenatione, aut rusticatione, cum scilicet meliorum nihil adsuerit, aut homo rusticus perinde fuerit carnis duræ, ac asinus. Nam eiusmodi multos in agris reperias dignos, qui bibant Syrachos. Cæterum è canibus ossa comedentibus stercus, præterquam quod cæteris tum præstantius, tum candidius habeatur, fistula gutturi insufflata anginam curat: sicuti & dysenteriam ex lacte caprino haustâ, in quo prius igniti calculi fuerint extincti, aut ignitû ferrum, quod Græci σόμωμο. uocant. Quinetiam periodicus, circularisue fugat febres, si cochlearis mensura in accessu ex uino præbeatur bibendum inficis patiente. Prodest & malignis ulceribus inspersum, uel emplastris ad id facientibus commixtum. Pollet etiam suis uiribus Lupinum: idcirco id magnis laudibus extulit Galenus citato loco, sic inquit. Lupinum stercus quidam colicis potandum dabant, non tantum in ipsis paroxysmis; sed etiam in interuallis, si quidem phlegmone uacarent. Quorum ego quosdam uidi non amplius hoc affectu correptos, & correptos non amplius id grauiter passos, sed nec post paucum temporis. Accipiebat autem ille albius potius luporû stercus, quale ubi ossa cederint, solent excernere. Verum illud etiam in eo mirabar, quod uel suspensum euidenter sepe numero inuisset. Itaq; hic stercus capiebat, quod non decidisset in terram: id quod non erat inuentu difficile. Ea enim est luporum natura, quæ canum, ut suspensio altero posteriorum crurum, & meiant, & cacant in eminenti quopiâ loco ex terra. Itaq; in spinis sæpe æstate stercus lupinum reperitur, & fruticibus, uerbisq; procerioribus. Inuenitur porro in stercore illorum & nonnihil osium deuorati animalis, quod ut effugit commansionem, ita & concoctio nem: quod & ipsum contundens, ac conterens, bibendum præbuit colicis: ac si homo esset puritatis amans, miscebat & salis quippiam, aut piperis, aut quippiam eiusmodi. Vt plurimum autem ex uino albo consistentiæ tenuis bibendum præbebat: interim uerò etiam ex aqua. Hoc ergo stercoris, quod patientibus ilibus applicandum esset, iubeat suspendi uinculo confecto ex lana non cuiuslibet ouis, uerum multo præstabat eam esse ouis à lupo laniata, unde quod ad hunc usum accommodaretur, esset conficiendum. Quod si talis non adesset lana, ex pelle ceruina, & lorum quod cingeret ista, & in quo stercus contineretur, parari præcipiebat. At nos ollulam ad magnitudinem maximæ fabæ conficimus, quam experiundi gratia indito stercore quibusdam suspendimus, nec potuimus non mirari, cum plurimos ipsorum uide remus adiutos: cæterum ad ollulam duas ceu aures affiximus, per quas lorum transmitti posset. Quod autem ciconiae finum comitales inuenit, planè refellit Galenus, asserens eos esse redarguendos, qui talia scripserunt. De ouillo, columbino, gallinaceo, murino, & crocodilino, cum satis superq; differuerit Dioscorides, nec plura à Galeno, & alijs descripta repererim, quæ medicinæ magis competere possunt, non est quid amplius addendum existimem. Veruntamen animaduertendum est, quod, quemadmodum etiam de animalium fellibus diximus, stercora ipsa inter se plurimum differunt temperamenti, & uelut animalis ratione. Quippe quod alterum sit altero plus, minusue calidum, pro animalium diuersorum generum temperie, aut pro alimentorum temperamento in eiusdem speciei animalibus. Quod Græcè ἀπόωατος, Latine Stercus & finum uocatur: Arabice, Hebel, Zebel, aut Bbar haian: Italice, Sterco: Germanicè, Dreck: Hispanicè, Estiercol: Gallicè, Fiante.

Canini sterco-
ris uires.

Lupini sterc.
uires ex Gal.

Ciconiæ ster-
cus.

Nomina.

Οὐροί.

VRINA.

CAP. LXXIIII.

HUMANAM vrinam suam cuique bibere, contra uiperæ morsus, ac uenena, incipientemque aquam inter cutem proderit: scorpionis, uiperæ marinorum, draconisque morsus, ea conuenientissimè fouentur. Canina ad perfundendos canis morsus idonea est: pruritus, & lepras nitro addito expurgat. Sed uetus ulcera capitis manantia, furfures, psoras, & feruidas eruptiones, multo magis abstergit: nomas, & præcipuè genitalium, cohibet: auribus infusa manans pus supprimit: decoctaque in calyce mali punici, earum uermiculos abigit. Pueri impubis resorpta urina, orthopnoicis auxiliatur: decocta in æreo uase cum melle emendat cicatrices, argema, caliginesque. ex ea, & cupro idoneum auri ferrumen conficiunt. Quod in urina subsidit, illitu ignem sacrum mitigat: feruifacium cum cyprino, inditumque, vuluæ dolores mulcet, strangulatus leuat, genas deterget, oculorum cicatrices expurgat. Taurina si cum myrra instilletur, aurium dolores lenit. Aprina uiribus eisdem prædita est: priuatim comminuit uesicæ calculos, & potu expellit. Caprina ad aquam quæ cutem subijit, cum nardi spica quotidie binis cyathis cum aqua bibitur, vrinamque per aluum extrahit: aurium doloribus instillata medetur. Asinina traditur renum vitijs mederi. Lyncis urinam, quam lyncurium appellant, simulac excernitur, glaciari coiræue in calculi duritiam, uulgo creditum est. quare quod de ea proditum est, uanum esse conuincitur. Est enim quod à nonnullis uocatur succinum pterygophoron, ideo dictum, quod pennas ad se alliciat. Id potum ex aqua stomacho, aluoque fluxione laboranti conuenit.

VRINAE omnes quidem, ut scriptis tradidit Galenus lib. x. simplicium medicamentorum, facultate sunt calidæ: sed plus tamen animalium calidorum, minus autem frigidorum. At urina hominis omnium propè aliarum urinarum est imbecillima, exceptis porcis domesticis, quibus exempti sunt testes. Nam illorum similis est totius corporis temperatura temperici hominum, & urina similiter debilis. Verum montanorum aprorum ualida est, ut etiam ex odore apparet, qui utiq; acerrimus est. Hac utuntur Hetrusci ad puerorum uermes, oleum suo in utriculo urinae admiscentes, et in fumo tandiu suspendentes, donec crassecat ad mellis spissitudinem: deinde illud diligenter asseruat, eoq; puerorum nares, tempora, & umbilicum inungunt magno sanè successu: nam & ego sæpe periculum feci. Sed

Vrinarû facul-
tates ex Gal.

Vrina aprî.

x
quantis

Vrinae medici-
nas cōtemplit
Galenus.

Chryfocolla
factitia.

Vana de lyn-
curio opinio.

Encelij opi-
nio uana.

Saliuae vires
ex Galeno.

Nomina.

quanuis Dioscorides complurium urinarum vires descripserit, ut quas uarijs, ac diuersis morbis utiles esse existima-
uerit; Galenus tamen urinarum medicamenta paruipendisse uidetur. Quippe qui crediderit (quemadmodum & de
sanguinibus differens inquit) cum parata reperiantur ualentiora medicamenta, ac experimento comprobata, ijs prae-
cipue morbis congruentia, quibus urinam conferre nonnulli autimant, earum medicinas ad curiosos supersticiososq;
spectare magis, quam ad peritos medicos, qui haec nauosa, incertaq; remedia nunquam probatis, expertisq; prae-
ponunt. Quod autem puerorum urina aegre spirantibus conferat (ut Dioscorides auctor est) minime probat Galenus,
cum loco citato inquit. Urinam pueri orthopnoeae uocat & gratia ebibere necessarium non est, cum sint & alia medi-
camenta, quae huic medeantur affectui. Quin cum bibisset quidam, affectu liberatus non est, ut non eximum quid prae-
ter alia possideat. Chryfocolla conficiendae rationem, quam fieri ex puerorum urina prodidit Dioscorides, quanq;
seplastarij, & aurifices uulgo Borrace nominant, duobus in locis scriptam reliquit Galenus lib. 1 x. simplicium me-
dicamentorum, ubi de ea speciatim egit, & lib. x. corundem de urinis differens. Et quanuis (ut libro quinto dicitur)
legitima, probataq; chryfocolla fossitia habeatur; sit tamen artificio ex pueri urina in ardentissimis solis caloribus a
reo mortario, atq; etiam pistillo aereo tandiu circumacta, donec mellis spissitudinē assequatur. Praefertur, quae hoc mo-
do parata sit, ad contumacia ulcera sananda, exedentiaq; coercenda. Illud profecto uanum, ac fabulosum esse mani-
festè deprehenditur (ut hic Dioscorides scribit, & nos cum secuti superiori libro in succini mentione ostendimus) quod
urina lyncis, simulac excernitur, duretur, coeat in lapidem illum, quem Lyncurium uocant. Quippe quod is inter
succini genera ab omnibus fide dignis auctoribus recensetur, quod suae proprietate naturae pennas ad se trahat, quae
admodum & caetera succini genera paleas, fistucas, ac leuissima quaeq; alliciunt. Quantum uero à legitimo Lyncurio
uulgaris ille lapillus differat, qui officinis Lapis lyncis appellatur, & cuius est usus apud seplastarios, & medicos, qui
simplicium medicamentorum scientiam negligunt, iudicent, qui simplicium historias, & facultates optime norunt.
Quandoquidem is, quem pro fabuloso lapide lyncis uendunt impostores, Lyncurium succini genus haudquaquam est,
nec alius quouis lapis ei uiribus respondens, nec si quidem urinam cieat, & renum, uesciculaq; calculos comminuat, ut se-
plastarij, & medicorum uulgi opinatur: qui parum Dioscoridis, aliorumq; in re medica bonorum auctorum fa-
miliaritatem curant. Ceterum hinc satis constare arbitror, Christophorum Encelium (pace uiri alioquin docti di-
xerim) planè hallucinari, quod lib. III. cap. x xvii. de re metallica, poetarum fortasse, & aliorum quorundam
fabulis addictus magis, quam ueris probatissimorum auctorum testimonijs, probare contendat, Lyncurium ex uri-
na lyncis coalescere, atq; ex maris urina fuluum fieri, ex foeminae uero urina album. Hanc autem opinionem suam ex
eo comprobare uidetur, quod aliquando in uescica apris, itemq; suis domesticis lapillos inuenerit. Ex quo postea colligi-
git, mirum non esse, quod lyncis quoque urina in lapillos concreseat. Sed quam leuis & infirma sit haec ratiocinatio,
ut comprobet quod contendit, quamq; uana sit opinio haec, eorum sit iudicium, qui magnis laboribus, multis studijs,
summaque diligentia rerum simplicium peritiam sunt assecuti. Atque haec uires de urinis, & Lyncurio. Restat
modò, ut etiam de Salua aliquid in medium afferamus. Itaq; cum eius non meminerit his libris Dioscorides, positq;
nonnullis humani corporis morbis opitulari, ea de eius uiribus, & facultatibus hic referam, quae à Galeno libro xi.
simplic. medicam. memoriae produntur his uerbis. Sielon, siue sialon, siue ptyelon appellare libet, nihil interest.
Verum id sciendum est, uim eius esse differentem, tum in animalium speciebus, tum in eorum unoquoque sano, aut
aegrotò, ieiuno aut sitibundo, aut cibo potuque sumpto. Etenim ut urina, & bilis, & sudor; sic etiam salua sum-
pto quidem cibo imbecilla est: ualida & acris eorum, qui ingenti aut inedia, aut siti premuntur. In medio utriusque
est eorum, qui probe concoxere quidem, nondum tamen cibum potumue ingesserunt. Hac ergo salua nutrices pue-
rorum lichenas curant, paruam uidelicet digitum rigantes, ac deinde cutem affectam confricantes. Idq; faciunt
subinde, tanto scilicet interuallo, dum saluae vires in lichene perdurent, ac nondum sint extinctae. Sed & triticum
mandentes rustici non pauci furunculis imponunt. Nam celeriter eos & digerit, & concoquit: cum si macerarent
aqua, non aequè prodesset. Ex quo liquet, saluam ipsam auxiliij robur adferre. Atq; corporibus mollibus, & puero-
rum, panem, non triticum imponunt ore commansum. Porro omnia sic commansa digerunt, & sugillata, caeteraque
ecchymomata, maxime ubi panis simul cum pauco radicle fuerit commansus. Porro tota substantia uel maxime ad-
uersa est salua bestijs hominem interficientibus, ceu alicubi etiam Nicander poeta refert. Pollicitus autem mihi quidam
incantationem sese ostensurum, quae scorpium interficeret: ubi illam semel dixisset, in scorpium expuit: inde rursum
eam obmurmurans iterum scorpium conspuit: ac ubi tertio dixisset, atq; expuisset, mortuus est scorpium. At postea
ego absq; incantatione à sola salua morientem uidi scorpium, idq; celeriter passum à salua esurientium, aut siti-
entium: tarde autem ab illis, qui cibo, potuq; fuerant impleti: in alijs autem proportione. Quod οὐροῦ Græcis, La-
tinis, Vrina, & Lotium nominatur: Arabibus, Baul: Italis, orina. Quod uero σιελον, σιαλον, & πτυελον Græ-
cè, Salua Latine, pariter & Italicè uocatur: Arabicè, Busach, Bezach, & Lhab.

MEL.

MEL.

CAP. LXXV.

INCANTATIO

INCANTATIO

PRINCIPEM locum obtinet mel, quod Atticæ regionis est, præcipue ex Hymetto, mox Cy-
cladibus insulis, & à Sicilia, cognomine hyblæum. Magis probatur dulcius & acre, odoratius, sub-
flauum, nec humectum, graue, & minime fluxum, quod ob sequacem lentitiam non facile abrum-
pitur, tractumque refilit in digitos. Mel abstergendi uim habet: ora uenarum aperit, humores
euocat. qua ratione in fordida ulcera, sinusque, commodissime infunditur. Decoctum, atque im-
positum, abscedentem carnem glutinat: medetur impetigini coctum cum liquido alumine, & illi-
tum: item aurium sonitui, & dolori cum fossili sale trito, tepidum instillatur: lendes, & scæda capi-
tis

tis animalia illitum necat: nudam glandem recutitis operit, præsertim quæ circumsione aperta nõ est, si melle præputium à balneo triginta diebus emolliatur: oculorum caliginem discutit: faucibus, tonsillis, anginae collutum, gargarizatum ue medetur: urinam ciet: auxiliatur tussi, & à serpente percussis: contra haustum meconium, cum rosaceo calidum assumitur: aduersus venena fungorum, & rabiosi canis morsus linctum, aut potum proficit. crudum tamen aluum inflat, tussim lacepsit, & ea de re despumati usus aptior est. Primatum tenet in mellis genere uernum, deinde æstiuum: hybernum uerò, utpote quod crassius constet, deterrimum reputatur, ceragini faciundæ idoneum. Quod in Sardinia gignitur mel, amarum est: quoniam apes inibi absinthio uescantur. quo uitia cutis in facie, & maculæ aptissimè perunguntur. Heraclia in Ponto quibusdam anni tēporibus, propria quorundam florum dote, mel conflatur: quod qui edere, mente abalienantur, ac sudore diffluunt. Reme dio sunt esitata ruta, & salsamenta, aut epotum mulsum, resumpta, quoties uomitione rejiciuntur. Acre autem est, & olfactu sternutamenta mouet. Quod cum costo illitum, sceminarum cutem emēdat, & cum sale sugillationes rapit. Est & aliud concreti mellis genus, quod saccharon nominatur. In India uerò, & felici Arabia in arundinibus inuenitur. salis modo coactum est, dentibus, ut sal, fragile: aluo idoneum, & stomacho utile, si aqua dilutum bibatur: vexata uescicæ, renibusque auxiliatur. Illitum ea discutit, quæ tenebras oculorum pupillis offundunt.

MEL, quod apes colligunt, omnibusq; uulgarissimum est (auctore Galeno lib. III. de alimentorum facultatibus) oritur in plantarum folijs: earumq; neq; succus, neq; fructus, neq; pars, ullo pacto dici potest, sed eiusdem cum rore generis est: non tamen assidue, nec copiose, ut ille, prouenit: reperiturq; est aliquando æstate super arborū, ac fruticum, herbarumq; folia mel quàm plurimum, adeo ut agricolæ uelut ludentes canerent, Iupiter melle pluit. Cui subscribens Plinius lib. XI. cap. XII. sic inquit. Mel ex aëre uenit, & maxime siderum exortu, sitq; præcipue ipso 40 srio explendente, nec omnino prius uergiliarum exortu subluentis temporibus. Itaq; cum prima aurora arborum folia melle rosida inueniuntur. At si qui matutino sub dio fuere, unctas liquore uestes, capillumq; concretum sentiunt. Siue ille est cæli sudor, siue quædam siderum salina, siue purgantis se aëris succus, utinam esset & purus, ac liquidus, & suæ naturæ, qualis desluit primò. Nunc uerò è tanta cadens altitudine, multumq; diu uenit sordescens, & obuioterræ halitu infectus. Præterea à fronde, ac pabulis potus, & in uterculos congestus apium: ore enim uomunt. Ad hæc succo florum corruptus, & alueis maceratus, totiesq; mutatus: magnam tamen cælestis naturæ uoluptatem affert. Ibi optimus semper, ubi optimorum doliolis florum conditur. Atticæ regionis hic, & Siculæ Hymetto, & Hybla ab locis, mox Calydna insula. Hactenus de melle Plinius citato loco. Verum enim uero (ut idem auctor est libro XI. cap. XIII.) mel, quod in Creta Carina monte colligitur, muscæ non attingunt, nec eo in monte eadem usquam 50 reperiuntur. Porro uenenatum mel, quod in Heraclia Ponti prouenit, cuius hic meminit Dioscorides, Plinius quoque recensuit libro antè citato, cap. XIII. Subiunxitq; & alterum eodem in Ponto gigni gente Sannorum, quod ab insania, quam gignit, Menomenon uocant. Id existimatur contrahi flore rhododendri, quo scatent syluæ. Habentur præterea & alia mellis genera, quæ rosida non sunt, sed ex plantis nascuntur, ut illud, quod ex anacardijs siue 60 re Arabes scribunt, & inter Græcos Strabo Geographicorum libro XV. ex arborum siliquis, quas arbores proferrunt, denorum digitorum longitudine, mellis plenas, quod qui ederint, non facile euadant. Quinetiam refert Pomponius Mella tertio de situ orbis, tam pinguis alicubi, & tam seracis soli Indian esse, ut in eo mella ex arborum frondibus desluat. Exprimitur etiãnum è uulgaribus siliquis, quæ Græcis κερύτιον dicuntur, quo tam Indi, quàm qui Troglodyticam Arabian incolunt, gingiberis radices recentes uiridesq; asseruant, ac etiãnum myrobalana omne genus. Quod facile conijcitur ex ijs, quæ ex Alexandria Aegypti Venetias quotannis comportantur. Ceterum non desunt inter recentiores medicos, qui disputent, an Saccharum, quod sub mellis genere scripserunt ueteres, præsertim 70 Dioscorides, & Galenus in India, & felici Arabia nasci, idem cum nostrate Saccharo dici possit. Et quãuis plerique reperiantur, qui dubio procul existiment, ac pro certo affirmant, communis usus saccharum, & quod ab antiquis describitur,

Mellis consideratio.

Mel Heraclioticum.

Mellis genera non rosida.

Sacchari consideratio.

Manardi, &
Fuch. opinio
reprobata.

Antiquorum
faccharum.

Factitij saccha-
ri inuentio.

Aliquorum
lapius.

scribitur, unum & idem esse, quod ex eadem proueniant planta; tamen Manardus Ferrariensis, & Leonardus Fuchsius ipsum secutus, maximam inter ea ponunt differentiam, omnino opinantes in alio arundinum genere concreuisse antiquorum saccharum, de quo inter mellis genera scripsere Dioscorides, & Galenus: concresecereq; ad hanc diem usq; ex caelesti rore, quemadmodum & id, quod mannam uocamus: non autem in ijs arundinibus, e quibus in aqua decoctis huiusce etatis saccharum in Medera, Sicilia, Creta, Rhodo, & Cypro insulis, ac etiam in Aegypto exprimitur. Qua in re eos uiros alioqui doctissimos, plane hallucinatos crediderim, quod nullo, ut puto, auctorum probatorum testimonio ducti sibi persuaferint, mannae in modum ex rore concresecere antiquorum saccharum solis ardore super harundinum folia tam in India, quam in felici Arabia. Quippe quod nusquam repererim scripsisse Dioscoridem, Galenum, nec ueterum, uel recentiorum quenuquam, concresecere saccharum in arundinum folijs ex rore solis seruore concreto, siue potius exiccato, quemadmodum in quibusdam arborum frondibus manna per se concresecit. Quo fit, ut mihi resellenda uideatur eorum sententia. Nam si uerum illud esset, ut ipsi imaginantur, non modo non est credendum, sed ne cogitandum quidem, Dioscoridem, qui diligentissime simplicium medicamentorum historias literis, memoriaq; mandauit, silentio praeterisse tam pulchrum, & admirabile, scituq; dignum naturae opus in saccharo consiciendo. Nec minus id reticuisset Galenus naturae operum maximus indagator, quemadmodum nec reticuit lib. III. de alimentorum facultatibus, aeri mellis historiam, quod nos mannam uocamus, quodq; sua etate in monte Libano, alijsq; locis super arborum frondes repertum scribit. Quamobrem magis ueritati consonum uidetur, ut dicamus, nil aliud ueteribus saccharum extitisse, quam nostratis sacchari arundinum lacryma, seu liquor, qui nimia succi copia aperto in latere calamo, perinde ac gummi, exterius concreuerit. Huic nostrae opinioni subscribit Plinius lib. XII. cap. VIII. sic inquit. Saccharon & Arabia fert, sed laudatius India. Est autem mel in arundinibus collectum gummi modo, candidum, dentibus fragile, amplissimum nucis auellanae magnitudine. haec Plinius. Ex quibus facile cognosci potest, quod non ex rore, ut mannae euenit, coalesceret antiquorum saccharum super arundinum folia, sed quod fractis calamis earum internodijs cohereret collacrymans, e quibus uulgare nostrum conficitur. Quandoquidem hoc modo resinae gummae q; omnes scisso sui arboris cortice emanant. Alia praeterca huc accedit ratio, quae (ut equidem arbitror) Manardi, ac Fuchsij sententiae prorsus aduersatur. Nam quemadmodum in Apulia, & Calabria manna a sole tacta, dum arborum inhaeret folijs, paruo temporis interuallo in auram euanescit (ut libro primo diximus in mannae mentione) eadem sane ratione id saccharo euenisset, si ex rore (ut ipsi contendunt) concreseceret. Siquidem a sole tactum, rarefactumq; facile disiliisset in auram, nec gummi modo concreuisset. Eoq; magis, quod nusquam legerim in Dioscoride, nec Galeno saccharum e folijs arundinum colligi, sed in ipsis calamis concretum reperiri. Quod etiam testatur Strabo libro XV. Geographiae, ubi aperte scribit, in India arundinem mel sine apibus gignere: non autem quod ex rore in arundine fiat, ut quidam peruicax, ignarusque medicus mecum contendere, atque etiam, ut suam mordicus teneret opinionem, Strabonis codicem corrumpere non est ueritus. Praeterca cum memoriae prodiderint Dioscorides, Galenus, & Plinius, antiquorum saccharum durum esse, salis modo coactum, album, dentibus fragile, ex his coniectare licet, e rore saccharum nequaquam fieri. Quippe quoniam manna, quae eodem modo e rore concresecit, sal minime refert, nec dentibus fragilis deprehenditur, sed potius mandentibus tenax, & cereae modo lentescens. Quare crediderim antiquis saccharum fuisse tenuiorem, ac praestantiorum illius partem in arundinum sacchariferarum medulla, quae per internodiorum fissuras exiens solis calore concreuerat, ut & saccharum nostrum calore ignis arte concresecit, & addensatur. Quod cum accuratissime perpenderit homines, liquorisq; praestantiam agnouissent, a natura edocti hoc arte se facturos existimauerunt. Neque id incassum attentasse uidentur. quandoquidem sacchari integros calamos assumentes, minutimq; incidentes, ignis calore tandiu decoxerunt, donec uniuersus liquor, absumpta igni aqua, diu efferuescens in saccharum salis modo in uasis fundo concreuerit. Verum etsi sacchari arte facti nihil meminerint Dioscorides, & Galenus; non desunt tamen qui dicant, hoc etiam ante eos factum esse, Solini auctoritate freti, qui in Indiae palustribus arundinem ita crassam progigni ait, ut fissis internodijs lembi uice uectitet nauigantes, e cuius radicibus dulcem etiam exprimunt humorem ad mellis suauitatem. At qui liquorem hunc, qui ex harum cannarum radicibus elicatur, saccharum nostri usus fuisse existimant, procul dubio falluntur. quod Indi non modo ex decoctis cannarum; sed aliarum quoque arborum radicibus sibi potus parent, cum illius caeli & soli clementia frequentissime sint plantarum radices, quae mellea dulcedine imbuuntur, ut Strabo testis est loco nuper citato, ubi sic inquit. Nullus annus in India inuenitur utroque tempore sine pluuia. Quapropter contingit annum feracem esse, cum semper terra sit foecunda: fructus autem arboreos multos gigni, arborumque radices, praesertim magnarum arundinum, & natura, & decoctione dulces esse, aqua a solibus tepesacta, tam caelesti, quam fluuiali. Adeo quod ea, quae apud alios & fructuum, & succorum maturitas dicitur, apud illos concoctio est: quae tantum ad dulcedinem operatur, quantum ea, quae per ignem fit. Sententiae nostrae Lucanus quoque suffragatur, illud explicans hoc carmine.

Quiq; bibunt tenera dulces ab arundine succos.
Quinetiam Marcus Varro, qui eodem fere tempore claruit, his tribus uersibus attestatur, dum inquit.
Indica non magna nimis arbore crescit arundo,
Illius & lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant succo contendere mella.

Ex ijs palam est, hos omnes de factitij Indorum poitionibus, quae ijs uini loco sunt, fuisse locutos: non autem quod ex illis cannarum radicibus saccharum aliquod pararetur. Quandoquidem & nos e glycyrrhizae radicibus, quin & e decoctis, presisq; siliquis, sicut & alij e dactylis, dulces elicimus succos ad uarij usus potationes. quemadmodum & occidentales

10

20

30

40

50

occidentales Indi e pluribus dulcibus arborum fructibus suos sibi parant potus. Sed non ob id dicendum hos liquores, quod mellis dulcedinem praestent, esse mel, neque saccharum. Nec mirum sane si Indiae arundines radicibus dulcissimum praebent succum non modo ille magna; sed etiam quae ibi nascuntur nostris fortasse non multo grandiores: cum etiam nostrates recentis mansae quadantenus ori dulces sentiantur. Quod autem minores arundines in India radicibus dulces praebent potus, superioribus carminibus explicauit abunde Marcus Varro: cui non magna nimis est arbor. In hoc tamen a Solino dissentit: cui arundines, quarum meminit, ualidissimae sunt proceritatis. Hinc ergo corum sententia ex plodeda uidetur, qui credunt ex illarum magnarum arundinum radicibus, saccharum nostro similis factitasse Indos, quod non quidem saccharum, sed dulces inde potus uini loco sibi conficiant. Sed ut suam opinionem auctoritatibus fulciret Manardus Ferrariensis, utque lucidius comprobaret antiquorum saccharum, perinde ac mannam, ex rore fieri, lib. 1 x. epist. v. Auicennam etiam admittit, quem tamen alias ubique reiecit, ac reprobauit, asserens, quod cum ipse huius fuerit sententiae, ultimo capite libri secundi antiquorum saccharum mannam uocauit, cum inquit. Zuecharu albusar est manna cadens super albusar, et est sicut frusta salis. At nos, qui huic opinioni minime ad stipulamur, dicimus Albusar, siue Albasser (ut Bellunenensis castigauit) nullo pacto Arabica lingua arundinem significare, sed aliam Aegypti, et Arabiae arborem, sic ab eius loci indigenis appellatam: quandoquidem Arabes (ut testatur Serapio) arundinem casab dicunt. Quod manifeste declarat zuccharum albasser apud Auicennam huiusce arboris esse mannam, uel gummi, non autem Graecorum saccharum in calamis concretum. Illud insuper nostram comprobat sententiam, quod eodem loco addidit Auicenna, sic inquit. Et in zuccharo quidem albusar est cum abstersione pauca, stipticitas, et amaritudo. Siquidem auferitatis, et amaritudinis, quae in antiquorum saccharo fuerint, nusquam meminere Dioscorides, et Galenus: nec item quod confertur id pulmoni, et aquae intercuti, ut paulo infra uoluit Auicenna. Qui eisi dixerit deinde zuccharum hoc oculorum morbis, pariterque renum, et uesciae uitijs auxiliari: non tamen ob hoc dici potest, zuccharum albasser esse antiquorum saccharum. Sed recte quidem contra Manardi sententiam, Auicennae testimonio (cuius et ipse hoc in loco Auicennae auctoritate nitatur) probari potest, quod antiquorum saccharum gummi modo collacrymans in arundinibus concreceret, non autem ex rore. Quippe quod is de zuccharo agens loco nuper citato, ubique antiquorum saccharum recensens, inquit. Assumptum sicut gummi ab arundine abstergit oculum. Quibus palam fit, antiquorum saccharum, perinde ac gummi, ab interiori medulla exterius emanasse, ubique postmodum solis ardoribus concreuisse. Verum enim uero quod albasser apud Arabes sui generis arbor sit, et ab arundine maxime differat, et quod eius zuccharum, quantum ab Auicenna manna dicatur, quod fortasse granulis concreseat mannae similibus, ex rore haudquaquam fiat, sed gummi modo ab arbore destillet, manifeste ostendit Serapio capite de zuccharo his uerbis. Albasser habet lata folia, et habet zuccharum, quod egreditur ab oculis ramorum suorum, et a locis foliorum eius, et colligunt de eo homines rem conuenientem, et in zuccharo eius est amaritudo, et egrediuntur ab hac planta mala quaedam, sicut testiculi camelorum, e quibus liquor quidam emanat adurens, stipticque facultatis, ad cauteria peridoneus. Et lignum quidem Albasser est leue, crassum, rectum, pulchrumque, et ideo assimilauerunt cantilenarij in cantilenis suis brachia, et crura dominarum ligno eius. haec Serapio. Ex quibus facile et Manardum, et Fuchsius, uiros aliqui doctissimos, haec in re hallucinatos putauerim. Ceterum Fuchsius, ut probaret antiquorum saccharum e rosido celi succo in calamis concrecere, utque illud a nostrate diuersum ostenderet, dicit, quod cum nostri usus saccharum, perinde ac mel, calidum reperiat, sitimque facile concitet, antiquorum saccharum esse non potest, eo quod Galenus suae aetatis saccharum id efficere non prodiderit. Cuius tamen sententia (pace sua dixerim) experimento minime respondet: a quo non discedens Galenus lib. vii. simpl. medic. de saccharo ita scribit. Sacchar, quod ex India, atque felici Arabia conuehitur, in calamis, ut aiunt, concrecit, et ipsum mellis est species: minus certe nostrate dulce, sed adsimiles ei uires obtinens, quod ad abstergendum, desiccandum, et digerendum attinet. Porro quatenus nec inimicum stomacho est, ceu nostras, nec sitim afferens, eatenus ab illo substantia differt. Quibus Galeni uerbis clarum est, quod cum saccharum melle minus sit dulce, minus etiam calidum sit necesse est. Eaque propter asserit Galenus, saccharum non perinde ac mel, sitim excitare: non tamen quod nulla ab eo sitis excitetur, uti Fuchsius interpretari uidetur. Quinetiam idem Galenus lib. viii. cap. lxxxv. methodi medendi, saccharum inter ea connumerat, quae febricitantibus exhiberi possunt. His igitur rationibus, et auctoritatibus adductus sum, ut certo crediderim, antiquorum saccharum ab iisdem arundinibus emanare, a quibus uulgare nostrum exprimitur: sed hanc tantum inter se differentiam esse, quod a natura factum sit nostrate factitio longe tenuius. Ideoque Auicenna: Zuecharum (inquit) tabarzed frigidius est, et subtilius. Hoc laudibus extulit Paulus, et post ipsam Auicenna Archigenis auctoritate Sal Indum ipsum appellans, ad linguae scabritiem, ariditatemque in acutissimis febribus. Sed eo nos hac aetate caremus, quod amplius non afferatur. quanquam ego non ita pridem a uiris fide dignis accepi, qui diui Thomae insulam, itemque Mederam lustrarunt, adhuc ijs in locis saccharum inueniri in arundinibus sacchariferis concretum (illi non dissimile, quod arte fit, et candidum cognominatur) postquam ab illis sponte emanarit gummi modo. Quod autem adferri desierit, non aliud in causa esse existimamus, quam quod hodie paucum admodum proueniat. Siquidem Dioscoridis, et Galeni tempore, quo ad eos copiosum conuehebatur, cum adhuc non innotisset exprimendi ratio, necesse quidem erat, ut arundines sacchari liquore praegnantem, cum annis compluribus adoleuissent, et faciem nunquam expertae essent, per se liquorem exudarent, ueluti innumeris arboribus gummi, et resinae emanant. Proinde non mirum, si eius a natura facti antiquis fuerit ubertas. Sed postquam lucri dulcedo, fulgentisque auri sitis docuit homines artem modumque, quo saccharum concisis, decoctis, pressisque arundinibus copiosius elicerent, factum est, ut Indi quotannis uniuersos inciderint calamos, ac iterum quotannis seuerint. Hinc igitur euenit, ut nullis remanentibus, quae saccharo plurimum annorum aetate turgeant, naturae impedita sit operatio, deperditumque hac de causa sit antiquorum saccharum. Cuius uice eo recentiores utuntur, quod officinae candidum cognominant, arte factum, pellucidum, salis

Manardi ratio infirma.

Albasser quid ex Serapio.

Fuchsi opinio reprobata.

Sal Indum.

fofilitij modo, dentibusq; fragile, ut antiquorum faccharum undequaq; referat. Competit perinde ac illud, scabritiei linguae, pectorisq; asperitatibus. Verum ad haec id praestantius est, quod in fistulibus, ubi uiolaceum Iulapium asseruatur, estate concreuit: eo quod uiolarum diluti facultate humectet, leniatq; magis. Quod Graecis μέλι, Latini Mel appellatur: Arabibus, Haël, seu Hassel: Italis, Mele: Germanis, Honig: Hispanis, Miel: Gallis, Myel.

Nomina.

Quod autem Graecè σάκχαρον, Latine quoq; Saccharum dicitur: Arabicè, Zuchar: Italicè, Zucchero: Germanicè, Zucker; Hispanicè, Azucar: Gallicè, Succre.

Κηρός. CERA.

CAP. LXXVI.

CERA optima est subfulua, subpinguis, pura, odorata, & halitum quadantenus melleum referens, natione Pontica, aut Cretica. Secundum locum obtinet candicans, & suapte natura pinguis. 10

Candida fit hoc modo. Ex ea radunt album, syncerumque, atque transfundunt in uas, quod satis habeat marinæ ex alto petita, inperfoque nitri momento, decoquunt: cumque iterum, tertioque inferbuit, separatam uas refrigerant, ac ceræ pastillum eximunt, deterfa sorde, siqua fortè adhæsit: tū denuo indita noua maris aqua feruet, uti retulimus: & uase dempto ex igne, fundum ollulae nouæ aqua frigida madefactum, in ceram summam suspensa manu intingunt, quod celerius concresecat, & quàm minima portio extrahatur. Suscepto primo ceræ orbiculo, iterum uasis imum aqua refrigeratum, tantisper in ceram immitti debet, dum tota excipiat. Orbiculi lino confuti, interuacante spatio suspenduntur, & interdiu continuo sub sole, noctu sub luna asperguntur, usque dum perfectè albescant. Verum si eximius ille candor desideretur, eadem facitari, & identidem recoqui operæpretium est. Nec desunt, qui pro marina, in muria quàm acerrima semel, aut iterum excoquant: dein laguncula tenui, rotunda, ansam habente extrahunt: postea orbiculos substrato affatim cespite herbofo, infolant, donec candorem summum contraxerint. Præcipiunt hoc obeundum munus vere, cum sol remissa uehementia humorem pariat, ut non facillè liquetur. Cera omnis mollit, calfacit, modicè explet corpora: datur in sorbitione dysentericis. ac milij magnitudine decem grana ceræ hauſta, lac in nutricibus non patiuntur coagulari. 20

Cerae uires ex Galeno.

CERA, ut Galenus scriptis mandauit libro VII. simplicium medicamentorum, medio quodammodo tenet calfacientium, refrigerantium, humectantium, & desiccantium. Habet uero quiddam etiam crassarum partium, atque emplasticum. quamobrem non modò exiccare; sed & per accidens humectare uideri fortassis poterit, per 30 spirationes uidelicet prohibens. Quapropter aliorum medicamentorum tum excalfacientium, tum refrigerantium materia est. Ipsa autem per se ex genere fuerit debiliter concoquentium: nec temen intrò in corpus assumpta, sed foris imposta. Siquidem paulum quiddam digerentis, calidæq; facultatis retinet, quæ plurima melli inerat.

Nomina.

Eius nomen Graecum κηρός: Latium, cera: Arabicum, Hamaha: Italicum, cera: Germanicum, Vuachs: Hispanicum, Ciera: Gallicum, Ciere.

Πρόπολις. PROPOLIS.

CAP. LXXVII.

PROPOLIS eligi debet flaua, odorata, styracem referens, in uehementi ariditate mollis, & mastiches more ductilis. Magnopere calfacit, & euocat: aculeos, & omnia infixâ corpori extrahit: in uetere tussî suffita proficit, impetigines admota tollit. Ea in alueariorum foribus, cerosâ natura inuenitur. 40

Propolis consideratio.

QUANQUAM, ut hic Dioscorides inquit, & Marcus Varro libro tertio de re rustica, Propolis ea est cerosa materia, quæ in aluearijs præ foribus reperitur, seu, ut apertius dicam, præ spiraculis, ubi intrandi, exeundiq; apibus patet aditus: tamen Plinius libro XI. cap. VII. ita scriptum reliquit. Prima fundamenta comosin uocant periti, secunda pissoceron, tertia propolin. Inter coria, cerasq; magni ad medicamina usus. Comosis crusta est prima, saporis amari. Pissoceros super eam uenit picantium modo, ceu diluitor. Ceræ initium, plerunque è mitiore gummi. Propolis crassioris iam materiae, additis floribus, nondū tamen cera, sed fauorum stabilimentum, qua omnes 50

Propolis uires ex Gal.

ius etiam meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Propolis extergentis, non ita ualentis est facultatis, ceterum admodum ualenter attrahentis: est enim essentia tenui. Porro excalfacit recessu secundo completo, aut certè tertio incipiente. Et ut idem quoque scribit libro III. de compositione medicamentorum secundum genera, Propolis ualentius attrahit, quàm cuiusuis generis resina. Quamobrem illis in neruorum uulneribus medendis propolin admiscet. Ceterum cum propolis, cera, & mel, de quibus hic differuit Dioscorides, medicamenta sunt omnia miro artificio ab apibus constata, non ab re his quoque addendam fore duximus Apum historiam. APES igitur (ut Plinius auctor est) sunt & rustica syluestresq; horridæ aspectu, multo iracundiores, sed opere ac labore praestantes. Sunt & urbanae, quarum duo genera. Optima breues uariaeq; & in rotunditatem compactiles. Deteriores longæ, & quibus similitudo uesparum, etiamnam deterrimæ ex ijs pilosæ. Apes odere fædos odores, proculq; fugiunt, sed & infectos. Itaq; unguenta redolentes infestant. Icientes pereunt: relicto enim aculco interiora dirumpunt. Quin & morbos suapte natura sentiunt. Index eorum tristitia torpens: 50

Apum consideratio.

etiam

et cum ante fores in teporem solis promotis alie cibos ministrant: cum defunctas progerunt, funerantiumque more comitantur exequias. Reges habent, pluresque inchoantur, ne desint. Postea ex his soboles cum adulta esse cepit, concordia suffragio deterrimos necant, ne distrabant agmina. Duo eorum genera: melior rufus, quam niger, uariusque. Omnibus forma semper egregia, et duplo quam ceteris maior: pennae breuiores, crura recta, ingressus celsior: in fronte macula quodam diademate candicans. Multum etiam nitore a uulgo differunt. Cum rex procedit, una est totum examen, circaque eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur. Reliquo tempore cum populus in labore est, ipse opera intus circuit, similis exhortanti, solus immunis. Circa eum satellites quidam, lectoresque assidui custodes auctoritatis. Procedit foras non nisi migraturo examine. Id multo intelligitur ante aliquot diebus murmure intus strepente, apparatus indice diem tempestiuum eligentium. Si quis alam ei detruncet, non fugiet examen. Cum pro-

10 cessere, sequeque proximam illi cupit esse, et in officio conspici gaudet. Fessum humeris subleuant: ualidius fatigatum ex toto portant. Si qua lassatus deficit, aut forte aberrauit, odore prosequuntur. Vbicumque ille confedit, ibi castrorum castra sunt. Duce prehenso totum tenetur agmen: amisso dilabitur, migrantque ad alios. Esse utique sine rege non possunt. Inuitae autem interimunt eos, cum plures fuere, potiusque nascentium domos diruunt. Rege consumpto, meret plebs ignauo dolore: non cibos conuocunt, non procedunt, sed tristi tantum murmure glomerantur circa corpus eius. Subtrahitur itaque deducta multitudo: aliae spectantes exanimem luctum non minuunt. Tunc quoque ni subueniatur, fame moriuntur. Gaudent Apes aeris plausu, ac tinnitu, amoenissimisque locis, et fragrantibus herbis. Harum ergo causa prope alucaria oportet ferere thymum, apiastrum, rosam, uioles, lilium, cytisum, fabam, eruium, cunilam, papauer, conyzam, castam, melilotum, melissophyllum (malim legere myriophyllum) cerinthen. Est autem cerinthe folio candido, incuruo, cubitalis, capite concavo, mellis succum habente. Horum florum auidissimae sunt, at-

20 que etiam synapis. quod miremur, eum oliuae florem ab his non attingi constat. Ideoque hanc arborem procul esse melius est, cum aliquas quam proximae feri conueniat: quae et euolantium examina inuitent, nec longius abire patientur. Cornuum quoque arborem cauere oportet: nam flore eius degustato (etsi is nobis profluuium sistat) aluo concita moriuntur. Remedium sorba contusa e melle praebere ijs, uel urinam hominum, uel bouum, aut grana punici mali amineo uino conspersa. Amant et genistas circumferi alucarijs, ijsque gratissimum. Mira apum prudentia, earumque operis obseruatio, ut annotauit Aristomachus Solensis, quem admirabili admodum diligentia duodesexaginta annis, apum a more captum, nihil aliud egisse tradunt. Ratio autem operis ita se habet. Interdum statio ad portas more castrorum: noctu quies in matutinum, donec una excitet omnes gemino, aut triplici bombo, ut buccino aliquo. Tunc uniuersae prouolant, si dies mitis futurus est. Prædiuinant enim uentos, imbresque, et tunc se continent tectis. Itaque temperie caeli (hanc enim inter praescita habent) cum agmen ad opera processit, aliae flores aggerunt pedibus, aliae aquam

30 ore, guttasque lanugine totius corporis, quibus est. Quarum adolefcentiores ad operam exeunt, et supradicta conuocant: seniores intus operantur. Quae flores comportant, prioribus pedibus femina onerant, propter id natura scabra, pedes priores rostro, totaque onustae remeant sarcina pandatae. Excipiunt eas ternae aut quaternae, atque exonerant. Sunt enim intus quoque officia diuisa: aliae struunt, aliae poliunt, aliae suggerunt, aliae cibum comparant ex eo, quod allatum est. Neque enim separatim uescuntur, ne inaequalitas operis, et cibi fiat, et temporis. Struunt orsa ea concameratione aluei, textumque, uel usque ad summa tecta deducunt, limitibus binis circa singulos arcus, ut alijs intrent, alijs exeant. Fauis superiore parte affixi, et paululum etiam lateribus simul haerent, et pendent una. Alueum non contingunt, nunc obliqui, nunc rotundi, qualiter poscit alueus, aliquando et duorum generum, cum duo examina concordibus populis dissimiles habuere ritus. Ruentes ceras fulciunt, pilarum intergerinis a solo fornicatis, ne desit aditus ad sarcinendum. Primi fratre tres uersus inanes struuntur, ne promptum sit quod inuitet furantem. Nouissimi maxime implentur melle: ideoque auerso alueo fauis eximuntur. Gerulae secundos status captant. Si cooriatum pro-

40 cella, apprehensi pondusculo lapilli se librant. Quidam in humeros eum imponi tradunt. Iuxta uero terram uolant in aduerso statu uepibus hebetato. Mira obseruatio operis. Cessantium inertiam notant, castigant, mox et puniunt morte. Mira munditia. Amoluntur omnia e medio, nullaque inter opera spurcitiie iacent. Quin et excrementa operantium intus, ne longius recedant, unum congesta in locum, turbidis diebus, et operis ocio egerunt. Cum aduesperascit in alueo strepunt minus, ac minus, donec una circumuolet, eodem quo excitauit bombo, ceu quietem capere intepans: et hoc castrorum more. tunc repente omnes conticescunt. Si forte fortuna apum uniuersum deperderetur

Apum rex, & regimen.

Apes quibus gaudeant.

Mira apum in opere suo industria.

Apum reparatio ex Virgil.

Exiguus primum, atque ipsos contractus ad usus
 Eligitur locus: hunc angusti que in brice tecti,
 50 Parietibusque premunt arcibus: et quatuor addunt
 Quatuor a uentis obliqua luce fenestras.
 Tum uitululus bina curuans iam cornua fronte
 Queritur: huic geminae nares, et spiritus oris
 Multa reluctanti obstruitur: plagisque perempto
 Tansa per integram soluuntur uiscera pellem.
 Sic positum in clauso linquunt: et ramea costis
 Subijciunt fragmenta, thymum, et asiasque uirentes.
 Hoc geritur zephyris primum impellentibus undas.
 Ante nouis rubeant quam prata coloribus, ante
 Garrula quam tignis nidum suspendat hirundo.
 Interea teneris tepes factus in osibus humor

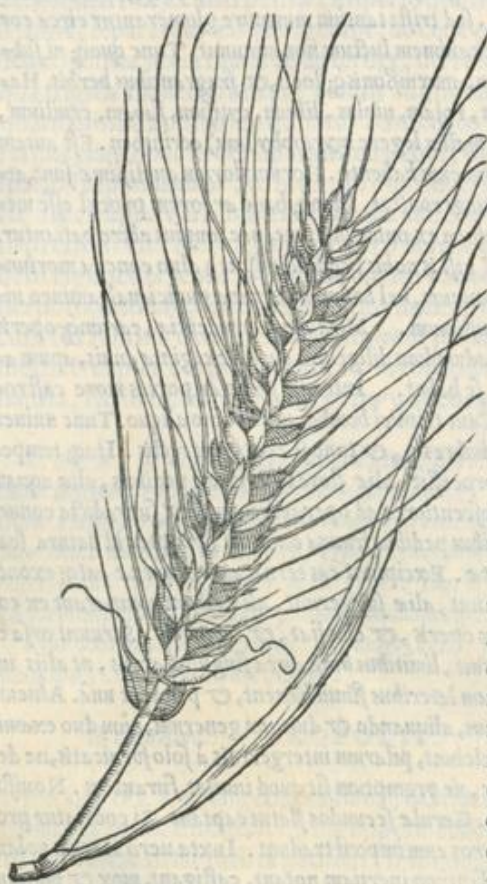
Aestuat:

Aestuat: & uiscenda modis animalia miris,
Trunca pedum primo, mox & stridentia pinnis
Miscetur: tenuemq; magis, magis aëra carpunt:
Donec, ut aestiuus effusus nubibus imber,
Erupte: aut ut neruo pulsante sagittæ,
Prima leues ineunt si quando prælia Parthi.

Nomina. De reparatione Apum hæctenus Virgilius. Cæterum etiam apes in medicina usum habent: siquidem secæ & in puluerem contrita, ijs admista, quæ ad id faciunt, ex oleo, & cera inunctis alopecijs capillum restitunt. Προπολις ut Græcis, ita etiam Latinis Propolis appellatur: Arabibus, Mum, uel Iasach alcut: Italis, Propoli: Germanis, Vorstosz: Hispanis, Betum de colmena.

Πυγός. TRITICVM.

CAP. LXXVIII.

OPTIMA è tritici generibus ad secundæ valetudinis usum habentur, quæ recentia, & iam perfectè adulta, colorem luteum referunt. dein sequuntur trimestria, quæ nonnullis sitania nominantur. Itaque cruda in cibis teretes tineas gignunt: canum moribus profunt, mansa & imposta. Confectus eorum similagine panis, plus alit, quàm cibarius. E' trimestrium farina panis, leuiorem cibum præbet, & qui facillè in membra demandetur. Farina eorum cum hyoscyami succo illinitur aduersus neruorum fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant: item contra interancorum inflationes: lentigines ex aceto mulso tollit. Furfures autem in aceto decocti, turgentes mammas sedant: viperarum ictibus auxiliantur: & torminosi profunt. Farinaceum fermentum calfaciendi, extrahendique vim habet: priuatim callos pedum, clauosque extenuat: & cætera tubercula furunculosque ex sale concoquit, & aperit. Sitaniorum farina, contra venenatos ictus cum aceto, aut vino commodissimè illinitur: eadem si decocta in glutini modum delingatur, cruentis excreationibus proderit: contra tussim, & exasperatas arterias, cum mentha & butyro decocta, efficax est. Tritici pollen si ex aqua mulsa, aut hydrelæo decoquatur, omnem discutit inflammationem. Panis & crudus, & coctus cum aqua mulsa inflammationes omnes illitu mulcet, cum emolliat, & quadantenus refrigeret: sed herbis, succisve huic rei accommodatis admisceatur. Vetus panis aridus, adiectis conuenientibus, citam aluum cohibet. Recens muria maceratus, illitu vetustas impetignes sanat. Glutinum ex similagine, & polline, quo chartæ glutinantur, sanguinem excreantibus prodest, si liquidius, ac tepidum cochlearis mensura detur forbendum.

Tritici genera ex Theophrasto.

TRITICI genera (ut Theophrastus auctor est lib. VIII. cap. IIII. de plantarum historia) plura notantur, cognomina ex locis sortita, ut Aphricum, Ponticum, Thracium, Asyrium, Aegyptium, Siculum. quæ & colore, & magnitudine, & specie, & proprietate inter se differunt. Quædam uel aliunde cognomina sortiuntur pro suis uiribus tum alijs, tum uel maxime quæ ad cibum pertineant, ut cachrydias, stengys, alexandrinus. quorum omnium differentias in supradictis colligere licet. Nec uerò abre fuerit, si illa quoque pro differentijs capies: & aliud præcox, aliud serum: & aliud auctu amplum multumq; reddens, aliud iciumum quoddam parumq; ferens: & aliud spicam grandior em effundens, aliud paruum: & aliud diu in folliculo manens, aliud aptum breui absolui, ut Aphricum: & aliud culmo tenui constans, aliud crasso. quod etiam ipsum Aphrico datum est: crasso tamen & cachrydias dictum consistit. Item aliud tunicis paucis, aliud multis uestitur, ut Thracium: & aliud unicalamum, aliud multicalamum, & magis, minusq;. Adde etiam si quid aliud his, aut prædictis, ratione uirium proximum est: eiusmodi namque differentiæ naturaliores profectò appareant. Quibus & trimestrium annumerari genus par est, & bimestrium, & si quid intra pauciores dies ualeat consummari, ut in Eubœa genus quoddam intra quadraginta dies crassari, perficiq; posse affirmant: idemq; firmum esse, ac ponderosum, nec trimestris modo leue. Quamobrem fanulis id præberi inquit: etenim nec multum in hoc furfuris esse uolunt. Igitur genus id celerrimum quidem ad consummationem, sed inuentu rarissimum est. Et bimestria uerò quædam habentur, quæ ex Sicilia & in Achaiam aduecta sunt: sed hæc paucum reddunt, parumq; fecunda habentur: quanquam cibo facilia, & iucunda sunt. Nascuntur & alia quædam genera

nera in Eubœa, & præcipue apud Caristum. Trimestria uero permulta, & ubiq; habentur: leuia hæc, & parum secunda, unicalama sunt, atq; in totum infirma. Leuissimum igitur triticum, quoad simplici ratione agere licet, Ponticum est: ponderosius ex ijs, quæ in Græciam aduehi solent, Siculum datur. Sed eo ponderosius, quod Bœotia fert. Indicium asserunt, quod athlete, qui Bœotia ternos semisextarios uix possint consumere, cum Athenis fuerint, facile quina consumunt. Leue satis & quod in Laconico agro conficitur. Horum igitur causa in terris cæloq; intelligi debet. Nam & Asia ultra Bactra quodam in loco adeo grande frumentum fieri tradunt, ut nucleis oliuæ sua æquiparent magnitudine grana singula. In Pissoris autem dictis adeo firmum nasci affirmant, ut si quis plus comederit, disrumpatur necesse sit. Hactenus de tritici generibus Theophrastus. Ceterum Plinius Italicum nostrum omnibus prætulit libro XVIII. cap. VII. his uerbis. Tritici genera plura, quæ fecere gentes. Italicum nullum equidem comparauerim candore, ac pondere, quo maxime decernitur. Montanis modo comparatur Italiae agris externum. Hæc fuere sententiæ Alexandro magno regnante, cum clarissima fuit Græcia, atq; in toto terrarum orbe potentissima: ita tamen, ut ante mortem eius anni serè centum quadraginta quinque Sophocles poëta in fabula Triptolemo frumentum Italicum ante cuncta laudauerit, ad uerbum translata sententia.

Triticum Italicum.

Et fortunatam Italiam frumento canere candido.

Quæ laus peculiaris hodie Italicum est. Quo magis admiror, posteros Græcorum nullam mentionem huius fecisse frumenti. hæc Plinius. Nec sanè mirum uideri debet, quod Græcus ille Sophocles Italicum frumentum cæteris prætulerit. Quandoquidem natura Italos adeo præ cæteris adamauit, & moribus, ac legibus, omniq; ornatu ad politicè (ut ita dicam) uiuendum instituit, ut merito etiam frumentum omnium præstantissimum in eorum alimentum procreauerit: quemadmodum & alia multa, quibus Italia plerumq; superat gentes. Triticum autem, ex quo omnium optimus

Italicum

fit panis, eligi debet fractu contumax, densum, graue, colore aureum, lucidum, leue, trium mensium, maturum, mundum, pinguiq; terra ortum. Nam plerumque euenit (teste etiam Galeno libro primo de alimentorum facultatibus) ut quod foris flauum, densumq; apparet triticum, intus rarum, laxum, albiusq; conspiciatur, quod utiq; plurimum furis habet. Quo fit, ut panes fursuracei inde confecti infirmum non modo præbeant alimentum; uerum etiam uentriculum ipsum excrementis repleant. Farina porro ea cæteris præstat, quæ non ad summum molita, non noua, non longi temporis, & crassi fursuris fuerit. Nam quæ superflue molitur, fursuraceos facit panes: & quæ recentior est, adscititiam mole caliditatem retinet: quæ uero iandiu molita fuit, puluere, situ, carie, aut uirosi aliquo odore labefactatur. Hæc deinde, dum fit panis, optima est associanda aqua, eaq; subigenda, quæ fluxerit è laudatissimis fontibus, pellucida sit, non palustris, neq; cœnium, aut limum redoleat. Quinetiam fermentum admiscendum fuerit triticum, non antiquum, mediocri quantitate, ne inde ipsius abundantia panis acorem contrahat. Inijciendum est & salis albi parum, ut panis sapidior efficiatur. Post hæc farina ita subacta, optime manibus pinsitur: mox massa illa in panes mediocri magnitudinis digeritur, qui postquam abunde creuerint, & fermentati fuerint, in clibanum prius æqualiter calefactum, dein à cineribus, & prunis expurgatum decoquendi immittuntur. Sed furnus iustæ capacitatis sit oportet, ita ut quantitati panis proportione respondeat. Quippe quemadmodum modica panum quantitas in amplum clibanum missa exiccatur, ac comburitur: ita & magna in angusto simul comprimitur, & decoqui nequit. Quamobrem panes (dicebat Galenus citato loco) ad concoctionem probatissimi sunt, qui plurimum fermentati, & probe elaborati in clibano igne moderato percoquuntur. Nam profusior ignis primo statim occurso aduens, exteriorem superficiem in teste modum indurat, crudis incoctisq; remanentibus interioribus partibus. Unde accidit, panem hunc uisu iniucundum fieri, & duplici nomine prauum. quod interne crudus sit, atq; illaboratus: externe uero siccus, & præassatus. Qui autem longiore spatio undiq; æquabiliter præassatur, hic & probe in uentriculo concoquitur, atque ad actiones, quæ coctionem consequuntur, accommodatissimus redditur. Triticum in agris facile degenerat in lolium: præsertim cum annus pluuus, frigidusq; aduenerit, ut in lolij mentione latius dicemus. Fit è tritici granis inter ferri laminas igne calefacti compressis oleum, quod ad ulcerum sinus commendant. Sunt etiamnum, qui eo utantur ad pedum, & manuum rimas, quas frigus exciauerit: item ad asperam cutim leuigandam. Meminit tritici Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Triticum ut medicamentum foris impositum, primi est ordinis excalfacientium: non tamen nec resiccare, nec refrigerare manifestò potest: habet uero etiam quiddam utrescosum, & obstruens. Porro quod ex eo conficitur amyllum, eo tum frigidius est, tum siccius. Quod uero ex pane fit cataplasma, uim habet magis digerentem, quam quod ex tritico: nimirum eum & salem, & fermentum panis adiuncta habeat: quippe cum fermentum uim habeat attrahendi, digerendiq; ea, quæ in alto resident. Et primo de facultate alimentorum: In cibum assumption (inquit) ægre concoquitur, status excitat, laborem uentriculo infert, & caput uaporibus tentat. Triticum sic Latine dicitur: τριττος Græcè: Henta, Henca, siue Hantha Arabicè: Grano, Italicè: Vuesjen, Germanicè: Trigo, Hispanicè: Fourment, Gallicè.

Tritici electio, & panis optimi conficiendi ratio.

30

40

Oleum è tritico.

Tritici uires ex Galeno.

50

Nomina.

Κριθῖν. HORDEVM.

CAP. LXXIX.

HORDEVM est candidum, purumque. Id minus, quam triticum alit. Ptisana tamen ob cremorem in decoctione redditum, plus alimenti præbet, quam polenta ex hordeo facta. contra acrimonias, atque gutturis scabritias, exulcerationesque pollet: quibus etiam triticea ptisana præsidio est: sed plus alit, magisque urinam mouet. Lac abunde suppeditat, si cum fœniculi semine decocta forbeat. Hordeum absterget, urinam ciet, inflationem parit, stomacho aduersatur, tumores concoquit. Farina hordeacea decoquitur in mulsa aqua cum fico, ut inflammationes, collectionesque discutiat: duritias cum refina, & fimo columbarum concoquit: cum meliloto autem, & papaueris calyce

HORDEVM.

Hordei confideratio.

Hordei facultates ex Gal.

Ptisane confideratio.

Manardi opinio.

Panis hordeaceus.

Polentæ confideratio.

calyce dolores finit, qui latus excruciant: aduersus intestinorum inflationes cum lini semine, scenograceo, & ruta illini iuuat: strumas cum pice liquida, cera, oleo, & impubis pueri vrina, ad concoctionem perducit: & cum myrto, aut vino, aut malicorio, aut syluestribus pyris, aut rubo, alui profluvia fistit: podagricis inflammationibus cum cotoneis, aut aceto prodest: decocta in aceto, modo quo hordeaceum cataplasma, & calida imposita, lepris medetur. Cremor uero farinae ex aqua, atq; cum pice, & oleo decoctus, puri mouendo est: cum aceto subactus, itidem & cum pice contra articulorum fluxiones prodest. Farina ex his aluum cohibet, inflammationesque mitigat.

NON minus Hordeum in Italia uulgaris notitie est, quam triticum. Est autem (ut Theophrastus libro VIII. cap. IIII. de plantarum historia memoriae prodidit) in hordei genere differentia. quippe quod aliud binis uersibus, aliud ternis, quaternisq; cumq; plurimum senis: est enim uel eiusmodi quoddam genus. Quod uero pluribus constituit uersibus, hoc semper ferè spissius, posituq; arctius constat. Magnam & Indicum differentiam facit: quandoquidem ramis natum sit brachiari, ut proposui. Et spica uero alijs grandiores, rariioresq; constant: alijs minores, frequentioresq;: & alijs distantes à folijs, alijs proximiores, ut Achilleis cognomine. Et hordeorum ipsorum aliud rotundius, minusq;: aliud oblongius, maiusq;: atq; in spica rarius. Item aliud candidum, aliud accedens ad purpuram, quod & farinam reddere copiosius creditur: & contra hyemem, & statur, et in totum contra cæli mutationes candido ualidius esse uidetur. haec Theophrastus. Oritur & in Gallia hordeum, quod can-

li qui serunt, mundum uocant hordeum, quod sponte granum glutina concidat, in reliquo autem non nisi egre deglubitur. Hordeum magis, quam triticum, rubiginem sentit, minusq; tolerat imbruium impetus. Siquidem in festis imbribus, aut uliginosis locis, aut longiore pluuia dilutis satum in lolium degenerare affirmant. Hordei meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Hordeum primi est ordinis in exiccando, & refrigerando: habet etiam paucillum absterfionis. Paulò etiam plus desiccet, quam farina fabacea, cui non insint cortices: cetera uero similia sunt foris utentibus. In cibo autem hoc fabis praestat, quod staturam naturam exuat: fabis, quantumcumq; coxeris, staturam naturam remanet: sunt enim crassioris essentiae, quam hordeum. quanobrem eo plus etiam alunt. Porro quoniam utrunq; paulum à medio recessit, multo sunt usui. Nam talia medicamenta multis alijs miscentur, ceu materiae quaedam: itaque etiam cera, & oleum, non pauca medicamentis coniunguntur. Alphon uero, hoc est polenta, multo plus hordeo desiccet. Et primo de facult. alimentorum sic inquit. Hoc item semen in usu frequenti apud homines est, quod non eandem cum tritico habet facultatem. Siquidem illud palam calfacit, hoc uero non modo non calfacit (quo modo nonnulla, quæ in medio sunt calefacientium, & refrigerantium, uti anulum, & elotus panis) sed quoquo modo ipso utare, siue panes ex ipso feceris, siue ptisanam coxeris, siue polentam paraueris, uim quandam refrigerandi habere cernitur. Dissidet praeterea succi specie à tritici natura hordeum: nam ex succis, quos utrunque semen gignere natum est, qui quidem è tritico in nobis prouenit, crassus, & uiscosus est: qui ab hordeo, tenuis, ac nonnihil deterforius. Nulla igitur apparandi ratione hordeum unquam calfacit: sed uarie pro modo praeparationis humectat, ac desiccet. Etenim manifestè cernimus, polentam ex rosto hordeo factam siccare: ptisanam contra humectare, si quidem ut decet fuerit parata, hoc est, cum in coctione quam plurimum intumuerit, postea igne lento per multum otium in chylum fuerit redacta. haec Galenus. Ceterum cum recentiores medici Galeni ptisanam non ritè, & ad unguem parare nouerint, eius uice integrum deglubitum hordeum accipiunt, & tantisper decoquant, dum pulvis speciem referat: tunduntq; deinde, & tenui incerniculo percolant, modo saccharum, modo dulcium amygdalarum, modo melopeponum, ac papauerum seminis cremorem, pro morborum ratione addentes. Manardus uero Ferrariensis etate nostra acutis morbis minimè competere antiquorum ptisanam, minusq; recentiorum existimat: quod, ut ipse asserit, Itali huic cibo à teneris non assueuerint, quodq; nostri usus hordeum antiquorum hordeo facultate sit longè infirmius. Cuius tamen sententiae non uulgari ratione ducti medici Hippocraticam, Galenicamq; doctrinam sequentes, minimè adstipulantur. Porro hordeaceus panis praeter id, quod uentriculo laborem inferat, frigidus, lentosq; succos generet, parum nutrit, staturq; gignit: quanquam asserunt nonnulli podagricis hordeaceum panem peridoneum esse. Sed cum polenta spectatim ex hordei farina fiat, interponaturq; saepius à Dioscoride simplicibus medicamentis, ut omnibus palam sit, quidnam extiterit polenta apud antiquos, non alienum duximus hic de ea differere. Polentam ueteres pluribus modis faciebant, ut Plinius est auctor lib. XVIII. cap. VII.

Graeci

Græci enim perfusum aqua hordeum nocte una siccabant, ac postero die frangebant: deinde molis frangebant. Erant & qui uehementius tostium rursus exigua aqua aspergerent, sicarentq; prius quàm molirent. Alij uerò uirentibus spicis decussim hordeum recens purgabant, madidumq; tundebant in pila, atq; in coribibus eluebant: siccationq; in sole rursus tundebant, & purgatum molebant. Quocumq; autem genere præparato uicenis hordei libris, ternas seminis lini, & coriandri selibras, salisq; acetabulo, torrentes ante omnia miscebant in mola. Itali uerò sine perfusione hordeum tostium in subtilem formam molebant, iisdem additis, atq; etiam milio. hæc ex Plinio. Caterum aliam rationem parandi potentam prodidit Galenus libro primo de alimentorum facultatibus. Vbi non ex alijs seminibus admistis, ut Plinius tradit; sed ex hordeo tantum recenti, ac nouo mediocriter tosto laudatissimam fieri potentam scribit. Quare crediderim, ijs medicamentis, quæ in Dioscoridis, & Galeni scriptis potentam expetere inueniuntur, eam legitime imponendam esse, quæ ex recenti, & uiridi adhuc hordeo modicè tosto, & in farinam redacto parari debeat: quòd de hac utrunque intellexisse non dubitem. Hordeum quod Latinis, κριθὴ Græcis appellatur; Arabibus, Χαῖναι, aut Shair: Italis, orzo: Germanis, Gersten: Hispanis, Cenada: Gallis, Orge.

Zythos. ZYTHVM. CAP. LXXX.

EX HORDEO potus fit, cui Zytho nomen est. Is vrinam cit. renes, & neruos tentat: membranis, præsertim cerebrum vestientibus, officit. Inflationem parit, vitiosum succum creat, elephantiasin gignit. Perfusum zytho ebur, obsequiosum, & operi tractabile redditur.

Κούρμι. CVRMI. CAP. LXXXI.

FIT ET ex hordeo potus, quem Curmi nominant. eoq; sæpe potu pro uino vtuntur: verum dolorem capitis mouet, malum succum gignit, neruis nocet. Confimilia etiam potus genera ex tritico fieri solent, in Iberia, quæ occidentem spectat, & Britannia.

ZYTHVM, quantum ex Dioscoride colligi potest, potus sanè fuerit ex macerato hordeo, uel tritico paratus, illi maxime similis, qui aquilonaribus regionibus Ceruisia appellatur. Siquidem huius rei testis est Plinius lib. XXII. capite ultimo, ubi sic inquit. Et frugum quidem hæc sunt in usu medico. Ex iisdem fiunt & potus: zythum in Aegypto: cælia, & ceria in Hispania: ceruisia, & plura genera in Gallia, alijsq; prouincijs. hæc Plinius. A zytho parum differt Curmi, quòd & ipsam paratur è frugibus, nimirum hordeo, triticoq; in aqua maceratis, bibaturq; uini loco. Quamobrem credendum est, nil aliud zythum, & curmi fuisse antiquis, quàm Ceruisia, quam loco uini bibit hoc auo uniuersa regio septentrionalis: nempe Germania, Bohemia, Polonia, Embria, Gallia, & alie argentes Europæ regiones. Nec aliam inter zythum, & curmi crediderim esse differentiam, quàm in conficiendi ratione, cum eorum utrunque fiat ex eadem fruge. Siquidem conficiendi ratio uno, uel altero modo adhibita, rerum facultates & auget, & imminuit, cum plus, uel minus cocturae adhibent artifices, quemadmodum etiam hac tempestate in Germania euenit. Nam etsi omnes illi potus ex hordeo, uel tritico parentur; diuersa tamen est apparandi ratio, cum saporibus inter se differant. Alie namq; dulces, gratæq; gustui sunt: alie uerò amaræ, austeræq; habentur. quinetiam alie turbidæ, alie claræ pellucidæq; cernuntur. In Bauaria antequàm potus suos conficiant, hordeum, & triticum macerant lupulorum decocto. Quo fit, ut non leui plectatur pœna, qui lupulos secuerit, uel deperderit. Serunt enim Bauari lupulos, coluntq; hanc ob causam, ut nos uites, demetuntq; eorum flores, & fructus statuis temporibus: quandoquidem eorum decocto macerata fruges, non modò fermentantur; sed & uini speciem induunt. Quapropter potus inde confectus gustatu gratior euadit. Inebriat is largius sumptus, quemadmodum & uinum, perduratq; eius temulentia longè diutius, quòd crassior, concoctusq; difficilior sit, quàm uinum. Zythos sic Græcè, ut Zythum item Latine, & Italicè Zytho uocatur.

ZEA.

Zea. ZEA. CAP. LXXXII.

ZEA duorum generum est. vna simplex: altera in geminis putaminibus grana bina iuncta gerit, ob id dicoccos appellatur. Plus quàm hordeum alit, ori grata. digeritur in panificia, minus quàm triticum alens.

NISI Zea, de qua hic differit Dioscorides, illud fuerit frugis genus, quod Itali partim Spelta, partim Pirra uulgo dicunt; aliam quidem frugis speciem prouenire in Italia non facile crediderim.

Nomina.

Zythi, & curmitis confideratio.

Nomina.

Zea confideratio.

derim, quæ legitimam referat zeam. Verum enimvero quod zea, Italica sit spelta, facile ex Dioscoride coniectari potest, quod scripserit duplicem esse zeam, quarum una simplex, altera dicoccos appellatur, eo quod in geminis putaminibus grana bina gerat. Nam & Spelta apud Italos diuon est generum: una spicas profert simplicibus granorum uersibus: altera uerò ips duplicibus constat, in quibus singulus folliculus duo concludit grana. Zeam hanc quidam, ut Foroilienses, Pirra farræ uulgò appellant, quod ex ipsius deglubitis granis farris modo halicam conficiant. Plinius præterea libro XVIII. cap. VIII. zeam esse Italiae in Campania maxime, & semen uocari ait. Id quod manifestè ostendit, cum zea fuerit copiosa fruges in Italia, facile in hunc usque diem eius perdurare prouentum. Quod cum ita esse certò credam, nil aliud antiquorum zea esse potest, quàm spelta nobis uocata. Hanc Hetruscæ antiquos quadantenus secuti appellant uulgò biada. Nam quemadmodum hoc nomen semen, omnibus seminibus est commune: ita biada, quæ idem est, quod seges, cunctis segetibus, & frugibus communiter aptari potest. Sunt & apud Insu-
bres, qui Speltam, algam quasi alicam uocent. quod facile attestatur hanc esse zeam. Siquidem & ueteres deglubita-
tam zeam halicam appellauerunt. Zea meminit Galenus lib. VI. simpl. medicamentorum sic inquit. Zea uniuersa
sua facultate quodammodo in medio est tritici, & hordei. Itaq; ex illis cognoscatur. Eius nomen Græcum ζεα,
Latinum, pariter & Italicum zea: Arabicum, Hais: Germanicum, Speltz, S. Peters korn, Kin: korn, & Din-
ckelkorn: Hispanicum, Spelta: Gallicum, Espeltra, & Espeautre.

Zea uires ex
Galeno.
Nomina.

Κρίμων. CRIMNON.

CAP. LXXXIII.

CRIMNON crassior est ex zea, triticoque farina, ex qua pultem faciunt. Abunde alit, † sed ægrè conficitur: aluum vehementius adstringit, si zea, ex qua fit, prius torreatur.

Crimni con-
sideratio.
Nomina.

CRIMNVN crassior zeæ, aut tritici farina extitit apud antiquos, qua ad pultem conficiendam utebantur: quaq; loco panis diutius uictitarunt, ut Plinius est auctor libro XVIII. cap. VIII. Κρίμων id Græci, quod etiam Latini Crimum, & Hispani Farina atorcolada, aut Rolum uocant.

† Neque Ruellium, neque communem, uulgatamq; Græcam lectionem hic secuti sumus: sed Marcellum, qui probatissimi codicis testimonio non δὲ κατέργασον, quod facile conficiatur; sed ἀκατέργασον, quod ægrè concoquatur, legendum putat.

Ὀλυρα. OLYRA.

CAP. LXXXIIII.

EIDEM zeæ generi † olyra adscribitur, sed minus aliquantò nutrit. In panes, ut zea, cogitur. Fit quoque ex olyra crassior farina, quam Græci crimnon uocitant.

Olyræ confi-
deratio.
Marcelli, &
multorū opi.
reprobata.

OLYRAM zeæ esse speciem, Dioscoridis testimonio, ambigit nemo; tamen si hac ætate non feratur in Italia. Ideoq; Galenus ipsam pollere facultatibus ait, quibus & zea: is enim utranq; inter triticum, & hordeum medium tenere temperamentum asseruit. Adducitur autem Marcellus, ut ferè credat, olyram à Secale uulgò uocato, è quo rustici alpium cultores panem conficiunt, minime differre. Qua in re Plinium sibi alioqui familiarem oscitanter legisse demonstrat, cum non animaduertit seorsum, ac differenter scripsisse Plinium de olyra, et secale, quod speciatim farraginem appellauit lib. XVIII. Nam cap. X. ex arinca, quam Græci olyram uocant, fieri dulcissimum panem scribit. At XVI. ex secale deterrimum, & tantum ad arcendam famem utilem. In eodem uersatur errore
Otho Brunfelsius eo compendio, in quo sibi omnia Dioscoridis simplicia medicamenta declarasse, nobis autem confu-
disse uidetur. Siquidem is inter alias ineptias asserit olyram omnino esse secale. Ad hæc non possum non admirari
Hermolaum, Manardum, & Ruellium alioqui doctissimos uiros: quippe qui uno ore fateantur, olyram Plinio siligi-
nem nuncupari, cum is speciatim de siligine, & olyra, tanquam de rebus inuicem discrepantibus scripserit lib. XVIII.
capite octauo, nono, & decimo. Quandoquidem is pro siligine intelligit quoddam præstantissimi frumenti genus, ex
cuius farina ueteres panem candidissimum, leuissimumq; conficiebant: pro Olyra autem aliam frugis speciem, ex qua
dulcis fiebat panis, uocatq; hanc Arincam; sicuti etiam libro XXI. capite uigesimo quinto, non (ut ij quidem asse-
runt) Siliginem. Horum sententiam refellit etiamnum Galenus libro primo de alimentorum facultatibus, ubi de pane
agens, inquit. Panis quidem sincerissimus cum à Romanis, tum ab omnibus ferè, qui illorum subiacent imperio, siligi-
neus uocatur. Nam silignis, quæ Latina inflexione siligo dicitur, Græca uox non est, nec apud illos alia habetur.
Quod minime dixisset Galenus, si olyra, & siligo idem fuissent: cum olyra Græca planè sit uox. Ex quibus colligi
potest, quod si olyra, & siligo idem extitissent, nequaquam affirmasset Galenus, siliginem apud Græcos carere no-
mine. Hallucinantur itaq; non solum qui putant ueterum siliginem, & olyram esse idem; sed & qui existimant olyram
esse secale, quam Plinius farraginem, nos uerò uulgò Segala appellamus. Siquidem præter rationes, & auctoritates
à nobis adductas, id etiam experimento falsum esse manifestè deprehenditur, quod panis siliginis Galeno purissimus,
candidissimus, & omnium ad alendum aptissimus reddatur. Apud nos uerò impurissimus sit, nigerrimus, & ad alen-
dum imbecillimus, qui ex secale, uel farragine conficitur. Zeæ species Ὀλυρα Græcis, Olyra similiter Latinis ap-
pellatur, quemadmodum & Italis: Germanis, Roeken, et horn: Hispanis, Centeno blanquo: Gallis, Seigle blanche.
† Ne quis frustra querat Siliginis caput, lectorcm admonitum uolumus, hic nos minime secutos esse Ruellium,
qui Ὀλυραν siliginem uertit: sed Græcam uocem retinuisse, quod olyram à siligine planè differre censeamus, ut in
commentario ostendimus.

Nomina.

Α' Ὀλυρα.

Αθήρα. ATHERA.

CAP. LXXXV.

ATHERA ex zea fit tenuissimè molita. Est autem sorbitio, quasi liquida pulvicula, infantibus conueniens, & cataplasmatibus efficax.

CUM Dioscorides, satis superq; declarauerit, quid sit Athera, necessarium quidem non duximus de ea plura scribere. Veruntamen illud ignorandum non est, quòd nonnulli auctores sunt, qui Atheram etiam fieri asserant ex tritico, olyra, & amylo. Hæc Germanis uulgò Mosa nuncupatur: utunturq; ea plurimum non modò infantulorum lactentium cibis, quemadmodum nos pane in aqua decocto; sed & quotidianis mensis, quam ex farina, lacte, & butyro parant, ut ij quidem norunt, qui diu in Germania uersati sunt. Quæ ἀθήρα Græcè, Athera item Latine, & Italicè nominatur: Germanicè, Muos; Hispanicè, Papas.

Atheræ consideratio.

Nomina.

Τράγος. TRAGOS.

CAP. LXXXVI.

TRAGOS quandam halicæ frugis figuram gerit. Multò minus, quàm zea nutrit, quòd multum aceris habeat: quare ægrius conficitur, aluumq;ue magis emollit.

TRAGOS, quem aliqui halicam, nonnulli uerò far notis referre asserunt, hæc ætate, quod ego sciam, non prouenit in Italia. At quoniam (ut Plinius inquit lib. xviii. cap. x.) ex oriente peregrinus nobis inuectus erat, unde nostro etiam æuo innumeræ deferuntur plantæ; mirum quidem non est, si tam longo temporis tractu, relicto Italico cultu, in proprium redierit solum, ex quo primum ad nos aduehi cœpit, ut in alijs quàm plurimis euenisse comperimus. Nomen eius Græcum Τράγος, Latinum quoq; Tragus: Arabicum, Sult; Germanicum, Hamelkorn; Gallicum, Double turguet.

Tragi consideratio.

Nomina.

Βρώμος. AVENA.

CAP. LXXXVII.

AVENA genicula quædam habet: folio, & stipula triticum imitatur: & in cacuminibus dependentes paruulas ueluti locustas bipedes gerit, in quibus fermen continetur, utile ad cataplasmata, uti hordeum. Pulte huius aluus fistitur. prodest tussientibus in sorbitione succus.

TAMETSI Avena, uulgaris notitiæ seges, edita sit à natura in equorum potius, quàm hominum alimentum; in Germania tamen ab acerbis repurgata, & iure pinguium carniū elixa, frequenter in cibis sumitur, quemadmodum in Hetruria far, & oryza. Quin & pulticulam Germani ex ea parant eadem ratione, quam in Athera paulò superius retulimus. Bromos, id est, Avena (ut Galenus memoriæ prodidit libro vi. simplicium medicamentorum) unum est ex leguminibus: uerim ut medicamentum similem hordeo uim obtinet. Nam illitum desiccatur, & digerit mediocriter, & sine morsu. Temperiem autem habet paulò frigidior em. Nonnihil etiam adstrictionis obtinet, ut uentris profluua iuuet. Et primo de alimentorum facultatibus: Hoc semen (inquit) in Asta per frequens est, & potissimum in Mysia, quæ est supra Pergamum, ubi & typha, & olyra uberrimus est prouentus. Iumentorum autem est alimentum, non hominum: nisi utique aliquando extrema fame, ad panes ex eo quoque semine conficiendos compellantur. Citra famem autem coctum, ex aqua estur cum uino dulci, aut sapa, aut mulso. Ceterum Auenæ farina (ut Plinius adnotauit lib. xxi. cap. xxv.) decocta in aceto nauos tollit. Seges hæc, quæ βρώμος Græcè, Avena Latine uocatur: Arabicè, Cartamum, siue Churtal; Italicè, Vena; Germanicè, Habern; Hispanicè, Avena, & auca; Gallicè, Auoyne.

Auenæ consideratio.

Auenæ facultas ex Gal.

Nomina.

Ὄρυζα. ORYZA.

CAP. LXXXVIII.

ORYZA frugum generis est, in palustribus, riguisq;ue nascens. Mediocriter alit: sed aluum supprimit.

y ORYZA

Orizæ facultas ex Gal.

ORYZA.

Nomina.

Halicæ consideratio.

Halicæ vires ex Galeno.

Farris, & halicæ differentia.

ORYZA adeo omnibus in cibis familiaris, frequensq; est, ut nulla prorsus explanatione in ea describenda sit opus. Quintiam de eius viribus nil aliud explicandum relinquitur, quam quod literis mandavit Galenus. qui libro VIII. de simplicium medicamentorum facultate, sic de ea paucis scribit. Oryza habet adstringentium quippiam: quare mediocriter ventrem sistit. Et lib. primo de alimentorum facultatibus: Semine hoc, inquit, omnes in stenda alio utuntur, ipsum eodem modo, quo halicam decoquentes. Difficilius tamen quam halica conficitur, & minus alit, ceu utiq; & in edendi suavitate ab ea quam plurimum deficit. ¹⁰ *ὄρυζα* Græcis, ita etiam Latinis oryza nominatur: Arabibus, Arz seu Arzi: Italis, Riso: Germanis, Reisz: Hispanis, Atroz: Gallis, Ris.

Χόλδρος. HALICA. CAP. LXXXIX.

HALICA fit ex zea, quam dicocon appellauimus. Plus alit, quam oryza: alium magis cohibet: stomacho longè vtillior. Decocta in aceto, illitaque lepras tollit: vnguium scabritias extricat: incipientibus ægyptijs medetur. Decoctum dysentericis, quos excruciat dolor, infusum, idoneum est. ²⁰

HALICAM antiquitus parabant ex zea, cretam, & gypsum admiscentes. Huius rei auctor est Plinius lib. XVIII. cap. XI. sic inquit. Halica fit è zea, quam semen appellauimus. Tunditur granum eius in pila lignea: nam lapidis duritia conteritur. Nobilitus, ut notum est, pilo uinctorum pœnali opera. Præmori inest pyxis ferrea, excusis inde tunicis. Iterum iisdem armamentis nudata conciditur medulla. Ita fiunt halicæ tria genera ³⁰ ra, minimum, ac secundarium, grandissimum uerò apberema ap-

pellant. Nondum habent candorem suum, quo præcellunt. Iam tamen Alexandrinæ præferuntur. Postea, mirum dictu, admiscetur creta, quæ transiit in corpus, coloremq; & teneritatem affert. Inuenitur hæc inter Puteolos, & Neapolim in colle Leucogeo appellato. Halica adulterina fit maxime è zea, quæ in Aphrica degenerat. Latiores eius spicæ, nigrioresq; & breui stipula, pinsunt cum arena, & sic quoq; difficulter deterunt utriculos. Posteaq; gypsum pars quarta inspergitur, atq; ut cohereret, farinario cribro subcernunt. hæcenus Plinius. Ex quo non satis admirari possum, quod ueteres & cretam, & gypsum in cibis simul cum Halica citra noxam estitassent, cum procul dubio compertum sit, gypsum in corpus assumptum adeo spiritibus meatu obstruere, ut facile homines strangulet. Nisi fortasse dixerimus, quod quanquam aliqui cretam, alij uerò gypsum halicæ commiscerent, ut candidior, & mollior euaderet: ablutioibus tamen prius eam expurgabant, quam decoquendam traderent. Namq; hoc tempore gingiberis ⁴⁰ radices fabrili rubrica inficiunt, ut illas à carie, & teredine uindcent: quæ tamen & abluunt, & deradunt, & cribro excutitur, cum in ciborum condimentis, uel medicamentorum misturis eæ expetuntur. Hoc enim mihi uisus est inuisse Galenus libro primo de alimentorum facultatibus, cum ait. Cæterum diligentissime, dum ex halica elota sorbitiones parantur, animaduertere oportet. Quippe cum Halicam ad sorbitiones parandas elui præcipiat, id sane facere uidetur, ut repurgetur à creta, & gypso, quibus inficiebatur. Quod autem in cibum non sumeretur Halica, quæ ab omni mangonio non esset purgata, ostendit idem Galenus loco nuper citato, cum inquit. Halica ex genere est tritici, quæ ualenter nutrit, succumq; lentum habet, siue in aqua duntaxat coctam cum mulso, aut dulci uino, aut etiam adstringente sumas, siue ex oleo, saleq; conditam. Qui autem per sanitatem ob uehementem uentris mordicationem, siue à biliosi humoris copia, siue aliunde profectam, sorbitione egent, ijs halicam affatim coctam, quoad teneram ⁵⁰ staccitatem adepta colliquescat, deinde conditam, & colatam, ut pisanæ colato cremori persimilis sit, sorbendam exhibeto. Hæc Galenus. qui certè tot laudibus hæc in re Halicam non commendasset, si creta, uel gypso admistam assumpsissent in cibum. Fiebat antiquitus Halica non modò ex zea, quæ dicocon dicitur; sed etiam ex tritico, & alijs frumentaceis, ut ex Galeno, Paulo, Actio, & alijs intelligi facile potest. Fit & hoc tempore in uniuersa Italia, quanuis eam non Halicam, sed Far falso appellitent. Nanque far ab halica longè diuersum putamus. Quod autem Far à chondro, siue halica differat, sitq; per se frumenti, uel tritici proprium genus, antiquis Adoreum uocatum, è quo Far ipsum paratur, id sanè ex plurimum probatissimorum auctorum scriptis apertissime constat. Siquidem id primum declarat Plinius lib. XVIII. cap. VIII. sic inquit. Frumenti genera non eadem ubiq; neque ubi eadem, sunt iisdem nominibus. Vulgarissimum far, quod Adoreum ueteres appellauere. Quin & eodem capite, ut fortasse palam faceret, aliud esse zeam, è qua fit halica; aliud uerò far: Qui zea utuntur, inquit, non habent far. Item cap. VII. eiusdem libri: Populum Romanum, ait, farre tantum è frumeto trecentis annis usum Verrius tradidit. Quo tempore Romanis nullus fuit halicæ usus, ut ipse testatur Plinius lib. XII. cap. XXV. cum inquit. Halica res Romana est,

na est, & non pridem excogitata, neq; arbitror Pompei magni ætate in usu fuisse. His accedit Aselepiadis, & Galeni auctoritas lib. VII. de compositione medicamentorum secundum locos in quodam eclegmate ad cruenta sputa, ubi sic habet. Farris Clusini appellati sextarii dimidium, decocti marrubij uiridis sextarium unum. Hæc in uas uitreū coniecta per diem, & noctem macerari sinito. Sequenti die pharmacum mollito, quemadmodum halicam maceramus. hæc Galenus. Quibus palam est à farre differre halicam. Galeno deinde subscribit Aëtius lib. IX. cap. XLV. ubi ex Arabigene hæc habet. Quod uerò Latine in regionibus Romæ uicinis far appellant, hoc modo paratur. Frumentum modico tempore aqua madefacito: indeq; extractum, ac in pilam coniectum, ueluti ptisanam, à cortice repurgato. Vbi uerò corticem exuerit tollito, atq; in sole siccato: deinde manibus tritum, donec penitus à cortice fuerit mundatum, crassissime molito, ita ut granum unum in quatuor, aut quinque partes redigatur, & siccum asseruato. Vfus autem tempore halicæ modo coquitur, et à sanis in cibo sumitur. Pro ægris uerò uariæ apparatus, & epithematis quoq; admiscetur. Quidam spicas frumenti adhuc uirides tollunt, ex ipsisq; far concinnant, quo modo & suauius, & iucundius redditur. hæc Aëtius. Ex cuius, et suprascriptorum testimonio, illud planè omnibus patere arbitror, quòd far ab halica dissideat. qua de re etiam plura, duce Deo, dicemus in epistolis nostris. Quod Græcis χὲνδος, Latinitis pariter & Italis Halica nuncupatur: Arabibus, Chandaros.

Κέχρηος. MILIUM. CAP. XC.

MILIUM in panes coactum, minus cæteris frugibus alit: sistit pulte sua aluum, urinam cit. Torretur milium, feruensque in sacco ponitur, ut torminibus, reliquisque doloribus, si foueatur, auxilio sit.

MILIUM, ut libro VII. simplicium medicamentorum prodidit Galenus, primo ordine refrigerat, exiccatur uerò tertio exoluto, aut certè secundo intenso. paululum etiam habet tenuitatis. Ex hac tum consistentia, tum temperatura instar quidem edulij comestum, planè inter omnia frumentacea edulia minimum confert nutrimenti: sed & uentrem desiccatur. Porro foris impositum in sacculis idoneum est fomentum ijs, quæ citra morsum exiccari postulant: & cataplasmatibus modo illitum exiccare potest, attamen admodum friabile est, proinde difficilis est eius in cataplasmatibus usus. Quibus omnibus ea prorsus adstipulantur, quæ idem de Milio tradidit libro primo de alimentorum facultatibus, cum inquit. Milio item in pane nonnunquam utuntur, urgente frugum penuria. Panis tamen ex eo exigui est alimenti, & refrigerans. Constat insuper præaridum, & instar arenæ, aut cineris friabilem esse: nihil enim in se habet pinguitudinis, & lentoris. Iure ergo aluum humentem desiccatur. Agricola huius farina cocta, admisto adipe suillo, & oleo uescuntur. Κέχρηος Græcè, Milium Latine dicitur: Arabicè, Ieuers, Geguers, siue Giavers: Italicè, Miglio: Germanicè, Hirs; Hispanicè, Milho, & miyo: Gallicè, Millet.

Milii uires ex Galeno.

Nomina.

Ἐλυμος. PANICVM. CAP. XCI.

PANICVM frumentaceis seminibus annumeratur, milio simile, eodemque modo in panes iugitur. Eisdem habet usus; minus tamen & nutrit, & stringit.

PANICVM, ut scriptum reliquit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, ex leguminum genere est, milio specie simile, facultate certè pauci nutrimenti, & exiccatoria. Sistit quoq; nonnihil uentris fluxus, ceu ipsum etiam milium. Si uerò foris illinatur, exiccatur, atq; refrigerat. hæc Galenus. Cæterum scribit Ruellius secundo de natura stirpium uolumine, Panicum in Italia Melicam appellari. Qua in re aperte hallucinatur: namq; melica, quæ apud Insabres uulgo Melega nominatur, illud genus frugis est, quam nostrum uulgus in Hetruria Saggina uocat. Alij uerò in Italia populi Sorgo appellant. Nec usquam, quod sciam, in Italia panicum melica uocatur. MELICA autem (ut utar hoc nomine) frugis est genus tam forma, quam proceritate arundinem referens, adeo ut campi, in quibus ad maturitatem usque adoluerit, arundineta representare uideantur. Eius tamen calamus non ut uulgatum arundinum, inanis est, sed sacchariferarum arundinum modo, alba factus medulla. Paniculae, quas ad Cybelis

Panici uires ex Galeno.

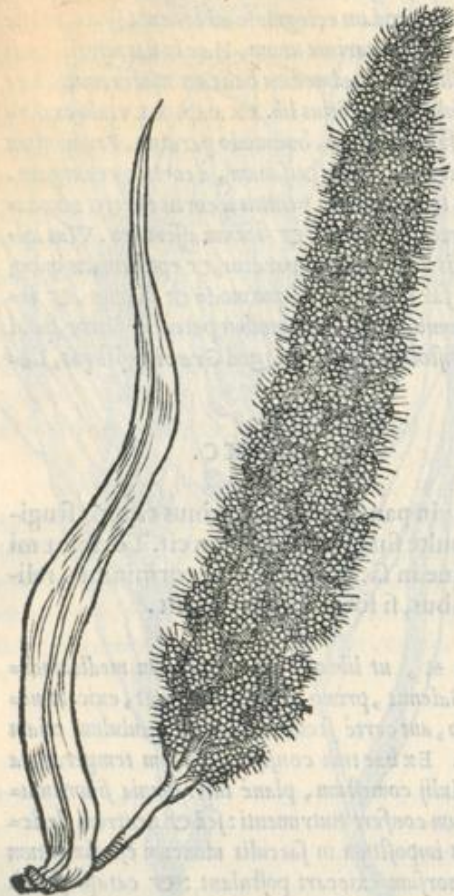
Ruel. lapsus.

Melicæ consideratio.

y 2 pomorum

PANICVM.

Nomina.

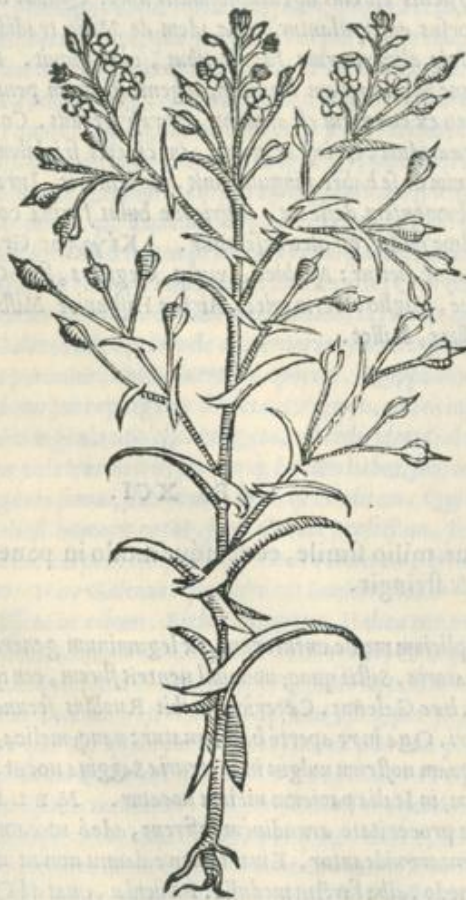

porum magnitudinem summis proferunt culmis, quaedam cum maturitatem senserint, in nigro rufescunt: quaedam uero nigredinem in uniuersum contrahunt, granis compluribus onustae. Depe-
 titur granum à rusticis, moliturq; in farinam, & inde in agre-
 stem cogitur panem: etsi in Hetruria potius ad columbarum, gal-
 linarumq; seratur saginam, quam ad hominum alimentum. Hoc
 Plinio libro xviii. cap. vii. milium est Indicum. quod tamen
 non animaduertit Ruellius alioqui maximus Plinij sectator. Pli-
 nius enim sic habet. Milium intra hos decem annos ex India in Ita-
 liam inuectum est, nigrum colore, amplum grano, arundineum
 culmo. Adolefcit ad pedes altitudine septem, praegrandibus cul-
 mis, lobas uocant, omnium frugum fertilissimum. Quod ελω-
 μος Græcis, Panicum Latinis appellatur: Arabibus, Dochon: I-
 talis, Panico: Germanis, Pfenich, Heydelpfenich pray, Fuchs-
 schuuantz: Hispanis, Panizo, & Paniso: Gallis, Paniz.

Σεσαμον. SESAMVM.
 C A P. X C I I.

SESAMVM stomacho inutilis cibus. halitus graui-
 tatem facit, quoties inter mandendum, commissuris den-
 tium inhæsit: neruorum crassitiem illitu discutit: mede-
 tur auribus fractis, ambultis, inflammationibus, coli dol-
 oribus, & cerastæ moribus: capitis dolores, qui æstua-
 tione concitantur, ex rosaceo lenit. Eadem efficit herba
 decocta in uino: præsertim inflammationibus oculorum,
 doloribusque prodest. Ex ea fit oleum, quo Aegyptij
 utuntur.

SESAMVM QVORVNDAM.

SESAMVM ALIORVM.

TAMETSI

TAMETSI Sefamifemen, à quo copiosum exprimitur oleum, officinis notissimum sit: pauci tamen reperiuntur seplasiarij, qui Sefami plantas uiderint unquam, cum nullum, uel rarissimum, quod agros steriles reddat, feratur in Italia. Siquidem quod in myropolijs habetur, ex Græcia, & Peloponneso ad nos conuehitur. Prouenit (ut Theophrastus est auctor) caule milio simili, crassiore tamen, ac altiore: folijs rubentibus: flore uiridi, herbaceo: semine uasculis incluso, papaueris modo. Sefamum, teste Plinio, ab Indis primum aduectum est. Ibi enim copiosissimum seritur, cum oleum inde maximo prouentu conficiant, non modo ad lucernarum usum: sed ad ciborum condimentum, quemadmodum nos ex oliuis. Non temerè scripsisse uidetur Ruellius, nihil ita, ut Sefamum, emacrare solum, utpote cui crassior, & multiplicior arundo sit, quam milio, & radix quoq; numerosior. Siquidem id legitimus Theophrasto proditum esse lib. VIII. cap. IX. de plantarum historia, ubi sic inquit. Omnium, quæ æstiuis sementibus ager recipit, Sefama terræ molestissima esse, plurimumq; posse extenuare putatur, utpote quæ multipliciori crassiori, calamo, & numerosiore constet radice, quam milium. hætenus Theophrastus. Cæterum duas diuersas imagines pro Sefamo exhibuimus, quod uaria quoq; sit hoc tempore herbariorum de eo sententia: alij enim hæc plantam, illam alij pro legitimo Sefamo demonstrant. Mihi quidem (ut ingenue fatear) neutra placet, quod utraq; historie refragetur, quam de Sefamo Theophrastus & Plinius tradiderunt. Has tamen plantas hic depingi curauimus, ea saltem ratione, ut illud lectores admonerem, quod eæ, meo iudicio, notis ueri Sefami non respondeant: quòd; in manifesto errore uersentur, qui secus opinantur. Sefami meminit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, ita scribens. Sefamon non parum in se continet uiscosum, & pingue: quare emplasticum est, & emolliens, ac modicè calidum. Eiusdem facultatis est, quod ex eo conficitur oleum: & herbe quoque decoctum similem uim obtinet. Et libro primo de alimentorum facultatibus: Sefami semen, inquit, pingue est, ideoq; repositum celerimè fit oleosum: quamobrem & eos, qui ipso uestuntur, celeriter implet, & stomachum subuertit, tardè concoquitur, & pingue corpori præbet alimentum. Liqueat ergo quòd uentris partibus uigorem, ac robur addere nequit, quemadmodum neque aliud quòduis pingue. Est autem crassi succi, ideoq; non celeriter peruadit. Σησαμίου Græci, pariter & Latini Sefamum dicunt: Arabes, Semsem, aut Sefera: Itali, Sefamo: Hispani, Iorgilim, & Alegria: Galli, Iugioline.

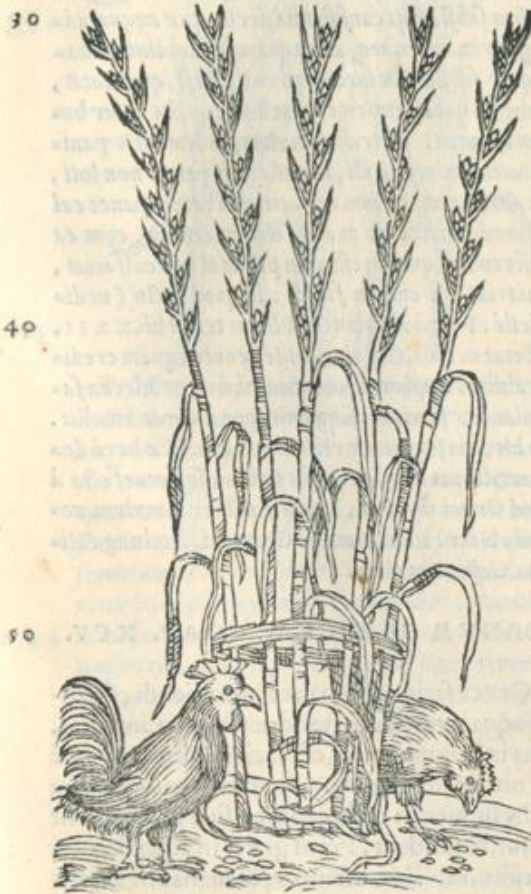
Sefami consideratio.

Sefami uires ex Galeno.

Nomina.

Ἀρα. LOLIUM.

CAP. XCIII.

LOLIUM, quod inter fegetes nascitur, molitum, nomas, putrescentia ulcera, gangrænasque compescit cum raphanis, & sale illitum: & ex aceto, & sulphure uiuo feros lichenas, & lepras sanat: strumas quoque discutit, cum fimo columbino, & lini semine decoctum in uino: rumpit, quæ ægrius ad coctionem perducuntur. Decoctum ex aqua multa utilissimè ischiadicis illinitur: si cum polenta, thure, myrrha, aut croco suffiatur, conceptionem adiuuat.

LOLIUM omnibus notissimum est. Nascitur in aruis è tritico, & hordeo corruptis uligine seminibus, aut per hyemem imbre nimio madidis, ut superius quoque in tritici, & hordei commentatione dictum est. Verùm etsi non desint, qui Lolium uere tantum exoriri putent; prouenit tamen (ut Theophrastus memoriæ prodidit libro VIII. capite VII. de plantarum historia) hyeme ineunte, folio angusto, piloso, & pingui, eiusq; peculiare pinguitudo notatur. Credidit Leonardus Fuchsius (ut declarauit in suis clarissimis de stirpium historia commentarijs) Pseudomelanthium, quod inter fegetes frequens nascitur, legitimum esse Lolium. Id quod (pace sua dixerim) non modo communi doctissimorum uirorum, qui in stirpium doctrina diu uersati sunt, sententiæ refragatur; sed & ueterum scriptis, qui Lolium in spica, non calyce, non capitulis melanthij, uel papaueris modo inclusum, semen proferre tradiderunt. Et quanuis Theophrasti auctoritate nitatur, ut sui Lolij effigiem representet, plura tamen ex eo reddidisse uidetur, quam ipse usquam in Theophrasto legerim.

Lolij consideratio.

Fuchsi error.

Qua in re mihi quandoque iocandi fuit occasio, ut dixerim Fuchsum ideo in lolio tam manifestè lapsum fuisse, quòd fortè eo tempore, quo hæc scribebat, contigerit ei lolium in pane comedisse. Quòd autem id legitimum sit Lolium, quod rei herbarie peritis, agricolis etiam, & omnibus serè uulgò cognitum est, testis est Dioscorides lib. IIII. cap. de

Y 3 phoenice,

phœnice, ubi phœnicem spicam lolio similem proferre prodidit. Ex quo palam fit, lolium in spica, non autem in capitulis pseudomelanthij, & papaueris modo semē ferre. Ex uulgata quoq; Lolij facultate Fuchsij error deprehendi potest. Siquidem panis, in quo lolium fuerit, stupiditatem quandam, & ueluti temulentiam estantibus parit cum inexpugnabili ferē somno. Quamobrem ubiq; locorum incerniculis à tritico, alijsq; cerealibus ipsum separant, qui eius noxam sensere. Lolium, ut scriptum reliquit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, desecat, & excalfacit efficaciter, ut propinquum sit acribus, magis quā iris. sed non est perinde ut illa subtilis essentia, uerim multum in hoc deficit. Secundum hoc ponat ipsum quissiam in principio tertij ordinis excalfacientium, secundi uerō extremō exiccantium. Eius nomen Græcum αἰόα: Latinum, Lolium: Arabicum, Sceilem, seu Zeuen: Italicum, Loglio, & Gioglio: Germanicum, Tuualch trespe, Rueuueyssen, & Lulch: Hispanicum, Yoio: Gallicum, Iuora, & Yuroic.

Lolij uires ex Galeno.

Nomina.

Α'μυλον. AMYLUM. CAP. XCIII.

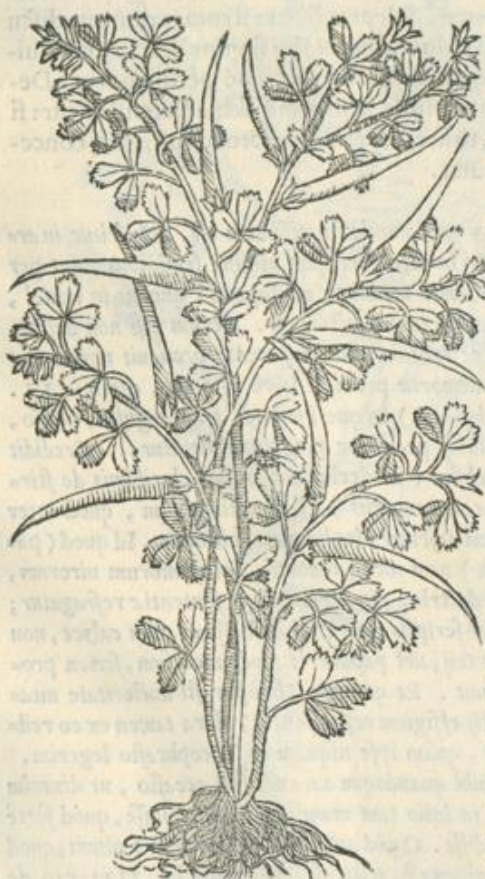
AMYLV M ex eo appellatum est, quod sine mola fiat. Optimum ex trimestri, natione Creticum, aut Aegyptium. Ratio faciendi amyli hæc est. Purgatum trimestre triticum madescit quinquies die, & si fieri potest, nocte: cum emollitum fuerit, effunditur sensim sine agitatione aqua, quod minus cremor utilis unā excludatur. ubi mollissimum esse uidetur, mutata aqua, pedibus calcari oportet: rursus infusa, teri: tum demum enatantes ibi fursures incerniculo eximendi. reliquumque quallo sportisque ficutum tegulis nouis confestim torreatur flagrantissimo in sole: nanque si paulisper vdim maneat, acorem concipit. Contra fluxiones oculorum, pustulas, cauaque ulcera efficax est: sanguinis reiectiones potu cohibet, exasperatas fauces lenit. lacti, atque obsonijs admiscetur. Fit etiam amyllum ex zea, quæ maceratur, ac eluitur uno, aut altero die, & subactæ farinae modo manibus subigitur: pressaque feruentissimo in sole, ut antè retulimus, exiccatur. Nullus in medicina usus, ad alia tamen conueniens.

Amyli consideratio.

Amyli uires ex Galeno.

AMYLV M, quod uulgò Amidum officinis uocatur, omnibus quidem notum est. Probatum autem, auctore Plinio lib. xviii. cap. vii. leuitate, ac lauore, atq; ut recens sit, & candidum. Ceterum etsi prætulerit Dioscorides Amylum, quod è Creta aduchitur; Plinius tamen longè magis Chium, cui insula (ut ipse scribit) Amyli inuentio debetur, præstare asserit. Amylion, ut memoriæ prodidit Galenus lib. i. de alimentorum facultatibus, ex tritico conficitur, leuigandi exasperatas partes uim obtinens: quæ communis est omnibus substantijs consistentia siccis, quæ neque ad-

FOENVM GRAECVM.

Nomina.

strictionem, neq; acrimoniam, neq; aliam quāuis facultatem habent insignem. quæ substantias iure αἰόδιους, id est, qualitatis, quæ sensu deprehendi queat, expertes appellant: qualis inter humidas substantias est aqua. Ceterum amyllum similem lotis panibus habet facultatem: nam, ut illi, minus quā panes non loti, corpori præbet alimentum, & non calfacit, eiam ceteri panes calfaciant. Quod uerò ad triticum in aqua elixum attinet, cum ea amyllum ne conferendum quidem est, cum palam id tum calfaciat, tum ualenter nutriat, si coctum fuerit: id quod factum (ut diximus) est difficile. Porro Amylon (ut Plinius tradit lib. xxi. cap. xv.) hebetat oculos, & gula inutile, contra quā creditur. Item sistit aluum, epiphoras oculorum inhihet, & ulcera sanat. Item pustulas, & fluxiones sanguinis. genas duras emollit. Datur cum ouo his, qui sanguinem reiecerint: in uestica uerò dolore semuncia amyli cum ouo, & passis tribus, sufferuefacta à balneo. Quod Græci αἰμυλον, Latini similiter Amyllum uocant: Mauritani, Nixæ: Itali, Amido: Germani, Amlung: Hispani, Amydon: Galli, Amydum.

Τῆλῖς. FOENVM GRAECVM. CAP. XCV.

FOENI Græci farina uim habet emolliendi, discutienti que: in aqua mulla decocta aduersus tam internas, quā externas inflammationes, efficaciter illinitur: lienē cum aceto, & nitro trita extenuat. Succus decocti eius foeminarum malis subuenit: & siue tumor, siue præclusio fit vuluæ, fouentur, & insident. Fœni græci in aqua decocti cremor expressus, capillos, fursures, & manantia capitis ulcera purgat: locos dilatat, & emollit, si cum anserino adipe pefsi uice subijciatur. Viride cum aceto utilissimū imbecillibus locis, & ulcera sentientibus. Decoctū eius prodest

prodest aduersus tenesmos, scetidamque dysentericorum proluuiem. Oleum, quod ex eo exprimitur, & myrto, capillos, & genitalium cicatrices absterget.

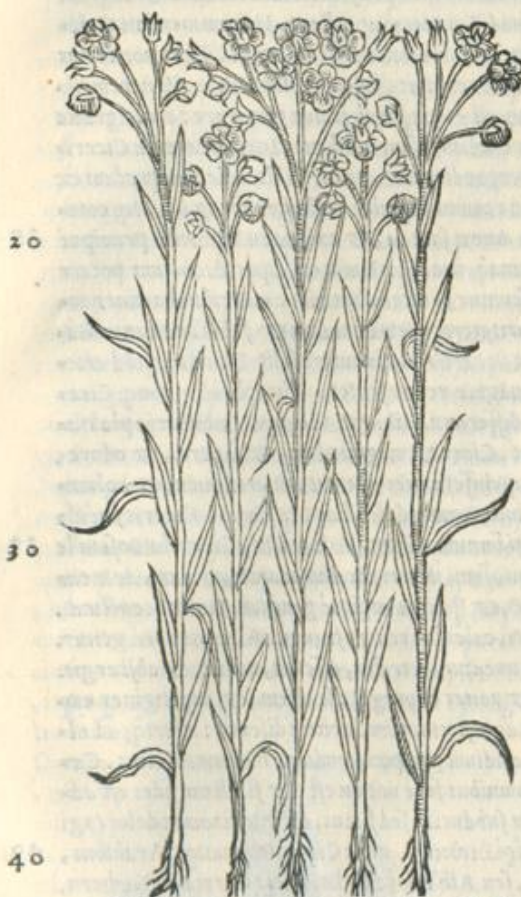
FOENI Græci semen profert planta trifolio similis, corniculis quibusdam inclusum: unde illi Buceras nomen imposuit Theophrastus. Huius meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquitens. Fœnum Græcum calidum est secundi ordinis, desiccatur primo: proinde feruentes phlegmonas irritat, acerbaturque. quæ uero minus sunt calidæ, & magis duræ, eas digerendo curat. Τῆλαις, & βόνηρος id Græcè dicitur, quod Latine Fœnum græcum: Arabice, Olba, Helbe, seu Hebbe: Italice, Fien græco: Germanicè, Fenigrec, & Bockshorn: Hispanicè, Alfornas & Alholuas: Gallicè, Fenigrec, & Senegrene.

Fœni Græci uires ex Gal.

Nomina.

Λίνον. LINVM.

CAP. XCVI.

LINVM uulgò notum est. cuius semen easdem, quas fœnum græcum, uires habet. Discutit, & emolliat omnem intus, forisque inflammationem, cum melle, oleo, exiguaque aqua decoctum, aut melle cocto exceptum: uitia cutis in facie, varosque crudum tollit: illitum cum nitro, & ficulneo cinere, parotidas, duritiasque discutit: ulcera, quæ serpunt, fauosque cum uino decoctum expurgat: vngues scabros eximit, cum pari modo nasturtij, & mellis: uitia pectoris extrahit, si ex melle in eclegmatis vicem substituatur: tussim lenit: venerem stimulat, si farina piperis, & melle exceptum, pro placenta largius adfumatur. Huius decoctum interaneorum, vuluæque erosionibus immittitur, alui excrementa euocat, ad vuluæ inflammationes in defectionibus perquam utile.

CVM Linum, & eius semen sint non modò medicis omnibus; sed etiam cæteris, & præsertim agricolis, uulgò notissima, superuacaneum quidem foret, pluribus eorum historiam persequi; etsi seminis usus, & uires minime silentio sint prætereunda. Exprimitur ex semine oleum, quod non solum medicis, & seplasiarijs expetitur; sed etiam pictoribus, lapicidis, lignarijs, cæmentarijs, ac ferrarijs fabris. Præstat & ad lucernarum usum, quòd diutius igni resistat, quàm quod ex oliuis exprimitur. In medico autem usu neruorum conuulsionibus peridoneum est. Quinetiam ad eorum emolliendas duritias, & ad osium compagines explicandas mirificè prodest. Perutile est omnibus sedis affectibus, nempe hemorrhoidibus, condylomatibus, rimis, ac doloribus: sceminarum induratos locos mollit. Nymphææ, aut rosæ

Olei ex lini semine uires.

Xyli mentio, & uires.

Lini uires ex Galeno.

Nomina.

rum stillatitia aqua ablutum, ambustis auxiliatur. Sunt & qui hoc bibendum magno successu ijs exhibeant, qui laterali dolore uexantur. uerim recens sit oportet: quandoquidem inueteratum, contracto rancore non modò excalfacit, plus quàm par sit; sed & nauscam commouet. Cæterum quoniam (ut Plinius inquit libro XIX. capite primo) XYLON, siue Gossipium, quod nos uulgari sermone Bambagia, alij Cotone appellant, inter lini genera nonnulli annumerant, cum eius, quod sciam, nusquam meminerint Dioscorides, & Galenus, non dissimulandum duxi, quòd Xyli semen, quòd tamen rancorem non senserit, tussi, & pectoris uitijs opitulatur. quinetiam excalfacit, & emolliat, & semen auget. Candidissima uero eius lanugo sanguinem è uulneribus manantè sistit, præsertim si prius paululum exuratur. Sed plura de xylo dicemus libro sequenti in gnaphalij mentione, ubi eius quoque effigiem dabimus. Lini seminis facultates memorie prodidit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, sic scribens. Lini semen estan statuosum est, etiam si frigatur: adeò sanè excrementitia humiditate plenum est. Est uero etiam in primo ordine quodammodo calidum, ac humiditatis, & siccitatis quodammodo in medio est situm. Quod Græci Λίνον, Latini item Linum appellant: Arabes, Bazarichichen, siue Bezerchetan: Itali, Lino: Germani, Lein, & Flachs: Hispani, Lino: Galli, Lin.

Εἰςβινδος. CICER.

CAP. XCVII.

CICER fatium aluo idoneum est, vrinam ciet, inflationem parit, colorem commendat, menses ac partus expellit, lac auget. Cum eruo decoctum illinitur ad inflammationes testium, verrucositas informicationes: ad scabiem, vlcera capitis manantia, impetiginesque, item contra carcinomata, & vlcera, quæ cacoethe vocantur, cum melle, & hordeo prodest. Alterum genus arietinum nominatur.

natur.

CICER.

Ciceris con-
sideratio, & ui-
res ex Gal.

Ciceris vires
ex Aetio.

FABA.

Nomina.

natur. Vtrunque cit vrinās, dato cum rore marino hydropicis, aut regio morbo laborantibus, eorum decocto. Lædunt ea exulceratam vesicam, & renes. In verrucarum formicantium, pensiliumque genere, prima luna singulis granis singulas tangunt, eaque grana linteolo de ligata abijci post se præcipiunt, ita decidere eas arbitrantur. Sylvestre cicer, folijs satiuo simile est, odore acris, sed semine discrepat. Idem quod satiuum præstat.

IN CICERV M genere habetur candidum, quod & Columbinum uocatur. Est & rubrum Venerem dictum, quod ad excitandam uenerem mirifice præstat. Habetur item & nigrum cæteris minus, quod Arietinum appellant. Horum meminit Galenus primo de aliment. facultatibus, sic inquit. Cicer non minus quam faba inflationes excitat, sed ualentius nutrit. Venerem stimulat, creditumque est etiam simul semen generare: cuius gratia admissorijs equis quidam ipsum exhibent. Inest præterea Ciceribus facultas abstergendi maior, quam fabis: adeo ut quædam ex ipsis contractos in renibus calculos euidenter frangant, atque comminuant. Nigra autem sunt ea, & exigua in Bithynia præcipue nascuntur, Arietinaque uocata. Huius ex aqua decoctum potare præstiterit. Vescuntur et uirentibus adhuc ciceribus homines ante adeptam maturitatem, quemadmodum & fabis. hætenus Galenus. Nigrum uocari Arietinum tradidit Plinius, quod arietum capita sua imagine representet. Theophrasto quoque Cicerum plures sunt differentiæ lib. viii. cap. v. de historia plantarum, ubi sic habet. Cicer & magnitudine, & sapore, & odore, & forma, plerasque differentias ostendit, ut arietinum, & columbinum. Candida inter omnia dulcedine præstant. Ciceris facultates recensuit etiam Aëtius, sic inquit. Cicer flatuosum legumen, ac alimentosum, uentri accommodatum, urinam, ac menses euocat, & lac, & sperma copiose generat. Huius decoctum, præfertimque nigri, calculos renium frangit. Alterum uero genus, quod Orobiaeum uocatur, attrahit, discutit, incidit, & abstergit. Iccur, lienem, & renes expurgat: scabiem, & impetiginem ex terit: parotidas, ac testiculorum durities discutit: afferitque ad ulcera maligna præsidium non poenitendum. hætenus Aëtius. Cæterum sylvestre omnibus fere notum est. & si Plinio fides est adhibenda, uentrem subducit: sed flatu, & intestinorum dolores gignit. Græcis ἐπιβυβός, Latinis Cicer nominatur: Arabibus, Chemps, Hamos, seu Alhamos: Italis, Ceci: Germanis, Kichern, Kichererbs, & Ziser erbs: Hispanis, Grauanco: Gallis, Cices.

Κύαμος. FABA. CAP. XCVIII.

FABA inflationem excitat, ægrè concoquitur, tumultuosa somnia facit, tussi confert, carnem gignit, media calidi, frigidi que natura. Decocta in posca, & cum suo cortice esitata, dysenterias, & cæliacorum profluvia sistit: contra vomitiones conuenienter manditur. Inflatio leuior contrahitur, si aqua prior inter coquendum abijciatur. Viridis plus negotij stomacho exhibet, maioremque flatum parit. Lomentum eius & per se, & cum polenta illitum, inflammationes, quas vulnus excitauit, mitigat: cicatrices concolores facit: turgentes grumoso lacte mammas, etiam si inflammatione tententur, adiuuat: lac restinguit: furunculos, fugillata, parotidasque cum fieni græci farina, & melle discutit: cum rosa autem, thure, & oui candido, procidentes oculos, tumores, uasque reprimat: subactum uino, suffusiones, & ictus oculorum recreat. Manducata sine cortice faba, ad auertendas

auertendas fluxiones, fronti illinitur: decocta in vino testium collectiones sanat: quò tardius pubes erumpat, pueris imo ventri illinitur: vitiliginem purgat. Fabarum cortice illiti capilli, qui post euulsionem renascuntur, gracilescunt, & minus alimenti capessunt: cum polenta, scisso alumine, & uetere oleo impositi cortices, strumas discutunt. Decocto earum lanæ inficiuntur. Faba dempto cortice in illas partes diuisa, in quas suapte natura scinditur, imponi solet sanguinis defluxionibus ab hirudine concitatis: nanque eas supprimit, si semifecta apprimatur.

FABAE omnibus notissimæ sunt. & ut memoriæ prodidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, in exiccando, & refrigerando secundum utrumque ad medium temperamentum propinquissimè accedunt. Caro Fabæ paulum quid abstergentis facultatis continet, sicut cortex nonnihil adstringentis. Idcirco medicorum nonnulli totam fabam cum oxycrato decoctam dysentericis, cœliacis, & uomentibus, quos ἰμπερινοῦς nominant, exhibuerunt. Porro ut edulium, statulenta est, ac coctū difficilis, si quid aliud: excreationibus ex thorace, & pulmone idonea. Vt medicamentum uerò foris imposita, sine molestia desiccet. In podagricis ea sæpenumero usi sumus ex aqua decocta, & deinde adipi suillo admista. Ad neruorum tum contusiones, tum uulnerationes, farinam eius cum oxymelite imposuimus. Ad eos, quos ex iclu iam phlegmone occupauerat, cum polenta. Sed & testium, & mammarum aptum est cataplasma. Nam hæ partes cum phlegmone tenentur, moderatè refrigerari amant, maxime cum marmæ ex lacte ipsi concreto phlegmonem patiantur. Quin lac quoq; ab eo cataplasmate extinguitur, sicut puerorum pubes farina fabacea illita plurimo tempore glabra permanet. Et libro primo de aliment. facultatibus, sic inquit. Inflat in eibus quocunq; modo apparetur: nec per quâuis longam decoctionem id uitij potest amittere. quod ptisanæ minime negatum est: deponit enim per illam quicquid habet statulenti. Qui porrò affectus singulos cibos sequi natos, animaduertere, & mente consequi uolet, quandam totius corporis tensionem, quasi à statulento spiritu persentiscet, maximeq; qui ad huiusmodi esculentum non fuerit assuesfactus, aut ipsum minus rectè coctum assumpserit. Habent autem fabæ non densam, nec grauem, sed fungosam, leuemq; substantiam: quæ tamen ipsa nonnihil absterrosie possidet facultatis, similiter ptisanæ. Etenim manifestè fabacea farina cutis sordes detergere conspicitur. Quod intelligentes mangones, ac mulierculæ, in balneis quotidie hac utuntur, uelut alij nitro, atq; aphronitro, & in uniuersum ijs, quæ abstergent. Illinunt præterea & faciem hac, quemadmodum ptisana: nam quæ in summa cute eminent lentes, exterrit, & maculas uelut ex sole contractas. Huius ergo facultatis nomine ne in alui quidem transtu diu cunctatur, sicut quæ glutinosa, & crassi succi sunt sine ulla abstergenti facultate, qualia halicam, tragum, similaginem, & amyllum esse perhibuimus. Cum porrò ferculum ex fræsa faba paratum, quod ἔτρος Græci nuncupant, statibus non careat, multo amplius integræ fabæ inflabit cibum. quanquam fricta (nam hoc modo aliquando pro bellarijs sumunt) flatum deponit, sed tum concoctū perdifficilis, tardoq; descensu incommodior redditur, & crassi succi alimentum in corpus diffundit. Quod si uiridis, immatura, nondumq; arefacta edatur, commune omnium fructuum, quos ante perfectam maturitatem ingerimus, rationem obtinens, corpori humidiorum alimentum exhibebit, ac proinde maiorem excrementorum uim non tantum in uis intestinorum, sed etiam per uniuersum corporis habitum producet. Merito igitur minus quoq; nutriet, sed promptius deijctetur. Pleriq; autem hominum non crudas solas fabas comedentes, unâ eas eū suilla carne decoquunt, uelut olera consueuerunt: ruri uerò etiam cū caprina, & ouilla. Alij fabas inflare sentientes, cepas admiscet, cum in ollis pulmentum ex illis struunt. Sunt qui non simul elixatas, sed cum pulmento cepas ingerant crudas. In omnibus nanq; dapibus quicquid flatuosum continetur, per calfacientia, & extenuantia corrigi comparatum est. Κῶμος sic Græcis, Latinis uerò Faba uocatur: Arabibus, Hachille, Haballe, siue Barchale: Italis, Fava: Germanis, Bonen: Gallis, Fabue.

Fabarum confidertio, & uires ex Gal.

FABA AEGYPTIA.

Κῶμος αἰγυπτῖος. FABA AEGYPTIA. CAP. XCIX.

AEGYPTIA Faba, quam aliqui Ponticam uocant, in Aegypto plurima prouenit, in Asia etiam, Ciliciæque lacubus inuenitur. Folia habet ampla, et etiam si ad arborum frondes comparentur: caulem cubitalem, digiti crassitudine: florem roseum, dupla papaueris amplitudine: & ubi flore exiit, fert folliculos uesparum fauis similes, in quibus faba supra operculum, bullantis ampullæ modo, prominat. Ciborion, aut Cibotion, id est arculam, ideo nominant, quoniam seratur ipsa, humenti glebæ mandata, & ita in aquam demissa. Radice firmatur arundine crassiore, quæ cruda coctæ estur. ei Colocasia nomen est. Faba uirens manditur, & exiccata nigrescit: uulgarem magnitudine superat. Adstringendi facultatem obtinet, & stomacho uilem: dysentericis,

Nomina.

tericis, cœliacis que prodest, in sparso polentæ uice, lomento: datur quoque in pulte. Cortices in vino mulso decocti, si terni inde cyathi bibantur, magis proficient. Facit ad aurium dolorem, quod in earum medio viride spectatur, gustu amarum, si tritum, & cum rosaceo coctum instilletur.

Aegyptiæ fabaz confid.

SUNT qui Aegyptiam fabam suæ radicis appellatione Colocastam nuncupent. Hanc primum Tridenti anno 1538. ostendit mihi Odoardus Polonus, qui alias quoque plantas, & eas quidem raras, secum deferebat ex Syria & Aegypto. Ceterum eos equidem in errore uersari crediderim, qui putant plantam illam ex Aegypto allatam, quæ ari speciem representat, esse fabam Aegyptiam. siquidem illa storem non edit dupla papaueris magnitudine, non profert fabas, nec radicem habet, quæ cruda mandari possit ob uehementem eius acrimoniam. Huius tamen ari folia uidentur esse fabæ Aegyptiæ. Et certe hanc adeo æmulantur, ut aliquando existimauerim eas stirpes nihil inter se differre. Sed postquam rem hanc diligentius examinavi, earum discrimen cognoui, atque illos falli iudicavi, qui arum Aegyptium non distinguunt ab Aegyptia faba. Meminit huius Theophrastus lib. IIII. cap. X. de plantarum historia, ubi ita scribit. Faba Aegyptia in paludibus, stagnisque exit. Caulis eius, qui longissimus, quaterna cubita perficit: crassitudo digitalis est, similis calamo molli, non geniculato. Rimas intrinsecus habet tendentes per totum, lilij modo. Caput in cacumine orbiculatum, uespasium sauo non absimile. Inque singulis cellis, singula fabæ cõtinentur, paulò super id eminentes, multitudinem plurimum terdenæ. Flos papaueris duplo maior, colore roseus in plenum caput. Super aquam folia ad singulas fabas amplexa exeunt. Fabam quamque conterenti amarum illud, ex quo pilula fit, inflexum patefcit. Fructus ita se habet. Radix illi crassissima, arundine plenior, rimas similiter atque caulis habens: manditur & cruda, & elixa, & assa: coque cibo, qui incolunt paludes, utuntur. Nasctur itaque sponte uel plurima, ceterum & fertur in limo paleis largè admistis, ut descendat, incorruptaque maneat: sicque fabeta faciunt. Si autem semel apprehenderit, perpetuo manet. Radix enim ualida est, nec procul arundinum stirpibus, uerum spinis subborrens. Quam obrem eam crocodilus refugit, ne occurrens oculo offendantur, quoniam acutè non uidet. Nasctur hæc etiam in Syria, Ciliciaque: hætenus Theophrastus. Hanc amplissima emittere folia tradidit Plinius lib. XXI. cap. XV. ubi sic inquit. In Aegypto nobilissima est Colocasia, quam cyamon uocant aliqui. Hanc à Nilo metunt: caule, cum coctus est, araneo in mandendo: thyrso autem, qui inter folia emicat, spectabilis: folijs latissimis, etiam si ad arbores comparentur, ad similitudinem eorum, quæ personata in nostris annibus uocamus. Adeoque Nili sui dotibus gaudent, ut implexis Colocastæ folijs, in uariam speciem uasorum potare gratissimum habeant. Seritur iam hæc in Italia. hæc Plinius. Aegyptia faba (ut Galenus auctor est libro primo de alimentis) sicuti nostratam magnitudine longè præcellit, ita & naturam humidiores, magisque excrementitiam sortita est. Planta, quæ $\nu\lambda\chi\mu\sigma\varsigma$ αὐ γῶν τῆς Græcæ, Faba Aegyptia Latine dicitur: Italicè, Faba d' Egitto: Hispanicè, Inhane.

Colocasia ex Plinio.

Nomina.

LENS.

† Græci codices hoc loco habent $\delta\varsigma$ $\omega\tau\epsilon\rho\alpha\sigma\omicron\nu$, id est, instar galeri. Quæ autem horum loco affert Ruellius ex Plinio simpliciter loco citato. Vbi uerbis, quæ illa sequuntur, rectius forte hunc Dioscoridis locum interpretari uidetur.

$\lambda\alpha\lambda\omicron\varsigma$. LENS.

CAP. C.

LENS frequenti cibo aciem oculorum obtundit, agrè concoquitur, stomachum malè habet, eumque & intestina inflat: sed aluum cum cortice cocta fistit. Præstat in cibo, quæ facillimè coquitur, nihil atri in maccatione reddens. Vim habet adstringendi: qua ex causa aluum cohibet, si detracto antea cortice discoquatur accuratè, primaque aqua inter coquendum effundatur (quippe primum id decoctum ventrem resoluit.) Somnia tumultuosa excitat: capiti, neruis, ac pulmone inutilis: melius suo fungetur munere contra alui fluxiones, addito cum aceto intybo, aut portulaca, aut beta nigra, aut baccis myrti, aut putamine punici, aut aridis rosis, aut mespilis, forbisve, pyris Thebanis, aut malis cotoneis, aut cichorio, aut plantagine, aut gallis integris, quæ post decoctionem abijciuntur, vel rhoë, quæ obsonijs inspargitur: uerum acetum cum ea diligenter percoqui debet, aliàs aluum conturbat. Contra subuersionem stomachi, triginta grana lentis delibrata deuorari proderit. Decocta cum polenta, & illita, podagras lenit: sinus cum melle glutinat, crustas rumpit, ulcera purgat. Decocta in aceto duritias, & strumas discutit: cum cotoneo, aut meliloto medetur inflammationibus oculorum, sedisque, addito rosaceo: sed in amplo sinu, aut inflammationibus sedis, quæ maius remedium exigunt, cum putamine punici, ac siccis rosis, adiecto melle, decoquitur: nomis

nomis quæ in gangrænam euaserunt, adiuncta maris aqua: pustulis, & his quæ serpunt, igni sacro, pernionibusque, vt antea dictum est: contra mammas in quibus lac in grumos coijt, & præ nimia sui copia profunditur, cocta in aqua maris, & illita auxiliatur.

LENTES, quemadmodum libro VIII. simplicium medicamentorum scriptum reliquit Galenus, ualenter adstringunt: in caliditate uerò, & frigiditate medium tenent; desiccant tamen in secundo ordine. Ipsum itaque earum corpus desiccet, & sistit uentrem: cæterum decoctum prouocat: proinde etiam prior aqua abijcitur, ubi retentio- nis causa adhibentur. hætenus loco citato Galenus. Cæterum asserenti Dioscoridi Lentescium aluum cohibere, si detra- cto antea cortice discoquantur accurate, primaque aqua inter coquendum effundatur, omnino refragatur Galenus, qui libro primo de alimentorum facultatibus sic scribit. Ne ex lente quidem panem quis tentauerit: præ arida enim sine pingui, & friabilis est. Cortex eius uehementer adstringit, carnea substantia tenuiter, quæ & crassi succi, & terre- stris est. Succus porro lentis, sicut ante retulimus, adstringenti est contrarius. Quocirca si elixa in aqua iusculum sale, garo, oleoque conditum bibatur, aluum deijcet. At quod ex his decocta lente ad eum modum, quem retulimus, fer- culum apparatus, contrariam succo uim obtinet. Nam quæ uentri obueniunt, fluxiones desiccant, os uentriculi, intesti- na, & totum denique uentrem corroborans. Quamobrem cœliacis, & dysentericis accommodatus est cibus. Lens ue- rò decorticata, ut illam adstringendi uehementiam, cumque hac alia uidelicet omnia, quæ consequuntur, amittit: ita ali- bilius, quam integra illa efficitur, crassum, prauumque succum gignens, tardè cõmeans: alui tamen fluores haud desic- cat, uti ea quæ cortice non est spoliata. Iure igitur qui modum in hoc edulio non seruant, elephantiasim quam uocant, & cancerum incurrunt. Siquidem crassa, siccaque cibaria facillè in melancholicos humores uertuntur. Quare ijs dun- taxat, quibus uitiosa est habitudo ob aquam in carne diffusam, lens cibo utiliter præbetur: ceu aridis, & squalentibus admodum damnosè. Eandem ob causam uision integrum, & inculpatum hebetat, immoderatè exiccans. Ei uerò, qui contrario modo se habet, humidiori uidelicet, opitulatur. Menstruis purgationibus inepta est: crassum enim, & tar- distum sanguinem facit. At muliebri appellato profluuiò conuenientissima. Cùm porro lens, & ptisana contrarie in- ter se sint facultatis, ex amborum commistione præstantissimum edulium componitur, quod nos in Asia phacoptisa- nam nuncupamus. Verùm non æqua utriusque portio esse debet: minus enim ptisanæ adijciendum, ut quæ per deco- ctionem in cremorem late diffunditur, & in magnam attollitur molem: lens autem cocta exiguum quandam tumorem asciscit. Sed enim huius edulij eadem ac ptisanæ est confectio, præterquam quòd saturicia, & pulegio adiectis, iucun- dius & paratius concoctioni efficitur: cùm ptisana illis minime gaudeat, sed solo anetho, porroque sit contenta. De- terrima est lentis conditio, quam diuitum cocci sapa inficiunt: minime enim incrassantia sibi uult admisceri, sed liquida potius, et crassitudinem incidentia. Cui uerò sapa cõmiscetur, iccoris obstructions gignere nata est, & ipsius uisceris, atque unà lienis inflammationes in augere, nisi addito melle corrigatur. Illud præterea non arbitror obscurum, dure scē- tes uisceris utriusque affectus, quos scirrhus uocant, hoc epulo exacerbari. Quòd si suillam simul libeat incoquere, pti- sanæ recentem, lenti sale asseruatam congruere deprehendes: ceu utique quæ inter has media est, quam νεαλή, id est, re- center salitam appellant, phacoptisanæ percommode & ad suauitatem, & concoctionem immittitur. Magis tamè lens cum salis carnibus esitata, crassos humores auget. Nam hæc quoque sanguinem crassiores, & melancholicum magis generant. Quapropter neque istis affatim, sæpeque uti expediet, præsertim cui corpus melancholico præcrasso, & om- nino prauo humori obnoxium est. Hæc eadem & de regionibus, anni temporibus, & aëris constitutionibus in unoquo- que edulio intelligere oportet. Ac autumno quidem melancholicis, ac siccantibus cibus abstinentum: hyeme uerò eis utendum: uti sanè in æstate humidantibus, & refrigerantibus: in uere mediij temperamenti, mediæque facultatis epu- las offerendum. Est porro mediocrium non una, nec simplex species: quædam enim huiusmodi sunt, quoniam cum extre- mis nihil habent commune: quædam ex duorum contrariorum æquo interuallo à medio distantium mistione sunt me- diocritatem adeptæ: ut si quis iuxta id, quod paulò ante dixi, ptisanam lenti commisceat. Sic & teutlophacen, quæ ex beta, & lente nomen apud Græcos inuenit, Heraclides Tarentinus non sanis modò, uerùm etiam laborantibus ex- hibebat. Est enim & hoc ex pugnantibus compositum edulium: quamobrem etiam tardius, quam beta; citius uerò, quam lens per aluum descendit. Est & illud perspicuum, huius succum in corpus disparitum, ex amborum uirtute, lentis uidelicet, ac beta, esse permistum. hætenus Galenus. Ex cuius uerbis facillè colligi potest, Lentescium in frequen- ti ciborum usu minime esse recipiendas; præterquam ab ijs, quibus morbi alicuius ratione, ut medicamenta potius, quam ut cibus conueniant. Φασίολος Græcis est, quæ Lens Latinis: Hades, Arabibus: Lentichia, Italis: Linsen, Germanis: Lenteyas, Hispanis: Lentile, Gallis.

Lentium uires ex Galeno.

15 ill. 57. 174

00. 10. 17. 174

15. 17. 174

Nomina

50

Φασίολοι. PHASIOLI.

CAP. CI.

PHASIOLI inflant, spiritus cient, ægrè coquuntur. Virides cibo aluum emolliunt: ad vo- mitiones idonei.

PHASIOLI sunt in Italia uulgares, & in hortis, ac aruis frequentes. Diuersa eorum habentur genera, uari- rijs coloribus distincta: nam & candidi, & rubescens, & melini, ac diuersis respersi maculis reperiuntur. Quos superiori quoque ætati cognitos fuisse putauerim, etsi nonnulli eos nuper in Italia uenisse existiment. Candidi, quibus granum cæteris minus est, cæterorum leguminum more, in aruis seruntur. At rubescens, melini, ac uarij seminan- tur in hortis alijsue locis, ubi umbra æstiuæ fuerit opus. Siquidem præterquam quòd fructum suo tempore demeten- dum proferunt, suis etiam inuolucris, ac sequaci foliorum, clauicularumque reptatu, testudines, attegias, mapalia, tuguria,

Phaseolorum consideratio.

tuguria,

Marcelli error.

tuguria, cameras, pergulas, scenas, ac tabernacula è lignis cancellatim fabricata opacant, ac ueluti topiario opere contextunt: solaresq; radios inhi-
bent, non secus quam uitis, lupus salictarius, bryonia, colocynthis, clematis, perilymenum, & stirpium id genus, quæ arbores, & sepes scandunt, perreptant, implicant, ac conuestiunt. Quo fit, ut crediderim ego, illos à ueritate haudquaquam desciscere, qui dixerint, hoc Phascolorum genus hortensem esse simi-
cem, hoc etiam libro à Dioscoride descriptum: quippe quòd illi maxime respondeat, ut in sequentibus dicitur. Quæ obrem longè aberrasse uidetur Marcellus in carpendo Hermolao tantoperè auidus, cum dixerit sibi parum uerissimi-
le uideri ad eam altitudinem, & foliorum copiam posse legumen aliquod augeri, ut scenas, & tabernacula uestiens in-
umbret. Quandoquidem non modò huic refragatur Dioscorides; sed & ipsius similacis numerosus plantarum pro-
uentus, quæ in quàm plurimis hortis, ac uiridarijs longissimos scandunt palos, & cancellata tecta conuestiunt. Cæ-
terum nec eos quidem hallucinari putauerim, qui pro certo asseruerint, Phasiolos supradictis coloribus infectos, quos
equidem nihil ab hortensi similace differre existimo, Dolichos esse, quorum meminit Theophrastus lib. VIII. cap. III.
de plantarum historia: & Galenus libro primo de facultate alimentorum: & ipsum secutus Paulus. Quippe quo-
niam dolichi (ut adiuuante Deo infra à in similacis hortensis mentio-
ne dicemus) non sunt illud pisorum genus, quod Ansonijs uulgò
dicitur Rouiglione, Tridentinis uerò Arabia, ut Manardo Fer-
rariensi placet. Quandoquidem hanc sub Ochri nomine, tam Ga-
lenus, quàm Paulus descripsere, ut eo, quem modò citauimus,
loco patebit. Porrò in hoc præsentì capite Dioscorides de can-
didis tantum, ac uulgaribus phasiolis differuit, non de erulia Ara-
beia uulgò uocata: in sequentibus uerò capite de hortensi simila-
ce, eorum mentionem fecit, qui uel rubentes, uel lutei, uel uersti-
colores enascuntur. Ita Φασίολοι Græcè, ut etiam Phasioli
Latine dicuntur: Italicè, Fagioli.

ERVVM.

Manardus no-
tatur.

Nomina.

Όροβος. ERVVM. CAP. CII.

ERVVM paruus frutex omnibus cognitus, angu-
sto folio, tenuis, femina in valuulis habens: è quibus fa-
rina fit, nomine eruina, ad medendi usus conueniens.
Eruum capiti onerosum est: aluum esu turbat: fan-
guinem per vrinam extrahit: elixo boues faginantur.
Parandæ farinæ ratio hæc est. Vberiora grana candi-
daque deliguntur, permiscendoque aqua resperguntur,
donec sufficienter combibant: postea torrentur, vsque
dum hians cortex difrumpatur: molitaque, farinario cri-
bro incernuntur: postremò farina reconditur. Hæc
aluo utilis est: vrinam ciet: meliorem colorem efficit:
fanguinem per uescam, aut aluum cum torminibus eli-
cit, si largius in cibo, aut potu assumatur: vlcera cum
melle purgat: lentigines, & vitia cutis in facie, & macu-
las, totumque corpus emendat: nomas, gangrænas, du-
ritiasque, serpere non patitur: mammaram duritias e-
mollit: atra vlcera, quæ theriomata uocant, fauosque e-
marginat: carbunculos rumpit: cum uino subacta illitu
moribus

morsibus uiperarum, canum, hominumque medetur: urinæ difficultates, tenesmosque ex aceto mitigat. Eruum tabidis, qui alimentum non sentiunt, tostum, & ad nucis magnitudinem melle exceptum, sumptumque conuenit. Eius cremor perniones, & pruritus in toto corpore, sanat fouendo.

ERUUM officinae, Graecorum more, Orobum appellant. Ceterum quod ex Alexandria, Syriaque Venetias conuehitur, aliud nimirum semen representare censemus, quam Erui, quod frequentissimum in Hetruria nascitur, ac feritur. Folia mittit Eruum, quod uulgo Mocho uocamus, lathyri, uel cicerculae uulgo uocatæ emula: florem pisorum modo, admodum rufescentem: siliquas forma teretes, et oblongas, in quibus semen, colore in aliquibus pallido, in nonnullis candido, in quibusdam uerò rufescente. Porro cum hoc ignoraret Brasauolus, credidit Eruiam, quæ Theophrastus, Galeno, ac Paulo ochros appellatur, legitimum esse Eruum, nominis uicinitate fortasse deceptus. Qua in re Fuchsius quoque hallucinatus deprehenditur, quod suo de plantarum historia uolumine Cicerculam uulgo uocatam, satiuum Eruum esse existimauerit: etsi cicerculam omnes rei herbariæ periti Galeno lathyrum appellari non dubitent. In cicercula enim, ut periculum facientibus clarissimum est, haudquaquam eæ reperiuntur facultates, quibus pollere Erui tradidit Dioscorides. Quandoquidem præter id, quod omni prorsus amaritudine uacat, largius esitata nunquam sanguinem per uesciam, & aluum cum torminibus elicit, ut de orobo fatentur Dioscorides, & Galenus. Ex quo planè constat tam Brasauolum, quam Fuchsiuum, utriusque parte, hac in re deceptos esse. Sed ignorandum non est, quod etsi Eruum ab agricolis seratur; habetur tamen & inter sponte nascentia: nanque & per se inter segetes frequens oritur. Verùm cum à paucis cognoscatur, illud inter uiciæ species annumerant. Animaduertendum præterea est, quod quanquam ad Eruiam farinam conficiendam eligit Dioscorides candidius Erui semen: Galenus tamen lib. I. de facultate alimentorum, candidum pallido, ac rufescente, longè minus præstare scribit. Quapropter Brasauolus Galeni rationem minime habuisse uidetur, cum sibi ex Dioscoridis tantum sententia persuaserit, album erui semen in medicamentorum usu tam rufum, quam pallidum uiribus antecellere. Erui uires prodidit Galenus lib. VIII. simplicium medic. ita inquit. Orobus desiccatur quidem excessu secundo intenso, calfacit uerò primo. Porro quatenus amaritudinis est particeps, eatenus incidit, extergit, atque obstructions expedit. Ceterum si sumatur copiosè, sanguinem per urinas euocat. Et libro I. de alimentorum facultatibus ait. Boues apud nos, ut apud alias plerasque gentes, Eruo in aqua edulcato pascuntur. Hominum cibis prorsus hoc semen damnatur. est enim & insuauissimum, & prauis succi. Ceterum in magna fame nonnunquam, sicut Hippocrates quoque scripsit, necessitate coacti homines ad id etiam confugiunt. Nos eruo instar lupini præparato ex melle utimur, ut medicamento crassos pulmonis, thoracisque humores expurgante. Candidum minus est medicamento sum, quam id, quod ad flauum, aut pallidum colorem tendit. Eruum bis elixum, & in aqua identidem condulcescendum, insuauitatem certè deponit, sed una cum ea & abstergerendi, & incidendi uim, ut sola in eo relinquatur terrestris substantia. Itaque citra amaritudinis intellectum desiccans fit esculentum. Id Græcis ὀροβός, quod Latinis Eruum nominatur: Arabibus, Herbum, Keisene, siue Kersene: Italis, Eruo: Germanis, Eruen: Hispanis, Ieruos: Gallis, Ers.

Erui confideratio.

Brasauoli, & Fuch. lapsus.

Erui uires ex Galeno.

Nomina.

LVPINI.

Ἐρύμος. LVPINI. CAP. CIII.

SATIVVS Lupinus notus est. Cuius farina cum melle delinctu, aut potu, uentris animalia expellit. Ipsi quoque macerati, & cum sua amaritudine esitati, eadem efficiunt. Decoctum eorum idem munus præstat, cum ruta, & pipere potum: quare lienosis prodest. eodem ulcera tetra, quæ theriomata uocant, gangrænas, incipientem scabiem, eruptiones pustularum, vlcera in capite manantia, uiligines, maculasque fouere utilissimum: menses, & partus extrahit, cum myrrha, & melle subditum in vellere. Eorum farina cutem, liquoresque corrigit: inflammationes cum polenta, & aqua mitigat: tubercula, & coxendicum cruciatus, ex aceto lenit: strumas in aceto coctæ, illitaque dissipat: carbunculos rumpit. Decocti celesti aqua, donec in cremorem lentescant, faciem abstergunt: medentur pecorum scabiei, cum radice nigri chamaeleontis, ita ut tepente decocto abluantur. Cit urinam radix cum aqua coctæ. Lupini triti, ubi maceratu dulcescere ceperint, cum aceto poti, fastidium detrahunt, & cibi auiditatem faciunt. Gignuntur & syluestres Lupini, satiuus similes, sed omnino minores: qui eadem que satiuus possunt.

Z SERVTVR

Lupinorum
consideratio.Lupinorum
facult. ex Gal.

Nomina.

SERVNTVR in Hetruria Lupini non modò ad alimentorum usum, sed ad agros impinguandos. Ceterum præter satiuos Lupinos, syluestrium in Hetruria innumera exoriantur plantæ, quæ maio mense in campestribus uisuntur, floribus roseo colore rufescentibus. Satiui dulcorantur in Italia, ibiq; frequenter eduntur cum sale. Lupinus (ut scriptum reliquit Galenus lib. 1. de alimentorum facultatibus) multi usus legumen censetur. Elixus enim, ac deinde in aqua dulci, donec omnem sibi ingentem exuat insuauitatem, commadesaclus, ita editur cum garo, ac oxo-garo, uel sine his etiam, sale modico conditus: non uelut hordecum, & alia multifariam instructa. Lupini dura, ac terrestris substantia est. Quocirca necessariò concoctioni repugnat, & crassum gignit succum: ex quo non probè in uenis confecto, crudus propriè appellatus succus aceruatur. Et libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Lupinus editur coctus, multis ante diebus in maceratione in aqua amaritudinem deponens: fitq; tunc nutrimentum succi crassi. Ceterum ut medicamentum ita præparatus ex genere est emplasticorum. At qui naturam amaritudinem habet, is etiam extergendi, digerendiq; uim obtinet. Interficat lumbricos tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex posca epotus. Quin & decoctum eius lumbricos eicere potest. Tum etiam foris identidem perfusum, uirilgines, achoras, pustulas, exanthemata Græci uocant, psoras, gangrenas, ulcera maligna, quæ cacœthe uocant, iuuat, partim extergendo, partim citra mordacitatem digerendo, siccandoq;. Expurgat iecur, & lienem cum ruta, & pipere sua uitatis gratia assumptum. Elicit menses, ac factum cum myrrha, & melle impositum. Porro Lupinorum farina sine mordicatione digerit: nec enim liuida tantum, sed & choeradas, & dura phymata curat: sed tunc in aceto, aut oxo-melite, aut posca coquatur oportet, idq; pro laborantium temperamento, & affectus diuersitate, quod ex usu est eligendo. Sed non est præsentis instituti talia distinguere. Digerit item quæ liuida sunt. Et quæcumq; modo diximus præstare posse decoctum, eadem omnia efficit & farina. Sunt uerò etiam qui eam ischiadicis cataplasmatibus modo illunt. Lupinus agrestis amarior est, et ad omnia ualentior domestico, eiusdem genere cum ipso facultatis. Lupinus satiuus sic Latinis, Græcis βέρμος ήμερος appellatur: Mauritanis, Tarinus, Arinus, seu Tormus: Italis, Lupino domestico: Germanis, Vuickbonen, Feigbonen, Vuolffasckbonen: Hispanis, Entramuces, & Entramocos: Gallis, Lupinis. Lupinus uerò agrestis Latinis, βέρμος άγριος Græcis, & Italis Lupino saluatico dicitur.

Γογγύλα.

RAPVM.

CAP. CIIII.

Rapi confi-
deratio.

DECOCTA Rapi radix halit, inflationem parit, humentem ac fluxam carnem creat, uenerem stimulat. Decocto podagræ, pernionesq; fouentur: contritoque rapo, atque imposito iuuantur. Si excauata radici rosaceum ceratum adigatur, & feruenti cinere eliquescat, exulceratis pernionibus proficiet. Cymæ eius decoctæ manduntur, & urinam ciunt. Semen antidotis, & theriacis, præfertim quæ sensum doloris auferunt, anodyna uocant, idoneum est: potum contra uenena salutare est: uenerè concitat. Rapum muria conditum, minus alimenti sufficit: sed multò magis appetentiam recreat. Syluestre rapum in aruis nascitur. † Frutex est in cubiti altitudinem asurgens, ramosus, læuis in cacumine. Folia fert læuia, digitali latitudine, aut maiora: & fructum in siliquis calyculatis: cumq; eorum inuolucra aperiuntur, alia intus siliqua spectatur, quæ quandam capitis speciem præbet. in qua semina paruula concipiuntur, foris nigra, intus alba. Additur in medicamenta, quibus ad detergendam cutem in facie, totoq; corpore, utimur: præfertim quæ ex lupini, aut erui, tritici, aut lolij farina, fieri solent.

RAPVM in Italia uulgò notissimum est, præsertim apud Insuæres, ubi statim post messem æstate, iunio, ac iulio mensibus, in aruis secundo feritur: deinde mense octobri, cum radix ad summum extuberauerit, è terra eruitur. Satiuum in triplici recensetur genere, sessile, longum, & rotundum: tametsi literis mandauerit Plinius libro XVIII. cap. XIII. longum erraticum esse.

Non omittendum nature miraculum, ex tam paruo semine tribus penè mensibus gignitur tam magna radix, ut ea aliquibus in locis plus quam centenas libras pendat. At librarum triginta pondere nos sæpius innumera rapa uidimus in Ananienfi agro, longa, & colore purpurea. Rapum, & radix (ut Theophrastus est auctor lib. VII. cap. IIII. de plantarum historia) gaudent frigoribus: & sic ea dulcescere putant, simulq; incrementum in radicem, non in folia uerti. Austrinis, atq; serenis temporibus celeriter caulescunt. Nursinis Plinio palma, quod eo fortasse solo magnitudine, & dulcedine cæteris præsent. Alpinis, quibus rara seges, rapa utilia admodum, ac necessaria habentur, tam in minimum alimentum, quam iumentorum pabulum. Quæ æstate feruntur, uindantur ab erucarum iniuria, quæ ple- runque

runque tenella folia in uniuersum erodunt, commista sationis tempore semini fuligine: aut maioris sedi succo per noctem macerato semine. Siquidem Colionella rem hanc sibi experientia comprobata asserit. Syluestribus rapis scetet ubiq; Hetruria, nullis reclamantibus notis. Quare in hoc cogor Fuchsij sententia refragari, qui manifesto errore, in suis de stirpium historia doctissimis commentarijs, putat Rapum syluestre esse Rapunculum uulgo dictu: quippe quod illi minime respondeat. Rapi uires recensuit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, ita inquit. Rapi semen uenerem excitat, utpote spiritum stultum procreans. Sic & radix concoctu difficilis est, inflatq; & semen generat. Et libro secundo de alimentorum facultatibus, inquit. Rapum siue γογγυλιδα, siue βοβιαδα appellare uelis, quod eius extra terram est, oleraceum censetur. Radix, qua terra continetur, ante elixationem & dura est, & cibo aliena: in aqua autem decocta, mirum si aliqua ex congeneribus plantis minus nutriat. Hanc quoque ipsam multifariam homines parant: nam & in muria, & in aceto reponunt, quo in totum annum usui esse possit. Succus ex ea in corpus digestus, temperato crassior est: ideoq; si quis ultra modum esitauerit, & maxime si perfecte conficere eam nequeat, crudum succum in uenis congeret. Ad alui deiectionem nec conferre quicquam, nec officere dixeris, potissimum quando bene fuerit percocta, ut quae longam elixationem requirat, optimaq; sit bis decoctionem perpeffa, ad eum modum uidelicet, quem antea in hac preparandi ratione docuimus. Sin crudior ingeratur, concoctu est difficilior, ac flatulenta, stomachoq; noxia: nonnunquam autem & uentrem mordicat. Γογγυλιδα id Graecè uocatur, quod Latine Rapum: Arabicè, Seliem, Selgem, Selgiem, siue Alsegiem: Italicè, Rapo: Germanicè, Rueben: Hispanicè, Nabo: Gallicè, Raue, seu Naueau blanc de iardin.

Fuch. lapsus:

Rapi uires ex Galeno.

Nomina.

† Quod in Graeco hic legitur βίμνος, Ruellius uertit fruticosum. Quae uox est potius ab eo ex Plinio lib. xx. cap. 111. reposita, quod etiam alijs saepenumero facit, quam Graecè Latina reddita. Nos fruticem uertimus, licet hac, ut alijs plerisque uocibus, Dioscoridem improprie usum fuisse existimemus.

Βοβιας.

NAPVS.

CAP. CV.

COCTA Napi radix inflat, modicum alit. Semen eius potum uenenorum uires hebetat: antidotis admiscetur. Conditur sale radix.

NAPI in raporum genere recensentur. Plura Theophrasto, & Plinio produntur genera: quanquam hac tempestate duo tantum repererim, nempe album, & flauum. Flauum tamen albos crassitudine superent, magisq; colore placeant; sunt tamen inspidiores, & gustui ob id minus grati. In Aegypto frequentius feruntur, quod inibi ex eorum semine copiosum exprimant oleum. Βοβιας, nomen Graecum est: Napus, Latinum: Italicum, Napo: Germanicum, Steckrueben: Hispanicum, Nabicas: Gallicum, Nauet.

Naporu consideratio.

Nomina

Ραφανις.

RAPHANVS.

CAP. CVI.

RADIX, qua Graecis raphanus dicitur, excalfacit, flatus gignit, ori suavis est: sed stomacho aduersatur, ructus ciet, urinam pellit, aluo aptior: summo tamen cibo fumi debet, quod magis eius distributionem adiuuet: cum autem praesumitur, cibum suspendit: quare uomituris commodissime datur ante cibum: sensuum aciem excitat. Decocta contra ueterem tussim, & pituitae crassitiam in pectore, efficax est. Cortex ex aceto mulso, celerius uomitiones mouet: hydropticis commodissime illinitur: lienosis vtillis: fugillata cum melle rapit, & nomas amolitur: contra uiperarum ictus auxiliatur: alopecias ad pilum reducit: lentigines cum loliacea farina emendat: his

qui fungis strangulantur, tam cibo, quam potu salutaris est: menses cit. Semen, uomitiones facit, urinam mouet, lienem extenuat: cum aceto illitum gangraenas ualidissime emarginat: coctum cum aceto mulso, anginis perquam utiliter gargarizatur: contra cerastis morsus, potum ex uino, auxilio est. Syluestris raphani, quam Romani armoraciam uocant, folia fatiuo similia, sed magis lamplanam imitantur: radix gracilis, tenera subacris. Tam folium, quam radix in olera recipitur: sed haec excalfacit, urinam concitat, & stuosa est.

RAPHANVS Graecis dictus, Latinis Radix appellatur. In Hetruria, quod Latinum nomen imitentur, Radice uulgo uocant: quemadmodum & Romani suam antiquam Raphani syluestris appellationem retinent, qui ipsum primae literae metathesi Ramoraciam appellant. Ceterum cum syluestris, fatiua longè durior,

Raphani consideratio.

z z rior,

30

40

50

RAPHANVS.

RAPHANVS VVLGARIS.

Fuchſij error.

rrior, acriorq; deprehendatur, Dioſcoridis codex hic, ut in alijs plerisq; locis, mendii ſuſpitione non uacat, utpote qui Armoraciae radicem reddat teneram mollemue, & ſubacrem. Leonardus Fuchſius, medicus ætatis noſtræ clariffimus, Armoraciam eam eſſe ſtirpem putat, quam Raphanium ruſticum nonnulli uocauere, folijs oxylapatho maioribus, radicibus acerrimis, quibus utitur uniuerſa Germania, & Pannonia ad carniuum intinctus. Qua in re eū, alioſ qui peritum, facile hallucinatum crediderim, acerrimo fortaffe illius plantæ ſapore fretum. Quod ſi is uel Romam unquam proſectus eſſet, uel cæteras notas accuratius perpendiſſet, nunquam (ut arbitror) in eum errorem incidiſſet.

Raphani uires ex Gal.

Raphani Theophrasto lib. VII. cap. IIII. de hiſtoria plantarum, plura ſunt genera: nempe corinthium, cleoneum, liothalaſium, boxotium. Adoleſcit ampliſſimè Corinthium, quod uel radice conſlet detecta. Hoc enim ſurſum uerſus protruditur, non ut cætera in terram ampliari ſolitum eſt. Liothalaſium, quod Thracium uocant, ualidiſſimū aduerſus frigora traditur. Boxotium dulciſſimum eſt, & figura rotundum, nec ut Cleoneum prælongum. Quibus ſolia leuia, dulciora, ſuauior aq; ſunt: quibus autem ſabra, acriora. Genus præterea redditur, quod folijs erucæ ſimile conſtat. Raphanus (ut lib. VIII. ſimplicium medicamentorum ſcribit Galenus) excaſcit quidem exceſſu tertio, deſiccatur uerò ſecundo: agreſtis autem in utroque efficaſtor eſt. Quin & ſemen ipſum planta efficaſcius eſt. Facultas ei ineſt digerendi. Itaq; ad ſugillata, & alia id genus liuida ob talem facultatem accommodata exiſtunt. Meminit item Galenus Raphani libro II. de alimentorum facultatibus, ſic inquit. Radicula ſolam, erudamq; urbani homines ut plurimum prima menſa ex garo ſumunt, alii ducendæ gratia: pauci autem acetum admiſcent. Ruſtici uerò frequenter cum pane eſtant, non ſecus ac alia, quæ nobis natura non ars parauit obſonia: in quibus eſt origanum uiride, naſturtium, thymum, ſatureia, pulegium, ſerpyllum, mentha, calanintha, pyrethrum, eruca. Quippe hæc omnia uiridia, eduliorum ſunt obſonia, unâ cum illis ſumpta, ſuntq; herbacei generis plantæ. Radicula caulis quoq; & ſolia nonnunquam eduntur, ſed neceſſitate magis, quàm ſponte. Radix in eorum numero eſt, quibus obſonij potius, quàm nutrimenti nomine aſidue uſeſcimus. Vim extenuatoriam gerit, cum qua conſpicue unâ caſcit: acris enim in ea qualitas exuperat. Verno tempore caulem in altum aſſurgentem producere ſolet, ceu alia, quæ nata ſunt excauleſcere. Hic elixus eſt ut ex oleo, garo, & aceto, ut rapæ caulis, ſinapiq; & lactucæ: nutritq; magis caulis iſte, quàm cruda radícula, ut qui acrimoniam in aqua deponat: quanquam minimam ſanc & ipſe alendi poteſtatem habet. Quidam non ſolum caulem; ſed unâ ipſas radículas elixantes comedunt, raparum modo. Cæterum cum medicos, tum idiotas illos mirari ſubit, qui à cœna crudas eas edunt, concoctionis iuuandæ gratia. Ipſi quidem id ſe experientia abunde compertum habere dicunt; nullus tamen eos citra damnum potuit imitari. Radix, quæ Græcis ῥαῖς, Latinis item Raphanus & radix appellatur: Arabibus, Fugel, ſiue Fegiel: Italis, Raphano, & Radice: Germanis, Rettich: Hiſpanis, Rauano, & Rauanillo: Gallis, Refort.

Nomina.

S I S E R

SISER.

SISER ALTERVM.

20

20

30

Σισυριχ. SISER.

CAP. CVII.

SISER vulgò cognitum. Cuius radix decocta ori grata est, & stomacho utilis: urinam ciet, & appetentiam inuitat.

NON desunt, qui crediderint, album quoddam Carotarum uocatarum genus, quæ naporum modo carniùm iu-
 ri incoquantur, legitimum esse Siser. Cæterum eos hallucinari putauerim, Plinij testimonio ductus, qui lib. XIX.
 cap. V. hæc habet. Inest Siseribus longitudine neruus, qui decoctis extrahitur, amaritudinis tamen magna parte reli-
 40 qua. Id quod in hisce Carotarum radicibus haudquaquam reperire licet: quippe quæ nec neruum concludant, nec
 gustui amaritudinem relinquunt; sed dulcedinem potius quandam præ se ferant. Quod præterea Siser sapore sit sub-
 amaro, facile ex Galeni sententia comprobari potest lib. VIII. simplicium medicamentorum, ubi sic scribit. Sifari
 radix cocta stomacho grata est, & urinam mouet, secundo ordine excalfaciens, adiectâ habens amaritudinem quan-
 dam, cum leuicula adstrictione. hæc Galenus. Ex quibus facile colligi potest, Sifera ab hisce carotis plurimum rece-
 dere. Sciendum igitur est, quod Siser in Italia non seritur; tametsi in Germania, Rheni præsertim fluminis accola,
 suis in hortis sifera frequentissima habeant, quæ & serunt, & colunt. Ideoq; Maguntie uenalia abunde reperiuntur,
 à Tineao agro illuc allata. Siser folio est olusatris, caule, & umbella pastinacæ simili, radicibus dodrantalibus, neruo-
 sam intus matricem continentibus, subamaris, & colore subcroceo, & quæ gustatu gratiam cum palato non modicam
 50 aduehi sifera curauit ex Gelduba castello Rheno imposto, ubi generositas præcipua. Quod Græci σισυριχ, La-
 tini quoq; Siser uocant: Mauritanii, Culcas, Fisarum, siue Seisaron: Itali, Sifaro: Germani, Gierlin, & Girgelin:
 Hispani, Chiriuias: Galli, Cheruy, & Gyroles.

Siferis con-
 deratio.

Sifari uires ex
 Galeno.

Siferis forma.

Nomina.

Λάπαθον. LAPATHVM, SIVE RVMEX.

CAP. CVIII.

EX GENERIBVS rumicis, oxylapathum uocant, quod in acutum tendit, dura habens extre-
 ma, in palustribus nascens. Alius est satiuus, † illi dissimilis. Tertium genus syluestre, paruum, plan-
 tagini proximum, humile, & molle. Quartum est, quod alij oxalida, alij anaxirida, aut lapathon
 uocant. Folia eius syluestri, ac exiguo rumici similia: caule non magno: semine subacuto, ruben-
 te, acri, in caule, & agnatis appendicibus, emicante. Omnium decocto olere aluus emollitur. Crudi
 illitu, melicerides, rosaceo, aut croco adiecto, discutiuntur. Syluestris, & oxylapathi, & eius, quæ oxa-
 2 3 lida

OXYLAPATHVM.

OXALIS.

10

20

30

OXALIS ALTERA.

HIPPOLAPATHVM.

40

50

lida nominant, semen ex aqua, aut uino vtiliter bibitur, contra dysenterias, & celiacorum affectus, stomachi fastidia, scorpionum ictus. Quod si quis in potu praesumat, nihil molesti ex ictu patietur. Radices ex aceto coctae, aut illitae crudae, lepras, impetigines, & scabrosos vngues perfanant: sed antea locus aceto, & nitro in sole perfricandus est. Pruritus corporis, decoctum earum sedat, si foueatur, aut in folijs balnearum confricetur. Coctae in uino, & instillatae, aurium, dentiumque dolorem mulcent: strumas, parotidasque discutiunt: lienem cum aceto extenuant. Aliqui amoliendis strumis radicum gestamine utuntur, eas collo appendentes. Tritae, & admotae foeminarum profluvia sistunt: cum vino autem potae regio morbo medentur, calculos uesicae comminuunt, menses cient, scorpionum ictibus auxiliantur. Hippolapathon olus est magnum, in paludibus nascens. Eisdem habet vires, quas supradicta rumicis genera.

TAMETSI Rumex, qui & Lapathum, nomine à Graecis mutuato, appellatur, hodie in hortis non seratur; in ijs tamen sponte frequentissimus nascitur, nullis deficientibus notis, quibus satius delineatur. Lapathum, quod in paludibus nascitur, Dioscoridi Oxylapathum uocatur, non quidem quod gustu acutum, seu acidum sentiat, ut oxalis, quam uulgus officinarum Acetosam appellat, sed quod folijs proueniat in acutum desinentibus. Siquidem ὄξυ Graecorum appellatione, modo significat acutum saporis respectu, modo mucronatum respectu formae. Ad quod non aduertentes Auicenna, pariterque Serapio Lapathum omne nullo discrimine Acetosam nominant, perperam id ad saporem referentes, quod ad foliorum figuram retulit Dioscorides in primo lapathi genere. Plinius lib. xx. cap. xxi. Oxylapathon non nisi in palustribus nascens, satiuo similius esse scribit, cum tamen alterum alteri dissimile faciat Dioscorides. Illud uero, quod ab acido succo ὄξυλις Graecis dicitur (etsi id silentio inuoluat Dioscorides) duorum est generum, maius nimirum, & minus. Illi folia sunt hortensi similia: huic uero sagittarum figura, mollia, leuia, quibusdam ueluti capillamentis subrubentibus inspersa, succosa, folijsque maioris acidiora. Semen utriusque idem, praeterquam quod maiori maius, minori uero minus. Hippolapathum porro non solum in palustribus prouenire uidemus; sed etiam in montibus, ijs praesertim in locis, ubi pecudes diutius stabulari solent, & ubi eorum fimo pinguescit solum, illi plantae omnino respondens, quae sub Rhabarbari nomenclatura, passim hodie in hortis, ac uiridarijs plantatur.

Lapathi meminit Galenus lib. vii. simpl. medic. sic inquit. Lapathum moderate digerentem sortitum facultatem est, at oxylapathum mistam: nam simul cum eo quod digerit, nonnihil quoque repercutit. Semen eorum manifestam quandam etiam adstrictionem obtinet, adeo ut & dysenterias, & diarrhoeas, siue profluvia sanet, & maxime oxylapathi. Porro hippolapathum, quod in totum in paludibus prouenit, easdem dietis facultates obtinet, sed imbecilliores. Et libro secundo de alimentorum facultatibus: Rumicem, ait, uti ante diximus, syluestrem betam possit quis appellare, cum non gustu solum; uerum etiam facultate hortensi betae persimilis sit. Quoniam autem beta iucundior est rumice, idcirco ea magis homines uescuntur. Quare nec nos quoque prolixius hic de rumice scribere oportet, cum in beta omnia ad rem facientia exposuerimus. Planta, quae Graecis λεῖπιδιον, Latinis etiam Lapathum & Rumex appellatur: Arabibus, Humadh, Hunadh, seu Hamad: Italis, Rombice, & Lapatio: Germanis, Ampffer: Hispanis, Labaca: Gallis, Lampe. Quae uero Graece ὄξυλις, oxalis item Latine dicitur: Germanice, Sauer ampffer: Hispanice, Azederilba: Gallice, Orseille, Vinette, & Salette.

† Nihil fortasse Plinius à Dioscoride dissentiet, si in hoc loco sequamur lectionem Oribasi lib. xi. simplicium: qui habet ὄξυλις τὰ πᾶν ὁμοίον τῷ ῥόβῳ, id est, non prorsus simile primo. Nam ex hac patere arbitror, non tantum priora lapathi genera inter se differre, quantum uulgata lectio innuere uidetur.

Λαμψάνα. LAMPSANA. CAP. CIX.

LAMPSANA syluestre olus est. Plus alit, quam rumex, & stomacho utilius. Cuius folia, caulesque coquuntur in cibo.

QUANVIS hic inter olera, quae in alimentorum usum uenerunt, Lampsana recensetur à Dioscoride; nullis tamen notis ab ipso describitur, quod fortasse suis in regionibus notissima haberetur. Id quod nobis Italis non euenit. Quamobrem dixerim unam cum Plinio lib. xx. cap. i. inter syluestres brassicas lampsanam esse, pedalis altitudinis, hirsutis folijs, napi simillimis, nisi candidior esset flore. Nascitur haec frequentissima in Hetruria, Apulia, ac plerisque Italiae locis, ijs praesertim campis, qui aratrum eo anno minime sensere: tamen si nobis hac tempestate non fuerit, nisi forsitan uirgine

Rumicis confederatio. Oxylapathum.

Oxalidis confederatio.

Hippolapathum.

Lapathi uires ex Galeno.

Nomina.

Lampsanæ confederatio.

Lampfana uires ex Gal.

Nomina.

Bliti consideratio.

Bliti uires ex Galeno.

Nomina.

BLITVM.

MALVA.

gente annonae penuria, in alimentorum usum recepta. Meminit huius Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, his paucis uerbis. Lampfana est succos prauos procreat. Ceterum illita abstergendi nonnullam, digerendiq; facultatem possidet.

Olus hoc ut Graecis λαμψάνα, ita Latinis, & Italis Lampfana nominatur.

βλίτων. BLITVM. CAP. CX.

BLITVM estur oleris modo. aluo utile est: nullius in medicina usus.

BLITVM duorum est generum, rubrum nimirum, & album. Vtrunq; notum, in hortis, & campis nascens. Rubro caulibus, & folia adeo rubescunt, ut coccineo colore infecta uideantur, etsi temporis tractu tandem purpurefiant. Folia amarantum referunt, sicut etiam caulis. Quin & radix sanguineo succo madet. Album prouenit iisdem folijs, latioribus tamen, & colore subalbidis. Flores & semen racematim coherentes, tenuibus insident ramusculis, ex alarum cauis prodeuntibus, panicularum effigie, syluestris panicis modo. Hoc olus Tridentina rura Biedone uulgo appellant, recipiuntq; nonnullis in cibum. Id namque aqua prius decoquunt, demum affuso oleo, uel butyro in sartagine frigunt, additis allio, & omphacio, uel aceto. Veruntamen cibus is nonnunquam (ut ego ex uisu testari possum) uomitiones mouet, uentriculi & intestinorum tormina facit, & alui fluxiones ciet, excitata bile. Eaq; propter Plinius lib. XX. cap. XXII. ita de eo scriptum reliquit. Blitum iners uidetur, ac sine sapore, aut acrimonia ulla. Vnde conuittum foeminae apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile est. Ventrem adeo turbat, ut choleram faciat aliquibus. Dicitur tamen aduersus scorpiones potum, e uino prodesse, & clauis pedum illini. Item lientibus, & temporum dolori ex oleo. Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat. haecenus Plinius. Bliti meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, his uerbis. Blitum olus est esculentum, humide, frigidaq; temperatura, in secundo maxime excessu a temperatis. Item secundo de alimentorum facultatibus: Qui porro, inquit, atriplicis, blitiq; gustabilem qualitatem intelligit, brassicaq; saporis commeminit, lactucam in brassica, ac horum olerum medio esse non diffitebitur: siquidem illa egrè 40
 gie dessecat, haec contra plane humida, aquosaq; sunt. Quapropter non ex solo oleo, garoq; sed addito aceto sepius, meliusq; assumuntur: aliàs namq; stomacho infesta sunt. Diximus autem istiusmodi olera nonnihil ad laeuigandam aluum momenti afferre, maxime si cum humiditate glutinosam lubricitatē sortita sint. haec Galenus. Quo fit, ut mirari liceat, si Plinij, & Galeni scripta perpendamus, quod dixerit Dioscorides, Blitum aluo utile esse, & nullius in medicina usus. Eius nomen Graecum est βλίτων: Latinum, Blitum: Arabicum, Bachala-iamenia, siue Bachale alicmanie: Italicum, Blito: Germanicum, Mayer: Hispanicum, Bredos: Gallicum, Poree rouge. 50

Μαλάχη. MALVA. CAP. CXI.

MALVA fatiua esui longè aptior syluestri. stomacho aduersatur: aluum iuuat, sed multò magis caules: interaneis, & vesicæ utilis. Cruda folia cum salis exiguo manducata, ægilopas ex melle sanant: uerùm cum cicatricem trahere cœperint, ea demum citra sâlem utendum est. Contra aculeatos apium, vesparumque ictus, illita efficax est: eadem cruda cum oleo trita peruncti non

MALVA ARBOREA.

non feriuntur: vlcera manantia in capite, surfuresq; cum vrina sanat. Sacris ignibus, & ambullis decocta folia, tri- taque, vtilissimè ex oleo imponuntur. Eius decoctum vulvas in fessione mollit: prodest erosionibus vesicæ, & intestinorum, uulvæ, sedisq; clystere infusum. Ius decoctæ cum radice sua contra omnia uenena auxiliatur, si continuò à bibentibus reuomatur. contra phalangio- rum morsus remedio est. lac euocat. Semen in uino potum, addito loti sylueltris femine, vesicæ cruciatus lenit.

10

20

30

MALVA uulgaris adeò notitiæ est, ut nulli ferè reperian- tur, qui eam non nouerint. Plura eius genera: sed ea, quæ ali- quibus locis in Italia arborefcit, nil aliud est, quàm satiuua cultu- rum mangonio in tantam magnitudinem assurgens, ut libro pri- mo de plantarum historia cap. v. prodidit Theophrastus, cum in- quit. Quædam etiam comperta sunt ob culturam diuersa effici, atq; à sua natura discedere, ut Malua in altum se attollens, atque in arborem transiens. Quippe ita fit neque tempore longo, sed mensibus senis, aut septenis, ita ut longitudine, crassitudineq; in- star haste possit grandescere: quapropter commodè ad usum ba- culi uenit. Tempore uerò longiore exacto, pro ratione magis quo que incrementa capefit. hæcenus Theophrastus. Plinio libro XIX. cap. II. præter eam, quæ in Arabia septimo mense ar- borefcit, & baculorum usum præbet extemplo, est & Malua ar- bor in Mauritania Lixi oppidi æstuario, ubi Hesperidum horti fuisse produntur. Ipsa altitudinis pedum uiginti, crassitudinis quæ circumplecti nemo possit. In simili genere habetur & canabis.

Maluæ confi- deratio.

Maluam, quæ in arborem degenerauerat, uidi ego primùm Gri- gnani ad Benaci ripas in quodam monachorum cœnobio, ubi eor- um otio, & cultu tantam sibi ascuerat amplitudinem. Est &

Maluæ uires ex Galeno.

ea inter maluarum genera recensenda, quæ in hortis ac uiridarijs folio exit magno, rotundo: caule tricubitali: flori- bus rosarum effigie rubentibus, candidis, uel subrubeis, nullo tamen odore fragrantibus. Nam si ut rosæ nares con- ciliarient, quemadmodum oculos hilari forma, ac coloris uiuacitate alliciunt, nulli dubium est, quin de præstantia, ac pulchritudine cum ipsis rosis certare potuissent. Maluæ meminit Galenus libro VII. simplicium medicamen- torum, sic inquit. Malua agrestis quidem digerentis paululum, & emollientis leuiter est facultatis. Hortensis ue- rò quantò plus habet aqueæ humiditatis, tantò facultate imbecillior est. Fructus eius tantò ualidior est, quantò & stecior. Porro huius generis est & ea, quæ anadendromalache nuncupatur, sed efficacissima comprehensarum in di- gerendo. Appellatur etiam althea. Et libro II. de alimentorum facultatibus: Est, inquit, ab hac hortensi alia quæ- dam syluestris malua, ceu à lactuca est Ἰπιδάκων, id est lactuca syluestris. Inter uerò has congeneres plantas id est discriminis, nempe quòd steciora sint syluestria, satiuua humidiora. Permistum quoq; est maluæ succo aliquid glutinosum, quo lactuca caret. A refrigerandi facultate manifestè abest, ut etiam ante sumptionem cernere licet, si ex am- bobus uicissim oleribus cataplasma ad calidum quempiam affectum, quale est erysipelas, componas: id quod factitare homines consueuerunt, molliuiscula folia perquam diligenter tundentes, donec ad læuorem exactissimum redacta sint. Tum nanque cognosces lactucam manifestò refrigerare: maluam uerò modicum, & quasi tepidum quendam calorem obtinere. Facile hoc olus deorsum labitur, non tantum quia humidum est; sed etiam quia glutinosum, præcipuè cum oleum, garumq; affatim unà bayritur. Ad concoctionem mediocriter se habet. Si horum trium olerum, succos inter se compares, tenuis & absteriorius betæ, maluæ crassior glutinosiorq; lactucæ in utriusque medio statuetur.

Maluæ uires ex Galeno.

Nomina.

Herba, quæ Μαλάχη Græcè, malua Latine uocatur: Arabicè, Chubeze, seu Chabazi: Italicè, Malua: Germa- nicè, Pappel: Hispanicè, Maluas: Gallicè, Maluæ.

Ἀτρίπλεξ. ATRIPLEX.

CAP. CXII.

ATRIPLEXEM aliqui chrysolachanon vocant. cognitum olus est. Duo eius genera, sylue- stre, & satiuum. Coctum estur, ut olus: aluum mollit. Panos discutit, siue crudum, siue coctum illi- natur. Semen cum aqua mulsa potum, regium morbum sanat.

ATRIPLEX SATIVA.

ATRIPLEX SYLVESTRIS.

Atriplicis cō-
sideratio.

Recentiorum
quorūcūq; opi-
nio reprob.

Atriplicis alia
genera.

Kali Mauri-
tanorum men-
tio.

ET SI in Hetruria hortis rara admodum sit Atriplex; frequentissima tamen apud Insu-
brēs feritur, quod ex ea praesertim rura sibi quoddam placenta genus conficiant hoc modo. Incidunt enim acutissimo cultello Atriplicis folia,
& caseo in scobem attrito, butyro, ac ouis commiscunt, & in sartaginibus foliosa pasta substrata, decoquant, come-
duntq; abunde, perunctis undiq; labijs. Hæc inter olera ocysimè assurgit: nam & feritur, & manditur decimo quin-
to à satū die. Folia promit caule tenui lata, in mucronem tamen desinentia, sagittarum instar, pinguis, succosa, co-
lore ex uiridi in luteum languescente. Caulis, qui illi rubet, multis undiq; adnatis, ad quatuor cubitorum mensuram
adolefcit: semine pressis, tenuibusq; folliculis concluso. Præstat Atriplex in cibis uere tantum: siquidem ut ocysimè
crescit, ita & uelocissimè senescit, & deperditur. Credidere recentiorum quidam Atriplicem, & Spinaciam uul-
gò dictam, eiusdem esse generis. Verum ij, meo quidem iudicio, falluntur apertissimè. quippe præter id, quod spina-
cia nouum in Italia olus est, & foliorum, & caulis, & seminis forma, atq; colore ab atriplice maximè differt, sicuti
& sapore. Nanq; suspicatur Manardus Ferrariensis, nescio tamen qua ratione ductus, Atriplicem, & Spinaciam
chrysolachani speciem esse. Sed eius sententiam minime probandam censeo: chrysolachanon enim Latinis aureum o-
lus significat: quod tametsi Atriplici competere possit; non tamen ob id Spinacia conuenire uidetur, quæ folijs, cau-
le, flore, ac semine perpetuò uirescit. Caterum duo alia Atriplicis genera habentur, unum sylvestre, alterum ma-
ritimum. Illud in campestribus, atque etiam alibi sponte prouenit. hortensi omnibus propè notis respondet, præter
quàm folijs, quæ albidiora spectantur. herba uulgò cognita est. Atriplex uerò in maritimis nascens, cuius nulla
(quod equidem sciam) facta est mentio à Dioscoride & Galeno, ijs facile sese offeret, qui non grauantur, ut hanc
& alias maritimas herbas cognoscant, maris litora peragere. Eam nos copiosam inuenimus Tergesti ad salinas in
maris litore, nimirum diuersam ab balimo olere maritimo, ut eius imago, quam hic damus, aperte declarat. Inibi
quoque plantam illam nobis contigit uidere, quæ KALI. Mauritanijs appellatur, cuius cinere utuntur fabri uitria-
rij ad uitrium conficiendum: ex decocto autem eiusdem herbe paratur sal illud, quod Alkali iisdem dicitur. Hæc cum
primum terra emergit, folium est tereti forma, minori sedo non absimile: atque deinde crescens, caule erecta genicu-
lato, non multo post tempore in digitalem ferme longitudinem attollitur. Cum uerò amplius adoleuerit, è geniculis
folia emittit pinguis ac crassa, in medio caua, & ex lata origine mucronata. Vbi deniq; planta adulta senescit, folia
in caulium cacumibus longè minora exilioraq; conspiciuntur, colore rufò: ex quorum ortu pilule prodeunt rotun-
dæ ac parue: quibus exile semen includitur. Caules habet pingues & rufos. Sapor uniuersæ plantæ salsus, ueluti
erithmo. Hanc quidam alteram Dioscoridis Anthyllidem esse censent. Sed errant, meo quidem iudicio, ut latius di-
ctum est in sequenti libro, tum etiam in ea Apologia, quam in Amatium illum Lusitanum scripsimus. Atriplex, ut
memorie

10

20

30

40

50

SPINACIA.

ATRIPLEX MARINA.

10

20

30

K A L I.

40

50

memorie prodidit Galenus libro vi. simplicium medicamen-
 torum, humida, & frigida temperie est, humida quidem se-
 cundi ordinis à medijs, frigida uerò primi, quam utique tepi-
 dam esse caliditatem posuimus, cuiusmodi rosis inest: non ta-
 men adstrictionis est particeps, sed aquea est, & minimum ter-
 rena, similiter malua. Quin & uentrem celeriter permeat,
 ut illa, ob lubricitatem. Porro paululum omnino eius est, quod
 digerendi obtinet potentiam. Hortenses autem atriplex, &
 malua, quam agrestes tum humidiores sunt, tum frigidiores.
 Proinde phlegmonis, & phygethliis incipientibus, gliscentia-
 busq; & mollibus etiannum, ac uelut feruentibus hortenses:
 uigentibus autem, & declinantibus, ac indurescentibus com-
 modiores sunt agrestes. Semen eius abstergendi uim habet:
 itaque ad morbum regium ex pituita (rectius forte hepatis le-
 gendum) infarctu prognatam utile est. hæc Galenus. Scribit
 Serapio Rasim uidisse hominem quendam, qui ex Atriplicis se-
 mine duarum drachmarum pondere sumpto, crebris tum uo-
 mitionibus, tum alui deiectionibus uexatus fuit, adeo ut ad ex-
 tremam uirium imbecillitatem deueniret. Quod mihi quidem
 mirum non est: quandoquidem noui ego pharmacopolam quen-
 dam, qui ad rusticos purgandos Atriplicis tantum semen exhi-
 bebatur: quod ijs non sine molestia magna aluum abunde ciebat,
 atque etiam simul crebros prouocabat uomitus. Quæ tamen fa-
 cultas paucis, ut puto, hætenus immotuit. Atriplex sic La-
 tinis, Græcis ἀτρίπλαξις, & χυρολοχάρον uocatur: A-
 rabibus, Cataf, seu Caraf: Italis, Atriplice: Germanis, Mol-
 ten & Milten: Hispanis, Armoles: Gallis, Follete, & Fea-
 mes.

Atriplicis ui-
res ex Gal.

Nomina.

Κράμβη.

BRASSICA CRISPA.

BRASSICA CAPITATA.

Κράμβη. BRASSICA.

CAP. CXIII.

BRASSICA fatiua aluo idonea est, si modò leuiter feruefacta edatur. nam percocta aluum fistit, sed multò magis bis cocta, aut quæ in lixiuio coquitur: stomachum autem malè habet. acrior est æstiuæ. In Aegypto propter amaritudinem non estur. Cæcutientibus, & tremulis esse prodest. Summo cibo sumpta crapulam discutit, & vini noxam restinguit. Melior stomacho cyma, sed acrior, & ad ciendum vrinam validior. ea condita stomacho inimica est: aluum conturbat. Crudus succus cum nitro, & iri deuoratus, aluum emollit: cum vino quoque epotus, viperarum moribus auxiliatur: cum fœni græci farina, & aceto, podagris, & articulorum vitijs illinitur: prodest & fordibus vlcerebus, & vetustis illitus: caput purgat naribus infusus: menses extrahit, cum loliacea farina inditus. Folia per sese illita, aut cum polenta trita, conferunt inflammationibus, tumoribusque: epinyctidas, ignem sacrum, leprasque sanant. carbunculos ex sale rumpunt: fluentes capillos retinent. Cocta addito melle aduersus depascentia vlcera, gangrænasque valent. Lienosisque ex aceto eruda profunt. Mansa, deuorato succo, retusam vocem instaurant. Decoctum eius potu, aluum, & menses ciet. Flos post conceptionem in pello subditus, partum abortu vitiat. Semen eius, præsertim quæ in Aegypto nascitur, potum tineas repellit. In antidota theriaca additur: faciei cutem, lentiginesque expurgat. Virentes cauliculi cum radice cremati, & adipe porci vetusto excepti, diuturnos laterum dolores mitigant.

Κράμβη ἀγρία. BRASSICA SYLVESTRIS.

CAP. CXIIII.

SYLVESTRIS Brassica, maritimis præruptisque locis, magna ex parte gignitur: fatiua similis, sed candidior, hirsutiorque, amara. Cuius cyma in lixiuio cocta, ori non insuauis. Folia illitu vulnera conglutinant, & inflammationes, tumoresque discutiant.

Κράμβη θαλασσία. BRASSICA MARINA.

CAP. CXV.

MARINA Brassica à fatiua prorsus abhorret, quòd folia ferat rotundæ aristolochiæ, longa, tenuia: singula à ramulis rubentibus exeunt, singulari, vt hedera, pediculo. Albo succo prædita est, sed pauco, falso gustu, & aliquantum amaro, pingui concretu. Herba in totum stomacho inimica, acris: vehementissimè aluum ciet in cibo cocta. Coquitur propter acrimoniam cum pingui carne.

SATIVA

BRASSICA MARINA.

SATIVA Brassica, Theophrasto, & Plinio auctoribus, in
multiplici recensetur genere. Id quod & horti in Italia attestan-
tur: nam in ijs multiplex, & uaria crescit Brassica. Cato brassi-
cæ tria fecit fastigia. Vnam grandibus, latisq; folijs, caule magno,
tonfilli cymarum luxuria. Alteram crispo folio, quam ab apij simi-
litudine apianam uocant. Tertiam proprie uocatam crambem,
minutis caulibus, tenerioribus folijs, leuem, teneram, tenui suc-
co, acerrimam quidem omnium, & magis medicamentosam. Ve-
rum Plinius libro XIX. cap. VIII. Brassicæ (ut diximus) com-
plices enumerauit species. Inter quas eam Sabellicam appellari
tradidit, quæ crispis admodum folijs, lactucæ modo in se conclu-
ditur, intus albicans, tenera, subdulcis, & quæ hac ætate omnium
præstantissima habetur. Ait enim, Sabellicæ usque in admiratio-
nem crispæ sunt folia, quorum crassitudo caulem extenuat, sed dul-
cissima perhibetur ex omnibus. Est & capitata conglomeratis
undique in orbem folijs, Plinio lacuturris appellata, qui loco ci-
tato sic inquit. Nuper subiere lacuturres ex conualle Aricina,
ubi quondam fuit lacus turrisq; quæ remanet, capite prægran-
des, folio innumeri. Alij in orbem porrecti, alij in latitudinem to-
rosi. Nec plus capitatis ullis post tritium, cui pedale aliquando
conspicitur: & cyma nullis serior. Quæ omnia nostratibus bras-
sicis capitatis, quæ uulgo Capucci dicuntur, pulchre respondēt.
Est insuper ex ijs, quæ nostris Italiæ hortis proueniunt, alia
quædam, cuius caulibus rapi in morem extuberat, manditurq; sub-
inde medulla, pingui iure incocta raporum modo. Huius non re-
perio meminisse Plinium, nec eo uetustiores alios, qui de horto-
rum sationibus scripsere: sicuti nec illius, quæ folijs admodum per-

Brassicæ fati-
uæ genera.

Brassicæ syl-
uestris cõlid.

Brassicæ uires
ex Galeno.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

10

20

30

40

50

ambium laciniatis, minutimq; intercisiss assurgit. Pernicialia porro Brassicis omnibus cum uitibus odia seruantur. Vitemq; uiuam oleris huius odore sugari Theophrastus, & Plinius affirmant: asitamq; ad olus diffugere Varro tradidit. Quo argumento usus Androcydes, Brassicam contra temulentiam pollere credidit. Sed cur crapulam sedet, id cause reddidit in problematibus Aristoteles, quod scilicet dulcem nimirum succum, abstergentemq; contineat.

Syluestris in maritimis nostris Senensibus Argentario promontorio, alijsq; tum Tyrrheni, tum Adriatici litoribus frequens nascitur. Hanc non longe à Terracina urbe, uia qua itur Neapolim, plurimã uidimus, folijs domesticæ simili-
libus, sed hyoscyami modo hirsutis, amaro ac insuauis gustu. Ex semine Brassicæ ueteris (ut Plinius est auctor lib. XIX. cap. X.) rapæ sumi, atq; inuicem. Brassica satiuæ, & esculenta, ut memoria prodidit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, desiccandi uim habet tum esca, tum foris imposita, non tamen etiam admodum acrem. Alioqui et ul-
cera glutinat, & maligna ulcera sanat: præterea phlegmonas iam induratas, ac ægre solubiles, & id genus quoque erysipelata. Eadem facultate epiphytoidas, & herpes sanat. Habet quiddam etiam in se absterforium, quo lepras cura-
rat. Porro semen eius potum lumbricos interficit, maxime brassicæ Aegyptiæ, quantum ea scilicet temperatura sicciore est. Sanè amaræ qualitatis particeps semè est, sicut uidelicet omnia alia medicamenta, quæ ad lumbricos idonea sunt.

Secundum eandem facultatem ephelidas, & lentes, & quæcunq; alia modicam absterfionem postulât, adiuuat. Caules brassicæ combusti, cineres efficiunt admodum desiccantes, ut uidelicet iam adurentem uim participant. Hac ratione ei ueterem adipem commiscentes, ad inueteratos laterum dolores, & si quid eius fuerit generis, adhibent. Nam ualenter digerens medicamentum efficitur. Brassica uerò agrestis quodammodo calidior, siccioreq; domestica est, eui alia pro-
pemodum omnia agrestia sui generis, domesticis secundum utranq; hanc facultatem ualentiora sunt. Quamobrem ne-
que intra corpus citra noxam sumitur, ut quæ longius ab humana recesserit temperatura. Eadè de causa & gustan-
tibus amarior est, quàm domestica: quanquã domestica quoq; subamarum quiddam, & acre contineat: sed utranq; ha-
bet agrestis ualidam. quare etiam extergit, & digerit quàm domestica ualentius. Marina autem brassica supra quàm
quod uentrè deiciat, ut pote subsalsa, & subamara gustu, fuerit sanè etiam ad externos corporis usus, et ad omnia ea,
ad quæ tales qualitates accommodantur, idonea. Et lib. II. de aliment. facultate: Brassica quoq; inquit, à multis
ut obsonium estur: medici autem, ut desiccante medicamento, ea utuntur. Diximus de hac quædam cùm de facultati-
bus medicamentorum ageremus, tum etiam in libro superiore: quæ nunc summam perstringemus. Ergo brassicæ
succus purgandi uim quandam obtinet: contra solidum eius corpus siccitatis ratione cohibere magis, quàm incitare
deiectionem potest. Proinde eum expellere alui excrementa propositum erit, abeno, in quo elixa unã cum aqua fuit,
propius admoto, ipsam eximere conestim, uasculoq; in quo paratur, oleum cum garo injicere oportebit: si salem pro
garo sumas, nihil refert. At humentem aluuium siccare uolentes, eum mediocriter bullisse uidebitur, priore aqua effu-
sa repente, aliam calentem injicimus: ac ita rursum in ea discoquimus, usq; dum tenera flaccidaq; euaserit. quod non
facimus, cum uentris subducendi gratia sumitur. hætenus Galenus. Ceterum licet Dioscorides prodiderit marinam
brassicam folia ferre rotundæ aristolochiæ, longa, ac tenuia; ea tamen non ab re ab omnibus esse censetur, quam uul-
gus officinarum Soldanellam appellat. Quippe quæ in maritimis nascatur, folijs lacteo succo madeat, ramulis constet
rubentibus, è quibus prodeunt ipsa folia, hederæ modo, quæ gustu salsa, & amara, & quadantenus acrisa sentiuntur.

Quamobrem

A Quamobrem

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Brassicæ mari-
næ cõlid.

Locus Diosc. suspectus.

Ruellij error.

Syluatici error.

Nomina.

Quamobrem Dioscoridis codicem hoc in loco, sicut et in alijs permultis, mendii suspitione non uacare putamus. Facile enim euenisse crediderim librariorum incuria, ut folia μακρὰ, id est, longa, pro μικρὰ, id est, parua, hoc loco successerint: & certè facilis fuit unius literæ lapsus. Siquidem Soldanella uocata omnibus notis marinam brassicam representat, exceptis folijs, quæ sunt aristolochiæ rotundæ minoræ. Ruellius uir doctissimus, etsi in hoc nobiscum cæterisq; consentiat, quod marina brassica hæc sit herba, quæ uulgò Soldana, & Soldanella dicitur, nulla etiam (ut inquit) reclamante nota; in eo tamen manifestè aberrasse deprehenditur, quòd Soldanæ folia aristolochiæ longæ, atq; etiam prælonga reddiderit. Errat præterea in hac plâta Matthæus Syluaticus pandectarum auctor, quòd crediderit Arabum Chachile Soldanellam esse. Cuius error aperte conuincitur ipsius Serapionis testimonio: quippe qui Cachile suum usnæ simile fecerit, folioq; non aristolochiam, sed nasturtium imitari tradiderit. Marinam brassicam in litoribus Venetis, Aquileiensibus, ac Tergestinis, ubi copiosa nascitur, nos sæpius uidimus, ac legimus. Κράμβη ita Græcis, Brassica Latinis appellatur: Mauritanis, Corumb, siue Karumb: Italis, Cauolo, & Verza: Germanis, Koel: Hispanis, Colbes, & Couues: Gallis, Choils.

BETA NIGRA.

BETA CANDIDA.

Τῆτλον. E E T A.

CAP. CXVI.

BETA duorum generum est. E' quibus nigra coquitur cum lenticula, ut uentrem fistat: quod magis radice eius præstatur. Candida aluo utilis est. Vtraque tamen propter nitrosum humorem, quem habet in se, noxij succi est. Vnde succus earum, cum melle naribus inditus, caput purgat: aurium doloribus auxiliatur. Decoctum radices, & foliorum, furfures, lendesque deterget: perniones fotu mitigat. Crudis folijs uutiligines, nitro antea perfrietas: alopeciarum inanitates, icapello prius exasperatas: atque depascentia ulcera, illini prodest. Eruptionibus papularum, igni sacro, ambustisque cocta medetur.

Betæ confideratio.

Betæ facultates ex Gal.

BETA tam candida, quam nigra in Italiæ hortis frequentissima nascitur. In Germania tamen habetur et rufa, non modò folijs; sed etiam radice, quæ illi raporū oblongorum magnitudine extuberat: colore ad eò rufescente, ut eius succus uiuum sanguinem referat. Hanc Germani hyeme cineribus calentibus obrutam coquunt, subinde corticibus exuunt, & in acetarijs asperso pipere concinnant ad esum, carotæ uulgò uocatae modo. Sed & illis dulcior est, et gustui gratior. Betæ facultates adnotauit Galenus lib. v. III. simplicium medicamentorum, sic inquit. Beta nitrosæ facultatis particeps est, quæ tum digerit, tum extergit, & per nares purgat. Cæterum cocta nitrositatem omnè exiit, fitq; facultatis phlegmonis aduersæ, leuiter digerentis. Porrò ad detergendum, digerendumq; ualidior est beta alba. Nam nigra adiunctum habet adstrictionis quippiam, & magis in radice, quam alijs partibus. Et libro 11. de alimentorum

tōrum facultatibus inquit. Beta abstersorius inesse succus conspicitur, adeo ut alium ad excretionem extimulet, & nonnunquam stomachum de mordeat, præsertim ijs, quibus natura sensu exactiore præditus est: ob idq; largius comansa, stomachum infestat. Huius, ceu aliorum olerum, exigua est alimonia. Iecoris obstructionibus, quam malua, aptius accommodatur: magis autem ubi cum sinapi estur, aut aceto. Lienosos item similiter manducata mirifice iuuat. Iure enim quis ipsam medicamentum potius, quam alimentum dixerit, ubi hoc modo manditur hætenus Galenus. Inueniri sylvestrem Beta tradidit Plinius libro x. cap. viii. eamq; uocari Limonium, quod describitur à Dioscoride libro quarto, à Galeno uero libro vii. simplicium medicamentorum. Cuius sententiæ refragatur Galenus libro ii. de alimentorum facultatibus, cum inquit. Equidem non satiuam solim malua; sed agresem quandam etiam esse perhibuimus, quemadmodum & lactucam. At agrestis Beta nulla est, nisi utiq; quis lapathum ita nominare uelit. Candida

Beta syluestris Plinio.

10 beta, Plinio loco nuper citato auctore, cocta, & cum allio crudo sumpta, alui tinea enecat. Succus à facibus expurgatus (ut ipse sæpius periculum feci) clysteribus infusus, ad indurata alui euocanda excrementa mirum in modum pollet, præsertimq; ubi lenientia clysmata nihil profecerint. Oulus Græcè Τέλον, Latine Beta uocatur: Arabice, Decka, & Celb: Italice, Bietola: Germanicè, Mangolt, & Piesen: Hispanicè, Aselgas: Gallicè, Porree.

Αἰδράχων.

PORTULACA.

CAP. CXVII.

PORTULACAE vis adstringit. Capitis doloribus, inflammationibus oculorum, cæterisque, cum polenta imponitur: ardoribus stomachi, sacro igni, vesicæ doloribus, auxilio est: commanducata dentium stupores sedat: stomachi, & intestinorum æstuationem, fluxionesque mulcet: renes, & uesicam adiuuat, etiam si erosionem sentiant: ueneris impetus exoluit. Succus epotus simili effectu prodest, in febribus ualens. Contra teretes uentris tinea, cruentam excretionem, dysenteriam, hæmorrhoidas, & profluvia sanguinis, percocta efficax est: item contra sepius morsus. Ocularibus medicamentis utilissimè commiscetur: interaneis fluxione laborantibus, atque uuluarum erosionibus, infunditur: contra dolores, quos æstus excitauit, caput ex rosaceo, & oleo fouetur: eruptiones popularum in capite, cum uino emendat: uulneribus, quæ ad syderationem spectant, ex polenta illinitur.

PORTULACA omnibus uulgarissima est. Duo eius habentur genera. Vnum satiuam, cui folia insunt latiora, & caulis crassior in altum se attollens. Alterum uero sylvestre humi repens, minoribus, tenuioribus, ac crebrioribus folijs. Portulacæ meminit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Portulaca frigida, & aquea temperamento est, pauca cuiusdam particeps austeritatis. Proinde fluxiones repellit, & maxime biliosas, & calidas, cum eo, quod eas mutet, et in qualitate alteret, magnopere refrigerans. Et fuerit sanè in refrigerandi quidem facultate tertij excessus à temperatis, ac medijs: in humectandi uero secundi. Hac ratione & æstuant, ut si quid aliud, adiuuat tum uentris osculo imposita, tum totis hypocondrijs, potissimum in febribus hecticis. Præterea densum stuporem sanat, nempe quæ ab acidorum succorum contactu, asperè exiccata fuerant, leniens, atque replens, utpote cum uiscosam habeat humiditatem. Similiter uero & succus eius. Itaq; non foris modò impositus; sed epotus quoq; refrigerat. Hoc sanè & toti herbe comese accidit. Quoniam autem subastringit, utiliter dysentericis editur, & muliebri profluuiò, & sanguinis reiectionibus. Sed ad hæc quidem multò est, quam herba, succus ipsius efficacior.

Portulacæ genera.

Portulacæ uires ex Gal.

Et lib. ii. de alimentorum facultatibus: Portulaca (inquit) quidam ut cibo utuntur: sed imbecillem præbet alimonia, eamq; humidam, frigidam, & glutinosam. Ut medicamentum autem, dentium stupori medetur ob lentorem suum morsus expertem. de ea diffusius in opere de facile parabilibus sumus locuti. Hæc ipsa, ut tradidit Plinius lib. & cap. xx. emplastri modo imponitur umbilico prociuo. Sanat & mammarium, & podagræ inflammationes, cum melle, aut cimolia creta. Prodest in uniuersum omnibus calidis affectibus. Huius herbe nomè Græcè est αἰδράχων:

Nomina.

50 Latine, Portulaca: Arabicum, Balsleancha, seu Bachele albanica: Italicum, Portulaca, Procaccia, & Portcellana: Germanicum, Burtzelkraut, & Portzellkraut: Hispanicum, Verdolagas, & Baldroegas: Gallicum, Pourpier, & Pourchaille.

Ἀσπάργος.

ASPARAGVS.

CAP. CXVIII.

CORRUDA, siue syluestris asparagus, vulgaris est notitiæ. Huius caliculi in cibo cocti, uentrem

A 2 emolliunt,

ASPARAGVS.

Asparagorū
vires ex Gal.Ex Plinio, &
Aucenna.

Nomina.

emolliunt, vrinam cient. Radicis decoctum contra vrinæ difficultatem, regium morbum, renum vitia, & coxendicum cruciatus, in potu proficit: cum vino autem, phalangiorum moribus auxiliatur. Si decocti succus super dente contineatur, eius dolori medetur. Semen potum ad eadem ualet. Canes, vt aiunt, si decoctum bibant, emoriuntur. Asparagum etiam nasci prodiderunt, arietis cornibus contusis, atque defossis. quod, quantum equidem sentio, planè à ueritate abhorret. † Altis autem asparagus, multis ramis fruticat, folijs sceniculi, longis, numerosis: radice rotunda, grandi, spongiam habente. Huius teneri cauliculi triti in uino albo, renum dolores sedant. Assus autem, coctusue, urinæ stillicidium, difficultatemque, ac dyfenterias mitigat. Radix cum uino, aut aceto cocta, luxatos artus mulcet. Decocta cum ficis, aut ciceribus, sumpta, regium morbum sanat: coxendicis cruciatus, stranguriamque leuat. Alligata radix, aut haustum eius decoctum, conceptum adimit, & sterilitatem adfert.

ASPARAGI tam satiuū, quàm sponte nascentes, in Italia notissimi sunt. Meminit horum Galenus libro VI. simplicium medicam. sic inquit. Asparagus petreus, aut myacanthinus abstergendi uim habet, idq; citra manifestam aut caliditatem, aut frigiditatem. Hinc renes, ac iecur infarctū liberat, & maximè herba ipsius radices, & semen. Quin & dentium dolores sanat siccitatis nomine, quam uel maximè dentes requirunt.

Et lib. II. de aliment. facultatibus: Insuper (inquit) asparagorum alius regius in hortis nascens, alius è læos id est, palustris appellatur, ceu alius ab iis, qui à bryonia oriuntur. Omnes autem

stomacho utiles sunt, urinam cient, & parum præbent nutrimenti. Si tamen ij probè concoquantur, olerum asparagis magis alunt, nimirum quantum illis sunt sicciore. hæc Galenus. Asparagi in cibo sumpti, ut scribit Plinius lib. XX. capite X. oculis claritatem afferunt: pectoris, & spine doloribus prosunt. Venere stimulant, & uentrem leniter molliunt. Asparago trito cum oleo perunctos, pungi ab apibus negant. hæc tamen Plinius. Cæterum, ut memorie prodidit Aucenna Fen ultima libri quarti, Asparagi in cibis suauis odore corpus totum commendant: uerum urinam foetidam trahunt. Græcis ἀσπαραγός, Latine asparagus nominatur: Mauritanis, Halion, siue Helium: Italis, Asparago: Germanis, Spargen: Hispanis, Esparagos: Gallis, Esparge.

† Licet in Græcis non planè constet, hic altis, uel satiuū asparagi mentionem fieri: tamen non uideo, quomodo hæc ad syluestrem quoq; referri possint, ut aliqui referenda censent. Cum enim hunc notum esse antea dixisset Dioscorides, non aliam, ut solet, eius subiecisset descriptionem. Quo fit, ut hæc potius ad satiuum referenda putemus, uel saltem mendum subesse suspicemur.

Ἀσπαραγῶσον.

PLANTAGO.

CAP. CXIX.

Duo Plantaginis genera. Minor folia habet angustiora, minora, molliora, læuiora, & tenuiora: cauliculo anguloso, in terram inclinato: floribus pallidis: semine summis caulibus emicante.

Altera maior, lætior, uirentiorque, latis constans folijs, oleracei generis: cuius caulis cubiti altitudinem petit, angulosus, subruber, à medio ad uerticem tenui femine circumdatus: radicibus nititur teneris, hirsutis, candidis, digitum crassitudine æquantibus. Nascitur in lacunosis, sepibus, & locis humidis. Multò utilior magna est. Vim habent folia exicatoriam, constringentem. quare omnibus malignis ulceribus, & fluxioni opportunis, atque elephantiasis, sordidisque illita profunt: profluuia sanguinis, vlcera quæ serpunt, epinyctidas, carbunculos, nomasque cohibent: uetera ulcera, & inæqualia cicatrice obducunt: chironia sanant: sinus conglutinant: moribus canis, ambustis igni, inflammationibus, panis parotidibus, strumis, ægilopijs, illita cum sale profunt. Coctum cum aceto & sale olus, dyfentericis, cæliacisque, sumptum subuenit. Datur & in locum betæ cum lenticula coctum. & ad aquam intercutem, cui leucophlegmatix nomen est, datur & herba decocta post aridas epulas, sic ut media antecedit. comitialibus, & suspiriosis data proficit. Foliorum succus, colluta subinde oris ulcera, purgat: cum cimolia, aut cerusa igni sacro medetur: fistulis infusus prodest: lippitudinibus, & aurium doloribus idem succus instillatur. additur quoque in oculorum collyria. gingiuis cruore suffulis, & sanguinis reiectionibus, potu confert: dysteris dyfentericis infunditur: contra tabem datur in potu: aduersus strangulationes vuluæ, in uellere subiicitur, etiam si vulua fluxione laboret. Semen ex uino potum alui fluxiones, & sanguinis excreationes sistit. Decocta radix, & mâducatu, & collatione,

PLANTAGO MAIOR.

PLANTAGO MINOR.

& collutione, dentium dolores sedat: eadem cum folijs, vlceribus renum, & uescæ in passo datur. Ferunt tres radices, cum tribus uini cyathis, & pari aquæ modo, tertianis auxiliari: & quatuor, quartanis. Sunt qui radicis gestamine, discutiendis strumis utantur.

QUANQVAM à Dioscoride, Plinio, Apuleio, alijsq; omnibus antiquis authoribus, duo tantum Plantaginis genera recensentur, maius nimirum, et minus; eam tamen, quam uulgo lanceæ cuspidis formam refert, Lanceolâ appellat, esse tertiam quandam Plantaginis speciem, nemo est qui ambigat. Hetruscis plantago Centinerbia uulgò uocatur, corrupto à Quinqueneruia uocabulo. Maior, eo quod eius folia, quæ latiora sunt, fibris septem tanquam neruis distinguuntur, Septineruia appellatur. Media, quoniam in eius folijs quinque apparent costæ, Quinqueneruia dicitur.

40 Minima uero, quod eius folia, quæ leuiter hirsuta sunt, tres tantum habeant neruos, Trineruia dici potest. Plantago (ut scriptum reliquit Galenus lib. VI. simp. medic.) mistæ est temperaturæ: habet enim quiddam aqueum frigidum: habet uero & austerum quiddam, id quod terreum est, siccum, frigidum. Itaq; refrigerat simul, & desiccatur, et in utroq; secundi excessus à medijs est. Porro medicamenta, quæ cum hoc quod refrigerant, unâ etiam sicca sunt, ea & ad ulcera rebellia omnia, & ad fluxiones, & putredines conueniunt, ac proinde & ad dysenterias: nam & sanguinis profusio sistunt, & si quid aduratur, refrigerant: tum sinus quoq; glutinant, & alia ulcera recentia simul & uetera. In omnibus ferè id genus medicamentis primas tenet, aut certè nulli secunda est plantago, idq; temperaturæ symmetria, et conuenientia. Nam siccitatem obtinet morsus expertem, & frigiditatem, quæ nondum obstupesciat. Semen eius, & radix similes sunt facultatis, nisi quod siccioris, & minus frigide. Sed semen etiam subtilium est partium: radices uero crassiorum. Ipsa autem herbe folia exiccata tenuioris, & minus frigide facultatis fiunt: nempe difflato ex eo, ac 50 digesto excremento aqueo. Hac ratione & radicibus utuntur ad dentium dolores tum mandentes, tum collutionibus ipsorum incoquentes. Præterea ad iecinoris, & renum obstructiones, non has tantum adhibent; sed folia quoq; et multo magis semina. Hæc enim quandam in se abstergendi facultatem obtinent: quam & in herba uiridi inesse satis conijci potest, uerum ab humiditatis copia uinci. Herba, quæ Græcis ἀρνόγλωσσον, Latinis Plantago uocatur: Arabibus, Lisen, aut Lesan alhamel: Italis, Piantagine: Germanis, Vucgerich: Hispanis, Lhantem, Tamchagem: Galilis, Plantain.

Plantaginis consideratio.

Plantaginis uires ex Gal.

Nomina.

Σίον. SIVM, SEV LAVER.

CAP. CXX.

SION in aquis inuenitur, frutice pingui, recto, folijs latis, olusatro similibus, sed minoribus, & odoratis. Quæ cruda, cocta q; esu, calculos rumpunt, atque excernunt: vrinas cient: menses, & partus extrahunt: dyfentericis in cibo auxiliantur. De sio Crateuas tradit, herbam esse fruticis specie, pauca folia ferentem, rotunda, maiora quam menthæ, nigra, & ad erucam accedentia.

A 3 SIVM

Sij considera-
tio.

S I V M.

SIVM in scaturientium fontium rivis, quorum aqua hyeme calent, aestate uero frigescent, plerunq; nascitur. Caeterum sal-
luntur apertissime, qui pro Sio herbam Crescione uulgo uocatam,
tam scilicet dulcem lactucæ similem, quam acrem, ac subamaram,
cui nasturtij sapor, & erucæ folia insunt, in medicamentis usur-
pant. Quippe quod ea non alia sit planta, quam sisymbrium aqua-
ticum sequenti capite à Dioscoride descriptum, non legitimum Sium,
quod nostratibus Senensibus uulgo uocatur Gorgolestro. Hoc e-
nim à Dioscoridis Sio nullis prorsus disidet nois: quandoquidem
pinguis est planta, caule recto: folijs latis, in ambitum serratis, olu-
satro similibus, sed minoribus, & odoratis: floribus candidis: se-
mine corniculis incluso. Rari admodum sunt fontium riuuli, quibus
aquaticum sisymbrium innatet, qui Sium etiã non habeant. Plinius
lib. & cap. x x i i. Sium cum aquatico sisymbrio confudisse uide-
tur: quod Sio sisymbrij aquatici uires assignauerit, nominis fortasse
communitate deceptus. Nam Dioscoridis testimonio, sisymbrium
hoc, quod aliqui cardaminam uocant, nonnulli etiam sium appellat.
Vnde quod forte existimauerit Plinius Sium, & cardaminã unam,
& eandem plantam esse, uni tantum Sio utriusq; facultates reddi-
dit: etsi prius lib. x x .cap. x x i i. speciatim de syluestri sisymbrio
in riguis proueniente differuerit. Serapio Sium Senacion uocat:
Verum senecio Dioscoridi alia est planta, ut lib. i i i i. in eius men-
tione explicabitur. Sij meminit Galenus lib. v i i i. simp. med. sic
inquiens. Sium quantum gustu odoratum est, tantum etiam ex cal-
facientis facultatis est particeps. Digerit autem, & urinã mouet,
& calculos renũ frangit, & menses euocat. Quod Græci σ'iov,
Latini quoq; Sium uocant: Mauritani, Ror cathalmi, & Inhamen-
hanella, seu Hamenhanella: Itali, Sio, & Gorgolestro: Germani,
Vuassermerck: Hispani, Rabacas: Galli, Berle.

Plinij lapsus.

Sij uires ex
Galeno.

Nomina.

SISYMBRIVM HORTENSE.

SISYMBRIVM AQUATICVM.

SISYMB.

30

40

50

SISYMB. AQV. ALTERVM.

Σισυμβριον.

SISYMBRIVM.

CAP. CXXI.

SISYMBRIVM (alij serpyllum syluestre uocant) in solo inculto nascitur, menthæ hortensis similitudine, odoratius, latiore folio. Inferitur coronis. Calfaciendi uim habet. contra stillicidia urinæ, calculosque, semen ex uino bibitur: tormina, & singultus sedat. Folia in capitis dolore, fronti, aut temporibus illinuntur. item contra uesparum, apumque ictus. Vomitiones potu cohibet.

Alterum sisymbrij genus, aliqui cardaminâ, alij sion appellant. Ea herba riguis gaudet, & eisdem in locis, quibus sion, prouenit: quæ ideo nonnullis cardamina nominatur, quod gustu cardamum, id est nasturtium repræsentet. Folia primùm rotunda prodeunt, adulta erucæ modo fiunt. Id excalfacit, urinas mouet. crudum estur. Purgat létigines, cutisque uitia in facie, noctibus impositum, matutinisque detractum.

TAMETSI prodiderit Dioscorides Sisymbrium in solo inculto nasci, Theophrastus tamen lib. VI. cap. VII. de plantarum historia, & lib. V. cap. VIII. de earum causis, satium etiãmnũ Sisymbrium in hortis reperiri posteritatis memoriæ commendauit. Quod sanè eam herbam esse crediderim, quæ hodie in omnibus ferè hortis prouenit, quam nostrates officinæ Balsamitam, uulguis uerò mentham Romanam, uel crispam appellat. Quippe quod hæc proferat folia circinata, & uulgaris menthæ latiora, crispa tamen: caulem quadrangulum, rubentem, uirentemque: & odore, gustuque mentha longè acrior sentiatur. Cuius rei illud etiã, præter asstignatas notas, manifestum indicium facit, quod Balsamita hæc facile in mentham degeneret, nisi diligens admodum adhibeatur cul-

Sisymbrij cõsideratio.

tura. Quod libro de plantarum causis paulò antè citato, apertè testatur Theophrastus his uerbis. Sisymbrij mutatio in mentham, uelut prædictis opposita scilicet est, cum ex neglectu eueniat. Fit enim cum quis non excolit, neque curam solitam adhibet, ut radices amplius deducantur, quàm in partem ui tota conuersa, debilior pars superna consistit, odorisque sui uehementiam amittit, quasi ex ambobus illis, germine, atque odore similitudo proueniat. Quippe acritudine exolefcente, reliquus odor, quia mollis quidam, remissusque est, proximè ad mentham accedit. Quamobrem transferre sepe numero iubent, ne istud eueniat. Hæc Sisymbrij causa est. hætenus Theophrastus. Sed equidem non putauerim Dioscoridis Sisymbrium sponte in incultis nascens, cum Theophrasti Sisymbrio conuenire: quin potius alterum ab altero longè disidere crediderim. Syluestre enim in Ananiensi agro in incultis natum compluribus locis uidimus, ac legimus, nullis deficientibus notis illi à Dioscoride tributis. quod mihi quidem satiuo effigie planè reclamare uisum est. Huc alia accedit ratio, qua facile probari potest, syluestre Sisymbrium à satiuo plurimùm differre. Quandoquidem si idem essent, cum Sisymbrium cultura negligentia in mentham degeneret, fieri quidem non posset, ut syluestre aliter usquam inueniretur, quàm in mentham permutatum, cum nulla hominum cultura nascatur. Quo postmodum fieret, ut locus, in quo Sisymbrium primò adoleuisset, breui temporis tractu ubique mentha scateret. quod tamen nusquam hætenus factum reperi. Ceterum Brasauolus, cum hæc fortasse non perpendisset, credidit Balsamitam, quam ipse Florentinam mentham appellat, tam satiuum, quàm syluestre Sisymbrium indifferenter explere posse. Qui præterea fatetur se uidisse (quod potius eum oculos fessellisse putauerim) Balsamitam desciuisse in calamintham, Plinium quidem, non Theophrastum secutus. Siquidem Theophrastus in mentham, non in calamintham Sisymbrium desciscere prodidit. Plinij uerò codices nonnulli libro XIX. cap. X.

Sisymbrij in mentham mutatio.

scriptum quidem habent, quod Sisymbrium in calamintham degenerat, quam lectionem accepit Brasauolus: sed ea lectio deprauata censetur. Idcirco factum est, ut ij, qui Plinium castigarunt, eam restituerint, quod compertum habuerint Plinium ex Theophrasto historiam sumpsisse. Itaque iam eius loci uera, & legitima lectio est, ut in castigatis codicibus legitur, quod Sisymbrium in mentham desciscat, non in calamintham. Sisymbrium uerò, quod (ut Dioscorides inquit) aliqui Cardaminam, alij Sium appellant, ea nimirum herba est, quam uulgò nostri Crescione appellant, acri sapore prædita, de qua etiã diximus in præcedenti capite, de Sio differentes. Siquidem ea in fontium riuus discurrentibus comite Sio nascitur, folijs primo exortu rotundis: cum uerò adoleuerint, erucæ modo dissectis: odore, ac sapore satiuo nasturtio proximis. Meminit huius Plinius libro XX. cap. XXII. quanuis libro XIX. cap. VIII. aliud Sisymbrij genus commemoret his uerbis. Sisymbrium simili modo feritur. Letissimum nascitur in puteorum parietibus, & circa piscinas, & stagna. Hinc quidam existimant, Plinium de uulgari menthastro, quod in aquis passim prouenit, differuisse. Sisymbrij utriusque mentionem fecit Galenus libro VIII. de simplicium medicamentorum facultate, sic inueniens. Sisymbrium tenuium partium, digerentis, excalfacientis,

Brasauoli error.

Sisymbrium aquaticum.

Sisymbrij utriusque uires ex Galeno.

Nomina.

tis, & exiccantis facultatis est, & temperatura in tertio ordine. Sed & semen eius tenuium partium est, & calidum. Quocirca ipsum quidam cum uino exhibent singultientibus, & tormina patientibus. Sifymbrium uero, quod quidam Cardaminem uocant, quandoquidem cardamo, hoc est, nasturtio simile quiddam gustu præfert, cum siccum est, tertij est ordinis excofacientium, & desiccantium: eum humidum, & uiride, secundi. Vt Græci $\sigma\upsilon\upsilon\beta\omicron\rho\upsilon$, ita etiam Latini Sifymbrium dicunt: Arabes, Sifnabarion, seu Sifnasbar: Itali, Sifembro, & Menta Romana: Germani, Vuassermuntz, & Bachmuntz: Hispani, Hierua buena de agua: Galli, Menthe aquatique. Quod uero $\sigma\tau\upsilon\upsilon\beta\omicron\rho\upsilon$ "repov Græcis, Sifymbrium alterum Latinis appellatur: Italis, Sifembro aquatico, & Crescione: Germanis, Brunkressen, & Vuasserkressen: Hispanis, Berros, & Agriois, Gallis, Cresson.

CRITHMVM.

CRITHMI MAR. SPECIES.

Κριθμουν. CRITHMVM.

CAP. CXXII.

CRITHMVM, seu, ut aliqui, Crithamon, fruticosa, & vndique foliosa herbula est, cubiti altitudinem ferè petens. Nascitur in maritimis, & petrolis: folijs pinguibus, numerosis, albicantibus, veluti portulacæ, latioribus, & longioribus, falso gustu: flores candidi sunt: & semen, ceu rosmarini, odoratum, molle, rotundum, quod siccatum rumpitur: habet intus tritici modo nucleum: radices digiti crassitudine, tres, aut quatuor, grati odoris, & iucundi. Radix, semen, & folia incocta uino, potu urinæ difficultati, & regio morbo auxiliantur: menses cient. Estur crudum, coctumue in olere. seruatur etiam in muria.

Crithmi consideratio.

Quorundam lapsus.

NASCITVR Crithmum non modò in omnibus Tyrrheni promontorijs, scopulis, ac rupibus, præsertim Argentario monte in maritimis nostris Senensibus, & uniuerso circum Italianam litore; sed etiam in Adriatico sinu, ubi scopulosa, & prærupta superstant litora: quemadmodum nobis contigit uidere co tractu per quem à Timaio fonte Tergestum nauigatur: namq; inibi illa scopulosa litora crithmo referta sunt. Crithmum Romæ, & in uniuersa ferè Hetruria Fœniculum marinum dicitur: etsi in alijs quàm plurimis Italiae locis, ubi à maritimis in hortis, ac uiridarijs translatum uirescit, herbam sancti Petri appellatet uulgus. Quo nominis argumento non desunt, qui existiment, plantam hanc legitimum esse Empetron, libro 1111. à Dioscoride descriptum inter simplicia medicamentata, quæ deiectoria polent facultate. Inter hos inuenio Pandulphum Collinutium in defensionibus Plinij contra Leoniceum. qui Empetron corrupto uocabulo Sanpetram herbam uocari putat, nulla habita facultatis, notarumq; ratione. Cuius sententiæ maximè refragatur experientia, quòd Crithmum, quanquam abunde, copioseq; ingestum, nec pituitam, nec bilem, nec aquam intercutem trahit, quemadmodum empetro reddidit Dioscorides. qui propterea

20

20

30

40

50

rea

rea illud inter ea, quæ aliū deiiciunt, medicamenta locauit. Quomodo autē Empetron quis idem cum herba sancti Petri rectè dixerit, si empetron nullis alijs à Dioscoride representatur notis, quàm quòd nascatur in montibus, & maritimis, salso, & amaro sapore? Verum enī uero non modò putandum; sed etiam pro certo, meo quidem iudicio, affirmandū erit, herban hanc Crithmum esse. Quippe quòd ea notis omnibus, quæ radicibus, folijs, caulibus, ac seminibus, et uniuersæ deniq; plantæ tribuit Dioscorides, Crithmum planè referat. Crithami uires recensuit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorū, his uerbis. Crithmum gustantibus falsum quodammodo est, cum paucula amaritate. quamobrè uis eius est exiccatoria, & absterforia. Vtraq; tamē imbecillior in eo est, quàm in amaris. Κριθμῶν Græci, Crithmū item et Crithamum Latini uocant: Itali, Crithamo, Finocchio marino, & herba di san Pietro: Germani, Bacilen, & Meerfenchel: Hispani, Perexil de la mar, & Vnhas de agnula yerua: Gallis, Bacille, & Fenail marin.

Crithmi uires ex Gal.

Κορωνόπου. CORONOPVS. CAP. CXXIII.

CORONOPVS oblonga herbula est, per terram strata, fisis folijs. coquitur in olera. Radicem habet tenuem, adstringentem, quæ in cibo cœliaciis facit. Prouenit in aggeribus, & locis incultis, & secus uias.

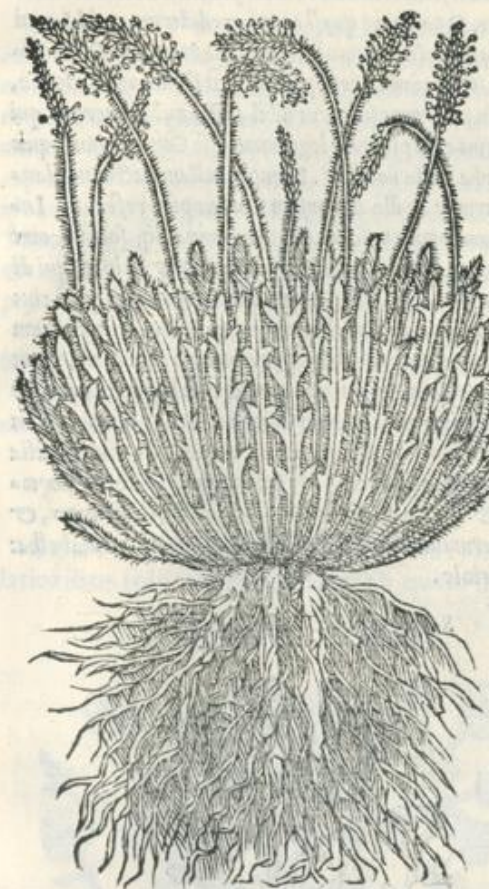
VARIAS, ac diuersas reperio eorum fuisse sententias, qui non parum laboris, ac studij impenderunt, ut plantarū historiam à mendis omnibus expurgatam pristina, ac propria redderent integritati, in inuestigando, quænam inter tot plantas legitime Coronopus dici possit. Quorum unus extitit Nicolaus Leoniceus, uir quidem ingenio, & doctrina præclarus, qui longa uerborum serie hac de re scripsit, conclusitq; tandem, Coronopum eam herbam esse, quam ipse uernacula sua lingua Capriola, nos uerò nostra Sanguinella appellamus, quòd eā pueri æstate naribus indant, ut inde sanguinem eliciant. Verum cum eius sententiā minime probandam existimauerit Manardus Ferrariensis, hac in re magis Dioscoridi addictus, quàm Plinij, ac Theophrasti placitis, qui Coronopum inter aculeata recensent, his magis ad stipulandum esse iudicauit, qui uolunt Coronopum Dioscoridi eam esse herbam, quæ uulgò dicitur Herba stella, omnibus Italiæ hortis uulgaris, ac admodum frequens, quòd in acetarijs passim usurpetur, quàm ijs, qui Capriolam, siue Sanguinellam dictam Coronopum esse censent. Quandoquidem hæc nusquam, quòd sciam, in cibis sumitur, sed in brutorum tantum uenit pabulum. Nec desunt præterea, qui firmiter asseuerent, quòd quæ inter plantas uulgò nonnullis Pes coruinus uocatur, aliquibus uerò Pes gallinaceus, quæ utitur nonnumquam medici ad exulcerandas corporis particulas, ubi id exoptu let necessitas, legitimus sit Coronopus. Inter quos non modò deprehensi sunt commentatores Auicennæ, quos nullam rei herbariæ

Coronopi cōsideratio.

Quorundam opinio damnata.

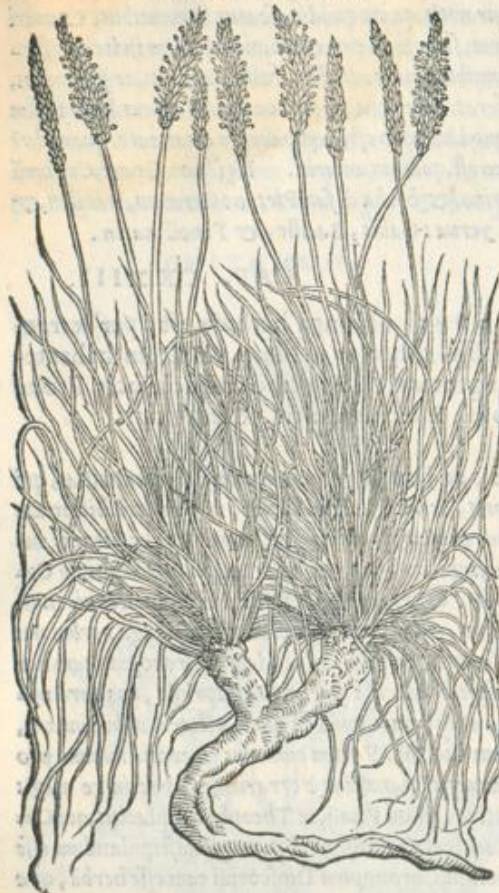
Leoniceii opinio reprobata.

Gramen aculeatū Plinij.

peritiam habuisse constat; sed & recentiorum quidam, præsertim ex eorum numero, qui de stirpium historia, & facultatibus scripsere commentarios. Nanq; Otho ille Germanus cognomine Brunfelsius, tametsi non ignoraret, eos à probatissimis uiris refelli, qui in hanc uenerunt sententiā: tamen (quæ multorum est pertinacia) maluit cum rei herbariæ imperitis errare, quàm cum doctis, & peritis rectè sentire. Quippe Pes coruinus uulgò uocatus (ut in sequentibus suo loco differemus) Coronopus non est, sed proculdubio ranunculus, qui Græcis βατραχίου appellatur, cuius uariæ Dioscoridi produntur species: inter quas uulgaris Pes coruinus suam retinet sedem. Quòd autem Leoniceii Capriola Coronopus sit Dioscoridis, ego quidem cum Manardo nunquam affirmauerim. Nam & si gerat hæc herba in sui culmi fastigio quinque, ueluti graciles spicas, quæ cum manibus dilatantur, cornicis, uel alterius uolucris formam pedis representant; cum tamen (ut etiam Manardus inquit) in hominum cibum non expetatur, folio exeat nullis incisuris dissecto, non feratur in hortis, & arida tanquam scœnum assurgat, nullo pacto asserendum censeo Capriolam esse Coronopum. Cæterum si modò quis in eo Pliniū sequi uelit, quòd dixerit lib. xxi. cap. xvi. (quòd tamē ex Theophrasto sumpsit) aculeatarum caules aliquarum per terram serpere, ut eius, quam Coronopum uocant; frustra, meo quidem iudicio, probare contendet, Sanguinellam, siue Capriolam esse Coronopum. quòd eius caulis culmi modo geniculis intersectus, humi minime repat, sed rectus in altum assurgat, et culmorum in morem spicas ferat. Verum eos non aberrare putauerim, qui dixerint Capriolam hanc aculeatam esse gramen, cuius meminit Plinius lib. xxi. cap. xix. his uerbis. Sunt qui & aculeatum gramen uocant trium generum, cum in cacumine aculei sunt plurimum quini, dactylon uocant. Hos conuolutos naribus inserunt, extrahuntq; sanguinis eiendi gratia. Neq; usquā, quòd equidem legerim, expressit Plinius (ut Ruellius testari uidetur) gramen hoc aculeatum esse coronopum. Illud præterea animaduertere oportet, quòd Dioscorides non scribit Coronopum aculeatam plantam esse, neq; cum inter aculeatas libro tertio recensuit, sed hic inter olera, quæ in ciborum usum ueniunt. Quauis contrarium fecerit Theophrastus, quòd fortasse ad foliorum formam alluserit, qui laciniarū tenuitate coronopo aculeata uidentur; cum tamen pungere non

SERPENTINA.

Coronopi
fylueltris mē
to, & uires.

Coronopi
uires ex Gal.

Nomi.

non ualeant, ut cum acanthinis pariter lufit Dioscorides. Quare
facile adducor, ut credam, Coronopum tam Theophrasto, quam
Dioscoridi idem esse. Ideoq; Plinius libro xxi. Theophrastum se
cutus, Coronopum aculeatum facit: libro uerò xxxi. Dioscori-
dem fortasse imitatus, aculeorum haudquaquam meminit. Sed et
illud silendum non duximus, quòd ex illo graminis genere, quo pue-
ri ludentes sanguinem e naribus eliciunt, Sclau Carniole incolæ,
item Goritienses semen colligunt, deglubuntq; in pilis, & milij,
uel panici modo carnum ure decoquunt, granulis oblongiusculis
panico minoribus, gustui non ingratis, adeò ut Germani himeldauu
uocent, hoc est, cælestem mannâ. Huius plantam Sclau cornicis
pedem appellant. Quo fit, ut quasi certò crediderim, quòd Leoni-
cenus ab ijs fortasse doctus, putauerit hanc plantam esse Dioscori-
dis Coronopum. Qui cum Coronopum scribat spinis nullis rigere,
feriq; in hortis in ciborum usum, eos nihil falli existimauerim, qui
nobiscum senserint eam plantam legitimum esse Coronopum, quæ
uulgò nobis Herba stella uocatur. Nempe nullam hactenus plan-
tam uidi, quæ perinde ac illa adamusim Coronopum referat. In-
uenitur hæc etiam sponte nascens dilute extenuatq; solo in comi-
tatu Goritiensi, non longè à Sontij fluminis ripis, & in loco, qui di-
citur in collibus. Eam inibi uulgò Serpentina appellat, quòd eius
radix in uino pota uiperarum, aliorumq; uenenosorum animalium
morsibus maxime aduersetur, sitq; præcipuum remedium, ita ut
ipsa sola (quod equidem experientia compertum habeo) liberet de
morsos. Coronopi uires paucis perstrinxit Galenus libro vii. sim-
plicitum medicamentorum, sic inquit. Coronopodis radix cœlia-
cis prodesse creditur manducata. Eius nomen Græcum κρο-
νώου, item & Latinum Coronopus: Italicum, Coronopo, &
herba stella: Germanicum, Kraenfuß: Hispanicum, Guabelba:
Gallicum, Capriole.

10
20
30

SONCHVS ASPERVS.

Latinum
opio refo
dix.

SONCHVS PLANVS.

40
50
Σόνχος.

SONCHI duo genera. Syluestrior quidam est, & magis spinis horret. Alter teneritate quadam mollescit, cibus expetitus. Caule constat anguloso, † inani, interdum rubente: folijs in ambitu per interualla dissectis. Vtriusque uis refrigerat, modicè adstringit. vnde æstuanti stomacho, & inflammationibus illiti profunt. Succus eorum stomachi rosiones forbitione mitigat: lac elicit. inuellere appositus, sedis, ac vuluæ collectionibus opitulatur. Tam herba, quàm radix illita, uibratis à scorpione ictibus subuenit. Alter sonchus tenerior, arboris instar est, latis constans folijs: caulem in ramos exeuntem folia distinguunt. sed ad eadem pollet.

SONCHVS in Hetruria, ubi Latinum nomen adhuc perdurat, Cicerbita uulgò uocatur. Visuntur in hortis, campis, & uincis duo sonchi genera. Sed tertium illud genus, de quo in fine capituli differuit Dioscorides, non solum non inuenitur in Italia, ubi non recordor me hæcenus uidisse plantam, quæ Sonchum arborentem referat; sed neq; etiam de eo quicquam, quod equidem legerim, memoriæ prodiderunt Theophrastus, & Plinius. Soncho nostri utuntur hyeme in acetarijs, præsertimq; eius radicibus, quæ cum teneræ sint, mansuq; dulces, frequenter mensis expetuntur. Sonchi uires nobis descripsit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Sonchus ubi adoleuerit, ex spinosis plantis est. Caterum uiridis etiãnum, & tener estur, perinde ut cætera olera syluestria. Temperamentum eius quodammodo mistū est: constat enim ex aquea, terreâq; essentia, utraq; leuiter frigida. Nam & adstrictionis cuiusdam est particeps: & siue cataplasmatibus in morem illinatur, siue edatur, manifestò refrigerat: postea uerò quàm planè resiccatus fuerit, terrestre eius temperamentum redditur, modicam habens caliditatem.

Sonchi confideratio.

Sonchi uires ex Galeno.

Σόνχος sic Græcè, ut etiam Latine Sonchus appellatur: Italicè, Soncho, & Cicerbita: Germanicè, Vuilderhasen koel, Gens dystel: Hispanicè, Serraya, & Serralha: Gallicè, Latteron, & Palais an lieure. † Hæc dictio νερός, quæ uacuum, & inanem significat, hic non legitur in uulgatis Græcis. Sed tamen eam habent uetusti codices, quibus etiam adscribitur Orbasius. Ergo non erit, ut aliqui putant, ex Plinio duntaxat reposita.

SERIS duūm generum est. Altera syluestris, quæ picris, & cichorion uocatur. Altera fatiua, latioribus folijs constat, stomacho quàm hortensis utilior. Quæ iterum in duas species digeritur.

INTYBVS HORTENSIS.

INTYBVS HORT. ALTER.

vna folio

INTYBUS SYL. SIVE CICHORIVM.

CICHORIVM SATIVVM.

vna folio latiore prodit, lactucarum simillima: altera angustiore est folio, & gustu amara. Vtraq; re frigerat, & adstringit, stomacho utilissima: aluum sistit cocta, si cum aceto adsumatur. Sylvestres stomacho meliores: quandoquidem æstuantem ipsum, & quem imbecillitas uexet, cibo leniunt. Cardiacis per se, aut cum polenta, utiliter illinuntur: podagris, & oculorum inflammationibus auxilio sunt. Herba cum radice illita, percussis à scorpione subuenit: igni sacro cum polenta medetur. Succus cum cerusa, & aceto, ualet ad illitus eorum, quæ refrigerationem desiderant.

Seridis, siue
Intybi confi-
deratio.

QUONIAM in Græcis vulgatis codicibus initium istius capituli & in uerbis nonnullis, & in Seridis generibus 40
deprauatum, & confusum legitur; ideo ex libro Oribasi simplicibus dicato, atque etiam ex antiquissimis Dioscori-
dis codicibus manuscriptis, illud legitime, & ordinate legendum putamus, hoc modo. Σέρης ἀγρία, καὶ κηπού-
τη. ὧν ἡ μὲν ἀγρία διοσκόρου. ἡ μὲν γὰρ πικρὴ, ἡ καὶ κηπούριον καλεῖται. ἡ δὲ ἡμερος πλατύφυλλοτε-
ρα, καὶ ἑσπεροτέρα τῆς κηπούτης. τῆς δὲ κηπούτης διττὸν εἶδος. ἡ μὲν γὰρ ἐστὶ θριδάκωδετέρα, καὶ
πλατύφυλλος. ἡ δὲ στερόφυλλος, καὶ ἑμπίκος. id est. Seris sylvestris, & hortensis. Sylvestris quidem du-
plex: altera picris, quæ & cichorion uocatur: altera satina latioribus folijs, & ori gratior, quàm hortensis. Hor-
tensis uerò duplex genus: una folio latiore, lactuca similior: altera folio angustiore, & gustu amara. Huic lectio-
ni maxime adstipulatur Serapio. quippe qui ex Dioscoride tot habeat sylvestris Seridis species, quot domesticæ. Id
quod etiam ex usu clarissime patet, cum tan satina, quàm sua sponte nascens Seris quotidie sit præ manibus, & suma-
tur in cibus. Satina quidem ubiq; ferè in Italia in hortis colitur, folio erraticæ ampliore, læuioreq; ab hortensi an-
gustifolia Seride non longè dissimilis: quin & ori erraticæ gratior. Ea uerò, quæ sponte prouenit, passim ferme uire
scit, folijs in ambitu longè magis laciniatis, angustioribus, asperioribus, & amarioribus. Sunt qui pro certo habeat,
Scariolam à domesticæ latifolia Seride nihil differre, quòd ita esse comprobet Serapionis scriptura. Alij Scariolam
uocant alterà domesticæ speciem, quæ angustiore est folio, et gustu amarior. Sed animaduertendū est, Scariolam in Se-
rapione, Serapionis non esse sed interpretis, cui nulla, mea quidem sententia, in hoc fuerit adhibenda fides. Quippe
cum sciuerit is Scariolam, corrupta à barbaris uoce, nil aliud significare, quàm Seriolam, Serimq; nō aliud esse Græ-
cis, quàm Latinis Intybum, huius generis latifolium (perperam tamen) Scariolam appellauit. Qua in re eorū equidem
sententiam magis laudauerim, qui angustifoliam Serim, quòd latifolia sit minor, Scariolam, seu potius Seriolam, ac si
paruā Serim dixeris, uocāt: tametsi in syluestrium quoq; genere, ea etiam Seriola dici possit, quæ passim in hortis colit-
tur, quòd domesticæ Seriolæ nō longè sit absimilis. Omnes itaq; in Italia uulgaris sunt notitiæ, quòd nostratibus mensis
frequentissimè in acetarijs apponantur. Quamobrem olitores has hyeme terra, & sabulo in hortis obruunt, quoniam
hoc

cilid anu

DENS LEONIS.

hoc artificio mirum in modum albescunt, & tenerrime euadunt, & in totam afferuantur hyemem, artem hanc à natura docti, quod uiderint sæpius in campestribus Cichorium aquarum inundationibus terra, uel arena obrutum, & tenerrimū, & candidissimum reddi, exuta omni ex parte amaritudine. Verum quanuis asserat Dioscorides syluestrem Intybum, quem admodum & satiuum duorum tantum esse generum; Chondrillam tamen, cuius historiam ipse sub duplici specie sequenti capite describit, inter Cichorij genera esse reponendam, nemo est qui ambigat. Quemadmodum & tertiam illam, que Theophrasto lib. VII. cap. XI. de plantarum historia Aphaca uocatur. Hæc enim illi ingustabilis, et amara est: festinanter hæc floret, sed celeriter flos senescit, atq; in pappos euanescit. Tum alius iterum prouenit, atq; iterum alius, idq; tota hyeme, uereq; toto usq; æstatem facitatur. Flos melini speciem gerit. hæc ille. Huic per omnia in uniuersum respondet, que nonnullis DENS LEONIS, alijs Dens caninus, quibusdam Caput monachi, alijs quibus Rostrum porcinum, plerisq; uerò Ambubeia uocatur. Tametsi Plinio Cichorium ipsum proprie Ambugia, uel Ambubeia dicatur. Sed profecto maxima est seplasiariorum multorum negligentia, atq; ignauia, qui cum in hortis numerosissimum, præstantissimumq; habeant Intybum, & in campestribus Cichorium ubiq; frequentissimum, harum plantarum loco modo hieracium, modo syluestrem lactucam suo lacte refertam subiiciunt, atq; ex ijs aquam, quam nomen de Endiuia mentiri faciunt, suis plumbeis eliciunt organis. Quod maxime detestandum est: nam etsi hieracio, syluestriq; lactuca uis frigida insit: tamen præterquam quod nullam cum iocinore habeant conuenientiam, lac, quo eo potissimum tempore turgent, quibusdam suis partibus calorificum adeo est, ut linguam exurat,

Seplasiariorū negligentia.

animos

CYANVS MAIOR.

CYANVS MINOR.

B

ac

Cyani mentio.

Intybi, & Cichorij uires ex Galeno.

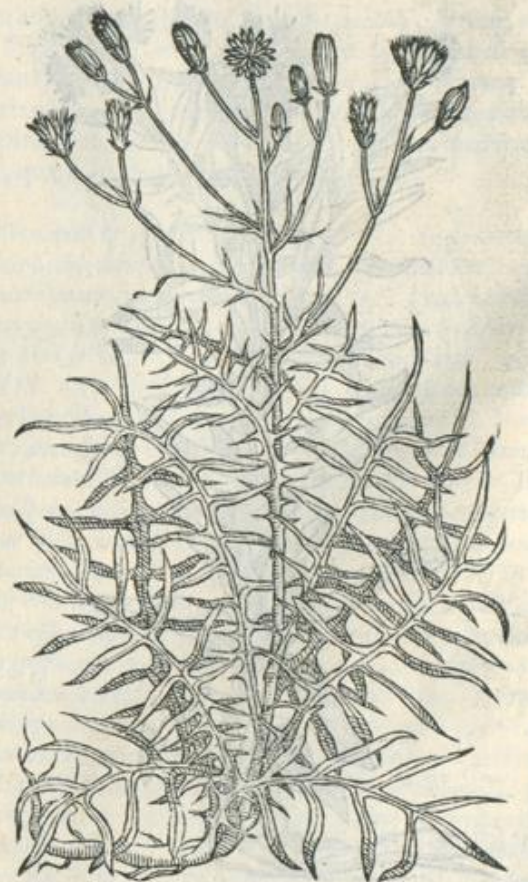
Nomina.

ac uellicet: quibusdam uero adeo somnificum, ut non desint, teste infrà Dioscoride, qui illud meconio permisceant. Sunt præterea qui Intybaceo generi herbam adscribant, quæ à flore cyaneo CYANVS Plinio dicitur, ali- quibus uero uulgò Battifecula, uel Battisuocere, nobis autem fior Campefe, quòd in campis inter segetes, maio, & iunio mensibus numerosus proueniat. Expeditur hic maxime rusticanis puellis, suis contexendis coronis, quibus per æstatem caput & tempora cingunt. Sed quibus notis, quibusue rationibus inter Intybacea annumerari possit, quid dicam, non habeo. Huiusce uires nullus antiquorum, quod sciuerim, scriptis mandauit. quanquam Placentinus, quòd affirmauerint aliqui Cyanum pestilentibus morbis propria dote aduersari, suo de Cichorea serapio, quòd ad pesti- lentes febres maxime commendauit, Cyanum etiam inseruit. Intybi, & Cichorij uires recensuit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Intybus olus est subamarum, & magis quod agreste est, quod ob id ipsum picrida, hoc est amarum, quidam nuncupant, quidam uero Cichorium appellant. Est autem ea sicca, fri- gidaq; temperaturæ, utrunque secundo excessu. Porrò domestica magis etiam quam agrestis refrigerat. Sed & humiditatis multæ admisio siccitatem extinguit: uerum utraque adstringentis qualitatis est particeps, uelut & chō- drilla: nam & ipsa est seridis, seu intybi species. Et libro VIII. de compositione medicamentorum secundum lo- cos: Cichorium, inquit, & Seris cibarij generis existunt: apud nos nanque rurales ambo hæc edunt & cruda, & cocta. Facultas horum olerum subfrigida est, & subamara, ac moderate adstringens: & propter has qualitates, optima pharmaca calidis intemperaturis ipsius hepatis existunt. Vltra hoc enim, quòd moderate refrigerant, amplius & robur uisceri addunt per adstrictoriam facultatem: insuperq; commissuras osculorum uenarum in sima uisceris parte ad eas, quæ in gibba sunt, extergent. Neque uero frigidas intemperies magnopere ledunt, quemadmodum quæ frigidam humiditatem absque adstrictione, aut amaritudine possident, facere solent. Iuuare etiam uiscus taliuñ ole- rum substantia potest, etiam si citra serosorum, aut aliorum humorum uitiationem intemperies fiat per se, & cum humiditatis cuiuscunque complexu: ex mistura enim mellis humiditatem per urinam educunt. Quapropter etiam si siccatu tusa, quis potioni inspergat, itidem iuuant. Quin & decoctorum decoctum potatum multum commodi affert. Si uero non calida aliqua intemperies insistet, aut si obturatio quedam sit circa uiscus, magnopere auxiliantur ex uino albo tenui potata cum his, quæ urinam ciunt. Vtilis autem non solum succus ipsorum est tum recens, tum exic- catus; sed & ipsa olera exiccata, tusaq; ac trita potui inspersa, & eorum decoctum in potu acceptum, auxiliantur.

Planta, quæ σείρις Græcis, Intybus satius Latinis dicitur: Mauritanis, Dumbebe, Hundebe, seu Endeba: Ita- lis, Endiua: Germanis, Endiuin: Hispanis, Endiua: Gallis, Endiuie. Quæ uero σείρις ἀγρία κισχώριον, & κισχώρις Græcè, Cichorium Latine uocatur; Italicè, Cichorea: Germanicè, Vueguueis, & Vueguuartz: Hispanicè, Almerones, & Cichoria: Gallicè, Cichoree.

CHONDRILLA PRIMA.

CHONDRILLA ALTERA.

Χονδρίλλα

Χονδρίλλα.

CHONDRILLA.

CAP. CXXVI.

CHONDRILLA, quam aliqui cichorion, alij serin appellant, caulem, flores, & folia habet cichorio similia. qua ex causa nonnulli syluestris intybi speciem esse pronunciarunt, verum tenuior tota est. In cuius ramulis, gummi masticis simillimum, magnitudine fabæ inueniri solet: quod cum myrrha tritum, & linteo appositum, instar oliuæ, foeminarum menses trahit. Tusa cum radicibus herba, adiecto melle, diuiditur in pastillos: qui nitro admisti uutiligines emaculant. Gummi inordinatos pilos replicat. Quod item tenera radix efficit, si intincta succo acus, pilis admoveatur: contra viperas in uino pota proficit. Succus decoctæ, in uino, aut per sese potus, aluum fistit.

Aliud habetur chondrillæ genus, folium ferens oblongum, circumrosam, humi sparsum: caulis, & folia concoquendi uim habent. Succus incommodos palpebrarum pilos resicit. Nascitur in lætis, & cultis.

NIMIRVM syluestris cichorij species Chondrilla est: gracilioribus tamen folijs, caule, floribus, ac semine. Frequentissima hæc non modò in Hetruria; sed etiam in uniuersa Italia in cultis locis, serobium aggeribus, & secus uias uirescere, ac suo tempore florescere conspicitur: nec minus etiam, quam cichorium, in acetarijs recipitur, quã uis amarior sit. Visitur & alterum genus huic non longè dissimile, folijs tamen non ita in ambitum laciniatis, nec adeò in mucronem desinentibus. Hæc à lactis ubertate, quo in omni parte, præsertimq; radice redundat, à nostris uulgò Lattaiola uocatur. Rura eam suis acetarijs pro cichorio indifferenter admiscunt. Chondrilla uires scripsit Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, ubi simul de intybo, & cichorio differuit, nihilq; ei peculiare reddidit, præterquam quòd intybi sit species. Veruntamen libro xi. de facultatibus alimentorum non sanè intybo, nec cichorio, sed lactucæ Chondrillam similem fecit. Huic nomen Græcum χονδρίλλα: Latinum, pariter & Italicum Chondrilla: Arabicum, Candarel, Cadaron, seu Amiron: Hispanicum, Leitugas, & Lechugas dentre los planos: Gallicum, Lettron.

Chondrillæ utriusq; consideratio.

Nomina.

Κολόκυνθα.

CUCURBITA.

CAP. CXXVII.

CUCURBITA esui apta. Cruda, trita illitu tumores, & abscessus mitigat. Ramenta eius infantibus contra capitis ardorem, quam syriasin uocant, in sincipite illinuntur: oculorum inflammationes, podagrasque refrigerant. Succus è ramentis tulsis per se, aut cum rosaceo infusus aurium doloribus auxiliatur: adustiones oculis in ardenti febre illitu adiuuat. Totius feruefactæ, & expressæ succus, cum melle exiguo, & nitro potus, aluum leniter resoluit. Vinum in cucurbitam recentem excauatam, infusum, si mistum sub diuo teneatur, potum aluum læuigabit.

CUCURBITA satiuæ, quæ per æstatem in cibum frequentissime uario sumitur apparatus, in triplici censetur genere, nempe longa, rotunda, & sesilis. Sed quanquam Cucurbitæ inter se forma dissimiles habeantur; non tamen propterea uiribus, & natura sibi inuicem repugnant. Siquidem (ut Columella tradit, & Plinius refert libro xix. cap. v.) forma uaria in cucurbitis arte, & mangonio fieri facile potest. Nam semina, quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt: item ab imis, sed non comparandas supradictis: quæ in medio, rotundas: quæ in lateribus, crassas, breuioribus, ac sesilibus, aptissimas quidem ad recipiendum tum uinum, tum oleum, tum alios quoslibet liquores, urceorum, et cadorum uice. Si uero cordi sit, ut fiant corpore uastiores, de media cucurbita parte semen inuerso seratur cacumine. Sed diligenter custodiendum est, ne eò mulieres accedant: namq; earum contactu facile elanguescunt incrementa uirentium. tantoq; magis, si eis fluxerint menses: tunc enim solo oculorum intuitu tenellos enecant foetus. Quæ autem ad semina seruantur, è primo seligantur prouentu, pendeantq; in sua uite ad hyemem usq;: deinde sublata insolentur, aut ponantur in fumo, donec penitus siccescant: aliter facile earum semina, ascita putredine, depereunt. Amant Cucurbitæ mirum in modum aquas: nam si propè in patens uasculum aqua subiiciatur, à quinq; uel sex digitorum interuallo, ante posterum diem

Cucurbitæ consideratio.

B 2 adrepentes

ZVCCHÉ INDIANE.

Cucurbitæ
facultates ex
Galeno.

Nomina.

idq; ad quemuis excessum ex æquo duci potest. Proinde cucurbita, quantum in se est, humidum, frigidumq; corpori alimentum præbet, omnium humidorum ciborum rationem; qui scilicet citra adstrictionem tales sunt. Nec sanè infeliciter concoquitur, modò non anteuertat corruptio. Nam ea illi solet nonnunquam accidere, cum aut uitiosè fuerit præparata, aut prauos humores in uentriculo acruatos offenderit. Est aliquando ob nimiam in eorum: quod alijs quoque omnibus fugacibus, quæ humido sunt temperamento, euenire solet. Nam in uentriculo corrumuntur & ipsi, ni celeri descensu id mali effugiant. Quemadmodum ergo cucurbita pura, & ut in se ipsa est, succum in totum corpus alendi gratia digestum, expertem qualitatis gustabilis obtinet: ita cum alicui uehementem habenti facultatem fuerit iuncta, facile illi adsimilatur; ut si cum sinapi sumatur, succus ex utroque in membra diffusus acris efficietur cum manifesta caliditate. Eadem ratione, si cum salsò quopiam esitetur, ceu nonnulli in patinis cum salsamento instruunt, salsum in corpore humorem generabit. Est porro sic præparata cibus longè suauissimus, si salsamentum ex ponticis illis fuerit, quæ $\mu\lambda\lambda\alpha$ appellantur. Quòd si cum malis cotoneis elixa, decenterq; condita fuerit, succum austerum in distributione habebit præpollentem. Assa autem, uel in sartagine fricta, ut propriè permultum humiditatis deponit; ita reliqua eius pars nullam sibi ualentem uim adsciscit, uti nec cum in iure simplici paratur. Ceterum ob aqueam qualitatem sibi innatam non immeritò origano iungi gaudet. Quæcunque enim talia sunt, acris, aut acidis, austerisue, aut salsis permisceri saporibus postulant, si quis & cum uoluptate ea sumere, & nauseam cupiat euitare. Cucurbita Latinis dicta, Græcis $\mu\omicron\lambda\omicron\kappa\upsilon\upsilon\upsilon\epsilon\alpha$ $\epsilon\delta\omega\delta\iota\omicron\varsigma$ appellatur: Arabibus, Haraba, Hara, seu Charha: Italis, Zucca: Germanis, Kurbis: Hispanis, Calabaca: Gallis, Vne courge.

$\Sigma\iota\kappa\omicron\varsigma$ $\eta\mu\epsilon\rho\varsigma$. CUCUMER SATIUVS.

CAP. CXXVIII.

SATIUVS Cucumis aluo, & stomacho perquam utilis habetur: refrigerat, qui corruptionem non sentit: vesicæ prodest: olfactu reuocat, quos animus liquerit. Semen modicè urinam mouet: cum lacte, aut passo, vesicæ exulcerationibus subuenit. Illita cum vino folia, morsus canum sanant: & epinyctidas, cum melle. Peponis caro in cibis, urinam cit: inflammationes oculorum illita sedat. Ramenta eius contra aduersionem infantium, quam syriasin uocant, sincipiti imponuntur: fronti admota oculorum fluxiones auertunt. Succus cum semine, adiecta farina, siccatus in sole cogitur in smegmata, quæ faciem repurgant, & nitorem afferunt. Radix sicca, & ex hydromelite pota, drachmæ pondere, vomitionem mouet. Si quisquam moderatè secundum cœnam vomere cupiat,

CUCUMERES.

MELONES.

ANGURIAE.

cupiat, geminis obolis fit contentus. Sanat quoque illita cum melle, ulcera concreta in modum faui, quæ ceria uocant.

QUANQVAM Græci (ut Galenus est auctor libro II. de alimentorum facultatibus) omnia tam Cucumerum, quam Melopeponum genera Pepona nominant: tamen σίκκος nomine, quo præsens caput inscribitur à Dioscoride, id tantum omnes ferè comprehendi uolunt, quod Latinis cucumis appellatur. Verum non ob id plane decerni potest, an hic reddat Dioscorides nostratis Hetrusci Cucumeris uires, qui alijs Italiae populis Anguria uulgo nuncupatur, an alterius, qui propriè Insubribus, & Venetis Cucumis dicitur, Hetruscis uerò Citrulus, omnibus notissimus. Siquidem non ex Dioscoride modo, sed nec ex alijs ueteribus hæcenus quenquam reperi, qui Cucumis Græcis propriè σίκκος appellatus, notis ullis representet. Sed quòd Græci σίκκος uocabulo nostratem Citrulum, & Insubrium Cucumerem significent, facile conijci potest ex ipso Dioscoride. Quippe qui lib. IIII. Cucumerem syluestrem asserat fructu solo, quem oblongis glandibus non dissimilem parit, à satiuo disidere, cum alijs folijs, floribus, ac sarmentis satiuum prorsus referat. Verum cum huic ille per omnia respondeat, quem nos Citrulum, alij uerò Cucumerem dicunt, non possum non liberè pronuciare, Dioscoridem hic citruli nobis uocati, non autem anguriae uires descripsisse.

Quamobrem hac in historia aperte hallucinari Brasauolum putamus, quòd procul dubio existimauerit, ueteres Græcos, præsertimq; Dioscoridem, σίκκος appellatione anguriam, uel Hetruscorum cucumim representasse. Quandoquidem assignatis iam rationibus accedit & Plinij auctoritas, qui lib. XIX. cap. V. Cucumeres, ait, in Italia uirides, & quam minimi: in prouincijs

Cucumeris consideratio.

Brasauoli lapsus.

quàm maximi, & citrini, aut nigri. Placent copiosissimi Apbricæ, grandissimi Mœsiæ. Viuunt hausti in stomacho in posterum diem. Quod proprium est citruli nobis uocati, non autem anguriæ uulgò Insubribus appellatæ. Anguriæ enim in Italia in magnam extuberant molem, & cum aquæ sint substantiæ, ac prædulces, quæ maturitatem sensere, ingestæ facillè à uentriculo labuntur. Quod nostratibus citrulis, & Insubrium cucumeribus non euenit. Nam cum glutinoso, frigidoq; succo referti sint, ob idq; concoctu perquam contumaces habeantur, non nisi post longum tempus à uentriculo descendunt. Ad hæc (ut citato loco subdit Plinius) Cucumeres, in fistula flore demisso, mira longitudine crescunt. Atque iidem in tantum odère oleum, ut si è uite pendentibus uas olei subiiciatur, adeò refugiunt, ut in hamum curuentur. quod angurijs, quæ sphericam formam referunt, minime euenire posse comperio. Videmus præterea Citrulos nostrates adhuc florentes in fistulas coniectos mira longitudine creuisse. E quorum semine qui postmodum orti sunt, eandem retinuerunt formam, adeò ut in uite pendentibus anguium modo contorti uiderentur. Seruantur Cucumeres (ut Plinius auctor est) usque ad alios penè prouentus: & id quidem non solum muria fit, sed & scrobe opaco in loco arena substrato, scenoq; sicco opertos, ac deinde terra obrutos: ita enim uirides seruari tradunt. Quid autem ueteribus fuerint, quidue nobis sint Pepones, ac Melopepones, non equidem facillè ausim decernere: etsi non desint, qui dicant Melopepones Galeno libro 11. de alimentorum facultatibus, communes nostros Melones esse: Pepones uerò, quos in eo genere Veneti corruptæ inde uoce uulgò Pipone uocant. Verim enim uero cum asserat Galenus, quòd pars intima carni semen inclusum tangens, cum in Peponibus edendo non sit, in Melopeponibus passim ab hominibus manditur, mihi animum adeò dubium reddit, ut aliquid in hac re certi statuere nequeam, neque inuenire possim, quid Pepones, & Melopepones Galeno extiterint. Quippe quoniam utriusque generis, tam scilicet Peponum, quàm Melopeponum carnea pars semen continens estur, & non estur, prout fructus ij, plus, minusue maturitatis fuerint adepti: nam utriusque, cum ultimam senserint maturitatem, id supremæ carnis unà cum seminibus in medium fructus concidit. quod cum euandium, & insuauere reperiatur, nusquam comeditur. Quod tamen utrisque minus maturis, non euenit: eaq; propter extractis prius seminibus estur tota eorum caro. Hæc igitur tametsi me (ut dixi) dubium reddant; inclinatur tamen animus ad credendum, per Melopepones Galenum nostros Melones intellexisse, si modò ipse eorum unquam habuit notitiam. Sed quid per Pepones intellexerit, nihil prorsus (ut ingenue fatear) quod proferam, hæc etenim non habeo. Veruntamen cum illis mihi non facillè conuenit, qui Venetis Piponas dictas Galeno Pepones esse existimant. Minus adhuc illis assentior, qui Pepones Angurias esse dicunt. Namq; Serapio cum primum ex Galeni auctoritate de Peponibus, & Melopeponibus differuisset, dein peculiare de Anguria caput fecit, quam Arabica lingua Dullaba nuncupauit. In cuius reddendis uiribus nullum affert Græcorum testimonium, sed tantum suæ gentis auctoritatibus innititur. Hinc facillè adducor, ut credam angurias ueteribus Græcis penitus ignotas fuisse.

Fuchsi error. Eas equidem nunquam uidisse, uel non cognouisse demonstrat Fuchsius medicus clarissimus. quippe qui suis de stirpium historia commentarijs non sine mago errore putat cucumeres, quos citrulos Hetrusei nominant, angurias esse. Nam etsi Hetruria angurias uocet cucumeres, non tamen contrà cucumeres uulgares uocat angurias, ut perperam, meo quidem iudicio, Fuchsius & intellexisse, & scriptis mandasse uidetur.

Cucumeris uires ex Gal. Cucumeris uires memoriæ prodidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Cucumis esculentus maturus quidem tenuioris essentia est, qui uerò immaturus est, crassioris. Sed & abstergendi, & incidendi facultate participant. quare & urinam mouent, & corpus splendidum reddunt: ac magis quoque si quis semine arefacto, contusoq; atque cribrato, uice pulueris abstergendi utatur. Superat in eis humida, frigidaq; temperies, non tamen magnopere, sed quasi in secundo censetur ordine. Attamen si quis aut semen, aut radicem arefaciat, haud etiam humidæ fuerit naturæ, sed iam desiccantis, idq; in primo quodammodo ordine, aut etiam in secundo incipiente. Est & in istis maior abstergendi facultas, quàm in fructus ipsius carne. Et libro 11. de alimentorum facultatibus idem de Cucumeribus ita scribit. Urinam quidem & ipsi, quemadmodum pepones, cient, sed minus quàm illi, quòd ipsorum substantia minus est humida: ideoq; non facillè, ut illi, in uentriculo corrumpuntur. Ergo quibus cucumeres bene concoquere datum est, dum in hoc fist, intrepidè, affatimq; ijs se expleant, longi temporis tractu, gelidum, & utcumque crassum humorem in uenis acruari contingit, qui per eam, qua uenæ funguntur, concoctionem, haud facillè in probum sanguinem potest conuerti. Proinde omnibus prauis succi edulij, quantumuis probè à nonnullis conficiantur, abstinere in totum consuluerim. Clam enim sensimq; post longum tempus prauus in uenis succus ex ipsis suggeritur, atque accumulatur: qui uel leuicula putredinis arrepta occasione, fibres seuisimas, & mirè contumaces excitabit. Et paulò antea de Peponibus scribens: Vniuersa (inquit) peponum natura frigidior cum larga humiditate existit: habent & quandam abstergendi uim: ideoq; urinam cient, & deorsum expeditius, quàm cucurbita, & melopepones rapiuntur. Quòd porrò abstergeant, discere licet sordidam cutem defricando. Quamobrem etiam maculas calore solis factas, & lentes faciem occupantes, atque in superficie alphas extergere possunt. Sed semen, quod in eorum ueluti carne continetur, ad hoc efficacius, adeò ut renibus etiam calculo infestatis sit accommodatum. Gignit pepo in corpore uitiosum humorem, potissimum quando non probè concoctum fuerit. Tum uerò morbum etiam, qui cholera dicitur, inducere consuevit. Etenim priusquam ad corruptionem peruenit, uomitioni quoque idoneus est: largiusq; ingestus, nisi quis aliquid eorum, quæ probi sunt succi, supermandat, omnino uomitum concitabit. Et de Melopeponibus agens: Melopepones (ait) & minus humidi quàm pepones sunt, nec adeò prauis succi: minus item urinam prouocant, tardiusq; deorsum descendunt. Ad uomitum uerò excitandum non eandem uim peponibus obtinent, sicut nec celeriter adeò ut illi in uentriculo corrumpuntur, cum prauus humor in eo collectus fuerit, aut alia quæpiam corruptionis causa ipsum prebenderit. Ceterum tametsi in iuuando stomacho autumnalibus fructibus longè sunt inferiores, haudquaquam tamen ei,

ut

10

20

30

40

50

ut

ut pepones, efficiunt. Σίκυς ἡμερος Græca uoce, Cucumer satiuus Latina uocatur; Arabica, Chathe, seu Che-
tha: Italica, Cocomero, & Cedruolo: Germanica, Cucumeru: Hispanica, Cogombro: Gallica, Cocombre. At
πέπων Græcis, Pepon item Latinis appellatur: Mauritanis Batheca, seu Bathiech: Italis, Mellone: Germanis,
Pfeben, & Melaon: Hispanis, Melon: Gallis, Melons. Anguria ita & Latine, & Italicè nominatur: Arabicè,
Dullaha: Germanicè, Gurchen: Hispanicè, Cogombro: Gallicè, Cogombre.

Nomina.

LACTUCA CRISPA,

LACTUCA FLORIDA.

10

20

30

Ἐπίδαξ. LACTUCA.

CAP. CXXIX.

40 LACTUCAE satiuæ, quibus natura refrigeratrix inest, stomacho gratæ habentur, somnum cõ-
ciliant, aluum emolliunt, lac euocant: uerùm decoctæ magis alunt. Stomachicis illotas esse prodest.
Epotum semen, assiduas libidinum imaginationes in somno compefcit, & ueneri refragatur. Ipsæ
verò frequentiores in cibo, claritati oculorum officiant: inflammationibus, & ignibus sacris opitu-
lantur. Muria condiuntur. Cùm in caulem exierunt, vim quandam nanciscuntur succo, aut lacti syl-
uestris lactucæ similem.

Ἐπίδαξ ἀγρία. LACTUCA SYLVESTRIS.

CAP. CXXX.

50 SYLVESTRIS Lactuca satiuæ similis est, sed longior caulis, & candidiora folia, graciliora, &
asperiora. Amaro gustu est, & viribus aliquantum papaueri similis: unde lacteum eius succum aliqui
meconio permiscuerunt. Aquam per aluum elicit, potus in aceto mulso succus ad duos obolos: ar-
gema, caliginemque repurgat: contra adustiones efficaciter illinitur, cum lacte mulierum. In summa
somnia allicit, doloris leuamentum præstat, menses trahit: contra scorpionum, & phalangiorum
ictus bibitur. Semen non aliter quàm satiuæ libidinum imaginationes in somno amolitur, ac vene-
rem arcet. Succus ad eadem valet, sed viribus infirmior. Reponitur in fictili nouo lac eius, antea, vt
in alijs liquaminibus moris est, insolatam.

LACTUCA satiuæ herbarum ferè omnium uulgò notissima est. Cuius etsi plura, ac diuersa in Italia reperian-
tur genera, ut in hortis, & olitorijs foris æstate tota conspici potest; non ob id tamen existimandum est, quòd ea uir-
tibus, & facultatibus inter se differant: quanquam non negauerim ego, alteram alteri in cibis præstare. Eam siqui-
dem, quæ conglobatis in orbem folijs crispa, teneraq; inuenitur, quis neget maiorem cum palato inire gratiam, quàm
quæ

Lactucæ con-
sideratio.

Lactuca sylvestris.

LACTUCA SYLVESTRIS.

Lactuce vires ex Gal.

quæ dura, patula, ac lactescens habetur? Sylvestris in campis nascens, facile dignoscitur, quod caule, floribus, semine, & folio sativam iam flores, & semina proferentem emuletur: uerum gustu amara est, & lacte copiosiore referta. Meminit huius Theophrastus libro VII. cap. VI. de plantarum historia, sic inquit. Sylvestris lactuca folio breuior, quam sativa est, idq; consummatum aculeatur, & caule simili modo breuiore perficitur: succum acrem, ac medicatum habet. Nascitur in aruis. Lac eius extrahunt per messem tritici, & purgare aquam intercutem dicunt, & caliginem arcere ab oculis, & argemam auferre, cum lacte mulieris. Satiua (ut memorie scriptum reliquit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum) humidum est, frigidumq; olus, non tamen extreme (siquidem edendo non foret) uerum maxime secundum aqua, ut sic dicam, fontane frigiditatem: proinde ad calidas phlegmonas accommodum est, & ad parua, & leuia erysipelata: non tamen maioribus satisfacere idonea est. Est etiam edulium sitim arcens. At semen potu genituræ profluum cohibet: quamobrem etiam ijs, qui libidinis somnijs uexantur, datur. Sic & agrestis lactuce semen. Cuius quoq; colligitur succus, argema, & caliginem expurgans: ad adustiones etiam cum lacte mulierum inungitur. Et libro II. de alimentorum facultatibus: Pleriq; medicorum (inquit) reliquis omnibus hoc olus, ceu ficus autumnalibus fructibus, prætulere. Nam inter ipsa aliud melioris succi non inuenias. Quod porro nonnulli uitio uerterunt, id in præcipuam ei laudem cedit: & si ita se re uera haberet, non modo nulli olerum; sed ne optimi quidem succi, ac maximi nutrimenti edulij esset secundum. nempe sanguinem auit lactucam generare. Quidam non simpliciter sanguinem dicunt, sed multum addunt, multum sanguinem lactucam generare affirmantes. Verum ijs tamen si prudentius obijciant, longius tamen alijs à uero absunt. quam hoc ipsum, puta multum sanguinem procreare, non est quod merito quis damnet. Constat enim huiusmodi edulium laudatissimi succi censendum esse, quod plurimum quidem sanguinis, aliorum uero succorum nullum producere sit comparatum. Si uero, quia permultum è lactuca sanguinis congeratur, idcirco damnandam eam censeant, facillime huic malo occurri potest: quippe cum uescentibus, & liberalius exerceri, & ea parcius uti integrum est. Hæc ergo aduersus eos, qui olus hoc non recte uituperant, dixisse sufficiat. Illud porro nouisse conuenit, omnibus alijs oleribus paucissimum sanguinem, & uitiosum generantibus, ex sola lactuca non multum quidem, nec uitiosum, haud tamen omni ex parte laudabilem gigni. Ut plurimum quidem cruda ipsa uescentur. Aestate autem, cum in semen iam proruptura est, in aqua dulci præcoquentes, cum oleo, garo, & aceto assunt, aut cum aliquo ex condimentis, obsonijsue, præsertim ijs, quæ caseo constant. Pleriq; etiam antequam excaulescat, in aqua elixa utuntur: uti ego iam facio, ex quo dentes mihi deteriores esse cœperunt. Nam amicus quidam meus, cum olere hoc à longo tempore me ut familiari cibo usum fuisse sciret, uideretq; post mandata me citra magnam molestiam non posse, cocturæ rationem indicauit. Etenim in iuuentute, quoniam assiduò os uentriculi bile efferuescebat, æstus moderandi gratia lactucis utebar. Cum autem ad prouectam ætatem peruenissem, olus hoc contra quam in iuuentute, somnum iam studio, & industria accersenti mihi, auxilio fuit. Quippe qui etiamnum iuuenis lucubrandi gratia uigilijs dedita opera me assuefeceram, declinante iam ætate, ipsa ex se insomni, grauius hoc incommodo molestabar. Aduersus quod unicum mihi præsentissimum remedium lactuca uespere commanducata semper fuit. Lactuca sic Latinis, & idæ Græcis appellatur: Mauritanis, Cherbæ, seu Chas: Italis, Lattuca: Germanis, Lactuck: Hispanis, Lechuga, aut Alfalfa: Gallis, Lactue.

Nomina.

Γιγγιδιον.

GINGIDIVM.

CAP. CXXXI.

GINGIDIVM, aliqui lepidion, in Syria, & Cilicia plurimum nascitur. Herbula est sylvestri pastinacæ similis, tenuior, & amarior: radice parua, candicante, subamara. Olus hoc crudum, coctum, conditumve estur, magna stomachi utilitate: urinam cit. Decoctum ex uino potum uesicæ prodest.

Gingidij consideratio.

HUIUSCE sententiæ esse comperiuntur Ruellius, & Fuchsius uiri clarissimi (licet ille non planè ad stipuletur) necnon etiam recentiorum alij, qui stirpium cognitionem profitentur, in hoc consentiunt, quod Gingidium ea sit herba, quam nos uulgò Cerofolio uocamus, illi uero Cherefolium. Veruntamen cum hæc radice nitatur, quæ nihil amara sentitur, sed potius acris, & odorata, quemadmodum & folia; idcirco eorum opinionem non equidem (ut dicam quod sentio) probandam putauerim. Quinimò crediderim uel Gingidium hæcenus in Italia non esse repperitum, uel inibi

CHAEROFOLIUM.

inibi facile non oriri: praesertim cum Dioscorides, & Plinius asse-
rere uideantur, peculiare olus esse Gingidium tan Syriae, quam
Cilicie hortis. Meminit Gingidij Galenus libro v. i. simplicium
medicamentorum his uerbis. Gingidium sicut gustu amaritudinem,
& adstrictionem praefert, sic temperamento quoque ipso calidita-
tem, & frigiditatem. Secundum uero utranque qualitatem desicca-
torium est. Sed enim stomacho amicum est, utpote non paruam
obtinens adstrictionem. Quamobrem non admodum conspicuam
caliditatem possidet: secundo autem recessu desiccatur. Et lib. II.
de alimentorum facultatibus, sic inquit. Plurimum in Syria Gin-
gidium nascitur: esturque similiter ac scandix apud nos. Stomacho
mirè utile siue crudum, siue elixum libeat sumere: longioris au-
tem decoctionis impatiens est. Nonnulli ipsam cum oleo, & ga-
ro mandunt. Alij uinum etiam, aut acetum adiiciunt, ac multo
magis ita stomachum iuuat. Cum aceto sumptum fastidiosos ad ci-
bum inuitat. Perspicuum uero est, quod haec herba medicamen-
tum potius est, quam alimentum. Quippe quae adstrictionis, &
amaritudinis non obscura, nec exiguae particeps est. haec Galenus.
Ex quibus facile comprobari potest, Chærefolium non esse Gingi-
dium, quod in ipso eae amaroris, & adstrictionis qualitates gustu
haud manifeste deprehendantur. Quod Graeci γιγγύδιον, La-
tini similiter Gingidium uocant: Itali, Gingidio: Germani, Ko-
erffel, & Kerbellkraut: Galli, Cersueil.

Gingidii ui-
res ex Gal.

Nomina.

Σκάνδιξ. SCANDIX. CAP. CXXXII.

SCANDIX, syluestre olus est, amarum, subacre:
quod crudum, coctum uel manditur: stomacho, & ventri
utile. Decoctum in potu, uesicae, renibus, & iecinori cofert.

QUANQVAM Scandix antiquis rei herbariae scriptori-

Scandicis con-
sideratio.

bus stirps fuit notissima, ut quae ab ijs in frequenti ciborum usu haberetur alijs admixta oleribus; cum tamen haecenus
eorum repererim neminem, cui fides sit adhibenda, qui Scandicem notis aliquibus, uel lineamentis descripserit, nesci-
uerim profecto quonam pacto, quae ueritate affirmari possit & in Italia Scandicem nasci, & pariter dignosci à com-
pluribus. Ceterum scribit Hermolaus uir doctissimus, & in stirpium historia omnium suae aetatis facile primus, se ui-
disse Scandicem in exemplari Graeco Dioscoridis appictam folijs foeniculo proximis, floribus luteis, siue albis, cor-
niculis e aule summo emergentibus. Hanc ipsam nos quoque saepius uidimus maturo, & iunio mensibus inter segetes, praes-
fertimque in agrorum marginibus. Sed quauis tradiderit Hermolaus eam foeniculi folijs effurgere; mihi tamen magis
sumariam, & quadantenus anthemidem referre uidetur, quam foeniculum. Flores gerit haec chærefolio proximis,
albicantesque, e quibus tandem procedunt cornicula tenuia, longiuscula, recta, acuminata, acubus, quae in geranio
emieant, non dissimilia, quemadmodum & in chærefolio uisuntur, licet huic longe tenuiora, & fragiliora inuascan-
tur. Quo fit, ut recte intuentibus specie tantum, non autem genere differre haec plantae haud dubie appareant: id quod
etiam indicat eorum sapor. Quamobrem qui chærefolium scripserunt esse gingidium, id non sine ratione fecerunt.
Cum enim certo crederent, hanc, de qua in praesentia differimus, plantam legitimam esse Scandicem, facile etiam
hinc persuaderi potuerunt, ut assererent chærefolium esse gingidium. quoniam Dioscorides consuevit stirpes per co-
gnationes describere. Quapropter in eorum sane irem sententiam, si haec, quam Scandicem putant, tantum acrimo-
niae, & amaroris gustantibus relinqueret, quantum in Scandice ueteres inueniri prodiderunt. Verum cum eas non
obscuras quidem qualitates, quas ueteres uerae Scandici assignant, in hac, ut ita dicam, noua Scandice nunquam ego
repererim, sicuti nec in chærefolio, quae ueteribus gingidio tribuuntur, cogor omnino eorum sententiae refragari, &
ab ipsis dissentire. Quapropter nisi regionis, & climatis ratione, & locorum mutatione eueniat, ut haec stirpes omnem
tum acrimoniam, tum amarorem exuerint, non facile quidem adduci potero, ut credam harum alteram gingidium,
alteram uero scandicem esse. Neque ab hac mea me deterret opinio Hermolaus, quod uiderit is Scandicem hanc in
Graeco Dioscoridis codice appictam: quippe cum inter omnes rei herbariae scriptores nullus, quod equidem sciam,
reperiatur, qui per notas aliquas Scandicem descripserit, nesciuerim ego quamquam historia, & ratione fretus aliquis
unquam illam pictura expresserit. nisi fortasse Dioscorides ipse manu propria eo in libro ipsam appinxerit. Plinius
Scandicem anthriscum similem reddidit. Sed cum ignotum per ignotius descripserit, nihil nobis luminis his in tenebris
affert. Scandicem commemorat Galenus lib. v. i. simp. medicamentorum his uerbis. Scandix ex agrestium ole-
rum genere est, subacre, & amarum, adeo ut in siccando, & excaesfaciendo secundi sit ordinis intensi. Urinam ualen-
ter ciet, & uiscera obstructione liberat, ex dictis qualitatibus constans. haec Galenus. Ex quibus etiam manifeste col-
ligi potest, plantam, quam pro Scandice accepit Hermolaus, quamque pro eadem plerique recentium herbariorum hodie
ostendunt, nullo pacto legitimam esse Scandicem. Quandoquidem ea non tantam acrimoniam, nec amaritudinem gu-
stui

Scandicis ui-
res ex Gal.

PECTEN VENERIS.

Nomi.

Caucalidis cōsideratio.

Caucalidis uires ex Gal.

Nomina.

Erucae consideratio, & uires.

CAVCALIS.

stui representat, ut dici possit primum caliditatis, & siccitatis, gradum excedere. Ceterum si ulla est planta, cui haec comparari possit, eam ad amissum mihi quidem referre videtur, quam Plinius lib. XXIIII. cap. XIX. à pectinum similitudine, VENERIS pecten appellat. Siquidem haec radice nititur candida, cauliculis semipede maioribus: folijs sylvestris pastinacæ, uel frere anthemidis, exilibus: floribus albis, tenuibus, emicantibus summatum ab eodem capitello compluribus acuminatis rostellis, inter se distinctis, quæ pectines planè referunt, quibus linum mulieres concinnant. Quæ certè omnia reperiuntur in hac uulgari Scandice. Quæ herba σκάνδιξ Græcè, Latine Scandix similiter nominatur: Italice, Scandice.

Καυκαλίσ. CAVCALIS. CAP. CXXXIII.

CAVCALIS, quam alij sylvestre daucum vocant, cauliculo est dodrantali, aut maiore, subhirsuto: folijs apio similibus, fœniculi modo per extrema multifidis, hispidisq; candida in cacumine umbella, suauiter olente. Crudum, coctumve olerum modo estur: vrinam mouet.

VISITVR Caucalis in Hetrurix campestribus, inculto præsertim solo, ut & Ananiensi tractu in Tridentino agro, nullis reclamantibus notis. Rura nostra hanc Petrosello saluatico uulgo appellant. Quippe quod folia, quæ per ima prope radicem exeunt, apium quadamtenus effigie referant, quod uulgo Petrosello dicunt. Et si quæ superiore parte prodeunt, per ambitum sint fœniculi modo capillamentis diuisa. Caudem mittit pastinacæ: in cuius cacumine umbellam gerit floribus candidantem, odoratam, dauco non absimilem. Quapropter Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, ita de ea scriptum reliquit. Caucalidem quidam daucum sylvestrem nuncupant: est enim ei adsimilis gustu simul ac uiribus. Nam excalfacit ut ille, & desiccatur, urinam ciet, & miria ad repositionem conditur. Vt Græcis καυκαλίσ, ita etiam Latinis Caucalis appellatur: Italice, Caucalide.

Ἐρῦμον. ERUCA. CAP. CXXXIIII.

CRUDA ERUCA uenerem largiore cibo concitatur. Semen eius idem præstat, vrinam cit, Concoctioni prodest, alio perquam accommodata. Semine ad condimenta vtuntur: quod, uti in longum tempus asseruetur, adiecto lacte, aut aceto, digerunt in pastillos. Gignitur etiamnum sylvestris eruca, maximè in Iberia, quæ occidentem spectat. Cuius semine pro sinapi incolæ vtuntur. Vrinam vehementius pellit, & multò satiuia acrior.

VULGARIS admodum plãta est Eruca tam satiuã, quam sponte nascens, quod frequentissimè in cœnis acetarijs inseratur. Excalfacit olus hoc (ut testatur Galenus libro II. de alimentorũ facultatibus) perquam manifestè, adeo ut non facillè solum absque iunctis lactucæ folijs edatur: nam ita immodico calori par frigus admistum excessum temperat. Quinetiam genitale semen augere creditur, & in uenerem stimulos addere. Caput etiam magis dolore afficiet, si solum edatur. Semen (ut scribunt antiquorum nonnulli) muris aranei moribus medetur. Ventris tinea enecat, lienemq; extenuat. Tritum, & cum felle bubulo mistum, nigras ulcerum cicatrices ad candorem reducit. Cum melle uerò perunctum, uitia cutis in facie emendat, & lentigines emaculat. Herba, quæ Græcis ἔρῦμον, Latinis Eruca uocatur: Mauritanis, Iergir, Ergit, seu Giargir: Italice, Ruchetta, & Rucola: Germanis, Vuesz, senff: Hispanis, Oruga, & Arugua: Gallis, Roquette.

Ἐρῦμον

ERVCA SATIVA.

10

20

30

ERVCA SYLVESTRIS.

OCIMVM MAGNVM.

40

50

OCIMVM PARVVM.

OCIMVM vulgò cognitum. Id copiosiore cibo oculorum aciem hebetat, aluum mollit, spiritum mouet, vrinam pellit, lac euocat: agrè tamen conficitur. Illitum cum polline polentæ, aceto, & rosaceo, pulmonum inflammationibus auxilio est. Draconis marini, & scorpionis ictibus per se prodest: & cum vino Chio, oculorum doloribus. Succus visus caliginem abstergit: destillationes exicat. Semen potum conuenit atram bilem gignentibus, difficili vrinæ, inflatisque: naribus haustum, subinde mouet sternutamenta. quod idem herba efficit. Sed oculos premi necessum est, cum sternutamentum urget. Sunt qui in cibis abdicandum censent: quandoquidem manducatum, & in sole positum vermiculos creat. Aphri autem adijciunt, si feriantur à scorpione, qui ocimum ederint, nullo conflictari dolore.

Ocimi consideratio.

OCIMVM quemadmodum odoratissimum, ita & omnibus notissimum est. Namque perraræ sunt ubique: ædium fenestræ, perraræque conacula, ac uiridaria, quæ Ocimo non redoleant, utpote quod frequens seratur, & foueatur in figulinis uasis. In Italia hoc æuo Ocimi tria habentur genera. Quorum primum folijs assurgit amaranto longè maioribus, latis, longis, ac crassis, citreæ malo similibus, à quorum effigie ipsum facile uocantur Arabes Ocimum citratum, quo modo ipsum Mesues nominat. Secundum folijs exit, ac ramulis, dicto longè minoribus. Tertium, quod folijs constat minutis atque angustis, sitque cæteris odore fragrantius, Italis uulgò appellatur Basilico gentile. Horum omnium meminit Serapio, uocauitque medium hic à Dioscoride descriptum, Ocimum non garyophyllatum: garyophyllatum uerò, quod cæteris tum minutius, tum odoratius habetur. Demum illud Citratum à foliorum similitudine nuncupauit, quod citri folijs æmulum esse diximus, ut facile omnibus perspicuum esse potest, qui Serapionis monumenta perlegerint de Ocimo differentis. Idcirco uideant quæso patres illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios scripserunt, quo iure, quæue ratione in electuario de gemmis se iactent Ocimum garyophyllatum hac tempestate primos adinuenisse, cum hoc Serapioni folijs exeat paruis, et caule quadrangulari: monachis uerò folijs melissophyllo maioribus, per ambitum ferratis, & caule minimè anguloso. Qua in re eos, pace sua, aperitè hallucinatos putauerim. Nec equidem credendum arbitror, quòd de alio ocimi genere intellexerit Mesues, quàm de tertio illo genere in delicijs habito, de quo diximus. Nam cum cæteris odoris fragrantia longè præstet, nulli dubium est, quin in roborandis cordis ipsius uiribus cæteris sit longè aptius, atque etiam præstantius, ut quod in electuario de gemmis addatur ad cordis effectus.

Monacorum iactantia.

Brafauoli lapsus.

Scribit Brafauolus suo de simplicium examine Romæ primum excuso libro, tantam de ocimi uiribus inter Plinium, & Dioscoridem esse controuersiam, ut alterum ipsorum errasse dicendum sit. Quippe ex Aphris tradit Dioscorides, quòd si à scorpione feriantur, qui ocimum ederint, nullo dolore afficiuntur. Contrà uerò Plinius, qui libro XXI. cap. XX. si eo die, inquit, feriatum quispiam à scorpione, quo ederit ocimum, seruari non posse. Qua in re lectionis impatiens deprehenditur Brafauolus: quandoquidem si eo loco Plinium de Ocimo differentem, patienter perlegisset, cognouisset utique, quàm rectè Plinius ipse hanc dirimat controuersiam, ijsque respondeat, qui ocimum accusant, cum inquit. Ocimum quoque Chrysippus acriter increpuit, inutile esse dicens stomacho, urinae, & oculorum claritati. Præterea insaniam facere, & lethargos, & iecinoris uitia. Ideoque capras id aspernari, hominibus quoque fugiendum censet. Adijciunt quidam tritum si operiatur lapide, scorpionem gignere. Commanducatum, & in sole positum uermes afferre. Aphri uerò, si eo die feriatum quispiam à scorpione, quo ederit ocimum, seruari non posse. Secuta ætas alacriter ocimum defendit: nam id esse capras, nec minus, quàm mentham, & rutam scorpionum terrestrium ictibus, marinorumque uenenis mederi ex uino, addito aceto exiguo. Vsu quoque compertum deficientibus ex aceto odoratu salutare esse. Item lethargicis, & inflammatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris, impositum ex uino: stomacho quoque esse utile. hæc Plinius. Ex quibus clarissime patet, Plinium corum placitis refragari, qui tam acriter ocimum damnarunt. Degenerat quandoque Ocimum in serpyllum, ut auctor est Theophrastus libro V. cap. VIII. de plantarum causis, ubi sic inquit. Ocimum autem, quod loco soli exposito situm est, transit in serpyllum, quia uehementer siccatur. Folio namque minus, odoreque uehementius redidit. Quippe cum alimenti quoque minus habeant, quæ sicca sunt. Sed huiusmodi mutationes ita euenire putandum, ut aliquid similitudinis faciant, non ut omnino speciem expriment alienam. hæc Theophrastus. Cæterum Aui-cenna libro de uiribus cordis à Dioscoride dissentire uidetur, Nam ocimum, scribit, sanguinem turbidum, & melancholicum generat, quoniam superflua humiditas, quæ est in ipso, parit inflationem in uenis. Nec aliter uidetur sensisse Galenus, qui libro VIII. simplicium medicamentorum de ocimo ita scriptum reliquit. Ocimum ex secundo est ordine calfacientium: habet autem recrementitiam humiditatem: proinde nec commodum est, quod in corpus sumatur. Cæterum foris illitum, ad digerendum, & concoquendum utile est. Item libro II. de alimentorum facultatibus, cum inquit. Ocimo etiam plerique ut obsonio utuntur, ex oleo, & garo estantes. Vitiosi autem est succi. Admuntur ob hoc quidam dicentes, si tritum fictili nouo inditum operiatur, celerrimè intra paucos dies scorpiones gignere, præsertim ubi quis quotidie ollam ad solem calfecerit. Sed hoc sanè à uero abest. Id porro uerè de eo dixeris, olus esse prauis succi, stomacho noxium, & concoctu difficile. Sed illud in Ocimo non ignorandum puto, quòd ocimum per

Ocimi degeneratio.

Ocimi uires ex Gal.

Ocimi ab ocimo differetia.

per ab ocimo per i maxime differre deprehenditur probatissimorum auctorum testimonio. Siquidem apud antiquos Ocimum erat pabuli genus dictum uel quòd citò proueniret: uel primum inter cætera pabuli genera e terra erumperet: uel quòd iumentis citaret aluum, sic appellatum ωκίμων ab Græca uoce, quæ Latinis ualet citò. Ocimum uerò herba est illa odorata, de qua supra disputauimus, sic nominatū ab ωκίμω uerbo Græco, quòd redolere significat. Vnde rectius forte per z quam per c scribendū esset. Cæterum ocymū antiquis quibusdā bonum pabulū erat ex secta uiridi segete, priusquam

quam indurescere culmi: uel ex seminibus pluribus simul in agro satis. Nempe e fabarum modijs decem, uicia duobus, & eruii tantundem una in iugero satis, & ante maturitatem recisis. Catoni tamen e uicia, sano græco, faba, eruoq; in unum, commistis, et exinde satis ocymum est. Quo fit, ut putauerim ocymum antiquis, non modo herbacem, uiridemq; fuisse segetem, e pluribus seminibus una in agro satis in primum iumentorum pabulum; sed etiam ex uno tantum cerealium genere, nempe hordeo, auena, uicia, eruo, alijsq; his cognatis, quod eiusmodi pabulo uerno tempore, non modo alantur boues, ac etiam equi; sed etiam repurgentur. Id quod nostra quoq; etate fit pluribus in locis in Italia, præsertim cum hordeo, eruo, & uicia. Nec placet eorum sententia, qui sibi nulla, ut arbitror, ratione, nec auctoritate persuadent, Ocymum plantam esse sui proprii generis. quod e ueteribus nullum hactenus inuenirim (quantum equidem uidi, & legi) qui ocymi herbe historiam literis memorieq; mandauerit: sed comperi quidem, quod uocabulum hoc non magis uni, quam alteri conueniat. quandoquidem unicuiq; pabuli generi, quod primo statim uere cito proueniat, accommodari potest. Quare plane explodenda uidetur Adami Loniceri opinio, quod non sine errore ridendo frumentum Turcicum, siue, ut alijs placet, Saracenicum, quod Tridentina rura uulgo appellant Formentone, & Foroiulienst à pullo seminis colore Saracino, ocymum esse firmiter existimet. Quinetiam is turpiter aberrasse deprehenditur, quod huic plantæ, quæ suum Ocymum est, omnes odorati ocimi facultates reddiderit. Nec alia ratione motus frumentum Saracenicum ocymum esse censet, quam quod satum tertia à satu die erumpat. Verum ocymum non ea de causa nomen hoc (mea quidem sententia) sibi comparauit, sed quod citius cæteris pabulorum generibus uere primo adolefeat: nam innumera essent ocymi genera, si id omne, quod statim ferè à satu oritur, ocymum uocari debeat. Quod $\omega\kappa\mu\omicron$ (ut antè dictum est) Græci, ocimum item Latini appellant: Mauritani, Berendaros, & Bedarog: Itali, Basilico: Germani, Basilien, & Basilgram: Hispani, Alhabaca: Galli, Baslich.

Adami opinio vana.

Adami opinio vana.

Nomina.

Nomina.

20

20

$\omicron\omicron\beta\omicron\alpha\kappa\chi\eta$. OROBANCHE. CAP. CXXXVI.

OROBANCHE cauliculus est sesquipedalis, & interdum maior, subruber, hirsutus, tener, sine folio, pinguis: flore subalbido, aut in luteum vergente: radice digitali crassitudine, & cum ariditate flaccescit caulis, fistulosa. Hanc inter quædam legumina nasci constat, & ea strangulare: unde orobanche sibi cognomentum usurpauit. Estur, ut olus, cruda, & in patinis, asparagi modo, decocta. Legumentis addita, concoctionem accelerare creditur.

OROBANCHEN, quæ omnibus notis legitime Dioscoridis respondet, uidi primus in Ananiensi agro supra Tridentum, ac deinde ubique ferè in Italia nasci comperimus, in campis non modo inter omnia leguminum genera, sed et inter segetes, cannabim, linum, & in uis secus agrorum sepes. Ceterum etsi scriptis mandauerit Theophrastus lib. vii. de historia, & v. de causis plantarum, Orobanchem eruum necare amplexu, complexuq; suo; ea tamen, quæ hic à Dioscoride representatur, & à Plinio lib. xxii. cap. ultimo, nullo sanè complexu, sed sua tantum præsentia, legumina, segetes, cannabim, & linum interimit, quæ prope ipsam oriuntur. Quam ob causam Ananienses, quod uicinas strangulet, ac deuoret plantas, Herba lupa uulgo orobanchè appellant. Profilit hæc (ut inquit Dioscorides) nullis unquam folijs, sed uno tantum assurgit cauliculo, asparagi instar, colore subrubro, hirsuto, molli, pinguiq; & qui sesquipedalem non excedat longitudinem. Flos e quibusdam patescit globulis in cacumine congestis, subalbidus. Radix digitali uisitur crassitudine, fungosa, ac fragilis. Hæc planta nonnullis etiam uulgo Coda di leone appellatur, alijs uerò Herba tora uocatur, quod uaccæ

Orobanches consideratio.

Orobanches facultas. Nomina.

ea degustata (ut pastores facti periculo testantur) statim taurum adeant. Sunt & qui (ut loco citato scribit Plinius) cynomorion eam appellent à similitudine canini genitalis. Ex quibus omnibus non temere dicendum existimauerim, uel Theophrastum (pace sua) hac in re deceptum esse, uel aliam à Dioscoride, & Plinio orobanchem concepisse. Orobanche, ut Galeus est auctor libro vii. de facultate simplicium medicamentorum, est seccæ, frigidaq; temperaturæ in primo ordine. Huius plantæ nomen Græcum est $\omicron\omicron\beta\omicron\alpha\kappa\chi\eta$, quemadmodum et Latinum Orobanche, necnon Erui angina: Italicum, Orobanche.

C Tpa

6780

Τραγοπώγων. BARBULA HIRCI.

CAP. CXXXVII.

BARBULA hirci, quæ ab alijs come vocatur, breui est caule: folijs croci: radice longa, dulci: magno super caulem calyce: è cuius summo semen nigrum dependet, unde nomen inditum est. Herba esui apta est.

Barbulæ hirci consideratio.

Hermolai et rot.

Nomina.

HIRCI barbula, quam Hetruria uulgò appellat Sassefrica, uulgaris admodum est notitiæ. Radix, quòd gustu dulcis, iucundaq; sit, estur hyeme frequenter in acetarijs. Folijs exit hæc croci, latoribus tamen, ac longioribus: flore aureo, rostro porcino uocato non ab simili, maiore tamen, qui calyce continetur. Is sereno celo satiscit, nubiloso uerò contrahitur, occluditurq; calyce, quem admodum & chamælonis echinus. E' concluso calycis uertice barba dependet incana, proluxaq;. Vnde nomè accepit, ut Theophrastus prodidit lib. & cap. vii. de plantarum historia. Sed certè ne sciuerim ego, qua ratione ductus negauerit Hermolaus, hæc Theophrasto, et Dioscoridi legitimam Hirci barbulam esse, eion illa pulchre huius notis respondeat. Glutinat hæc recentia uulnera, si fo-
liorum succus, uel eius stillatitia aqua splenijs, & attritis linteolis superponatur. Τραγοπώγων ita Græcis, Latinis uerò Barbula hirci uocatur: Italis, Barba di becco, & Sassefrica: Germanis, Bocks bart, & Gauch brott: Hispanis, Barba de cabron.

Ὀρνιθόγαλος. ORNITHOGALVM. CAP. CXXXVIII.

ORNITHOGALVM cauliculus est tener, candicans, tenuis, sesquipedalis, tribus aut quatuor in cacumine mollibus agnatis: à quibus flores prodeunt foris herbacei, & cum hiates se pādunt, lactei uisuntur: inter quos dissectū, cachryos modo, capitulū emicat. Coquitur cum pane, ut melanthium. Radix bulbosa, cruda, & cocta manditur.

ORNITHOGALVM.

T R A S I.

ORNI

ORNITHOGALVM adeo inter segetes frequens oritur, ut si maio mense in aruis requiratur, perpensis prius notis illi à Dioscoride attributis, facile ab omnibus inueniatur. Ruellius in Gallia ornithogalum copiosum nasci scribit, pueris non incognitum, qui propter astantes, cum ab agricolis aratro terra profcinditur, aut in latiores porcas sulcatur, ornithogali radices uomere erutas colligunt: & cum sint castaneis suauiores, ijs & crudis, & in cineribus incoctis uescuntur, odore iucundissimo, os mirum in modum commendante. Radices in orbem serè collectæ sunt: cortice pullo: candidissima intus carne, perquam odorata: uere, uel æstate cum fronde uirent, hyeme uel autumno cum exarantur agri, radicitus uelluntur. Diu seruari possunt, & ubi annonæ premit inopia, plebis rusticæ famem, & ieiunia castanearum more satiant. Mirè subus expetuntur, qui rostro scrobiculos excauant, & harum capti dulcedine, gregatim ad has eliciendas, radicitusq; uellendas aduolant. Ceterum cum ornithogali radices suauitatis suæ præstantia, in mentem mihi reuocauerint illas, quæ in agro Veronensi, ubi tantum, neq; alibi, quod sciam, nascuntur in Italia, uulgò uocantur TRASI, saporis dulcedine castaneis proximè accedentes, recentioribusq; quibusdam in medicamentis eadem expetantur, eas hic recensere non ab re fore duximus. Sunt igitur Trasi radice figuræ, ac forma per similes sericinis crucis, quæ feruenti balneo elixæ contrahuntur, dum serica stamina inde mulieres conglomerant. Harum cremore pectoris, & laterum uitia expurgantur. quo fit, ut tussientibus opem non modicam præstent: tunduntur enim, maceranturq; carniuum iure, deinde per linteolum exprimitur cremor. quem etiam uenericis potionibus miscent recentiorum nonnulli. Sunt radices hæ, ut experientia compertum est, & ex dulcedine conijci potest, in calefacientium, & humectantium genere, sed status quodammodo gignunt. Planta germinat uere, & æstate folijs sarragini similibus, cuius radicibus Trasi coherent. Has uerò satis representare uidentur radices illæ, quas DORONICOS uulgus officinarum nominat. Quas, quidem in primis commendarunt Arabes, & præsertim Auicenna ad cordis affectus, contra uenena, & deleteria medicamenta. Plantam, cuius hæ sunt radices, hactenus non uidimus: quanquam asserit Ruellius folijs esse serè acuti rumicis. Alij uerò ea leucoio similia esse uolunt. Doronicus Actuarius carnabadium dicitur. Afferitur ex Alexandria Aegypti, & ex Gargano Apuliæ, sed uiribus longè infirmior. Quod ὀρνιθόγαλον Græci, Latini pariter Ornithogalum nominant: Itali, Ornithogalo.

Ornithogali consideratio.

Trasorū mentio, & uires.

Doronici cōsideratio.

Nomina.

Ἰδρυα. TUBERA.

CAP. CXXXIX.

TUBERA rotundæ radices sunt, sine caule, sine folijs, flauescentes, uere fodiuntur. Cruda, & cocta eduntur.

TUBERA, quæ occulta quadam facultate terra in se parit, & conglobat, numerosa in Hetruria à rusticis effodiuntur, quod magnatibus maxime expetantur in coenis. Duo eorum in Romano agro habentur genera. Quorum alteri candida, pulla uerò alteri pulpa subest. Rimosus utrisque cortex, ac niger. Est & tertium genuin in Anagniniensi, & Tridentino tractu proueniens læui cortice, colore subrufo, cæteris longè minus, insipidum, & gustu inuicundo. Tuberum meminit Plinius lib. XIX. cap. II. sic inquit. Et quoniam à miraculis rerum cæpimus, sequemur eorum ordinem, in quibus uel maximum est aliquid nasci, aut uiuere sine ulla radice. Tuberum uocantur hæc, undiq; terra circumdata, nullisq; fibris nixa, aut saltem capillamentis, nec utiq; extuberante loco, in quo gignuntur, aut rimas urgente, neq; ipsa terræ coherent. Cortice etiam includuntur, ut planè nec terram esse possumus dicere, neq; aliud, quam terræ callum. Siccis hæc serè, & sabulosis locis, frutetosiq; nascuntur. Excedunt sepe magnitudinè mali cotonei, etiam libræ pondere. Duo eorum genera arenosa, dentibus inimica, & altera sincera. Distinguantur & colore rufo, nigroq; & intus candido. Laudatissima quæ Aphricæ crescunt. An ne uitium id terræ: neq; enim aliud intelligi potest: malum ne id ea protinus globetur magnitudine, qua futurum est, & uiuat ne, aut non, haud facile arbitror intelligi posse. Putrescendi enim ratio communis est ijs cū ligno. Lartio Licinio prætorio uiro iura reddēti in Hispania Carthagine paucis his annis scimus accidisse, mordenti tuber, ut deprehensus intus denarius primos dentes inflecteret. Quo manifestum erit terræ naturam in se globari. Quod certum est ex ijs, quæ nascuntur, & seri non possunt.

Tuberum cōsideratio.

Historia ex Plinio.

Tuberum uires ex Gal.

Ex Auicenna.

Nomina.

possunt. Et libro eodem capite tertio: De tuberibus (inquit) hæc traduntur peculiariter. Cum fuerint imbres autumnales, ac tonitrua crebra, tunc nasci, & maxime è tonitribus, nec ultra annum durare, tenerrima autem uerno esse. Quibusdam locis acceptantur riguis, & seruntur, sicut Mitylenis. Negant nasci, nisi exundatione fluminum inuecto semine ab Tiaris. Est autem is locus, in quo plurima nascuntur. Sunt & in fungorum genere à Græcis dicti pezicæ, qui sine radice, aut pediculo nascuntur. Hactenus de tuberibus Plinius. Tubera (ut memoriæ prodidit Galenus libro 11. de alimentorum facultate) radicibus, aut bulbis sunt annumeranda, ut quæ nullam euidentem habent qualitatem. Qui ergo his utuntur, ad excipienda condimenta tanquam materiam habent, ceu alia qualitatis expertia, & innoxia, gustuq; aquosa sunt. Quibus omnibus commune est, ut alimentum nulla insigni facultate constans, corpori præbeant, sed frigidiusculum duntaxat, crassitudine tale, quale id ipsum est, quod ingestum fuerit: ex tuberibus quidem crassius, ex cucurbita liquidius & tenuius. In alijs eadem est proportio. Sed longe aliter de his scripsit Auicenna, cum inquit. Tubera terrena magis, quam aquæ sunt, omniq; prorsus sapore expertia. Atrabiliaries, & crassos gignunt humores, magis quam cætera ciborum genera. Quo fit, ut frequenter deuorati apoplexiam, & paralysem concitent. Ad hæc concoctu contumacia sunt, & uentriculum aggrauant. Quæ Græcè ὑδρα, Tubera Latine dicuntur: Arabicè, Ramech, Alchamech, Tamer, & Kema: Italicè, Tartuffi: Germanicè, Hirtz brunst: Hispanicè, Turmas de tierra: Gallicè, Truffle.

Σμίλαξ κηρωία. SMILAX HORTENSIS.

CAP. CXL.

Smilacis hortensis consideratio.

Manardi error.

HORTENSIS Smilax frutex est, cuius fermen à nonnullis lobia vocatur. Folia habet hederæ, molliora tamen: tenues caules, & capreolos uicinis fruticibus circumuolutos: qui tantum adolefcunt, ut topiarias scenas repræsentare uideantur: siliquas sceni græci profert, longiores, torosiores: in quibus femina renum similia, sed inæquali colore, recluduntur: quæ quadam ex parte fuluefcunt. Siliqua cocta, cum semine in oleribus asparagi modo estur. Vrinam ciet, & tumultuosa somnia facit.

HORTENSIS Smilax (ut supra nobis dictum est in Phascolis, sub quorum appellatione falso credidit Manardus de eruilia scripsisse Dioscoridem) nil aliud, mea quidem sententia, esse potest, quam ea Phascolorum genera, uarijs coloribus depicta, quæ uulgo Italis dicuntur Fagioli Turchesci. Siquidem præter id, quod rubentes, uersicolores, & (ut Dioscorides inquit) renum figuræ cernantur, folijs exeunt hederaceis, caule tenui, è capreoli prodeunt, quorum reptatu non modò palos, & arbores scandunt, ac uinciunt; sed in hortis attegias, pergulas, testudines, scænas, & tentoria inumbrant, & opacant. Hos Galenus lib. primo de alimentorum facultatibus, ex auctoritate Theophrasti dolichos appellat, sic inquit. Dolichus adacto longo palo consurgit, & fructum gerit: sin hoc adminiculo careat, uitiosus fit, & rubigine tentatur. Quod quotidie uisitur in hoc phasiolorum genere. quippe quod nullo sustentaculo in altum euecti, humi repunt, & contracto tractu temporis humore, situ, ac rubigine depercut. At ubi longissimo inhererint pedamento, breui temporis spatio, ad culmen usque illi se circumuoluunt. Quo fit, ut longè aberrasse Manardum existimem, quod aserat lib. 1. epist. 111. Dolichos nil aliud esse Galeno, quam Eruiliam, quæ Italarum nonnullis uulgo appellatur Rouiglione, alijs uerò Arabica, cum tamen Galenus, itemq; Paulus Eruiliam appellitent Ochrum. Nec nobis obstat, quod Eruilia (ut ipse asserit) rubiginè contrahat, dum adminiculis caret, quibus à terra subleuetur, quodq; huiusce tantum leguminis siliquæ unâ cum semine comedantur, ut Galenus libri 11. de aliment. facult. præfatione, & Paulus Dolichos mandi testantur. Nam etsi aliquando Eruilie secti arborum rami apponantur, ut illos implicent; nunquam tamen longissimi adfiguntur pali, quod ea minime illos scandere ualeat, uersicolorum phasiolorum modo. Ad hæc Eruilia, quæ humi serpat, rubigine minime deperit, ut Tridentinus ager ubiq; testari potest. Quippe quod ibi frequentissima seratur, dimittaturq; nullo propè fixo pedamento humi accumbere. Nec obstat præterea (ut ipse Manardus scribit) quod sola Eruilia inter legumina cum siliquis comedatur. Nam quanuis decocta unâ cum siliquis mensis apponatur; nunquam tamen aliquem me uidisse fateri possim, qui siliquas simul cum granis deuorauerit: est enim eruiliæ inuolucrum subius potius, quam hominibus in cibum exhibendum. Vnde equidem omnes, quod uiderim, Eruiliam mandentes, semina dentibus extrahunt, & membranosas, exhaustasq; siliquas dentium attritui prorsus repugnantes, in patinis subius relinquunt. Sæcus autem cum huiusmodi phasiolorum corniculis euenit: quandoquidem cum tenella adolefcunt, anteaquam connescant, aqua prius elixa, non modò in acetarijs integra, nullisq; abiectis putaminibus, assumuntur in cibum, sed butyro, uel oleo frixa addito gingibere, & omphacio, iucundissime deuorantur. Hinc itaq; fit, ut certo potius credam, hoc

hoc phasiolorum genus dolichos esse, quam eruiliam Manardo uocatum. Illud insuper hac in re sentit Manardus, quod Dioscorides phasiolorum appellatione, de quibus supra mentionem fecit, non quidem communes, ac triviales, sed Eruiliam significauerit: Smilacis uero hortensis nomine, de qua hic sermo, uulgares illos phasiolos representauerit. Qui (ut suam tueatur sententiam) consentaneum minime uideri inquit, quod duobus diuersis capitibus eodem libro de phascolis scripserit Dioscorides. Sed haudquaquam à ratione, & ueritate eum alienum existimarem, qui responderit, primum tractasse Dioscoridem de uulgaribus, & candidis phascolis, qui passim in campis aliorum leguminum more seminantur, ubi de omni segete, & leguminibus disseruit. Deinde uero de uersicoloribus, qui in hortis, & uiridarijs ad opera topiaria explenda seruntur, inter ea, quae in hortis, & uiridarijs coluntur. Quamobrem ut hortenses à campestribus secerneret, inquit: Hortensis Smilax frutex est, &c. Quod manifeste declarat, eum hic de hortensibus, illic uero de ijs, quae in campis proueniunt, intellexisse, atq; eos ita sciunxisse. Qua in re non potui non quaedam admirari Manardum medicum alioquin ingenio, & doctrina insignem, quod tam facile adductus esset, ut assue-raret dolichos esse eruiliam, cum legisse existimandum sit, Galeno, & Paulo eruiliam ochrum uocari. Planta, quae ἐπιλάξ κηπέτου Græcis, Smilax hortensis Latinis appellatur: Arabibus, Lubia: Italis, Smilace degli orti, et Fagiuolo Turchesco: Germanis, Vuelsch bonen: Hispanis, Feyones: Gallis, Fascoles, & Faves painctes.

Nomina.

ΜΗΔΙΚΗ. MEDICA. CAP. CXLI.

MEDICA, cum recenter prodijt, folijs, & caule trifolio pratensi similis est: procedens uero folia contrahit, caules edens trifolij, & filiquas corniculorum modo intortas, in quibus semen lentis magnitudine dependet. Id siccatum, iucundi saporis gratia, conditaneo sali admiscetur. Viride, quibus refrigeratione opus est, illitu suffragatur. Herba tota pro gramine vtuntur, qui pecora alunt.

MEDICAM inde nominationem inuenisse certum est, quod primum, Plinio lib. XVIII. cap. XVI. auctore, ex Media in Italiam aduecta fuerit. Verum etsi hæc quondam in uniuersa Italia sereretur ad pecorum pabulum, & omnibus ferè cognosceretur; nec tamen paucis sane reperiantur, qui Medicam uiderint, ne dum serant: quanquam non desunt, qui eam se consecutos existiment. Sed cum ab amicis hoc anno semen accepissem, illudq; magna cum diligentia terra mandassissem, accidit, solo forsitan repugnante, ut nulla exorta sit planta: unde quid de ea indicem non habeo. Hæc (ut Plinius tradit loco citato, & antiquorum plerique testantur) uno tantum satu plus tricenis annis perdurat. Eadem (ut quidam referunt) abundat Hispania, ubi magna admodum cura colitur ad iumentorum, & pecudum pabulum: eamq; Alfalfa uocant, nomine ab Arabicis corruptè mutuo. Nam (ut lib. I. capite de Cot inquit Auicenna) uocatur etiãnum Aphris Alfafasat. Nascitur & in Gallia, si Ruellio credimus, ibiq; maius trifolium appellatur. Medica sic Latinis, & Italis, ut Græcis ΜΗΔΙΚΗ nominatur: Mauritanis (ut modo dictum est) Cot, & Alfafasat: Hispanis, Alfalse, Eruaye, & Alfalfa.

Medicæ consideratio.

Nomina.

ΑΨΑΧΗ. APHACA. CAP. CXLII.

ΑΨΑΧΗ in aruis nascitur, altior lente, tenuibus folijs: filiquas lenticula maiores fert, in quibus terna, quaternave semina nigra, lente minora, continentur. Quae adstringendi vim habent. quare torrefacta, stomachi, aluique fluxiones sistunt, si fresa lentis more decoquantur.

NON solum in uniuersis Italiae locis Aphaca sponte nascitur, sed & à multis in campis seritur leguminum, & erui modo ad columbarum faginam. Folio germinat uiciae maiore, crassioriq; quadrangulari caule, flore subrubco, filiquis inde dependentibus pisorum instar, breuioribus tamen, sed lenticula maioribus, in quibus includitur semen, uiciae quadantenus maius. Goritiensi agro frequentissima nascitur inter segetes, & prope sepes. Quo fit, ut maxime aberrent, qui censent Aphacam nihil à uicia differre, quae inter segetes ubiq; copiose prouenit. Quippe quod hæc minori sit folio, tenuiori caule, flore in purpuram rubescente, filiquis longioribus, gracilioribus, ac rotundioribus. Ea q; propter de Aphaca, & uicia differens Galenus lib. I. de alimentorum facultatibus, ita scribit. Aphacæ, & uiciae semini figura non rotunda est, ueluti fabarum, sed aliquantò latiuscula, similiter lenti. Hæc quoq; cum sua planta, et ualuis integra rustici reponunt, ut brutis pecudibus pabulo sint. Per famem tamen quosdam noui, qui hæc quoq; comederint, potissimum uere, cum etiãnum uirent, quemadmodum fabas, & cicera esitare consueuerunt. Semina autè hæc non solum insuauia sunt, sed concoctu etiam difficilia, & aluum retinentia. Perspicuum ergo est, cum huiusmodi naturam obtineant, alimoniam quoq; quae ex ipsis in corpus permanat, improbi, crassiq; succi esse, idoneam ad humoris melancholici generationem. hætenus Galenus. Cæterum illud animaduertendum est, quod Theophrastus lib. VII. cap. VII. & XI. de plantarum historia Aphacam inter intybacea, uel cichorij genera connumerat. Quare mirandum non est, si etiam in alijs quibusdam à Dioscoride discrepet, quemadmodum in coronopo, orobanche, ac alijs nonnullis ostendimus. Nec mirum etiam Plinium hac in historia uariasse: nam lib. XXVII. cap. V. Dioscoridis Aphacam ad uerbum retulit: libro uero XXI. Theophrastum secutus, eam inter cichoracea reposuit. Quae Græcis ΑΨΑΧΗ, Latinis item Aphaca, & Aphace nuncupatur: Arabibus, Apaki, Afaki, siue Albikia: Italis, Aphaca: Germanis, Vuilde uuicken, & Vogels uuicken.

Aphacæ consideratio.

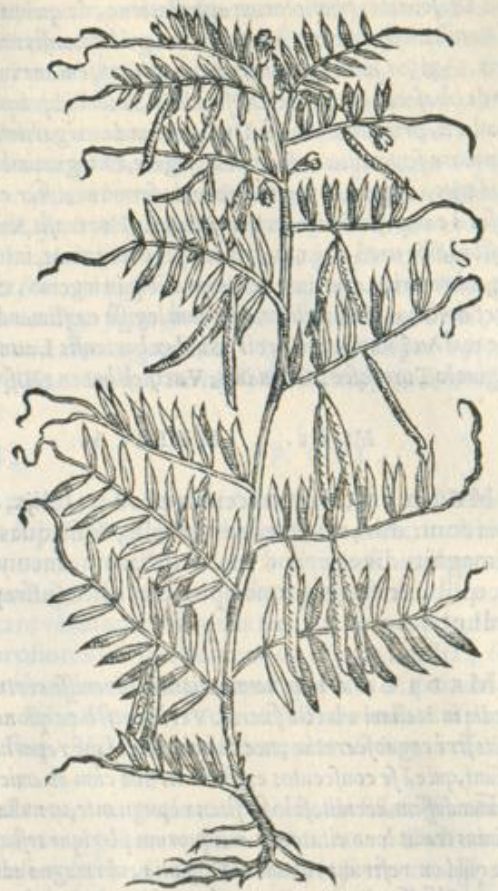
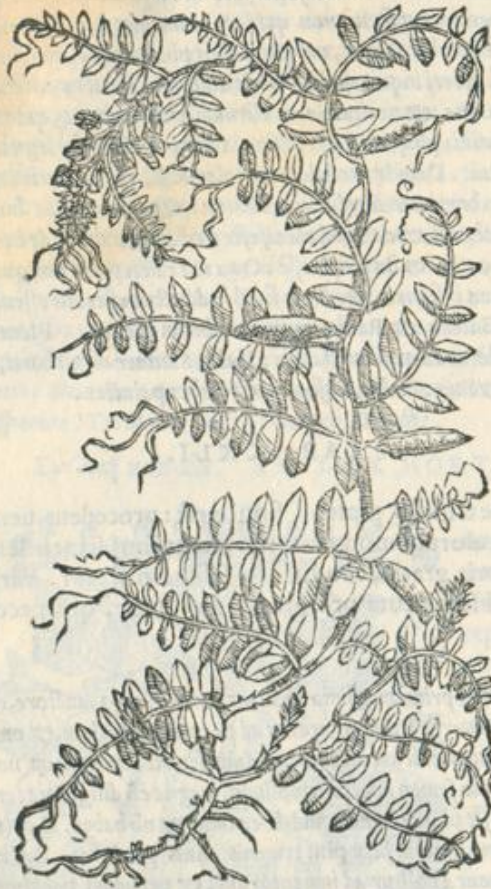
Quorundam lapsus.

Aphaca intybi genus.

APHACA.

VICIA.

Galeno.

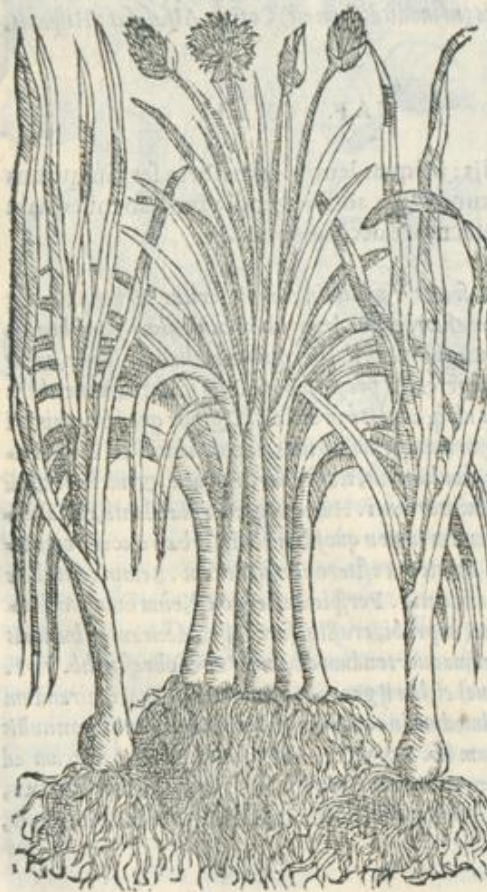
10

20

30

Γράσσον κεφαλωτόν. PORRVM CAPITATVM.

CAP. CXLIII.

Porri confideratio.

CAPITATVM porrum inflationem facit, noxium succum creat, tumultuosum somnium parit, urinam ciet, aluo accommodatur, extenuat, oculorum aciem hebetat, menses pellit: sed lædit exulceratam uescicam, renesque. cum ptisana uerò coctum, esu pectoris uitia extrahit. Coma eius in aqua maris, & aceto cocta, in defensionibus ad præclusiones vuluæ, & duritias, utilis habetur. Porrum bis aqua mutata coctum, tum frigida maceratum, dulcescit, & multò minus inflat. Semen acrius est, & quandam adstrictoriam vim habet. quare succus cum aceto, addito thure, aut manna, sanguinis profluvia sistit, maximè si naribus erumpat. Venerem stimulat: contra omnia thoracis uitia, tabemque, pro delinctu efficax est: arteriam esu purgat: sed si assidue estur, uisus obscuritatem inducit: stomacho aduersatur. Succus ex melle potus, aut illitus, contra bestiarum morsus auxilio est. Ipsum quoque cum aceto aut thuris polline, lacte aut rosacco, utiliter aurium doloribus, & sonitui instillatur. Varos tollunt folia illita cum rhoë, qua ad obsonia utuntur: epinyctidi medentur: crustas ex sale illita rumpunt. Veteres sanguinis reiectiones cohibent, feminis drachmæ binæ, cum equali baccharum myrti pondere potæ.

40

50

PORRVM, quod copiosum quadragesimalis nostri ieiunij tempore plerunq; in foris olitorijs unâ cum oleribus uenale reperitur, omnibus notissimum est. Ceterum etsi magnopere laborent hortorum cultores, ut eorum porri, longi, crassi, candidi, ac teneri euadant; nesciunt tamen eos capitatos efficere, ceparum instar:

instar : quauis ij apud ueteres in frequentissimo usu fuissent, quòd longis, qui propriè sectiui appellantur, sapidiore, gustuq; gratiores haberentur. De his igitur tanquam præstantioribus scripsit Dioscorides, non tamen quòd à sectiuis genere differrent, è quibus mægonio capitati fiunt, tegula in transplantatione supposita, incisus prius ante medullã folijs, ne adolendi facultas in sublime feratur, nec ad radices, sed in ipso capite consideat : uel sarculo conuelluntur radices, ut delumbatæ alant, neque distrahant, ut scriptum reliquit Plinius lib. XIX. cap. VI. Porri facultates recensuit Galenus lib. II. de alimentorum facultatibus, ubi simul etiam de allio, & cepis agens, sic inquit. Harum plantarum radicibus percrebro uescuntur homines, rarius caule, folijsq; , acri admodum facultate præditis pro radicium portione. Corpus excafaciunt, & crassos in eo humores extenuant, glutinososq; incidunt. Bis tamen, aut ter in aqua decocta, acrimonia spoliantur : quanquam ne sic quidem uim perdunt extenuandi. Verùm facultatem quandam obscurissimam alendi corporis exinde acquirunt, cuius antea, quàm decoquerentur, nihil profus obtinebant. Ceterum allium non modò ut obsonium, uerum etiam ut medicamentum sanitati accommodum, quòd obstructa soluere, & discutere possit, usurpatur. Aliquantisper elixum, usque dum acritudinem abijciat, uiribus quidem suis imbecillius sit, sed succi præuitem non amplius seruat, quemadmodum nec porri, nec cepæ, cum bis fuerint decocta. Γράσον κεφαλωτὶν id uocant Græci, quod Latini Porrium capitatum : Arabes, Curat, seu Kurat : Itali, Porro capitato : Germani, Lauch : Hispani, Puerro : Galli, Pourreau.

Porri facultates ex Gal.

Nomina.

Ἀμπελόπρασον.

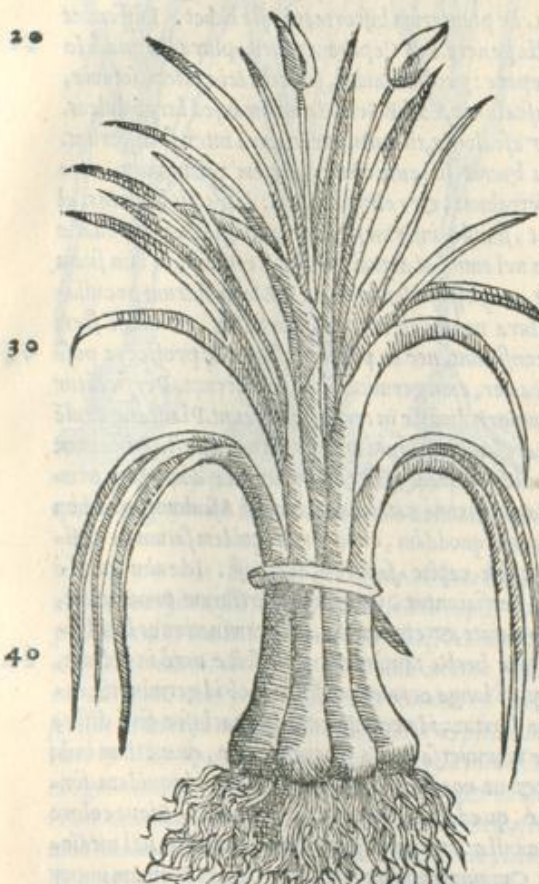
AMPELOPRASVM.

CAP. CXLIII.

AMPELOPRASVM stomacho magis, quàm porrum aduersatur : plus autem excafacit : urinam, & menses uehementius ciet. Id contra serpentium morsus esse conuenit.

PROVENIT agreste porrum plerunq; in uineis, unde à natalibus ἀμπελόπρασον, quasi uineale porrum, Græcis appellatur. Nascitur hoc in uniuersa Hetruria non solum in uinetis, sed etiam frequens admodum in agrorum marginibus, & in amoenis collium locis. Rura nostra ipsam uulgari sermone appellant Porrandello. Estur à rusticis, & agricolis in acetarijs crudum, recentis allij uice : quanquam mansu diuiss sit, gustu acrius, & concoctu difficiliss. Est præterea Ampeloprasum (ut lib. VI. simplicium medicamentorum prodidit Galenus) acrius, & siccius domestico, sicut agrestia omnia reliqua domesticis : ac proinde stomacho, quàm illud nocentius : sed & crassos, ac lentos humores potentius incidit, ualentiusq; insarcta organa obstructione liberat. Hac quoq; ratione urinas, & menses sepe prouocauit, ubi à crassis, & lentis retinebantur humoribus. Adeo uerò est calidum, ut illitum cataplasmatiss modo exulceret. Dictum est autem antea, quòd quæ eum in modum sunt calida, extremi sint ordinis. hæcenus Galenus. Ceterum illud silentio haud dissimulandum puto, quòd Galenus minus fortasse rectè id tribuerit Ampelopraso, quod nominis significationi reclamat, & potius scorodopraso competere uidetur, cum loco citato inquit. Si inter allium, & porrum medium quiddam concipias, facultatem ampeloprasiss inueneris. Quandoquidem scorodoprasum, teste infra Dioscoride, ut allij, et porri uires ; ita & nomen sibi uendicauit : ampeloprasum uerò dictum est, quòd in uinetis nascatur. Id quod ipsemet Galenus con-

Agrestis porri consider.

firmat libro VIII. simp. medicamentorum his uerbis. Scorodoprasum sicut gustu, & odore mediam allij, & porri qualitatem possidet, ita & uires. Et libro II. de alimentorum facultatibus : Ampeloprasiss (inquit) à porro tanta est differentia, quanta in alijs congeneribus plantis inter syluestria, & satiuia inuenitur. Sunt qui hoc in totum sequentem annum reponant, aceto condientes, haud aliter quàm cepas, eaq; ex parte cibo commodius, & prauo minus succo obnoxium efficitur. Quod ἀμπελόπρασον Græci, Latini Porrum agreste, & Ampeloprasum dicunt : Mauritanii, Nabati : Itali, Porro saluatico, & Porrandello : Germani, Vuild lauch : Hispani, Ayos, & Puerros de las uinbas : Galli, Pourreau de chien.

Nomina.

Κεράμυρον.

CEPA.

CAP. CXLV.

CEPA longa acrior est, quàm rotunda, item flaua quàm candida, & sicca quàm uiridis, & cruda quàm cocta, aut fale condita. Omnes tamen mordent, flatus gignunt, appetentiam inuitant, sitim mouent, & extenuant, saltidium pariunt, & expurgant : aluo utiles sunt. Eæ detractis purgamentis in oleum coniectæ, hæmorrhoidas, reliquosque excretionum exitus referant, subditæ pro balanis.

Succus

C E P A .

Ceporum hi-
storia ex The-
ophrasto.Ceporum ui-
res ex Gal.

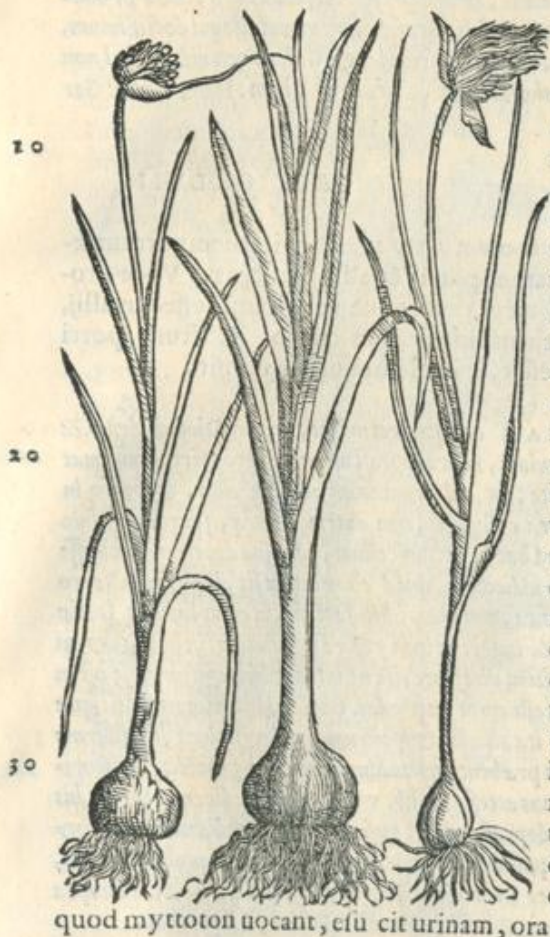
Succus cum melle illitus, oculorum hebetudinibus, ar-
gemis, nubeculis, & incipientibus suffusionibus auxilia-
tur: anginae eodem perunguntur: suppressos menses pel-
lit: caput purgat, naribus infusus: canis moribus cum
aceto, ruta, & melle illinitur: cum aceto autem perun-
ctas in sole vitiligines sanat: & cum pari spodio, scabras
lippitudines sedat: varos cum sale reprimat: contra cal-
ceamentorum attritus, cum gallinaceo adipe utilis est: ci-
tae aluo prodest: in auribus sonitum, ac grauitatem emē-
dat: ad purulentas aures, & eliciendam earundem aquā,
valet: alopeciae earum succo perfriantur, qui celerius
quam aleyonium pilos euocat. Largiore cibo cepa capi-
tis dolores ciet, cocta que vehementius vrinam pellit: eos
lethargicos efficit, qui valetudinibus aduersis, ea etiam co-
cta, plus æquo vescantur. elixa, & cum passis vis, & fico
illita tubercula concoquit, & celerrimè rumpit.

C E P A R V M plura Theophrasto notantur genera libro
VII. cap. IIII. de plantarum historia, ubi sic habet. Differunt
cepae, & allia genere. Sed Ceparum genera plura, ut quae à lo-
cis nomina accepere: gardiae, enidiæ, samothraciæ: item setaniæ,
& fisiles, & ascaloniæ, Ex his Setaniæ minima, sed large dulces.
Fisiles uerò, & ascaloniæ, tū cultu, tum natura inter se differunt.
Fisilem etenim hyeme sua cum coma, inertem relinquunt, uere
externa folia detrahunt, & reliqua colunt: detractis his folijs, al-
tero germinant, simulq; inferius finditur, unde fisiles appellatae
sunt. Quidam uel omnibus detrahenda folia censent, ut uim suam
imo contineant, neq; effuse seminescant. Ascaloniæ peculiari-
s quaedam natura notata est: etenim sole fisiles, & quasi steri-
les, ab radice consistunt, nec ea parte crescere, ac proficere pos-
sunt. Quamobrem non eas deponunt, sed semine ferunt: deinde circa uer, cum germinatū sit, transferunt. Perficiuntur
adeo celeriter, ut cum cæteris, aut etiā prius euelli possint. Plus temporis dimisse in terra, putrescunt. Plantatae caulē
edunt, semenq; tantummodo fundunt: tum exinanuntur, atque inarescunt. Harum igitur talis natura est. Differunt
& colore nonnullæ: etenim apud Isum cætera quidem candidis similes constant, sed colore candidæ admodum pro-
ueniunt, Sardianisq; similiter ferre affirmant. Cretensium peculiaris maxime natura notatur, sed Ascalonijs quoddam
modo proxima, ni forte uel eadem dici debeat. Est enim in Creta genus quoddam, quod semine quidem satum in radi-
ce crassatur: depositum uerò, in caulem, semenq; totum funditur: sine capite, saporeq; dulce est. Id enim quasi è
contrario cæteris habet: omnes nanque depositæ melius, celeriusq; perficiuntur. Omnes post arcturum proueniunt,
tepido adhuc solo, ut depositas imbres occupent. Seruntur & toto capite, & circunciso, sed germinationes haud si-
miles fieri solent. Parte nanque inferiore cepae nascuntur, superiore herba tantum erumpit: sectæ uerò in rectum,
germinare omnino nequeunt. Gethyum dictum sine capite est, & quasi longa ceruice consistens: ob id germinatio to-
ta in fronde, sepiusq; retondetur, ut porrum. qua de causa semine feritur, id nec deponitur. Cepas hisce ferè diffe-
rentijs discernere licet. hætenus Theophrastus. Nascuntur Cepae in uniuersa Italia frequentissime, quæ etiam inibi
multiplici signantur genere, ut refert Plinius lib. XIX. cap. VI. & ut nos quotidie uidemus. Quandoquidem for-
ma aliæ maiores, aliæ minores, quaedam longæ, quaedam rotundæ, quaedam uerò sesiles proueniunt. Sicut colore
rubentes, & subrubentes aliæ, quaedam uirides, & candidæ nonnullæ. Quin & sapore uel acerrimæ, uel medio-
cri acrimonia præditæ sunt, aut nihil penitus acres inueniuntur. Omnium maximæ sunt, quæ Caieta Roman impor-
tantur. Hæc tametsi ad summum rubescant, ac crassioribus tunicis compactæ sint; leuiuscula tamen acrimonia pol-
lent, mansuq; tenerrimæ comperiuntur: ob idq; in cibis cæteras antecellunt. In Hetruria eæ minus acres notantur,
quæ magis rubent. Contra uerò albæ, quippe quæ omnium ibi acerrimæ proueniunt. Quam ob causam ad medica-
menta potius, quam ad cibos seruantur: quanquam secus fortasse in Græcia eueniat, quod flauas candidis acrioris
esse memoret Dioscorides. Connumerantur etiānum inter ceparum genera (ut locis supra citatis Theophrastus,
& Plinius testantur) quæ Ascaloniæ ab Ascalone Iudææ oppido appellantur, & quæ his similes sunt Theophrasto
sectiles nominatæ, nobis uerò in Hetruria uulgò Cipolle maligie. Cepa (ut memoriæ prodidit Galenus libro VII.
simplicium medicamentorum) ex quarto est ordine exalfacientium: essentia autem eius potius crassarum est partiu.
Vnde etiam hæmorrhoidas aperit tum apposita, tum cum aceto inuncta. In sole albos abstergit, tum alopecijs attri-
ta pilos aleyonio citius restituit. Porro si succum eius exprimas, quod reliquum est, admodum terreæ substantiæ est,
eiusq; calidæ: at succus aqueæ, acrisq; caliditatis. Hic igitur ijs, qui suffusi sunt, aut aciem oculorum obtusam
præ crassitudine humorum obtinent, inunctus prodest. Ex huius temperatura tota cepa flutuosa est manducata. Itaq;
quæ temperatura sunt sicciore, minus flutuam generant. hæc Galenus. Quod autem Cepæ corporibus præbeant ali-
mentum, supra in porri mentione retulimus ex ipso Galeno, qui de ijs simul differuit libro II. de alimentorum fa-
cultatibus.

cultatibus. Κρόμμυον Græcè, Cēpa & Cepe Latine uocatur: Arabicè, Basil, seu Bassal: Italicè, Cipolla: Germanicè, Zuibel: Hispanicè, Cebolha: Gallicè, Fiboule, & Oignon. Nomina.

Σκρόδοον. ALLIUM.

CAP. CXLVI.

ALLIUM quoddam satium, atque hortense habetur. quod in Aegypto, singulari ut porrum, capite constat, dulce, in purpureum uergens, paruū: reliqua uerò magna & candida, ex pluribus coagmentantur nucleis, quos aglithas, id est spicas, Græci nominant. Aliud est syluestre, quod ophioscorodon, id est anguinum, uocant. Vis allij acris est: excalfacit, mordet, excernit, aluum turbat, inflationes facit, stomachum exicat, sitim gignit, flatum permouet, summam corporis cutem exulcerat: aciem oculorum esu hebetat. Eosdem effectus præbet anguinum, quod & elaphoscorodon dicitur: latas uentris tineas in cibo sumptum abigit, urinas detrahit: contra uiperarū iētus, & priuatim hæmorrhoi, prodest, ita ut non aliud magis, si cum uino iugiter assumatur, aut tritum in eodem ebibatur: contra rabioforum morsus, & illitu, & cibo ualet. Magnæ & allio utilitates contra aquarum mutationes: uocem clarificat: ueterem tussim crudum, coctū uel lenit: potum autem cum origani decocto, pediculos, & lendes enecat: cremati cinis illitus sugillationibus cum melle, & alopecij cum nardino unguine, medetur: eruptiones papularum cum oleo, & sale sanat: uirilignes, lichenas, lentigines; ulcera capitis manantia, lepras, & furfures, cum melle eximit: cum thure, & teda decoctum, dentium dolorē leuat, si in ore contineatur: contra uenenatos muris aranei morsus, cum ficulneis frondibus, & cumino illinitur. Feruefactæ comæ ius, fœminarum defensionibus ad ditum, menses, & secundos partus extrahit. Allium eiusdem gratia suffitur. Factum ex eo, & nigra oliua intritū, quod myttoton uocant, esu cit urinam, ora uenarum patefacit, hydropicis utile.

ALLIUM uulgaris est notitiæ. Caterum quanquam scribit Dioscorides Allium, quod non coherentibus nucleis, siue spicis, sed singulari, & solido capite constat, in Aegypto nasci; eiusmodi tamen & in Hetruria, & in com pluribus alijs Italiae locis prouenit, ibiq; Allium mas appellatur. Allij meminit Theophrastus lib. VII. cap. IIII. de plantarum historia, sic inquit. Allium ante solstitia, aut paulò post solstitia seritur nucleatim diuisum. Discrimen eorum, quòd aliud præcox, aliud serotinum: est enim genus quoddam eiusmodi, ut sexaginta diebus perfici possit. Differunt præterea magnitudine singulari. Cyprium uocatum maxime tale est, quod non decoquunt, sed in myttotis utuntur: & cum tunditur, mirum quam spuma increseat. Quin & illud differentiam facit, quòd quedam non nucleis coagmentantur. Dulcedo autem, & odor, & crassitudo, eorumq; causa, tempore, cultuq; pene uidentur contingere, ut etiam aliorum. Perfici etiam semine potest, sed tardè: primo etenim anno caput accipit porri, sequente discerni in nucleos incipit, tertio redditur perfectum, nec quicquam deterius, sed etiam quidam uel deposito melius id existimant. Radicis autem allij, aut cepæ haud similis ortus fieri solet: allij nanque cum nucleus extimuerit, tota intorquetur: & hinc aucta in nucleos rursus discernitur, atq; ex uno plura efficiuntur, dum caput consummatur. At cepæ continuo ab radice aliud, atque aliud obducit, ut & bulbus, & scylla, & eiusmodi omnia. Etenim allia, & cepæ, si non euellantur, plura indies fiunt. Super fistula quoq; & allium capitari posse, & cepæ affirmant. hæcenus Theophrastus de allio domestico. Syluestre uerò, quod Græci οφιοσκόδοον, id est, anguinum allium uocant, ubique, in montibus præsertim, & collibus nascitur, nullis diuisum nucleis, satiuo longè minus, sed odore, & sapore illi per simile: folijs angustioribus, gracili caule: in cuius cacumine flos emicat, ex rubeo purpurascens, à quo nigrum gignitur semen. Hoc, cum aliquando in montibus legerem unà cum alijs herbarijs, nobis occasionem præbuit loquendi de errore detestando, in quo turpiter uersati sunt Arabes, & eos secuti: quòd pro scordio herba, quæ trissaginem folijs emulatur, de qua Andromachus, & Galenus intellexerunt, allium syluestre in pastillos theriacos addiderint, & in illius locum successerint, non minus uocabulorum uicinitate, quam imperitiâ decepti, ut sequenti libro in scordij mentione (Deo fauente) latius explicabimus. Porro illud hic silentio non dissimulandum duxi, ne forte seplasiarjs imponat, quòd Brasauolus aperte falli reprehenditur libro suo de simplicium examine Romæ prius excuso, ubi syluestre allium ampeloprason, siue scorodoprason à rei medicæ auctoribus appellari scribit. Quæ in re non uno tantum, meo quidem iudicio, sed duplici, pæce eius dixerim, notatur errore. Primum quòd existimauerit, allium syluestre scorodoprasum,

Allij consideratio.

Allium syluestre.

Arabulapsus.

Brasauoli error.

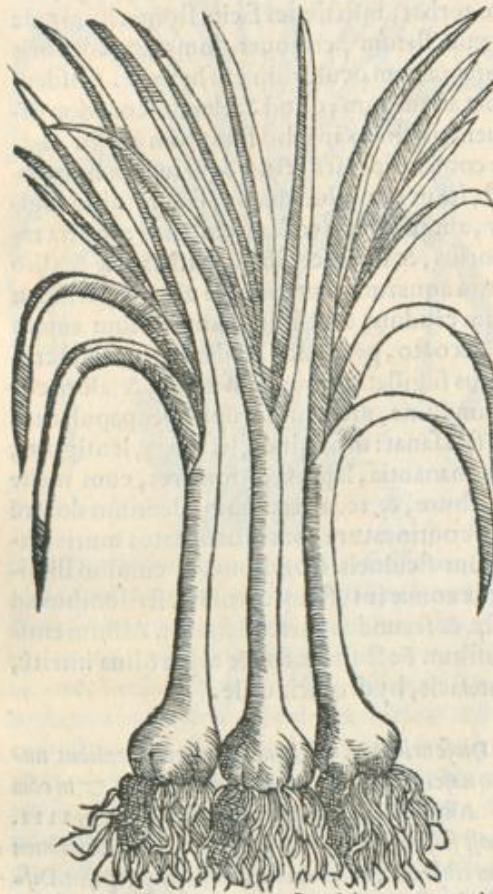
scorodoprasum.

doprasum, uel ampeloprasum esse. Deinde quod certo crediderit, ampeloprasum, & scorodoprasum unam & eandem plantam esse. Hi Brasauoli errores manifeste redarguuntur Dioscoridis auctoritate. Siquidem is non solum eas plantas nominibus, sed etiam capitibus, & facultatibus distinxit: quem etiam secutus est Galenus, licet, ut in ampelopraso diximus, huic tribuerit, quod scorodopraso tribuendum erat. In his igitur palam fit, allium sylvestre ophioscorodum appellari: sylvestre porrum, quod in uincis proueniat, ampeloprason: tertium uero, quod promiscuas allij, & porri facultates obtineat, scorodoprasum. Quare mirari subit Brasauolum uirum alioqui doctissimum, quomodo is, qui simplicium medicamentorum examen conscripsit, hac in Dioscoride, & Galeno non uiderit, uel non animaduernerit. *Σκοροδορον* Græci, Latini Allium dicunt: Arabes, Chaum, Cairin, & Thum: Itali, Aglio: Germani, Knoblauch: Hispani, Ayos: Galli, Ail, & Aux.

Nomina.

Σκοροδορόπρασον. SCORODOPRASVM.

CAP. CXLVII.

SCORODOPRASVM magnitudine porrum æquat, qualitatum porri, & allij particeps. Vnde promiscuas sibi uires ex utroque uendicauit, effectus allij, & porri præbens: inefficacius tamen. Coctum, porri modo, dulcescit, & in olerum uicem transit.

QUONIAM antiquorum nullus, præter Dioscoridem, Galenum, & Paulum, Scorodoprasum meminit, propterea existimat Marcellus arte, & cultorum mangonio ex allio, & porro in unum sub terra colligatis, non autem natura, scorodoprasum prouenire. Sed hac in re Marcellum, pæce sua dixerim, cæcutisse illud manifesto indicio est, quod compertum sit, legitimum Scorodoprasum natura, non mangonio factum, in compluribus Italiae locis sponte sua nasci: ac inde postea translatum, in hortis, & uiridarijs depositum uirescere, ita ut intuentibus legitimum se ostendat, & Marcelli errorem prodat. Crescit id porraceis folijs, quæ digitis attrita ita allium, & porrum simul respiciunt, ut illorum etiam effectus præbent, quemadmodum rectè prodidit Dioscorides, & Galenus attestatur lib. VIII. simpl. medicamentorum, his paucis. Scorodoprasum sicut gustu & odore median allij & porri qualitatem possidet, ita & uires. Id Græcè *Σκοροδορόπρασον*, Latine similiter Scorodoprasum appellatur: Italicè, Scorodopraso: Germanicè, Aber knoblauch: Gallicè, Ail porreau.

Σινάπι. SINAPI.

CAP. CXLVIII.

SINAPI hortense, aliqui napi uocant. Eligi debet adultum, ualde rufum, non magnopere siccum, sed quod fractum internè uirescat, & ueluti quodam succo madeat, cæsius colore: siquidem recens id genus, tempestiuum habetur. Ad calcaciendum, extrahendum, efficax est. Ad eliciendam capitis pituitam manditur: contra præduros tonfillarum tumores, ac ueterem, callosamque arteriæ scabritiem, succus ex aqua, & melle conuenienter gargarizatur: sternutamenta ciet, tritum, & naribus admotum: comitialibus quoque auxiliatur: fæminas vuluæ strangulatu oppressas excitat: lethargicis, de-raso capite, illinitur. Cum ficis admistum, donec rubescat locus, & ad coxendicum cruciatus impositum, ad lienes, & omne genus dolores confert, cum permutandæ ualeitudinis causa ex alto uitia extrahenda sunt: alopecijs illitum medetur: faciem purgat: sugillata cum melle, adipe, aut cerato rapit: feræ impetigines, & lepræ, eo cum aceto perunguntur: contra febrium circuitus aridum bibitur, aut potui, polentæ modo inspargitur: extrahentibus emplastris, scabiemque extenuantibus, utiliter admisceri solet: tritum grauitati aurium, & sonitui cum fico impositum prodest. Succus ad hebetudines oculorum, & genarum scabritias magna utilitate cum melle illinitur. Expressus recenti semine succus in sole siccatur.

Sinapi consideratio.

SINAPI, Plinio libro XIX. cap. VIII. auctore, trium est generum. Quorum unum gracili assurgit folio: alterum rapitiam frondem exprimit: tertium erucæ folio laciniatur. Hæc omnia Sinapis genera obseruantur in Italia: illud siquidem, quod tum folio, tum etiam semine tenui nascitur, erraticum est. Quod uero rapi fronde constat, cæteris maius, hortense est, eiusque in officinis usus. Tertium deinde & ipsum satiuum est, semine albo, minusque acri. Tritum hoc, mustoq; recenti commistum, diutius eius dulcedinem tuetur, atque eam deficere prohibet, quod ebullitionem reprimat. Eaque propter qui ex Tridentino agro in Germaniam mustum comportant, hoc Sinapis genere cadis imposito, dulcedinem musti conseruant. Sinapis temperamentum tantummodo expressit Galenus libro VIII. simplicium

Sinapi uires ex Gal.

SINAPI PRIMVM.

SINAPI SECVNDVM.

SINAPI TERTIVM.

NASTVRTIVM.

Nomina.

plicium medicamentorum, sic inquit. Sinapi calfacit, & defleat quarto ordine. Huic nomen Græcum σινάπι, & σινάπι: Latinum quoq; Sinapi, & Sinapis: Arabicum, Cardel, aut Chardel: Italicum, Senape: Germanicum, Seneff: Hispanicum, Mostaza: Gallicum, Senecue.

Κάρδαμον. NASTVRTIVM.

CAP. CXLIX.

NASTVRTIVM optimum constat esse Babylonicum. Omnium semen est acre: excalfacit, stomacho aduersatur, aluum turbat, tineas excutit, lienem imminuit, partus exanimat, menses cit, uenerem stimulat, sinapis, & erucae simile intelligitur: lepras, & impetigines absterget. Illitum cum melle lienem extenuat, fauos expurgat: pulmonum uitia extrahit, forbitionibus incoctum: serpentium uenenis potum resistit, atque eas suffitu fugat: capillorum defluuia cohibet: carbunculos ad suppurationem perducit, & rumpit: coxendicibus cum polenta commodè ex aceto illinitur: tumores, collectionesque discutit: emittit furunculos illitum cum muria. Herbae ad omnia eadem effectus, licet minor.

Nasturtii consideratio.

NASTVRTIVM hortic familiaris, & frequens herba est, tenuis: folijs paruis, laciniatis: caule tenui, sesquipedali: flore albo: semine in rubecum nigricante, folliculis rotundis, ac pressis contento, thlaspi modo. Plinius auctor est lib. XX. cap. XIII. album, & nigrum reperiri. Verum eum Nasturtium uenerem inhibere scribit, uel condicem eo in loco deprauatum, uel Plinium ipsum Nasturtij naturam non rectè nouisse, et ideo in hoc deceptum esse crediderim, quòd experimento, & Dioscoridi repugnet. Nasturtij semen (ut libro VII. de simplicium medicam.

Nasturtii uires ex Gale.

facultate memoriae prodidit Galenus) adurentis facultatis particeps est, sicut sinapi. Proinde coxendicis, & capitis dolores atq; adeò quodcumq; aliud rubrificationem postulat, eo perinde atq; sinapi excalfaciunt. Miscetur quoq; re medijs, quae exhibentur asthmaticis, tanquam scilicet id, quod crassos succos ualenter incidere ualeat, uelut & sinapi. Nam omnia ei simile est. Porrò & herba arefacta similem semini uim possidet. Humida uerò adhuc, & uiridis propter aque humiditatis admistionem, multò semine inferior est: adeòq; sic mordacitas eius moderata est, ut cum pane ea uti liceat, ceu obsonio. Κάρδαμον Græcis, Nasturtium Latinis uocatur: Mauritanis, Norf alchef, seu Narf: Italis, Nasturtio, & Agretto: Germanis, Kressen, & Gartenkress: Hispanis, Nasturço, & Malpica: Gallis, Cresson de iardin, & Nastort.

Nomina.

Κάρδαμον Græcis, Nasturtium Latinis uocatur: Mauritanis, Norf alchef, seu Narf: Italis, Nasturtio, & Agretto: Germanis, Kressen, & Gartenkress: Hispanis, Nasturço, & Malpica: Gallis, Cresson de iardin, & Nastort.

Θλάσπι. THLASPI.

CAP. CL.

Thlaspi consideratio.

THLASPI herbula est angustis folijs, digitali longitudine, in terram uersis, subpinguibus: binum dodrantum cauliculo, tenui, non sine adnascantibus ramis: fructu circa ipsum totum, ab extremo in latius se pandente: semine nasturtij, incluso uasis in eacumine diuisis, lenticulae effigie, nisi quòd infringitur: unde nomen accepit. flos albicat. Nascitur in semetis, & sepibus, fossisq;. Semen asperi gustus, excalfaciens: bilem vtrinque extrahit, potum acetabuli mensura: prodest ischiadicis infusum: sanguinem potu educit, internas suppurationes rumpit: menses ciet, sed partus enecat. Alterum thlaspi tradit Crateuas, quod aliqui Persicon sinapi uocant, latis folijs, radicibus magnis: utile ischiadicorum infusioni.

Thlaspi uires ex Galeno.

TAMETSI non desint, qui existimauerint, Thlaspi, & Bursam pastoris uulgò dictam unam, & eandem esse plantam; cum tamen huiusce Bursae pastoris folia, quae per ambitum sinuata laciniata uisuntur, semenq; his, quae de Thlaspi memoriae prodidit Dioscorides, & Galenus, minimè conueniant, eorum sententia prorsus explodenda uidetur. Ceterum legitimum reperiri in Italia certum est: siquidem eo maxime abundant & Goritiensis ager, & Gradiscæ moenia, ea parte qua Sontius alluit. Nascitur frequentissimum, & acerrimum in Pago sancti Petri non longè à Goritia, alijsq; circumstantibus locis, semine perquam acri, in folliculis incluso, in eacumine diuisis, lenticulae effigie, superna parte pressis, ut Dioscorides inquit. Meminit Thlaspi Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Thlaspi semen habet & ipsum facultatem acrem, adeò ut internos abscessus potum dirumpat. Menses ciet, & fetus enecat. Per sedem infusum sanguinolenta euacuans, ischiadibus prodest. Est enim alioqui tum supernè, tum infernè biliosorum humorum euacuatorium, acetabuli mensura potum. Et libro primo de antidotis: Utuntur Thlaspi (inquit) quòd è Creta affertur, quodq;

BURSA PASTORIS.

quodq; ubiq; nascitur, colore inter luteum, & flauum medium, figura rotundum, exiguum adeo, ut multoties grano milij cedat. Melius est autem e Cappadocia comportatu thlaspi imponamus. Hoc ad nigredinem inclinatur: figuram non exakte rotundam habet, & antedictum magnitudine permultum superat, atq; ab uno latere paruam quandam, ueluti compressionem praese fert, unde et nomen obtinuit. Prouenit autem ut hoc, ita & illud in Cappadocia quam plurimum. Ideoq; non absolute quod inde asportatur, optimum censendum est, sed quod peculiariter in sauro nascitur, nec Cretico, nec passim nascenti simile. Haec de thlaspi Galenus. Ex quibus satis constat, Italicu thlaspi illi, quod Cappadocia profert, non esse uiribus comparandum. Porro illud animaduertendu esse diximus, quod hoc in loco legitur in Dioscoride: $\Theta\lambda\sigma\pi\iota\ \beta\omicron\upsilon\tau\alpha\iota\ \nu\omicron\iota\ \sigma\epsilon\upsilon\omicron\upsilon\tau\ \tau\omicron\iota\varsigma\ \kappa\upsilon\lambda\lambda\omicron\iota\varsigma,\ \omicron\varsigma\ \delta\alpha\kappa\tau\upsilon\lambda\omicron\nu\ \mu\acute{\iota}\kappa\omicron\varsigma,\ \tau\epsilon\ \tau\omicron\iota\ \omega\kappa\omicron\upsilon\sigma\iota\ \tau\omicron\iota\varsigma\ \gamma\alpha\iota\varsigma,\ \alpha\kappa\epsilon\omicron\sigma\chi\iota\delta\acute{\epsilon}\omega\upsilon,\ \upsilon\ \omega\lambda\tau\alpha\ \alpha\epsilon\omicron\iota\varsigma.$ id est. Thlaspi herbula est angustis folijs, digitali longitudine, in terra uersis, in cacumine diuisis, subpinguibus. Atqui diuisurae eae in nostrati non uisuntur in folijs, sed in folliculorum cacumine. Quo fit, ut plane suspicer hoc loco Dioscoridis codici mendum ac uitiu subesse, ut in alijs compluribus: & quod fortasse nota haec, quae propria folliculorum est, librariorum incuria in folia transferit, praesertim quod in caeteris notis nostru Dioscoridis, & Galeni descriptioni prorsus adstipulatur. Hac igitur ratione is locus, nobis uisus est, qui restituatur, & legatur, quemadmodu nunc in textu legi potest. Reliquum est, ut de BURSA PASTORIS, cuius superius meminimus aliquid in medium afferamus. Sed cum ueteres nihil de hac posteritatis memoria mandauerint, ea tantum recensebo, quae a recentioribus de eius uiribus adnotata inuenio, cum planta ipsa omnibus uulgo notissima sit. Est igitur Bursa pastoris ex refrigerantium, exiccantium, & adstringentium genere. Quapropter prodest atrita, & emplastri more imposta inflammationibus, et sacris ignibus. Decoquitur pluuiali aqua cum plantagine, et Armenio luto, bibiturq; eius decoctum ad intestinorum difficultatem, & ad cruentas excreationes. Herbae succus recentia uulnera glutinat, et auribus purulentis infusus medetur. Sistit mensium abundantiam, si eius, & persicariae decocto insideant mulieres. Esturq; ad idem, & contra deniq; omnes sanguinis fluxiones efficax est tenui pullicula circumlita, & in oleo frixa. Additur in emplastris, quae ad capitis uulnera componuntur, & in unguentis compluribus. Quae herba $\theta\lambda\alpha\sigma\pi\iota$ Graecis, Thlaspi quoq; Latinis dicitur: Barbaris, Nasturtium tectorum: Italis, Thlaspi: Germanis, Bisemkraut: Hispanis, Paniquefo de flor blanco: Gallis, Seneue Sauvage.

Dioscoridis locus restitutus.

Burse pastoris uires.

ARABIS.

Hoc loco Ruellius legisse uidetur $\Phi\alpha\chi\omicron\epsilon\delta\acute{\epsilon}\varsigma$, quod uertetur lenticulae effigie: nec temere, quod Thlaspi semen illi pulchre respondeat. Verum uulgati Graeci codices habent $\delta\iota\sigma\chi\omicron\epsilon\delta\acute{\epsilon}\varsigma$, hoc est, disci figura.

Nomina.

Αραβίς, ἢ δρᾶβη. ARABIS, SIVE DRABA. CAP. CLI.

DRABA herba ad cubiti altitudinem assurgit, tenues spargens ramos, & ex utroque latere folia, ceu lepidij, sed molliora, & candidiora. In cacumine uero sambuci umbellam gerit, candidos flores habentem. Herba haec cum ptisana coquitur, in Cappadocia maximè. Semen aridum pro pipere obsonijs admiscetur.

NASCITUR in Ananiensi agro, praesertimq; in campistris, & agrorum marginibus, cubitalis planta, folijs lepidio non dissimilibus, & umbella ferè sambuci, Drabam adamusim referens

Drabe consideratio.

ferens. quemadmodum et in Gallijs nasci Ruellius testatur in noualibus, & saepe cultis. Ceterum quoniam Serapio in nasturtij mentione, de Draba etiam differit, eamq; Nasturtium orientale nominat, quod insignis eius acrimoniae indicium est: & quoniam in nostrate leuiuscula sentitur acrimonia, idcirco an hæc, quæ in Italia nascitur, Serapionis saltem sit Draba, ego profecto affirmare non ausim: nisi forte id Drabæ accadat pro regionum diuersitate, quemadmodum Aro cuenire inferius dicitur ex Galeni auctoritate. Herba, quæ ἀραβίς, & δρᾶβη Græcè, Arabis item & Draba Latine, pariter & Italicè appellatur: Barbaricè, Nasturtium orientale: Gallicè, Draue.

Nomina.

Ἐρύσιμον. IRIO.

CAP. CLII.

Erysimi, seu Irionis consideratio.

ERYSIMON, Latini Irionem vocant, iuxta vrbes, rudera, hortosque nascitur: folijs crucæ syluestris: cauliculis in lori modum lentis, & obsequiosis: floribus luteis: filiquis in cacumine gracilibus, ut sceno græco, corniculatis: semine nasturtij, exiguo, urentis gustus. Contra thoracis fluxiones efficax est, & si purulenta extussumtur: regio morbo, & coxendicibus prodest: contra uenena in delinctu cum melle datur. Illinitur ex aqua, aut melle vitiliter cæcis carcinomatis, parotidibus, duritijs mammarum, & testium inflammationibus. In totum extenuat, & excalfacit. Mitius multò ad clysteres fiet, si aqua madescat, atque torreatur, vel linteo illigatum, pinfita farina oblitum perassetur.

QUANQVAM Theophrastus, & antiquorum alij Erysimon inter cerealia commemorant: & sesamo simile faciunt: quod tamen à Dioscoride representatur, folijs crucæ æmulis, tanquam ab illo admodum dissimile, hic inter acerrimas plantas, non inter frumentacea, ubi de sesamo differuit, ab eo repositum est. Eaq; propter facile dici potest, Erysimon aliud designare Theophrasto, aliud uerò Dioscoridi. Ideoq; Plinius utrisque in Erysimi historia ad stipulari uidetur. Nanq; lib. XVIII. cap. VII. ac X. Theophrastum secutus, ipsum frugibus adscribit, sesamoq; simile facit. Et lib. XXII. cap. XXV. Dioscoridem imitatus, folijs crucæ paulò angustioribus, & semine nasturtij Erysimum esse prodidit. Hoc idem palam est fecisse Galenum: quippe qui lib. VI. simplicium medicamentorum, Erysimum plantis comparauit, quæ acrimonia præditæ sunt, uti nasturtium, & sinapi. Et lib. I. de alimentorum facultatibus ipsum inter fruges retulit, quæ in cibum ueniunt, unà cum sesamo, sic inquit. Vt porrò milio panicum ad simile est quodammodo, sed ad omnia deterius, ita & sesamo Erysimum corporis substantia nonnihil affine: sed mansum insuauius est, & tenuioris alimentum, adeò quòd in omnibus illo deterius existit. Ceterum Ruellius, quòd dixerit Plinius Erysimum, & sesamum rubentibus prouenire folijs, item ipsis urentibus nullum animal uesci, illud frugis genus autumat Erysimum esse, quod uulgò Tridentina rura appellant Formentone, Foroulienses uero, quòd pullo sit colore, nominant Saracino. Verùm hac in re Ruellius deceptus deprehenditur, quòd nullis notis respondeat hoc Erysimum, quod Theophrasto, & Plinio describitur: quandoquidè, quod uulgò appellatur Formentone, caule tantum rubet, non folijs, à nulloq; pecude respuitur, sed ab omnibus auidiusimè depascitur, nec ulla ex parte sesamum æmulatur. Porrò sciendum est, Dioscoridis Erysimum non esse syluestrem erucam illam, quam nos nobilem appellamus, ut credit Hermolaus, itemq; Ruellius ipsum secutus, sed stirpem esse, quæ passim in plateis, adificiorum areis, & rudibus, & secus uias oritur, folijs crucæ, floribus luteis, paruis: e quibus cornicula prodeunt, tenuia, acuminataq;: semine nasturtij, minore tamen, & acri. Id Græcis ἐρύσιμον dicitur, quod Latinis similiter Erysimum, & Irio: Italis, Erisimo, & Irione: Germanis, Hederich, & Vuilder senff: Hispanis, Rinchaon: Gallis, Velar, ou de la tortelle.

Ruellii, & Hermolai lapsus.

Nomina.

Πέπερι. PIPER.

CAP. CLIII.

PIPER in India nasci, breui arbore traditur: quæ inter initia, prælongum fructum, veluti filiquam, promit, quod longum piper est: habet intus aliquid tenui milio simile, quod tandem in perfectum piper euadit. Id autem suis temporibus dehiscens, pandensque sese, racemos emittit, grana ferentes qualia uidemus. Ea acerba candidum piper faciunt, aptum ocularibus remedijs, antidotis, & medicaminibus, quæ contra uenenata parantur, theriaca vocant. Longum uerò uehementius mordet: & quoniam priusquam ematurescat, decerptum est, subamarum relinquitur, antidotis, & theriacis medicaminibus expetitur. Nigrum uerò, utpote quod tempestiua maturitate collectum

lectum sit, odoratum esse constat, candido suavius, acrius, & ori gratius, necnon ad condimenta uti-
lius. sed candidum, & adhuc in acerbum vergens, antedictis infirmius est. Eligi oportet grauissi-
mum, plenum, nigrum, sine multis rugis, recens, ac minimè furfurifum. Inueniuntur etiãnum
in genere nigri semina nutrimento defecta, cassa, inania, minimiq̃ ponderis, quod uocant brasma.

Vis omnium exalfacit, urinam ciet, concoquit, extrahit, discutit, absterget caliginem, quæ oculis
obuerfatur. Piper febrium horroribus circuitu repetentibus, siue potu, siue illitu subuenit: serpen-
tium morsibus auxiliatur: partus extrahit: conceptum adimere creditur, statim à concubitu suppo-
situm: tussi, omnibusq̃ pectoris vitijs, siue eclegmate, siue potu succurrit: anginæ eo, & melle con-
uenienter perunguntur: potum cum recentibus lauri folijs, tormina discutit: cum uua passa mandu-
catum pituitam à capite elicit: ualetudinem tuetur, dolores finit, appetentiam mouet, concoctionem
adiuuat. ad intinctus esculentorum additum: strumas cum pice discutit: uutiligines ex nitro emacu-
lat. Ficili nouo, † vt aiunt, motum torretur. Non est huius arboris radix gingiber, ut aliqui existi-
mauerunt, sicuti paulò post ostendemus. Nanque piperis radix costo similis est, ora gustantium accen-
dit, saluam ciet. Hæc lienem reprimat, cum aceto illita, aut pota: caput etiam purgat, manducata cum
semine pedicularis herbæ, quam staphidem agriam uocant.

Lvsitani navigationibus suis hoc æuo confectis per oceanum Atlanticum uersus austrum primò, & hinc
deinde in orientem ad Calecut, Taprobanam, aliasq̃ Indici pelagi insulas: item Hispani liburnicis uecti ad occideu-
tales Indias, Peru, atque alias complures regiones, quæ antiquos Geographos penitus latuerunt, non modò Pipe-
re, & huiusmodi odoratis simplicibus uniuersam repleuerunt Europam; sed & stirpium historias, à quibus oriun-
tur, posteritatis memoriæ prodiderunt. Quod postea fecit, ut nobis planè ignorasse uideantur Theophrastus, Dio-
scorides, & Plinius, aut ob regionum distantiam (indigenam potius in hoc fidem secuti, quàm quòd fortè ea uiderint,
quæ de pipere scriptis tradiderunt) aut ob aliam quãuis causam, plantæ illius formam, ac notas, quæ piper in In-
dia gignit, ac quònam modo piperis planta suum edat fructum, an scilicet racematim, an corymborum modo, an
in siliquis inclusum, an baciferarum arborum more. Siquidem Plinius lib. XII. cap. VII. ita scribit. Arborea quæ
passim piper gignunt, iuniperis nostris sunt similes. Quanquam in fronte Caucaſi solibus opposita gigni tantum eas
aliqui tradidere. Semina à iunipero distant paruulis siliquis, quales in phasolis uidemus. Hæc priusquàm dehiscant,
decerptæ, tostæq̃ sole, faciunt, quod uocatur piper longum. paulatim uerò dehiscences per maturitatem, ostendunt
candidum piper, quod deinde tostum solibus colore, rugisq̃ mutatur. hæc Plinius. Quibus à Dioscoride non longè
dissidere uideretur, nisi piperis plantam similem iunipero reddidisset: nanq̃ Dioscorides nullis eam notis representa-
uit, neq̃ alicui similem fecit. Theophrastus præterea quanquam scriptum reliquit lib. IX. cap. XXI. de planta-
rum historia, Piperis duo esse genera unum rotundum, alterum oblongum; eius tamen arboris effigiem silentio præ-
terijt. At hi, qui suis liburnicis immensa traiecerunt maria, proprijsq̃ perlustrarunt regiones, ubi piperis utrius-
que plantæ innumera uirescunt, nigrum, ac rotundum gigni narrant à quibusdam infirmis uiticulis uicinas arbores
altiore complexu scandentibus, acutæ clematidis non dissimilibus, folio tamen malum Assyrium æmulantibus. Quin
& racematim proferri uuarum labruscæ modo, confertius tamen, deinde mense octobri per maturitatem decerpi,
& sub feruenti sole tegetibus palmis expansum torredi, quousque nigrescat, & rugosum euadat: quod tridui spa-
tio plerunq̃ fit. Longum autem, ut iisdem testantur, aliæ ferunt arbores, estq̃ uelut nucamentum quoddam,
exilibus granulis squamatim compactum, quod uelut iulus in pontica nuce, cui pulchrè adstipulatur, uermiculosa
facie dependet, piperato gustu: nunquam tamen in album, uel nigrum piper coalescit. Galenus indigenam fidem,
& Dioscoridem secutus, eandem plantam tam rotundum, quam longum piper edere credidit. Piperis fruticem
uidimus nos Neapoli, qui Lusitanorum descriptioni maxime respondere uisus est, quòd uiticuloso caule esset, clematidis
acutæ modo. Sed & aliam arbusculam piper racematim proferentem uidi Venetijs, quæ prorsus illius plantæ
faciem exprimit, quam uulgo Ribem appellat. Viret hæc in horto clarissimi medici Maphæi à Maphæo, in quo plu-
rima simplicia notatu digna uisuntur. Quo fit, ut mirum non sit, si in piperis historia uariant auctores. Quando-
quidem cum uariæ in Italia piperiferæ habeantur arbusculæ, facile credendum est, uarietatis longè maioris eas in In-
dia reperiri. Piperis meminit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Piperis radix uires
costo similes potissimum obtinet. Porro fructus eius nuper quidem admodum germinantis, longum piper est: quare
etiam maturo humidius est. humiditatis eius indicium est, quòd facile repositum perforatur, ac non protinus mordicet,
sed post paulò incipiat, uerum plusculum duret. Porro fructus, qui uelut omphax est, piper album est, nigro quidem
acrius. Nam illud iam quasi superassatum est, & superexiccatum. Verum utrunque ualenter tum exalfacit, tum
desecat. Ceterum quoniam Dioscorides inter simplicia de Caryophyllis, quæ mihi piper in men-
tem redegit, nihil posteritatis memoriæ mandauit, cum ea ex eisdem afferantur regionibus, sintq̃ in præcipuo medi-
corum usu, adeò præstantissimum, odoratissimumq̃ medicamentum, silentio non distimulandum duxi. Prouenit igitur
Caryophyllorum arbor in orientali plaga, quibusdam Indici pelagi insulis, non longè à Badan. Huius caudex bu-
xo similis est, eademq̃ materies. Folia uerò cinnami uulgaris instar habet, sed rotundiora. Fructu est paruo, ex
atro rufescente, in clauis modum capitato, exertis in aduersum quatuor denticulis, sese stellatim decussantibus, pro-
minulo apice, quadrati alueoli sinu medio umbilicatum prodeunte. Cultores arundinibus flagellant arborem, con-
strato prius circumquaq̃ tegetibus palmis solo. Caryophylli meminit Plinius libro XII. cap. VII. his uerbis. Est
etiãnum in India piperis grani simile, quod uocant Caryophyllon, grandius, fragiliusq̃. Tradunt in Indico luco id
gigni. Aduehitur odoris gratia. Horum nusquam inuenio mentionem fecisse Galenum: tametsi Serapio ex Galeni au-

Piperis, & plã-
te eius histor.

Plinij lapsus.

Piperis plãtæ
in Italia.

Piperis uires
ex Galeno.

Caryophyl-
lorum hist.

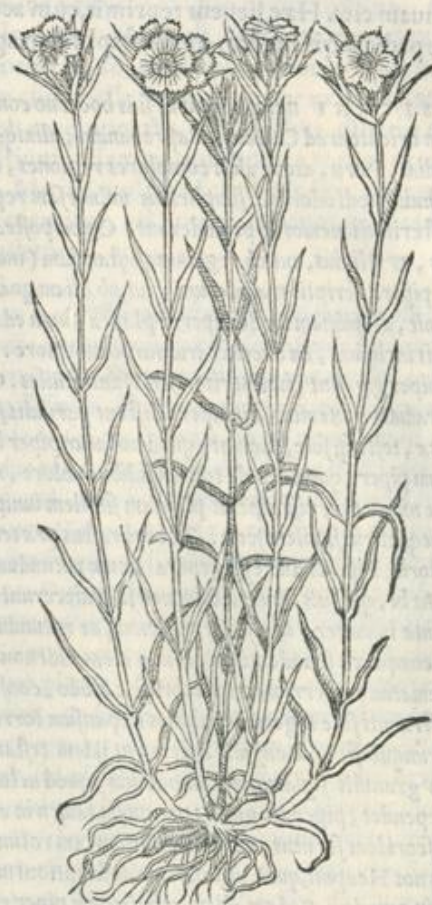
floritate plura de Caryophyllis tradiderit suo de simplicium medicamentorum uolumine. Quamobrem crediderim aut Galeni librum, in quo de Caryophyllis disseruit, perisse, aut Pauli potius, quam Galeni testimonio de his scripsisse Serapionem. Nam de Caryophyllis prius Paulus iisdem, quibus postea Serapio, uerbis tractauit, libro VII. ubi hæc habet. Caryophyllon, quasi dicas nucifolium, non eam habet substantiam, que nomine pretenditur, sed ex India ueluti flores cuiusdam arboris festuacei, & nigri sunt, longitudine ferè digitali, odorati, acres, subamari, calidi, & siccī in tertio propemodum ordine; qui multiplicis usus sunt, tum ad obsonia, tum ad alia multa medicamenta. Caryophylli, ut scribit Serapio, iccinori, stomacho, & cordi auxiliantur. Concoctionem adiuuant, & alui fluxiones cohibent. Quinetiam eorum puluis quatuor drachmarum pondere cum lacte sumptus, ueneras uires adauget. Exacuunt præterea, Auicenna auctore, oculorum uisum, & eorum nubeculas, argemasq; exterunt. Atque hæc de historia & uiribus Caryophylli seminis aromatici. Cæterum quoniam in Caryophylli nomen incidimus, hic non profus intactos reliquemus flores illos, qui ab odore similiter CARYOPHYLLI, & Garofoli

Caryophylli
floris & eius
mentio.

GAROFOLI DOMESTICHI.

GAROFOLI SALVATICI.

uulgo uocantur. Hi quidem non fuerunt, quod ego sciam, à ueteribus cogniti, etsi nobis hodie sint adeò celebres, uulgares æquè ac incundi, ut superuacaneum putem & plantam, & flores eos describere. Quare satis fore duxi, si hoc loco eorum imagines duntaxat exhibuero. Cùm igitur duo sint eorum summa genera, nos primò Caryophyllum florem altilem seu satiuum, deinde syluestrem depingi curauimus, ut ex duplici effigie, quam damus, aperte cognoscitur. Quod Græci $\pi\epsilon\pi\epsilon\epsilon\gamma\iota$, id Piper Latini uocant: Mauritanii, Fulsel, seu Fulsul: Itali, Pepe: Germani, Pfeffer: Hispani, Pimienta: Galli, Poivre. Quod uerò Græcis $\kappa\alpha\rho\upsilon\phi\upsilon\lambda\lambda\omicron\nu$, Latinis pariter Caryophyllum appellatur: Mauritanis, Carunfel, seu Charunfel: Barbaris, Gariofilus: Italis, Garofano: Germanis, Nae-
gel: Hispanis, Clauo de especia, siue Clauel: Gallis, Girophles.

† Ex Græcis uulgatis codicibus aliqui hoc in loco scriptum habent $\omega\varsigma$ $\Phi\alpha\sigma\upsilon$, quod sonat, ut dicunt: alij uerò $\omega\varsigma$ $\Phi\alpha\kappa\alpha$, id est, ut lenticula. Vnde etiam ex interpretibus alij hanc, alij illam secuti sunt lectionem. Oribasius uerò nec hoc, nec illud legit: qui præterea alia multa & hic, & alibi non describit, que fortasse non temerè quis illegitima iudicare possit.

Ζϱϱϱβεγ.

GINGIBER.

CAP. CLIIII.

GINGIBER sui generis planta est, in Troglodytica Arabia magna ex parte nascens. Qua uirrente ad multa, perinde atque nos ruta, vtuntur, & primis potibus, & edulij admiscunt. Huius radices, cyperi modo, paruæ sunt, candicantes, & odoratæ, atque piper sapore imitantur. Eligi debent,

debent, quæ teredines non nouerunt. A multis tamen ob id condiuntur, quòd celeriter cariem sentiant: & hictilibus in Italiam asportantur. Gingiber cibo conueniens est, & cum condimento assumitur. Excalfactoriam vim, & excoquentem habet: aluum leniter emollit: stomacho utilis est: effica-
 x aduersus ea, quæ oculis caliginem offundunt. in antidota addi solet. In summa, piperis uiribus respondet.

GINGIBER (ut referunt Lusitani, qui plurimum se uidisse fatentur in India) radix est, quæ geniculatis
 10 repit internodijs, folijs arundinaceis, quæ bis, teruè in anno reuiuiscunt, ac reuifcunt, sed quæ in cacumine fasti-
 giantur graminis amplitudinem non excedere aiunt, nec quicquam in ea regione frequentius inueniri. Subdunt
 non nihil subesse discriminis in sapore cum præcox eruitur. Opportunum demetendi tempus, cum folia inauerint,
 alioquin & teredini obnoxium est, & carie tentatur. Eruturq; nonnunquam eius radix libræ pondo. sed non om-
 nibus eadem est amplitudo. Plus in profundum non agitur, quam ad ternos, quaternosue palmos. Cum eruitur,
 radicis internodium in serobe fossore relinquit, terramq; illi aggerunt, ceu eius radicis semen, proximo anno eru-
 turi fructum, id est, regerminatas radices. Aduehitur gingiber in Italiam copiosum ex Calecut magno Indiæ em-
 porio, atque ex Troglodytica Arabia non solum tractu temporis exiccatum, sed & saccharo recentissimum asser-
 uatum, uel quodam mellis genere, quod quibusdam è siliquis exprimunt. Id sanè longè magis Veneto præstat: cùm
 hoc officinarum mangonio ex aridis fiat radicibus, longo temporis tractu modò accerrimo, lixiuio, calce, quernò-
 que cinere parato; modò muria; modò dulci aqua maceratis, & edomitis, quibus non modò odor deperditur, ac
 euanescit; sed & sapor, & acrimonia subtrahitur. Illud uerò cum statim è terra effossium nulla serè maceratione
 20 condiatur, uires & facultates non exiit, sed eas seruat. Quamquam Brasauolus non rectè, meo quidem iudi-
 cio, uelle uideatur, quòd Venetijs mangonizatione Gingiber gustantibus plus acrimoniæ relinquat, quam illud,
 quod recentissimum in India siliquarum melle, aut saccharo conditum asseruatur, & cum alijs aromatum gene-
 ribus ad nos conuehitur. Quod quantum à ueritate, & ratione dissonet, ij iudicare poterunt, qui diu in myropo-
 lijs uersati, rem omnino exploratam habent. Gingiberis uires memoriæ prodidit Galenus libro VI. simplicium
 medicamentorum, sic inueniens. Gingiberis radix utilis est, quam utique ex Barbaria ad nos conuehant. Excalfa-
 cit potenter, sed non primo statim occurso, uelut piper: unde sanè & minus esse subtilium partium, quam piper,
 existimandum. siquidem in tenues soluatur partes, & celerrimè actū ut illud fieret calidum. Apparet enim illa-
 borata, & crassior adhuc quædam ei inesse substantia, nec ea sicca, & terrestris, sed humida potius atque aquea.
 Quo fit, ut faciliè perforetur, cum scilicet recrementitia insit humiditas. Neque enim quicquam eorum, quæ aut
 30 planè sicca sunt, aut humida, sed elaborata, & familiarem continentia humiditatem, huic uitio obnoxia sunt.
 Idem usu uenit piperi longo. Atque hinc est, quòd diutius perseuerat, quæ proficiscitur à gingibere, aut pipere
 longo caliditas, quam quæ ab albo, aut nigro. Nam sicut ab aridis calanis flamma simul celerrimè accenditur,
 & unde quæque dispergitur: eundem in modum, quæ à siccis potestate medicamentis editur caliditas. At quæ pro-
 dit ab humidioribus, ceu ligna sunt uiridia, & tardius accenditur, & durat diutius. Ex quo fit, ut utriusque me-
 dicamenti diuersus sit usus. Siquidem ubi totum corpus celeriter excalfacere consilium est, ea tunc exhibenda
 sunt, quæ & celeriter à caloris nostri contactu incallescant, & celeriter quocunq; ferantur. Verùm ubi partem
 quonuis refrigeratam recalfacere studemus, contrà agendum, nimirum quæ tardè calescentia plurimo tempore
 perdurent, ea offeruntur. Caterum licet gingiber, & piper album hac ratione à nigro pipere differant; non
 magna tamen est differentia. At nasturtium, napi, thapsia, & agrestium columbarum stercus maiori tempore
 40 perfectè accenduntur, & plurimo tempore perdurant. hæcenus Galenus. Faciem gingiberis representat ra-
 dix illa, quam Mawitani, & officinæ ZEDOARIAM appellant, odoratior tamen, amariuscule, neque a-
 deò ut gingiber acris. Huius nusquam, quod sciam, meminere ueteres Græci, etsi recentiores ab Arabicis es-
 docti, nempe Aëtius, & Actuarius eam suis medicamentorum compositionibus admisceant. Zedoaria (ut capi-
 CLXXII. testis est Serapio conuehitur è Sinarum regione ultra extremas Indiæ oras. Excalfacit, & siccatur
 dine secundo. Flatus discutit, & pinguedinem auget propria quadam facultate, non quidem elementari. Post sum-
 pta graue uirus animæ, quod allium, cepa, uel uinum excitauit, abigit. uenenosorum animalium morsibus opitula-
 tur: alui fluxiones sistit, uteri abscessus resoluit, uomitiones reprimat, & coli cruciatus tollit, itemq; uentriculi.
 Alii tincas quasquæque enecat, & in antidotis additur. Ideoq; dixit Auicenna, nihil esse ea præstantius ad ebibitum
 napellum. Non desunt, qui crediderint, quòd ARNABO, de quo scribit Paulus, & Mauritanorum zedoar-
 50 ria unum, & idem referant medicamentum. Verùm Serapionis testimonio cap. CCLXXI. Arnabo apud Græcos
 nihil aliud designat, quam Zurumbet apud Arabes: quippe quòd hoc loco de zurumbet eadem scribat Serapio,
 quæ de arnabo ante ipsum adnotauit Paulus. Est autem Arnabo, ut ex Serapionis autoritate memoriæ prodidit
 Isach, arbor proceræ, in oriente proueniens: folijs longis, colore uiridi, in luteum languescente, salicis modo, ste-
 cuti & ranorum cortex. Infrugifera est, citreum odorem spirans. Quibus faciliè patet, arnabo non modò ze-
 doariam non esse, sed nec in Europam ad nos aduechi. Quo fit, ut Cordus aberrasse deprehendatur: quippe
 qui zurumbet zedoariæ genus existimet. Hunc fortasse secutus Fuchsius medicus doctissimus, in libro de com-
 positione medicamentorum, quem locupletatum nuper edidit, non sine magno errore putat zurumbet & ze-
 doariam idem esse. Qui non minus in Arnabo quoque errasse cognoscitur, quòd uelit Doronicum orientale id es-
 se, quod Paulo Arnabo. atqui res hæc aliter se habet, ut ex antè dictis satis colligi potest. Hallucinatur etiam
 hac in re Brunfelsius: quòd is scripserit suo de medicis uocabulis onomastico, quòd arnabo unguentum est odori-
 ferum. Verùm eius lapsus non aliam causam fuisse arbitror, quam quòd oscitanter Paulum legerit: nam Paulus

Gingiberis hi-
 storia.

Brasauoli er-
 ror.

Gingiberis ui-
 res ex Gal.

Zedoariæ hi-
 stor. & uires.

Arnabo, &
 Zurumbet hi-
 storia.

Cordi, Fuch-
 sij, & Brunfel-
 sij error.

HYDROPIPER.

Nomina.

Hydropiperis confid.

Ruel. lapsus.

PERSICARIA.

apertissime aserit, Arnabo unguentis expeti, quod suauiter oleat, non autem unguentum esse, ut Brunfelsius somniasse uideatur. Id $\zeta\iota\gamma\gamma\iota\beta\epsilon\iota\varsigma$, $\zeta\iota\gamma\gamma\iota\beta\epsilon\iota\varsigma$, & $\gamma\iota\gamma\gamma\iota\beta\epsilon\iota\varsigma$ Græcè; quod item Latine Zingiber, & Gingiber nominatur: Arabicè; Lengibel, seu Zingibel: Italicè, Gengeuo: Germanicè, Ingber: Hispanicè, Gengiure: Gallicè, Gingimbre. Quod uero $\zeta\omicron\upsilon\delta\alpha\varsigma$, $\zeta\acute{\alpha}\delta\omicron\upsilon\varsigma$, & $\zeta\acute{\alpha}\delta\epsilon\pi\alpha$ posterioribus Græcis, Zadura, & Zedoaria Latinis: pariter & Italis appellatur: Germanis, Zittunen: Gallis, Cretonart.

Υδροπέπερι. HYDROPIPER.
C A P. C L V.

HYDROPIPER apud aquas nascitur, quæ stagnant, aut pigro lapsu repunt. Caulem edit geniculatum, solidum, multis alis concuum: folia menthæ, maiora, molliora, candidioraque, gustu piperis, acri, citra tamen ullam odoris gratiam: fructum acrem, in surculis paruis, prope folia racematim coherentem. Folia cû semine illita tumores, veteresque duritias discutunt, sugillata delent: quæ postquam inaruerunt, tusa pro pipere in obsonijs admiscuntur. Radix parua, nullius in medicina usus.

TAMETSI pro uirili parte contendat Ruellius, ut non minus doctis, quàm elegantissimis uerbis comprobet, eam non spernendam stirpem, quam uulgus officinarum Eupatorium appellat, legitimum esse Hydro Piper; is tamen hac in re aperte hallucinari deprehenditur, quanuis alioqui fuerit non modò in medica materia peritus, sed & Latinis, & Græcis literis apprime doctus. Siquidem Dioscoridi Hydro Piper folia edit menthæ maiora, molliora, candidioraq; gustu piperis, acri, citra tamen ullam odoris gratiam: non autem amaro sapore, ut Ruellius ait, Dioscoridis uerba peruertens, quò facilius suam astruat sententiam. Vulgare uerò Eupatorium folijs crescit cannabinis, duris, hirsutis, amaro gustu, non quidem acri, ut piperis: quin etiam adeò odoratis, ut hac de causa herbam esse uiribus insignem, quæuis ab antiquis silentio prætermittam, semper existimauerim, cum tamen odoris fragrantiam in hydro pipere reperiri neget Dioscorides. Præterea hydro piperi caulis inest geniculatus, solidus, à foliorum, & adnatorum exortu alis plurimis concuum: semine etiã annuum acri, in ramusculis prope folia racematim coerente. Pseudoeupatorio uerò caulis est procerus, minime geniculatus, in cuius ramis nullum apud frondes racematim coherentem: sed in cacumine flores gerit subrubentes, qui diuisi muscarij facie, syluestris origani modo, per maturitatem in pappos euanescent: è quibus semen prodit amarum totius plantæ sapore; quanquam esse hoc acrimonia præditum non rectè Ruellius asseneret. Qui quoniam uulgare Eupatorium plerunq; in aquis oriri conspexerit, id omnino legitimum esse Hydro Piper pro certo asserere non dubitauit, nulla prorsus habita ratione, an alia inter se responderent nota. Quamobrem, ut ex dictis rationibus clarissime patet, Ruellius hac in re non ita maturè mihi uidetur sensisse, ut eius clara doctrina, ingenijq; præstantia exposcere uidebatur. Quandoquidem cum uulgare hoc Eupatorium primo statim occurssu gustui amarorem relinquat haudquaquam obscurum, facile hinc indicium consequi potuisset, hoc non esse hydro piper, quo unã cum sale in ciborum condimentis piperis uice prisca etas utebatur: nam quæ amara sunt, præterquam quòd piperis uicem explere minime ualent in cibus addita, ab omnibus respuuntur tanquam naturæ inimica. Cæterum si in Italia Hydro Piper nascitur, illa meo quidem

quidem iudicio est persicariae (ut uocant) species, quae in alterius discrimen, cui folia insunt pullo colore emaculata, nullis similibus inficitur notis, sed folio tantum uiridi adolefcit. Quippe quae folijs proueniat oblongis, mentha maioribus, mollioribus, ac candidioribus: caule admodum geniculato, duroq; alis concauo: e cuius adnatis rufam semen racematim prodit, acri admodum gustu, ita ut linguam uehementer uellicet. Illud insuper hanc opinionem corroborat, quod prope stagnantes aquas haec planta plerunq; uirescat, ubi eam Dioscorides nasci testatur. Meminit Hydropiperis Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Hydropiper a locis, in quibus nascitur, & a similitudine, quae illi cum pipere in gustu est, nomen sortitum est. Caeterum calidum est, sed non tantum, ut pipere. Attamen herba ipsa etiamnum uiridis cum semine, cataplasmatibus in modum imposita, sugillata, & tumores induratos digerit. Herba, quae Graecis ὑδροπύπερον, Latini similiter Hydropiper uocatur: Italis, Hidropepe, & Pepe acquatico: Germanis, Vuasser pfeffer, & Mucken kraut: Hispanice, Hierua pexiguera sin manchas.

Que Persicaria sit Hydro-piper.

Hydropiperis uires ex Gal.

Nomina.

Πταρμική. PTARMICA.

CAP. CLVI.

PTARMICA exiguus frutex est, furculos habens paruos, multos, & rotundos, abrotano non dissimiles: & circa eos folia oleae, longa, multa: & in cacumine capitulum, uti anthemidis, paruum, rotundum. quod suo acri odore sternutamentum excitat: unde nomen accepit. Folia cum floribus illita, sugillationes rapiunt. Flores sternutamenta efficacissime mouent. Nascitur in montibus, & petrosis.

PTARMICA in Hetruria frequentissima prouenit. Nascitur & in Tridentino agro, praesertim Ananiensi tractu, surculis frequentibus, paruis, rotundis, abrotano non dissimilibus: e quibus plurima prodeunt folia incana, oleae modo oblonga: unde & Oliuella a multis uulgo nominatur. Gerit in surculorum cacuminibus capitulum, chamemeli deflorentis modo: cui quemadmodum & herbae, uis quaedam adeo acris inest, ut olfactu statim sternutamenta excitet. Rura nostra ex Ptarmica scopas, quibus pauimenta uerruntur, conficiunt, nec in alium colligunt usum. Huiusce meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Ptarmicae flores cienda sternutationis uim obtinent: est enim temperies eius calida, & sicca, uiridis etiamnum ordine secundo, siccata tertio. Eius nomen Graecum Πταρμική: Latinum item Ptarmica, & Sternutamentaria: Italicum, Ptarmica.

Ptarmicae historia.

Ptarmicae uires ex Gal.

Nomina.

Στρούθιον. RADICVLA, SEU LANARIA. HERBA. CAP. CLVII.

STRUTHION herba uulgo nota: qua purgandis lanis utuntur, qui eas eluunt. Huius radix est acris, urinam ciet: prodest tussi, iocinerosis, orthopnoeae ex melle sumpta, cochlearis mensura: aluum soluit. Eadem cum panace, & capparidis radice, calculos frangit, & cum vrina exturbat: duritiam lienis absumit: menses imposita trahit: partus efficaciter enecat. Cum polenta autem, & aceto illita, seprae tollit: tubercula discutit, cum farina hordeacea, & uino decocta. Miscetur & malagmatis, & ocularibus collyrijs, claritatis causa. Sternutamenta mouet: per os purgat, trita cum melle, & naribus infusa.

Struthii consideratio.

STRUTHION, seu Radicula, adeo olim uulgaris notitiae fuit, quod purgandis lanis ea uterentur, ut Dioscorides eam notis ullis representare superuacaneum duxerit. Sed cum tractu temporis huius exoleuerit usus, eius quoque notitia simul abolita uidetur. Quo fit, ut arduum sit nobis nunc diiudicare, quae nam planta Italis Struthion iure dici possit. Mauritania, & officinis Condisca nominatur, quam illi frequenter medicamentis admiscunt, quibus naribus inditis sternutamenta ciet. Nec propterea usquam in officinis reperitur, quauis medicorum compositionibus saepius inferatur. Quamobrem asserere non ausim, an Struthion nascatur in Italia: quippe quod haecenus ipsum non modo non uiderim, sed neminem, qui illud cognosceret, & ostenderet, adinuenirim. Theophrastus inter folio aculeatas struthium habet lib. VI. cap. III. de plantarum historia. Plinius uero libro XIX. cap. III. his uerbis struthium describit. At quae uocatur Radicula, lauandis demum lanis succum habet: mirum quantum conferens candori, mollietateque. Aequae nascitur sattu ubiq; sed sponte praecipua in Asia, Syriaque saxosis, & asperis locis. Trans Euphratem tamen laudatissima, caule ferulaceo, tenui, & ipso cibus indigenarum expetito, & tingenti quicquid sit, eum quo decoquatur: folio oleae, struthion Graeci uocant. Floret aestate, grata aspectu, uerum sine odore, spinosa, & caule lanuginoso. Semen ei nullum, radix magna, quae conciditur ad quem dictum est usum. Struthij uires adnotauit Gale-

Struthii uires adnotauit Gale-

Struthii uires
ex Galeno.

Fuch. lapsus.

Nomina.

nus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Struthij radice potissimum utimur, utpote gustu acris, & calida, siccaq; temperamento, ex quarto quodammodo ordine. Sed & abstergit, & irritat: proinde quoq; sternutatio nem prouocat, cum cetera omnia, quæ calida sunt temperie, & gustu acris. Ex his omnibus palam fit Fuchsum uirum alioqui doctissimum, in hoc errasse, quod in suis de stirpium historia clarissimis commentarijs, plantam uulgò Saponariam uocatam legitimum Struthium esse censet, eamq; pro Struthio depingat. Hæc enim folio plantaginis exit, non oleæ; læui, non aculeato: caule geniculato, non lanuginoso: gustu potius insipido est, quam adeo acris, ut quartum excalfacientium ordinem attingat. Quæ herba σπόδιον Græcè, Struthium, Radicula, & Herba lanaria Latine dicitur: Arabicè, Condes, Chundes, seu Kunder: Barbarè, Condifi: Italicè, Radicetta, & Herba lanaria.

Κυκλάμινος. CYCLAMINVS.

CAP. CLVIII.

10

CYCLAMINVS folia habet hederæ, purpurea, varia, in quibus suprâ infraque albicant maculæ: caule nudo, quaternos digitos æquante: floribus in eo purpureis, rosarum effigie: radice nigra, & aliquantum lata, ut rapum uideri possit. Quæ cum hydromelite pota, pituitam, aquamque detrahit: menses potu, appositue ciet. Tradunt, si prægnans radicem transgrediatur, abortum fieri. partum appensa accelerat: contra venena, præsertim leporis marini, ex vino bibitur: illita contra

ferpentium ictus remedio est: immista vino inebriat: re

gium morbum discutit, tribus drachmis pota, cum pas-

so, aut diluto mulso. Sed oportet eum qui ebibit, mul-

tis vestibis contactum, loco calido, & à perfrictionibus

tuto, recumbere, quò facilius exudet: eiectioni autem sudo

res fellei colore inueniuntur. Succus eius ad purgandum

caput, naribus infunditur: ad deicienda quoque alui ex

crementa, in vellere sedi subijcitur: illito umbilico, &

imo ventre coxarum tenuis, aluum emollit, & abortum

efficit: suffusionibus, & retusæ oculorum aciei, oblitus

cum melle succus prodest. medicamentis abortum in se-

rentibus admiscetur. Succus cum aceto illitus, prociua

fedem restituit. Exprimitur tusa radice succus, & ad mel

lis crassitudinem decoquitur. Radix cutem purgat, eru-

ptiones papularum reprimat: vulneribus ex aceto per se,

aut cum melle medetur, lienem absumit, vitia cutis in

facie, & alopecias emendat. Eius decocto luxata, podagras,

& capitis vlcuscula, pernionesque foueri congruè est: ipsaque in oleo vetere seruefacta, illito oleo vlcera

cicatricem perducit. Cauata radix oleo expletur, & cine

re feruenti imponitur, adiecto interdum Tyrrhenicæ ceræ momento, ut strigmenti crassitudinem

unguentum contrahat, cum primis vitale pernionibus. Radix, scillæ modo, concisa reponitur. Nar-

rant, ad amatoria assumi cõtusam, & in pastillos diuisâ, nascitur in umbrosis, maximè sub arboribus.

Ἐτέρα κυκλάμινος.

ALTERA CYCLAMINVS.

CAP. CLIX.

EST ET altera cyclaminus, quam cissanthemon, aut cissophyllon vocant: folijs hederæ, sed minoribus: geniculatis caulibus, crassisque, circa vicinas arbores, capreolorum modo se voluentibus: flore candido, odorato: acinis hederæ mollibus, lenti gustus, aliquantulum acris: radice super uacua. nascitur in asperis. Huius acini, drachmæ vnus pondere poti, cum uini albi cyathis duobus, quadraginta diebus, lienem per vrinam, & aluum absumunt: ad orthopnœam bibitur: reliquias à partu purgat.

Cyclamini
consideratio.
Ruel. lapsus.

TAMETS I Cyclaminus prima, quæ uulgò Panis porcini dicitur, planta sit uulgaris notitiæ; secundam tamen huc usque mihi uidere non licuit in Italia: quanquam asserit Ruellius, hanc illam esse stirpem, quam herbariorum, & officinarum uulgus Sigillum sanctæ Mariæ uocat. Et cion plures sint herbe, quæ ab imperitis eo nomine appellantur, polygonatum scilicet, Serapionis seacacul, & tertia, quæ hydroperisimilis est; harum Ruellius nullam esse Cyclaminum putat, sed aliam ab his longè diuersam, cuius facies, ut ipse delineat, nil aliud representare uidetur, quam uitem nigram à Dioscoride libro quarto descriptam, quam nos in Hetruria uulgò uocamus Tamaro. Hanc scribit ipse Sigilli sanctæ Mariæ nomen sibi asciuisse, quod eam Mauritanii Botbomarieni nomenent. Qua in re Ruellius, eius pace dixerim, aperte fallitur: quandoquidem tota Mauritanorum familia primum tantum genus, non autem alte-

7411

ram Cyclaminum Bothomariem nuncupat. Cyclamini primi generis duæ (ut Mesues auctor est) reperiuntur species, maior, & minor. Hæc radice prouenit parua, nucis auellane, cicerumq; magnitudine. Illa uero magna constat radice, in rari modum extuberante, pullo colore: quæ (ut diximus) uulgaris admodum est, & passim in syluis, & umbrosis nascens. Minorem uidi ego in agro solum Tridentino in uallis Anania montibus, ubi copiosa nascitur. Cyclaminus (ut idem Mesues memorie prodidit) tam hausta, quam clystere infusa pituitam uiscosam mirifice detrahât. Coli cruciatus tollit à pituita progenitos, aut ab induratis excrementis. Succus in erinis additur ad expurgandum cerebrum, quod diuturnos finiat capitis dolores, frigidisq; conueniat hemicranij. Item resolutis opitulatur, ac omnibus cerebri, & neruorum affectibus à frigiditate prouenientibus. Cyclamini meminit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Cyclaminus uarias uires obtinet: nam & abstergit, & incidit, & ora uenarum aperit, & attrahit, & digerit. Clarum uero id est ex particularibus operibus. Adeo uehemens eius facultas est, ut abdomine illito, uentrem subducatur, & foetum interimat. Κυνδάμιος herba sic Græcis, Latinis quoq; Cyclaminus, & Rapum terræ uocatur: Mauritanis, Buchomariem, Buthomariem, seu Bothomariæ: Barbaris, Cyclamen, Panis porcinus, & Arithamita: Italis, Ciclamino, & Pan porcino: Germanis, Schuueinbrot, Erdapffel: Hispanis, Pan de puerco: Gallis, Pain de porceau.

Cyclamini genera, & uires ex Mes.

Cyclamini uires ex Gal.

Nomina.

DRACUNCVLVS MAIOR.

DRACUNCVLVS MINOR.

Δρακοντία μεγάλη. DRACUNCVLVS MAIOR

CAP. CLX.

DRACUNCVLVS maior in umbrosis circum septa gignitur. Caulem habet rectum, læuem, duum cubitorum, baculi crassitudine, versicoloribus draconum maculis, purpureis tamen euincen-
 50 tibus: folia rumicis, sibi inuicem implicata. Fructum summo caule facit, racemosum, coloris primum cineracei, mox per maturitatem in crocum, & purpuram vergentis: radicem prægrandem, rotundam, candidam, cortice tenui uestitam. Colligitur, dum maturefcit, & succus exprimitur, sicca-
 turq; in umbra. Radix quoque mensibus effoditur, elotaq; particulatim conciditur, & funiculo transfixa ficcatur in umbra. Vis ei calfaciendi cum diluta vini potione. Crudam, coctam uero cum melle delingi prodest contra orthopnoeas, rupta, conuulsa, tussim, & destillationes. pota cum uino uenerem stimulat: vlcera, quæ cacoethe uocantur, atque phagedænica expurgat, præsertim cum uite alba. ex ea, & melle collyria ad fistulas, & partus euocandos componuntur. ad vitiliginem cum melle, efficaciter illinitur: polypos, & carcinomata absumit. Succus ad oculorum medicamenta, item contra nubeculas, caliginem, albuginesq; effectum præbet. Herbar, radicisque odor teneros conceptus abortu uitiat. item si triginta grana eius in posca bibantur, Sunt, qui eius succum cum oleo, au-
 rium

rium doloribus infudere: quinetiam folia, vtpote quæ adstringant, vulneribus recentibus imponere, & cocta in uino pernionibus. Qui folia manibus affricauerit, aut radicem exemerit, posse à uipera feriri inciantur.

Δρακοντίνα μικρά. DRACUNCVLVS MINOR.

CAP. CLXI.

DRACUNCVLVS minor folio constat hederaceo, magno, candidis notis insigni: caule recto, bicubitali, versicolore, maculis resperfo purpureis, ita ut anguem planè referat, baculi crassitudine: fructus summo caule recematim cohæret, colore primùm herbaceo, & cum ematuruit, croceo, gustu feruens, mordaxque: radice aliquantulum rotunda, bulbosa, aro non absimili, tenui obducta cortice. Nascitur in sepibus umbrosis. Seminis succus cum oleo instillatus, aurium dolorem mitigat: naribus etiam ex lana impositus, polypum absomit: carcinomata illitu sistit: triginta eius grana, si in posca bibantur, abortus inferunt. Odorem aiunt, postea quàm flaccidi flores emarcuerunt, conceptus adhuc teneros enecare. Radix exalfacit: orthopnœis, ruptis, vulsis, tussis, destillationibus auxiliatur: humores pectoris excreatu faciles reddit, siue cocta, tostaq; cum melle, aut per sese edatur, siue farina eius ex melle delingatur. vrinam pellit, venerem excitat, cum vino pota: phagedænas vice rum, & quæ cacoethe vocantur, trita cum melle, & bryonia alba expurgat, & ad cicatricem perducit: collyria ex ipsa ad fistulas, & eijciendos partus fieri solent. qui radice sua manus perfricauerunt, à viperis feriri negantur: illita ex aceto vitiligines emaculat. Folia recentibus vulneribus linamentorum vice, conuenienter imponuntur: decocta in uino pernionibus apposuisse prodest. Caseus folijs inuolutus, à putredine defenditur. Succus radice ad nubeculas, albüginis, & oculorum caligines conuenit. Radix cocta, crudave, ad sanorum vsus, pro olere recipitur. In Gymnesijs insulis, quæ Baleares vocantur, coctam radicem cum melle multo, in conuiuijs placentarum loco offerunt. Radix melsibus effoditur, lotaq; frustatim conciditur, & lino traiecta, ficcatur in umbra, & ita reconditur.

Dracunculo-
rum confide-
ratio.

LICET in uetustis quibusdam Dioscoridis codicibus maioris, minorisq; Dracunculi historia speciatim diuisis capitibus adnotata reperiat: attamen cum altera ab altera parum dissidere uideatur, cumq; etiam Galenus, Paulus, & Serapio, qui in simplicium materia Dioscoridem ad unguem secuti sunt, eiusq; dicta bona fide retulerunt, unius tantum Dracunculi meminerint; non ab re credere recentiorum nonnulli, horum alterum ex alterius auctoris officina prodijisse, & alicuius curiositate hic historia Dioscoridis accreuisse. Quamobrem ego quoq; cogor eisdem adductis rationibus, aliquatenus in eorum ire sententiam. quanquam ingenuè fateri possim, me utrunq; Dracunculum Tridenti, ac Venetijs uidisse. Alterum quidem, qui maior est, ari, siue rumicis folijs, sibi inuicem implicitis: caule bicubitali, baculi crassitudine, uersicolore, maculis in purpuram nigricantibus resperfo, adeo ut angui similis uideatur. Alterum uero, qui & minor, & omnibus uulgaris est, folijs hederaceis, albis, quibusdam maculis conspersis: caule, ac fructu maiori similibus. Quippe quod longam ex se uaginam emittat externa parte herbaceam, interna uero nigricanti purpura infectam, è cuius medio corniculum prosilit purpurascens, à quo demum racemosum oritur semen (ut Dioscorides inquit) cinereo primùm colore, per maturitatem uero aureo rufescente. Quinetiam in cæteris totius plantæ notis, à maioris Dracunculi historia nihil ferè differre conspicitur. Quapropter etsi prædicta recentiorum sententiæ non ausim refragari, quòd rationibus satis euidentibus nitatur, & doctissimorum consensu confirmetur; cum tamen sæpius maiorem & minorem Dracunculum uiderim, non prorsus alienum esse mecum quandoq; cogitavi, si quis suspicetur duo ut sunt dracunculi genera, à Dioscoride fuisse duplici etiam historia representata. Hanc quoq; illi suspicionem augere poterit Plinius, qui non tantum duas, sed quatuor enumerat Dracunculi species lib. xxi. cap. xvi. sic inquit. Id autem quod Græci Dracontion uocant, triplici effigie mihi demonstratum est, folijs betæ, non sine thyrsiflore, flore purpureo. hoc est simile aro. Alij radice longa, ueluti signata, articulosaq; monstrauere, tribus omnino cauliculis. Tertia demonstratio fuit folio maiore, quàm cornus, radice arundinacea, totidem (ut affirmabant) geniculata nodis, quot haberet annos, totidemq; esse folia. Quarti uero generis meminit ipse in sequentibus lib. xxv. cap. ii. cum inquit. Ea dem Lusitanæ prouincia cognoui in agro hospitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum, caule pollicari crassitudine, uersicoloribus uiperarum maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedium. Alij sunt, quos in priori uolumine eiusdem nominis diximus: sed huic alia figura. Aliudq; miraculum exeuntis è terra ad primas serpentium uernationes bipedali ferè altitudine, rursusq; cum ipsæ in terram se condentis: nec omnino occultato eo apparet serpens. hæc Plinius. Huc etiam accedat Theophrasti auctoritas, qui libro vii. cap. xi. de plantarum historia secundum dracunculi genus inter ari genera constituit, his uerbis. Dracunculi autem radix (sunt enim qui genus quoddam ari dracunculum appellant, quòd eius caulis uarietatem habeat quandam) cibo inepta penitus est, & medicis tantum commoda. Ex his igitur, & Plinij uerbis perspicuum omnibus fieri puto, plura esse Dracontij, siue Dracunculi genera, ut etiam Venetijs oculata fide comprobari potest in horto clarissimi medici Maphei à Mapheo, ubi præter Arum duo uirent æstate Dracunculi genera. Dracunculus, ut Galenus testatum reliquit lib. vi. simplicium medicamentorum, quiddam Aro persimile obtinet, tum folijs, tum radice. cæterum illo tum acrius est, tum anarius: ac proinde calfactorium magis, & tenuioribus partibus. Habet etiam leuem quandam adstrictionem, quæ quandoquidem cum prædictis duabus qualitatibus, acris scilicet, & amara, coniuncta est, medicamentum factum est utiq; maximè efficax. Nam radix uiscera omnia expurgat, crassos potissimum, & lentos succos extenuans: optimumq; remedium est contumacium ulcerum, quæ κακονδρα nuncupant. hæc Galenus. Cæterum de Dracunculo differens Mesues inter cætera simplicia medicamenta,

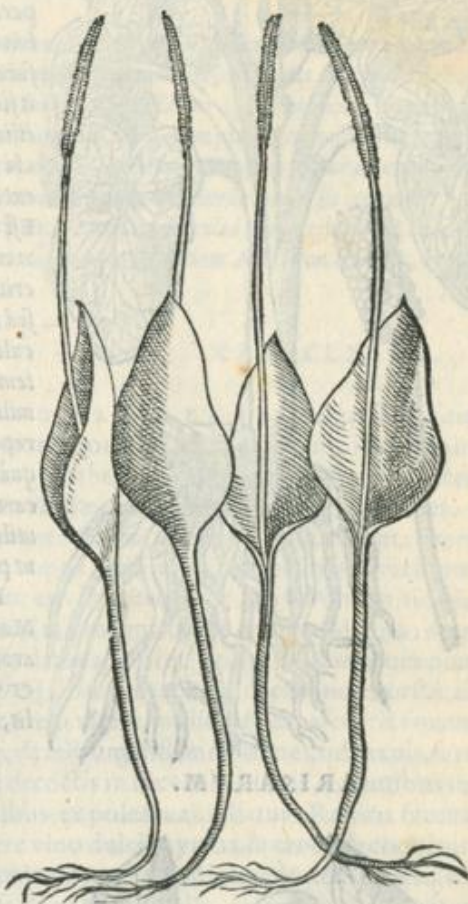
Dracunculi
species ex Pli-
nio.

Dracunculi
uires ex Gal.

medicamenta, quæ deiectioni ui pollutæ, scripsit, eo hausto deijci è corpore pituitam. Qua in re à Manardo acriter reprehenditur: quippe quòd ubi dixerit Galenus, ac etiam Paulus ipsum secutus, Dracunculum omnia corporis uiscera expurgare, non quòd deijciat, id agere intelligunt, sed quòd obstructiones aperiat, crassam pituitam attenuet, & uasa detergat. Ab omnibus his forma maxime differt HORTENSIS Dracunculus, quo in acetiarijs uescimur,

DRAGONCELLO.

OPHIOGLOSSON.

utimurq; ad intinctus acerrimo gustu, folio oblongo, radicibus humi repentibus, graminis modo. Sunt qui afferant hanc plantam cultorum mangonio factitiam esse, & non sui natura prouenire: eam siquidem nasci putant lini semine excauatis cepis imposito, ac deinde terra recondito. Sed hos falli crediderim, quòd facto periculo, operam quidam perdidderint. Huius nec Græci, nec etiam Mauritani, quod sciam, meminere. Verum perpensa eius acrimonia, qua maxime linguam uellicat, eorum esse medicamentorum, quæ ualentissime excalfaciunt, facile conijci potest. Habetur præterea & alia herba, quam inter Dracunculi species, quidam recensent, quòd LINGVA Serpentina nonnullis dicatur, etsi non desint, qui Lucciolam, & Argentinam ipsam appellent. Nascitur hæc in pratis, sed ocysime deperditur. Proflit enim mense maio, sed cum tenerrima sit, pauco post tempore euanida flaccescit, ac subinde nusquam apparet. Mittit unum tantum folium, pingue, plantagini aquaticæ uocatæ haud dissimile, è cuius inferiore sinu cauliculus exit, pallidam serpentis ligulam in cacumine gerens: unde Græcorum uoce Ophioglossi nomen inuenit. Præstat hæc maxime ad recentia uulnera glutinanda. Quo fit, ut eam quidam mirifice extollant ad enterocelas. Maceratur in oleo, quo utuntur chirurgici ad prædicta felici (ut aiunt) successu. Δρακόντιον quod Græci uocant, Latinis Dracunculus appellatur: Arabibus, Luf, & Alluf: Italis, Dragontea: Germanis, Natter uurtz: Hispanis, Taragontia: Gallis, Serpentine.

Dracunculus hortensis.

Lingua serpentina, siue Ophioglosson.

Nomina.

Αῖρον. ARVM.

CAP. CLXII.

ARON, apud Syros lupha uocitatum, folia emittit dracunculi, sed longiora, & paucioribus distincta maculis: caulem subpurpureum, dodrantalem, pistilli specie, à quo croceum semen exit: radice dracunculi alba. quæ decocta estur, utpote cum minus acris sit. Folia ad esum condiuntur, & arida per se, decocta manduntur. Radix, semen, & folia dracunculi uires habent. Priuatim radix ex fimo bubulo podagris illinitur, & dracunculi more reponitur. In totum, ob mitiorem eius acrimoniã, in cibum expetitur.

ARVM

Ari confide-
ratio.

A R V M.

Ari uires ex
Galeno.

Nomina.

ARISARVM.

ARVM in Hetruria, item in agro Goritiensi, frequentissi-
mum prouenit, in campestribus, in uincis, in serobium margini-
bus, & passim in semitis propter sepes, praesertimq; in maritimis
nostris Senensibus, ubi uulgò ipsum uocant Gigaro ad Iarum allu-
dentes: quo modo officinis Arum corrupto uocabulo appellari so-
let. Nostrates mulieres ex Ari radicibus stillatitias aquas ad succu
parant, quas ad faciem erugendam, illustrandamq; magnis laudi-
bus efferunt. Id quod etiam efficaciter praestat insolatus radicum
succus, cerussa speciem referens, quem Gersa uulgò nominant:
is siquidem mirum in modum carni splendorem, & candorem con-
ciliat. Ari uires memoriae prodidit Galenus lib. XI. simp. med.
ubi ita scribit. Arum terrena essentia constat, sed calida: proinde
extergendi uim possidet, uerum non ualentem, sicut draconium.
Est itaq; in exiccando, & calefaciedo primi ordinis. Radices eius
maxime sunt utiles: siquidem comese crassitiam humorum medio-
criter incidunt, adeo ut & excreationibus ex pectore idoneae sint:
sed magis tamen aptum est draconium. Et lib. II. de aliment. fa-
cult. sic inquit. Ari radix rapi modo manditur. In quibusdam au-
tem regionibus acrior quodammodo nascitur, ut draconio ferè si-
milis sit. Dum rectè parare uoles, prioris decoctionis aqua effusa,
repente in alteram calidam iniicere conuenit. Cyrenis contra,
quam in nostra regione, Arum se habet: nam illic minimum medi-
camentosi, minimumq; acrimoniae possidet, adeo ut uel raris sit
utilius. Idcirco radicem quoq; in Italiam comportat, ut quae absq;
ut putrescat, aut regerminet, longo tempore perdurare possit.
Herba, quam Graeci ἀρον, & Latini similiter Arum dicunt,
Mauritanis Iarus & Sara uocatur: Barbaris, Aron, Barba a-
aron, Dragontea minor, & Serpentaria minor: Italis, Aro,
& Gigaro: Germanis, Klein natter uurtz: Hispanis, Yaro: Gal-
lis, Vid de chien.

ARISARVM ALTERVM.

ARVM

Αρισάρον.

10

20

30

40

50

ARISARVM exigua herbula est: cuius radix oleæ magnitudinem implet, longè maioris quàm aron acrimoniæ. Vnde illitu nomas fistit. Fiunt collyria ex ea, ad fistulas efficacia. Illitu radicis, genitale animalis cuiuscunque in perniciem agitur.

ARISARON, Plinio lib. xxiiii. cap. xvi. auctore, in Aegypto nascitur, similis aro, minor tantum, minoribusq; folijs, & utique radice, quæ tamen oliuæ grandis magnitudinem implet. Huius duo hodie ab herbarijs ostenduntur genera: quorum utrunque ad me primum misit Aloisius Anguillarius Romanus horti Patauini præfectus, diligentissimus rei herbariæ inquisitor. Qui præterea testatus est, Arisarum plurimum nasci in agro Romano, non longè ab urbe. Hæc eadem Arisari genera postea ab alijs etiam accepimus. Vtriusque picturam exhibere libuit, non quòd utrunque probemus (alterum enim non uerum putamus) sed ut de ijs aliorum etiam sit iudicium. Meminit Arisari Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum his paucis. Arisarum multò minus est aro. Radicem habet oliuæ magnitudine. Est autem multò ipso acrius. Vt Græcis ἀρίσαρον, ita etiam Arisarum Latinis, & Arisaro Italis nominatur.

Arisari historia.

Arisari uires ex Galeno.

Nomina.

HASTVLA REGIA vulgaris notitiæ est: folijs maioris porri: caule læui, ferente in cacumine florem, quem anthericon appellant: radices subiacent oblongæ, rotundæ, glandibus similes, gustu acres. Quæ exalfaciunt: vrinas, & menses epotæ ciunt: lateris doloribus, ruptis, conuulsis, & tulsibus, drachmæ pondere potæ ex vino medentur. Ea verò vomitiones adiuuat, ludicri tali magnitudine commanducata: à serpente demorsis datur aptissimè, trium drachmarum pondere, verum folijs, floribus, & radice ex vino morsus illinire oportet: item vlcera fordida, & depascencia: mammarû quoque, & testium inflammationes, tubercula, furunculosq; decoctis in fæce uini bulbis, recentibus inflammationibus ex polenta auxiliatur. Radicis succus adiecto uetere vino dulci, myrrha, & croco decoquitur, fitq; perquam utile oculis medicamentum: ad purulentas aures per se, & cû thure, melle, vino, & myrrha tritus, prodest: in contrariam aurem infusus, dentium dolorem mitigat. Cinis è radice illitus, alopecias ad pilum reducit. oleum in excauatis radicibus igni decoctum, illitu exulceratis pernionibus, & ambustis igni, conducit: & surditati instillatum in aurem auxiliatur. Candidam uitiliginem, linteo antea perfrictam in sole, illita radix emendat. Semen, floresq; in uino poti, scolopendræ, & scorpionum venenis, mirum in modum resistût: aluum purgant.

HASTVLA regia, quæ Græcis dicitur Ἀσφόδελος, Asphodeli historia. planta est non ignota. Huius caulem (ut Plinius est auctor libro xxi. cap. xviii.) Theophrastus, & serè Græci omnes eu-

bitalem, & sæpe duùm cubitorum, anthericum uocauerunt: radicem uerò, id est, bulbos, asphodelon. Latini autem illud albucum, & asphodelum hastulam regiam dixerunt. Planta hæc spectatu mira, & iucunda est, cum integra effoditur, ob ingentem bulborum numerum, qui circumquaq; dependet: quippe quòd aliquando eius aliquam uiderim bulbis ultra centum radici coherentibus. quanquam loco citato tradit Plinius, Asphodeli radicem alijs numerosior rem esse, ut quæ octoginta simul accruatis sæpe bulbis reperitur. Vermes Albucum creat (ut Theophrastus ait) qui in uolucres bestiolas foscutorum specie degenerant: ij tandem cum flaccescens inaruerit scapus, eroso conceptaculo prouolant. Mandebatur antiquitus, Hesiodo teste, huiusce plantæ tum caulis in cinere tostus, tum bulbos cum semine, oleo, & sale addito: quinetiam cum ficis, mira uoluptate. Extulit magnis laudibus Asphodeli radices Nicander in suis theriacis, ad serpentium morsus, & scorpionum ictus. Meminit earum quoq; Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Asphodeli radix utilis est, sicut ari, asari, & dracontij, nempe extergentis, & discutientis facultatis. Vstæ autem cinis calidior, & exiccantior, subtiliorq; ac digerere potentior efficitur, ac proinde & alopecias sanat. hæc Galenus. Ceterum asphodeli radix mirificè commendatur Aëtio libro primo ad ciens-

Asphodeli historia.

Asphodeli uires ex Gal.

E dos

Nomina. dos menses, his uerbis. Asphodeli radix in uino albo uetere decocta, & uino calido meraco cyathi mensura hausto, menses suppressos celerrimè ciet. Planta, quæ ἀσφόδελος Græcè, Hastula regia Latine uocatur: Arabicè, Cheunce, Bhunte, Biruach, Abg, seu Axeras: Italicè, Asphodelo, Amphodillo, & Hastula regia: Germanicè, Gold uurtz, & Heidnisch: Hispanicè, Gamones, Gamonites: Gallicè, Aphrodiles.

Βολβός ἐδάδιμος. **BVLBVS ESCULENTVS.** CAP. CLXV.

ESCVLENTVS bulbus vulgò cognitus, à nobis estur. Stomacho, & aluo utilis rufus, & qui ex Aphrica defertur. Amarus uerò, & scillinus, stomacho aptior est, & concoctionem adiuuat. Bulbi omnes acrimoniam habent, excalfaciunt, uenerem stimulant, linguam, tonsillasque exasperant, multum alimenti præbent, carnes creant, inflationem pariunt. luxatis, fractis, articulorum doloribus efficaciter illinuntur: spicula extrahunt: gangrænas, & podagras ex melle, aut per sese hydropicorum tumores, & canum morsus cum melle, & piperis polline illiti cohibent: sudores compescunt: stomachi dolores mitigant: furfures, & ulcera, quæ in capite manant, cum tosto nitro abstergunt. fugillata, varosque per se, aut ex oui luteo, & lentigines cum melle, vel aceto, emendant: fractis auriculis, vnguibusque, ex polenta medentur. Iidem calidis cineribus torrefacti, tollunt ficus: item cum cinere è manarum capitibus, impositi. Cremati uerò, & cum alcyonio misti, vitia cutis in facie, atrasque cicatrices, in sole illiti emaculant. faciunt ad rupta, si cum aceto costi edantur. Sed copiosiore eorum cibo abstinentium, quoniam neruos tentant.

Βολβός ἐμετικός. **BVLBVS VOMITORIVS.** CAP. CLXVI.

BVLBVS, quem vomitorium uocant, folia habet lentiora multò, & longiora, quàm bulbus esculentus: radicem similem, cortice nigro. Ea radix mansa, aut decoctum eius potum, uescicæ malis medetur: vomitiones mouet.

Bulborum cōsideratio. **BVLBORVM** genera, esculentum, & uomitorium, antiquis uulgò notissima fuisse ex eo maxime constat, quòd eorum faciem non representauerit Dioscorides. Nobis uerò Bulbi eam ob causam, uel quòd iandiu exoleuerint, hodie omnibus tum medicis, tum herbarijs adeò incogniti sunt, ut neminem hactenus inuenerim, qui eos legitime demonstret. Veteribus autem fuerunt in frequentissimo ciborum usu; his præsertim admisti, quæ ueneris conciliandæ gratia parabantur, utpote qui uenerem stimulent. Quòd autem ad id expetiti, & commendati fuerint, Martialis aperte testatus est in Xenijs suis, dum cecinit.

Cum sit anus coniunx, cum sint tibi mortua membra,

Nil aliud bulbis quàm satur esse potes.

Multorum error. Caterum non defuerè, qui crediderint Bulbum esculentum esse Ascalonium cepe, aut fissile illud ceparum genus, quod Hetruscis uulgò uocatur Cipolla maligna. Sed horum error manifestè deprehenditur ex Theophrasto, qui Ascalonium, fissileque cepe inter ceparum genera libro VII. cap. IIII. de plantarum historia recensuit, non autem inter Bulbos, de quibus speciatim disseruit libro VII. cap. XIII. Bulborum meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum sic scribens. Bulbus esculentus frigidior, & crassior est, lentumque succum procreat. Nam & coctu difficilis est, & flatuosus, & uenerem prouocans. Attamen illitus ob amaritudinem, simul & adstrictionem, abstergit, simul & glutinat, & nimirum etiam exiccat. Est enim ostensum, amaritudinem in extergentibus esse substantijs, adstrictionem uerò in glutinantibus. At siccitas utranque consequitur. Bulbus autem uomitorius multò est calidioris temperaturæ, quàm prædictus bulbus. Et libro II. de alimentorum facultatibus, sic de bulbis scribit. Bulbi genere cum prædictis conueniunt. Nam horum quoque radix direptis folijs manditur: in uere interdum ipse etiam coliculus. Amarum, austeramque uim euidenter bulbi in se habent: quamobrem elanguescentis stomachi aliquatenus excitant auiditatem. At uerò neque ijs aduersantur, quibus è thorace, atque pulmone pus conuenit expuere: quanquam crassiore, ac glutinosiore sunt corporis substantia. Etenim amaritudo crassitudini reluctatur, lenta, crassaque nata incidere, quemadmodum in commentarijs de medicamentis prodidimus. Quapropter bis elixi uerius quidem alent, sed excreare uolentibus aduersantur, utpote omni amaritudine exuti. Tum uerò ex aceto, oleo, garòque mistis, esitare satius fuerit: nam

Nomina. ita magis profectò oblectabunt, ac nutrient, minusque instabunt, ac facilius concoquentur. Βολβός qui Græcis ἐδάδιμος, Latinis Bulbus esculentus cognominatur: Mauritanis, Basar alzir: Italis, Bulbo che si maligna. Qui uerò Græcis Βολβός ἐμετικός, Latinis Bulbus uomitorius dicitur: Mauritanis, Zir: Italis, Bulbo uomitorio.

Σκίλλα. **SCILLA.** CAP. CLXVII.

SCILLA uim acrem, atque feruentem habet. assatam ad multa utiliore esse constat. Polline ad crustam subacto, aut luto oblita, in clibanum conijcitur, aut carbonibus obruitur, donec obducens crusta sufficienter intosta fuerit: qua exempta, si non emollescat, altero polline simili, aut luto circumlinitur, & eadem, quæ prius, fiunt: nam quæ ita non assatur, interaneis maxime noxia est. Torretur item in olla, indito operculo, quæ in furnum demittatur. Sumi etiam solet quod

SCILLA.

quod maximè est medium, direptis viuótenus tunicis, quod frustatim cōsectum coquitur, mutata sæpius aqua, donec ipsa nec amaritudinem, nec acrimoniam habeat: traiectaq; lino frusta siccantur in ymbra, ita ut ne ulla qui dem parte se contingant. His scillæ segminibus ad oleû, vinum, aut acetum scillinum utimur. Ad rimas pedum, interna pars crudæ scillæ in oleo feruefacta, aut cum resi na liquefacta, imponitur. decocta in aceto demorsis à vi pera, cataplasma est. Ad singulas assæ partes adiectis octo nis tosti salis, cochlear vnum, aut alterum damus ieiun nis, ad emolliendam aluum: in potu autem, & odoratis medicaminibus, & quibus vrinam ciere volumus, hydro picisque, & stomachicis, quibus innatat cibus, regio mor bo, torminibus, in tussi vetere, suspiriosis, & ore rejci entibus, tres obolos in delinctu ex melle sumpsisse satis est. Coquitur cum melle, & estur eorundem gratia, ma ximè vt concoctionem adiuuet: strigmenta per aluum extrahit. Cocta, & simili sumpta modo, eosdem præbet effectus: sed cauendus scillæ usus his, qui intestinum sen tiunt ulcus. ad penfiles uerrucas, & perniones, tosta effi caciter illinitur. Tritum semen, & in carica, aut melle deuoratum, aluum emollit. Scilla tota in limine ianuæ suspen sa, mali medicamenti noxam arcet.

Ραγκράτιον. PANCRATIUM.
CAP. CLXVIII.

PANCRATIUM, quod aliqui scillam appellant, radice est magni bulbi, subrufo colore, aut subpurpureo, gustu amaro, ac feruente: folijs lilij, sed longioribus.

Scillæ vires, & præparationem habet, eodemque pondere in morbis efficaciter assumitur: cui ta men mitior, quam scillæ facultas inest. Radicis succus cum erui farina digeritur in pastillos, qui hy dropicis, splenicisque cum hydromelite, commodissimè dantur.

SUPERIORIBVS annis credidimus, Scillas, quarum in Italia omnibus tum medicis, tum sepalsarijs communis est usus, legitimas esse: in hanc autem opinionem ueneram pluribus coniecturis ac rationibus fretus. In primis enim Plinium inueneram lib. XIX. cap. V. Scilla maiorem quam ceteris bulbaceis radicibus amplitudinem reddidisse. quare cum sæpe uisidsem ex qis Scillis, quibus passim utimur, nonnullas ad tantam magnitudinem creuisse, vt ferè caput hominis æquarent, non poteram non existimare illas esse ueras. Deinde legeram apud Theophrastum lib. VII. cap. XII. de plantarum historia, Scillam prius caulibus flore q; gignere, quam folia. Id quod in nostratibus cum manifeste deprehendatur, mihi quidem non uidebatur esse discedendum a vulgari opinione. A uide quod sæpenumero quasdam Scillas uidi paruas, pyro paulo maiores. has equidem putabam Pancratium esse: illas uero communis usus, Scillas. idq; eo magis, quod Dioscorides tribuit Pancratium radicem magno bulbo similem: horum autem radix mediocrius potius, quam eximia crassitudinis sensetur. Verum cum postea aliquantò accuratius harum plantarum historiam expendissem, inueni Aloe folium, Dioscoridis & Pliny testimonia, scilla similitudinem habere. Quod nimirum refertur Scilla communis usus, ut que folia ferat non aloe, sed lilio proxima: inter qua non parua quidem intercedit differentia. Quinetiam legi in Theophrasto & Plinio, quod Scilla florat ter in anno. hoc item non euenit nostris uulgariibus Scillis. Hinc itaque iure quodam factum est, ut de Scilla non ulterius uulgarem illam tenerim, sed in dubiam uenerim sententiam, an scilicet Scilla communis usus legitima & sint, & dici mereantur: aut alia reperiuntur, que folijs aloe similibus proueniunt. Caterum dum adhuc in hac re dubia uersarer, à quibusdam medicis Hispanis accepi in Hispania maritimis Scillas innumeras oriri nostratibus duplo maiores, folijs aloe amulantibus, sed minus crassis: qua amaritudine, acrimonia, ac uirium præstantia communes nostras Scillas longe uincunt. Tam ergo non dubitauerim asserere prædictas Hispania Scillas, ueras esse, nostrates uero legitimum esse Pancratium Dioscoridis. huic enim pulchrè respondent folia, qua lily sunt, uerum longiora. Nec obstat, meo quidem iudicio, quod Dioscorides scripserit, Pancratium radicem esse magno bulbo similem. nanque bulbos hoc loco genus, non speciem denotat. Atque adeo hinc fortasse fit, ut Scilla, quarum est communis usus, non ea præsent efficaciter, qua legitima pollicentur: quod Pancratium (ut Dioscorides testatur) mitior, quam Scilla facultas inest. Quidam atatis nostra medici in cerebri, & neruorum frigidis affectibus, Scillam crudam ab inuolucris repurgatam minutim secant, & cum melle plurimo in uas uitreum conijciunt, insolatq; per astatem, ardente præsertim serio. De mum percolato melle utuntur ad comitiales, & alias cerebri agitudines, à frigiditate excitatas. Sed alia longè diuersa fuit Galeni ad hos usus scille paranda ratio. Quippe qui concisam Scillam nunquam melle commistam exposuit insolandam, sed ut ab ea succum sole colloquatum in diebus canicularibus excimeret, in fictile, uel uitreum uas, in quo primum mel fuisset, dissectam scillam immittebat: deinde tantisper insolabat, donec solaribus radijs ipsa liquefceret. Ex quo palam fit, quod plerique à Galeni instituto prorsus aberrant, ut qui scillinum mel conficiant scille liquoris uice. Scilla (vt memoria scriptum reliquit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum) admodum incidentem facultatem obtinet, non tamen admodum calidam. Sed secundum hoc eam quispian secundi ordinis censet excalescentium. Præstat autem aut assam, aut elixam sumere: sic enim uirium eius neuentia exoluitur. Nomen illi Græcum est ραγκράτιον. Latinum item Scilla: Arabicum, Haspel, Hausel, Aschil, seu Alaschil: Italicum, Scilla: Germanicum, Meer Zwiibel: Hispanicum, Cebolla albatrana: Gallicum, Siipouille, Charpentaire, & Orignon marin.

Scillæ, & Pan crati confide ratio.

Scillæ præpa ratio.

Scillæ vires ex Galeno. Nomina.

Κάππαρις. CAPPARIS.

CAP. CLXIX.

CAPPARIS aculeatus frutex est, qui in terra stratus magis in orbem euagatur. Spinas, vt rubus, habet in hami modum aduncas: folia mali cotoneæ, rotunda: fructum oleæ similem, qui cum dehiscens panditur, florem candidum promit: quo excusso, nonnihil glandis oblongæ figura inuenitur, quod apertum grana acinis puniceorum familia ostendit, parua, rubicunda: radices lignosas spargit, grandes, numerosasq;. Tenui plerumq; solo, asperisq; locis, in insulis, & iuxta rudera nascitur. Caulis, & fructus, cibi gratia condiuntur. aluum turbat, stomacho aduerfatur, sitim gignit: co-

E 2 cta tamen

CAPPARIS.

Capparú con
fideratio.Capparum fa
tio.Capparis ui
res ex Gal.

ita tamé stomacho, quàm cruda utilior est. Fructus drachmis duab⁹ in vino potus, quadraginta diebus, lienem absumit, & vriná, cruentumque excrementum emittit: bibitur utilissimé in coxarum doloribus, & neruorum resolutione, item ruptis, & conuulsis: menses ciet, caput purgat. Dentium dolorem sedat semen ex aceto de coctum, colluto inde ore. Aridus radicis cortex ad eadem proficit: vlcera omnia vetera, & fordida, & quæ occalluerunt, expurgat: lienosis cum farina hordei illinitur: dente demorsá, dolori eius auxiliatur: cum aceto trita, vitiligines albas absterget. Radix, foliaque intrita, strumas, ac duritias discutunt. Aurium vermiculos infusus succus enecat. Africa, & præsertim Marmarica capparís, vehementer inflat. Apula vomitus facit. & quæ à Lybico, & quæ Rubro mari, defertur, mirum in modum acris est: siquidem in ore pustulas excitat, gingiuasq; osse tenus excet. quare in cibis non ab re damnatur.

CAPPARIS frutex est in Italia vulgaris satis notitia. Floribus enim, & fructibus muria asseruatis frequentissimé in cibis utimur. Ex ijs suauiores, & qui cum palato maiorem ineant gratiam, sunt recentes acerrimo asseruati aceto, quod pleriq; faciunt in Hetruria. Præstantissima cappares ex Alexandria Aegypti Venetias aduehuntur. Est & in Apulia capparum prouentus, unde etiam plurimæ deferruntur, uerim longè deteriores his, quæ ex Aegypto importantur. Vomitiones cappares haudquam cient, ut Dioscorides inquit: nisi fortasse hac facultate sint præditæ, dum recentes, ac urides comeduntur, anteaquam muriam experiantur, & inde elixentur. Proueniunt etiam Romæ in collapsis ædificiorum parietibus, ruderibusq;, præsertim circa Pacis templum, itemq; Senis, quæ quidem Apulis saporis præstantia minimè cedunt. In cultis nasci cappares negat Theophrastus lib. VI. cap. V. de plantarum historia. Seruntur tamen hac ætate, colunturq; perinde ac segetes, et legumina, quemadmodum & Plinij tempore. qui serendi rationem lib. XIX. cap. VIII. his uerbis explicauit. Quippe cum capparís quoque seratur, siccis maxime, area in defossu cauata, ripisq; undiq; circumstructis la-

pide, aliàs euagatur per agros, & cogit solum sterile scere. Floret æstate. uiret usque ad Vergiliarum occasum. Sabulosis familiarissimum. Capparis uires reddidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Capparis radicis cortex uincemem habet qualitatem amaræ, proximam acrem, deinde acerbam. Ex quo liquet, quod diuersis, pugnantibusq; constet facultatibus. quippe abstergere, purgare, incidere potest amaritudinem: ex calfacere, incidere, digerere acrimonia: porro contrahere, densare, constringere acerbitate. Idecirco lienes induratos, si quid aliud, hoc medicamentum iuuare ualet, tum fors idoneis illincendis remedijs admistum, tum intrò in corpus assumptum; siue decoctum in aceto, aut oxymelite, & id genus, siue aridum contusum, illisq; permistum. Quippe cum aperte crassos, lentosq; humores hoc pacto sumptum euacuet, nec eos tantum per urinas; sed & per uentrem: sæpe etiam sanguinolentos defert, unde & lienes adiuti sunt, & coxarum dolores. Quinetiam menses promouet, & ex capite purgat, detrahítq; auxiliaturq; ruptis, atq; conuulsis. Ceterum cuiusmodi ipsum potioni in quoque affectuum misceri conueniat, non est præsentis instituti persequi. Porro radicis eius cortex ulceribus malignis cataplasmatibus modo impositus, non malum est remedium, ut qui illa extergere ualeat, ne segniter desiccare. Præterea dentium labores prædictarum qualitatum ratione adiuuat, interim cum aceto coctus, interim cum uino, sæpe etiam solus dentibus mansus, ac morsus. Ex dictis ergo clarum est, incidendi quandam ei facultatem inesse, itemque extergendi, digerendi, contrahendi. Vitiligines siquidem cum aceto detrahít, & chceradas, & duros tumores digerit, idoneis ad ea medicamentis mistus. Radicis cortici, fructus proportione uirium respondet, nisi quod ad omnia sit imbecillior. Imò et folia, & caules eius, similem uim obtinent. meminiq; me folijs quandoq; paucis diebus duritiem chceradis naturam referentem discussisse. Sed admiscemus scilicet illis quippiam, quod eorum uirium obtundat uehementiam. Nec mirum est, quod aurium uermes succus amaritate occidat sua. Porro capparís, quæ in admodum feruentibus regionibus prouenit, ut quam fert Arabia, multò est nostrate acrior, adeò ut plurimum etiam habeat facultatis adurentis. Et lib. II. de aliment. facultatibus, sic de Cappare scribit. In Cypro Capparis plurima prouenit. Facultas eius tenuium admodum est partium: proinde minimum alimenti in corpus eorum, qui ipsa uescuntur, distribuit. quemadmodum & alia omnia, quæ tenuibus constant partibus. Utimur autem fructu huius plantæ magis, ut medicamento, quàm ut alimento. Importatur ad nos etiam sale conspersus, quia solus asseruatus putrescit. Clarum ergo est, quod capparís adhuc uiridis, anteaquam sale condiatur, plus habet nutrimenti: nam ex salitura permultum eius amittit, niq; sal abluatur, prorsus haud quicquam nutriet: aluum tamen subducet. Verum ablutus, & demaceratus, donec omnem salis naturam exuat, ut minimi sanè alimenti cibus est, ita obsonium, & medicamentum, cum ad excitandum prostratum appetitum, tum ad deradendam, deieciendamq; pituitam uentri adhaerentem accommodatum erit, ac deniq; ad lienis, iccorisq; amolendas obstructions. Verum in hos usus cum oxymelite, aut oxelæo ante alias omnes dapes sumi oportet. Tenellis porro capparís germinibus homines, ut tercbinthi turionibus, uescuntur: cumq; adhuc

huc uident, in oxalme, & aceto, non secus atq; bos, reponunt. *Planta, quæ καρωπαρι* Græcè, *Capparis* similiter Latine dicitur: *Arabicè, Cappar & Kappar*: *Italicè, Capparo*: *Germanicè, Kappren*: *Hispanicè, Alcaparras*: *Gallicè, Cappelz.* Nomina.

LEPIDIVM DIOSC.

LEPIDIVM PAULI, ET PLIN.

λεωίδιον. LEPIDIVM.

CAP. CLXX.

LEPIDIVM, aliqui gingidium vocant, herbula vulgò nota. muria cum lacte seruatur. Vis fo-
 40 liorum acris, & exulcerans. quapropter ischiadicis trita, præsentissimum est auxilium, si cum he-
 lenij radice, quarta parte horæ, illinatur: lienosis simili modo prodest: lepras eximit. Radix appensa
 collo, dolore dentium liberare existimatur.

CUM satis superq; à nobis ostensum sit, in primi libri calce, in Iberidis commentatione, Iberidem nihil à Lepi-
 dio differre, superuacaneum esset, hic ea repetere, quæ ad Lepidij historiam explicandam loco citato diffusius addu-
 ximus. Siquidem eò quisq; facile accedere potest, qui ea, quæ ibi diximus, scire desiderat. Veruntamen illud silentio
 non inuoluendum duxi, quòd Plinius in Lepidij historia prorsus à Dioscoride dissentire deprehenditur. Quippe qui
 scripserit lib. XIX. cap. VIII. Lepidium cubitali longitudine assurgere, folijs laurinis, non autem nasturtij, ut Dio-
 scorides inquit. Quod sanè nobis insinuare uidetur, Plinij Lepidium eam esse Iberidis speciem, quam scribit Paulus
 50 lib. III. de coxendicium dolore agens, folia lauri proferre. Hæc enim (ut libro superiore diximus) ea facile fuerit,
 quam uulgus herbariorum ideo Piperitum nominat, quòd acerrimo gustu linguam mirum in modum uellicet. Caterùm
 non possum non admirari, quòd tam facile crediderint Hermolai, Manardi, ac Ruellius illos secutus, Lepidium eam
 plantam esse, quæ uulgò in Italia appellatur Raphano. Nam cum hæc folijs sit helenio paulò minoribus, & uerbasco
 maioribus, nullo pacto Dioscoridis Lepidium referre potest, ut quod tenuis admodum sit herba. Nec item Plinio ad-
 stipulari uidentur, qui Lepidium prodidit laurinis folijs exire in cubitalem altitudinem: nisi fortasse ij clarissimi uiri
 nostratem Piperitum, quæ procul dubio Plinianum refert Lepidium, Raphanum uocauerint. Quod λεωίδιον Græ-
 ci, Lepidium quoq; Latini uocant: Mauritanij, Seit aragi, Hausab, Asceitaragi, seu Sitharagi: Itali, Lepidio: Ger-
 mani, Gauchbluon, & Vuilder kresz: Galli, Passerage, & Nastort sauuage.

Lepidij confi-
 deratio.

Lepidium Plinij.

Lapsus Her-
 molai, Manar-
 di, & Ruellij.

RANUNCVLVS PRIMVS.

RANUNCVLVS SECVNDVS.

10
20
30

RANUNCVLVS TERTIVS.

RANUNCVLVS QVARTVS.

40
50

COMPLURA Ranunculi genera. vis tamen omnibus vna, acris, & vehementer exulcerans. Nam unum coriandri folijs constat, latioribus, subalbidis, pinguibus: flore luteo, interdum purpureo: caule gracili, cubitum alto: radice alba, exigua, amaraque, multis capillamentis, hellebori modo, fibrata. nascitur in limitibus humidis. Alterum lanuginosius, longiori caule, pluribus foliorum incisuris, plurimū in Sardinia proueniens, quā acerrimum, quod syluestre apium appellant. Tertium minimum, odore graui, flore aureo. Quartum huic simile, flore lacteo. Folia, flores, & cauliculi recentes, illitu exulcerant, & crustas non sine dolore gignunt. quare vngues scabros extricant, scabiem eximunt, stigmata delent: formicantes verrucas, & penfiles, alopeciasque paulisper illita tollunt. Tepente decocto perniones fouentur. Sicca radix, tritaque sternutamenta ciet, naribus admota: dentium dolorem appensa leuat, ipsos tamen frangit.

RANUNCVLVM, qui Græcis βατραχίου dicitur, uul-
gus herbariorum in Italia, & alibi etiam Pedem corui, & Pedem
galli, quauis perperam, uocant, ut superius quoque in coronopi
mentionem diximus. Planta est uulgo nota, pluribus tamen, & di-
uersis generibus distincta. Et quauis quatuor tantum generum
meminerit Dioscorides; nos tamen & quintum, & sextum genus
sepius uidimus. Ex his, quorum particulatim non fecit mentio-
nem Dioscorides, unum genus est, quod nobis quinto loco assigna-
bitur, quod quidem folijs primo proximis prouenit, sed cui inter
complures, quibus nititur, radices, tuberosa quaedam pendeat ra-

Ranunculi cō-
sideratio.

dix nucis inglandis magnitudine, rari modo albicans, acris tamen, & exulcerans, qua per hyemem, arcescentibus iam
folijs, utuntur quidam, ubi exulcerandi sit opus. Illud porro genus lanuginosius, uel, ut Plinius ait, foliosus copio-
sissimum in Sardinia nascens pluribus foliorum incisuris, altiore caule, acerrimo gustu, pleriq; ideo Apium risus no-
minant, quod quibusdam memorie proditum sit, eos tāquam præ letitia ridentes interire, qui ipsum comederint. Sed
rem se aliter habere crediderim, & alijs potius ad stipulandum esse. Siquidem Pausanias auctor est, herbam hanc, si
edulio fuerit, uescantibus neruos contrahere, rictuq; ora diducere, ita ut qui mortem oppetunt, uelut ridentium fa-
cie intereant. Quod & Salustius confirmat, qui huius uenene natæ herbe meminit, sic inquit. In Sardinia quaedam
herba nascitur, quæ Sardoia dicitur, agrestis apio similis. Hæc ora hominum, & rictus dolore contrahit, & quasi ri-
dentes interimat. Ideoq; Dioscorides libro vi. Sardoniam ranunculi genus esse testatur, quæ uescantibus mentem a-
dimat, & quadam neruorum distentione debiscere in rictus ora cogat, ita ut imaginem ridentium præbeat. Ob id Sar-
donius risus in adagium cecit. Ceterum quā magno in errore uersentur, qui existimant Ranunculum esse Coro-
nopum, superius in Coronopi commentatione latius explicauimus. Ranunculi meminit Galenus lib. vi. simplicium
medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Batrachium, id est, Ranunculus, quatuor habet speciatim differentias.
Omnia uerò uehementer acrem facultatem possident, adeo ut cum dolore exulcerent. Hac itaq; ratione, si moderatē
utare, psoras, & lepras excoriant, & unguis leprosos diuellunt, & stigmata discutunt, & acrochordonas, &
myrmecias detrahunt. Quin & alopecias iuuant, pauco tempore admota. Nam si diutius inhxreant, non excoriatur
solum ipsa cutis; sed & in crustam uritur. Atq; igitur hæc omnia caulis, & foliorum sunt opera, si imponas uirena-
tia. Porro radix arefacta sternutatorium est medicamentum similiter alijs omnibus, quæ ualenter desiccant. Sed &
dentium dolores iuuat, ut & frangat eos ualenti scilicet exiccatione. & ut semel dicam, calida, & sicca nalde est tū
radix, tum uniuersa adeo herba. Βατραχίου ita Græcis, Latinis uerò Ranunculus appellatur: Italis, Ranuncolo,
& Pie coruino: Germanis, Hanen suosz: Hispanis, Hierua belida: Gallis, Bacins.

Apium risus.

Quorundam
error.
Ranunculi ui-
res ex Gal.

Nomina.

Dvo Anemones genera, vnum syluestre, alterum in cultis nascens. Cuius multæ species: vna
phœniceum florem profert: altera candicantem, aut lacteum, aut purpureum. Harum folia corian-
dro similia, cæterum scissa tenuius in terram inclinantur: caules lanuginosi, tenues, in quibus flores,
ut papaueris, & in medio capitula nigra, aut cærulea: radix oleæ magnitudine, aut amplius paulo
grandescit, ac veluti geniculis quibusdam cingitur. Syluestri amplitudo profus maior, latioraque
folia,

folia, & duriora: oblongius caput: flore puniceo: tenuibus, & multis radicum capillamentis. Acrior est, quæ nigra habet folia. Vis utriusque acris. ea de causa succus naribus infusus purgat caput. Commanducata radix pituitam trahit. decocta in passo, & illita, medetur oculorum inflammationibus: cicatrices eorundem, & hebetudines emendat: sordida ulcera abstergit. Folia, & caules, si cum pituita decocti edantur, copiam lactis præbent: menstrua ciunt, vellere apposita: illita quoque lepras eximunt. Sunt qui errore ducti argemonem nominari eupatorium putent: quoniam à sylvestri Anemone, argemonem, & papauer, quod rhœada appellant (de quo inter papaueris genera referemus) propter colorum cognationem in floribus distinguere non possunt. Verum papauer, & argemone colore minus saturato spectantur, & vtraque tardius floret. Quinetiam argemone croceum succum, gustu admodum acrem, reddit: rhœas verò candidiorem, & acrem. Insuper anemone, & rhœadi capitula sylvestris papaueris similia insunt, sed in anemone supernè crassiusculum, in rhœade subangustius. Anemones genera succum remittunt, nec calyces habent, sed quasi asparagi cacumen. In aruis illa sæpius nascuntur.

ANEMONE.

ANEMONE ALTERA.

Anemones
confid.

Brafauoli la-
pſus.

Fuch. lapſus.
Pulſatillæ hi-
ſtoria.

NON DESUNT profecto, qui credant, Anemonem, & sylvestre papauer idem esse: sin minus, saltem eiusdem esse generis. Sed is, mea quidem sententia, falluntur, & prorsus aberrant à Dioscoridis proposito. Quandoquidem si hoc idem sensisset Dioscorides, alterum ab altero diuersis capitibus non distinxisset, neque, ut legitur in huius capitibus calce, differre Anemonem à sylvestri papauere tradidisset. Tametsi existimet Brafauolus, Dioscoridis Anemonem id omnino esse sylvestris papaueris genus, quod flore prodit cæteris rubentiore: minime animaduertens, quòd si huius cauliculi frangantur, statim lac ipsum distillant. Quin nec illud quidem animaduertisse uidetur, quòd hoc longa constet radice, non autem oliuæ modo rotunda: capitulumque ferat papaueris, non asparagorum cacuminibus simile. Fuchsius præterea in eo libello, in quo tantum stirpium imagines expressit, Anemones purpureæ loco, illam depingit herbam, quæ plerisque PULSATILLA cognominatur, etsi nullam, quantum equidem sentio, habeat cum Anemone cognationem. Illa namque cum primum erumpit, folia mittit admodum hirsuta, minutimque laciniata, quæ sapore sunt perquam acris, adeo ut non minus exulcerent, quam ranunculus, & flammula uulgò dicta. Flos, qui in stellæ modum, similiter hirsutus, incunte uere dehiscit, anteaquam folia erumpant, nigricanti splendet purpura: è cuius medio quidam aurei flosculi emicant eos admodum emulantes, qui roſis innascuntur: in quorum umbilico floccus quidam purpureus uisitur, sericinam referens opus. Exteriori uerò parte in ipsius caulis cacumine circa floris basim uillosus alter circumquaquæ se pandit floccus, colore cinereo, sericino stamini mollitia, ac leniore minime cecidens. Semen capilloso, incanoque capitulo, iuglandis ferè magnitudine, continetur. Radix illi subest pedali

PVL SATILLA.

dali longitudine, exesa, nigri chamæleonis modo: cui sapor quidam subdulcis, non autem acris, ueluti folijs, et caulibus. Sunt qui hanc miris laudibus effert contra pestilentiam, & ad hausta uenena, itemq; contra omnium uenenosorum tum morsus, tum ictus: quamobrem in antidotis additur. Ceterum legitimam utriusque generis Anemonem legimus nos in Anantiensi agro, quæ, ut arbitrator, Dioscoridis descriptioni nihil prorsus reclamant. Eas item postea uidi Venetijs, in horto clarissimi medici Maphei à Mapheo.

Scribit Ruellius Anemonem in Gallia copiosam nasci, eamq; esse plantam, quam herbarij Herbam uenti uocant. Verum si herba uenti helixine fuerit, uel solidago minor, ut Simon Ianuensis interpretatur, aberrasse Ruellius manifestè deprehenditur: sin aliter, quid dicam nescio, cum me omnino lateat, quid Ruellius per herbam uenti intelligere uoluerit. Meminit Anemones Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Anemone omnes acrem, extergendi, attrahendi, & ora uasorum reserandi facultatem obtinent. Itaq; radix commansa pituitam euocat: & succus ex naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Insuper sordida ulcerum anemone expurgant, et lepras detrahunt, mensesq; appositæ eliciunt, & lac trahunt. Ut Græcis ἀργεμώνη, ita Latinis, pariter & Italis, Anemone uocatur: Arabibus, Iackaik alnahamen, seu Sakaik anheamen.

Ruel. lapsus.

Nomina.

Αργεμώνη. ARGEMONE. CAP. CLXXIII.

ARGEMONE in totum syluestri papaueri similis est. Folia habet anemones, diuisa: florem puniceum: caput in cauliculo papaueris rhæadis, oblongius, & summis partibus latum: radicem rotundam: succum croci colore, acrem dimittit. Argema, & nubeculas expurgat. Folia illitu inflammationes compescunt.

EXTANT nonnulli Dioscoridis codices, in quibus duo Argemones genera diuersis capitibus leguntur, nonnulli uerò hoc tantum habent, quod nos legitimum esse credimus, non dissentientes à compluribus doctissimis uiris, qui alterum huc illegitime accessisse censent: præsertim cum Galenus, & Paulus illius nusquam meminerint. Veruntamen, ut satisfactum omnibus sit, alterius quoq; Argemones historiam hic adijciendam duximus, quæ sic habet. Argemone altera folijs syluestri papaueri similis est. Vis ei inest, si recens trita imponatur, intercisiones sanare, & oculorum inflammationes mitigare. Potæ cum aqua dysentericis auxiliatur, uulnera conglutinat, & inflammationibus utilis est. Conuulsis, & uellicatibus imposita medetur: contra serpentium morsus utiliter cum uino bibitur. Plinius libro XXV. cap. VIIII. Argemones tria fieri genera memorat, idq; demum probari, cuius radix thus redoleat. Prouenit argemone frequentissima in Hetruria, præsertim in agro nostro Senensi: sicut & in quibusdam locis uallis Ananie Tridentini tractus, quæ nullis, quantum equidem iudicio, notis Dioscoridis descriptioni refragatur. Quamobrem in maximo errore fuisse deprehenduntur ueteres nostri tum medici, tum seplasiarij, quod Eupatorium Argemones uice acceperint, suo Agrimonie nomine, de qua libro quarto suo loco, Deo duce, latius differemus. Argemones uires sanè quàm paucis perstrinxit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquires. Et huius herbe factas absterforia est, & digerens. Ea Græcè ἀργεμώνη, Argemone item Latine, atq; Italicè dicitur.

Argemones consideratio.

Caput Argemones adulterinum.

Veterum nostrorū error.

Argemones uires ex Gal.

Nomina.

Ἀναγallis. ANAGALLIS. CAP. CLXXIIII.

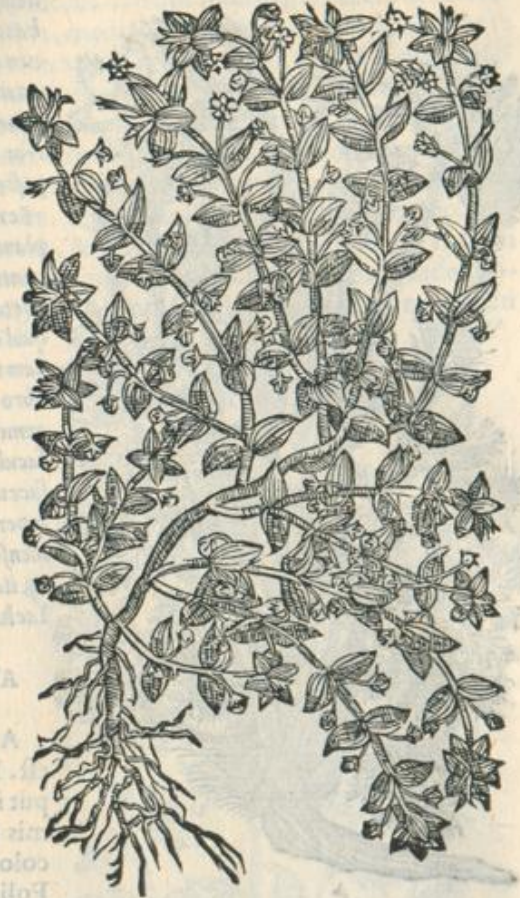
DVO sunt Anagallidis genera, quæ tantum flore distant, nam quæ cæruleo flore est, fœmina dicitur: mas quæ phœniceo. Frutices sunt parui, in terra iacentes: folijs in quadrangulo caule pusillis, subrotundis, ad helxinæ folia accedentibus: femine rotundo. Vtraq; mitigandi vim habet, inflammationem arcet, adactos corpori aculeos extrahit, nomas cohibet. Succus earum gargarizatus, capitis pituitam purgat: & naribus infusus, dolorem dentium lenit, si in aduersam narem injiciatur: argema cum melle Attico emendat: retusæ oculorum aciei auxiliatur: contra viperarum morsus, iecinoris, & renum uitia, si ex uino bibatur prodest. Tradunt eam, quæ cæruleum edit florem, prociudâ sedem reprimere: quæ uerò phœniceum, illitu euocare.

ANAGALLIS tam mas, quàm fœmina, quæ officinis uulgo Morsus gallinæ dicitur, notissima est. Ceterum planè, meo quidem iudicio, hallucinantur, qui Anagallidem eam esse plantam putant, quæ in Hetruria uernaculo nomine Centone uocatur, Insubribus uerò Pauarina. Nam hæc florem fert candidum, & caulem rotundum; Anagallidum

Anagallidis consider.

ANAGALLIS MAS.

ANAGALLIS FOEMINA.

MORSVS DIABOLI.

Anagallidum uires ex Gal.

Morsus diaboli histor. & uires.

Opinio superstitiosa.

dum uerò alteri flos est caeruleus, alteri puniceus, & quadrangulus utrisq; caulis. Anagallidum uires recensuit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Anagallis utraq; tam ea, quæ caeruleum habet florem, quam ea, quæ purpureum, admodum extergentis sunt facultatis. Habent uerò quendam etiam calorem attractorium, ita ut & infixos corpori aculeos extrahant. Succus earum ex naribus purgat eadem de causa. In summa autem desiccandi uim habent citra mordicationem: quamobrem & uulnera glutinant, & putrida adiuuant. hæc Galenus. Verum ciam Morsus gallinae eam stirpem in mentem mihi reuocauerit, quæ uulgo herbariorum MORSVM diaboli, alij Succisam appellant, cumq; putem me, quàm plurimis fortasse rem gratam facturum, si his nostris commentarijs ipsam quoq; inseram, hic locus uisus est, ubi commodè de ea aliquid dicam. Morsus igitur diaboli herba est locis incultis proueniens, saltibus, ac etiam interdum pratis, & dumetis. Folijs constat plantagini, quam uulgo lanceolam uocant, similibus, leuioribus tamen, & quæ circa caules, qui ad binum cubitorum longitudinem assurgunt, exeant breuiores, angustiores, leniterq; per ambitum laciniata. Floret æstate, scabiosa uocatur modo. Multifidas habet radices, nigricantes, succifas, & circumrosas: unde superstitiosum nomen inuenit. Siquidem scripserunt nonnulli superstitionibus dediti, quos credulum uulgo sequitur, cacodæmonia ob tantæ efficacæ radicem inuidere hominibus, atq; hæc de causa, ubi succreuerit, statim eam undiquaq; dentibus succidere, & circumrodere: tanta est hominum superstitio. Herba hæc si uiridis cruda, tritaq; carbunculis pestiferis imponatur, præsentaneo remedio (ut aiunt) eos sanat, aut si uinum, in quo decocta fuerit, bibatur. Radix per se estur, aut eius decocti uinum utiliter bibitur non modò ad uteri dolores; sed etiam ad pestilentem auram arcendam. Gustu admodum amara est: ex quo perspicuum esse

10
20
30
40
50

esse potest, eam esse calidam, & sicca facultatis. Siccat & pulverem præbent pleriq; ad alui tinea necandas, ac easdem sugillata illitu emendant. *Herba, quæ ἀνάγαλλίς Græcè, Anagallis quoq; Latine uocatur: Italicè, Anagallide: Germanicè, Gauch heyl: Hispanicè, Muruges: Gallicè, Morgelline, & Mouron.*

Nomina.

HEDERA HELIX.

HEDERA ARBOREA.

Κισσός. HEDERA.

CAP. CLXXV.

HEDERA differentias multas in specie sortitur, summas autem genere tres. Nam quædam candida est, altera nigra, tertia helix. Candida fructum fert candidum: nigra nigrum, aut croci æmulū, quam vulgus Dionysiam vocat. Helix fructum non gignit, sed tenues habet viticulas, & folia parua, angulosa, & † rubra. Hedera omnis acris est, & adstringens. neruos tentat. Flos trium digitorum carptu, facit ad dysentericos, in vino bis die potus: amбуtis cum cerato tritus illinitur. Recentia folia ex aceto cocta, aut cruda cum pane detrita, lienes sanant. Foliorum, & corymborum succus, cum irino vnguento, melle, aut nitro, naribus infunditur: & contra veteres capitis dolores, caput eo cum aceto, & rosaceo perfundi vtile est: purulentis auribus, aut dolentibus, cum oleo medetur. Nigræ hederæ succus, aut epoti corymbi, corpus infirmant, mentemque turbant largiùs sumpti. Acini quinque triti, calfactique in punici mali cortice cum rosaceo, si instillentur à contraria aure, dolorem dentium mitigant. Denigrant capillum illiti corymbi. Folia in vino decocta illinuntur omnium vlcerum generi, etiam si cacoëthe sint. vitia cutis in facie, & amбуsta sanant, vti antea diximus, decocta. Mouent menses triti, & subditi corymbi: ijdem poti, post purgationes scæminarum, drachmæ pondere, concipiendi spem adimunt. Pediculus foliorum melle irrigatus, ac vuluæ inditus, menstrua, & partus extrahit. Instillatus succus putrida tædia narium, graeolentiamque emendat, & sanitati restituit. Lacryma hederæ psilothrum est: illitu pediculos enecat. Succus radicum in aceto potus, contra phalangia prodest.

HEDERA, cuius hic tria tantum summa genera fecit Dioscorides, etsi plures eius in specie differentias esse testetur, planta est vulgaris notitie. Verum si quis Hederæ plura genera nosse desiderat, non fortasse Plinio contentus, licet de ipsis abunde disseruerit lib. XVI. cap. XXXIII. legat Theophrastum lib. III. cap. XVIII. de plantarum historia, ubi hederæ sigillatim species diligentissimè persequitur, & de ijs copiosissimè pertractat: uel potius ipsum audiatur, nam hæc, quæ sequuntur, ipsi ad uerbum accepta referimus, qui loco citato sic habet. Hedera quoq; multigena est: quædam enim humi repens, quædam se in excelsum attollens: & excelsarum genera plura, sed trina summa patefcunt, candida, nigra, tertiâq; helix, id est clauicula. Horum item species plures: quippe alia fructu tantum candida,

Hederæ consideratio, & genera.

Hederæ consideratio, & genera.

candida, alia etiam folijs: rursus fructum tantum candidum ferentium, alia masculinum, densum, & uelut in globum circumactum fructum profert, quam corymbiam quidam uocarunt, Athenienses acharnicam rigum eam appellant: alia minorem, sparsiorēq; modo nigra. Habet nigra differentias, sed non hunc in modum conspicuas. Sed helix differentijs maximis discernitur: etenim folijs plurimum distat, cum paruitate, tum quod angulata, concinnioraq; sint: cum hedera rotundiora, simplicioraq; habeat. Distant etiam internodiorum longitudine, atq; etiam sterilitate, quoniam fructum quaedam non ferant: quod non in hedera transfigurentur, ut quidam uolunt: at uerò si omnes hederae sciant, ut alijs placet, etatis certe, dispositionisq; non generis erit discrimen, quemadmodum pyri ad pyrastrum. Tamen eius quoq; folium multum ab hedera distat, uerum id rarum, & in paucis euenit, ut uetustate permutetur, ceu in populo alba, & crotone. Ergo helicis plura genera, sed quae conspectiora, summaq; occurrant, tria sunt. Herbacea, quae plurima est: secunda candida: tertia uersicolor, quam Thraciam quidam appellant. Et harum quaeq; distare uidentur, quippe herbaceae quaedam folio tenuiori, oblongiori, atq; etiam densiori: quaedam minus haec omnia habens. Et in uersicoloris genere, alia folio ampliori, alia minori, macularumq; habitu diuersa: pari modo & magnitudine, coloreq; distant. Auctu perfacilis herbacea, inq; plurimum uenit. Manifestam esse quae hederae sciat, affirmant, non tantum folijs, quae maiora, latioraq; habet, uerum etiam germinibus: protinus enim erecta gerit, non inflexa gracilitate, & longitudine. Herbacea uerò crassiora, breuioraq;. Ac hedera, ut semē proferre incepit, germen sublime, rectumq; edit. Est quidem uniuersa hedera radice numerosa, densa, flexuosa, surculosa, crassa, nec nimis alta, sed praecipue nigra, & inter candidas, quae asperrima, immitissimaq; habetur. quamobrem eius amplexus arbores omnes infestat, omnes enim necat, & exiccat, ablato alimento. Crassatur haec maiorem in modum, atq; arborescit intantum, ut per se ipsa hederae arbor fiat. Attamen ex maiore parte semper super aliud uitam degere solet, atq; (ut ita dixerim) amplexu aulis est, ita pro sua natura, uel quiddam eiusmodi illico gerit. Nam ē germinibus radicales asidue inter folia mittit, quibus arboribus, murisq; obrepit, quasi de industria à natura exhibitis: atq; ita humorem auferens, exhauriensq; arefacit. Et si inferius succidatur, nihilo minus uiuere, durareq; potest. Habet uel aliud discrimen nō mediocre in fructu: nam alius dulcis, alius uehementer amarus, tam in candida, quam in nigra. Indicium, quod alium aues mandunt, alium minime attingunt. Hedera ita se habet. Haecenus Theophrastus de hederae generibus. Hedera (ut auctor est Galenus lib. VII. simpl. medic.) ex contrarijs composita est facultatibus: habet enim quiddam adstringentis substantiae, quam terrenam, & frigidam esse ostendimus: habetq; etiam nonnihil acris, quam calidam esse uel gustus comprobabat. Nec deest tertia: aqueam namq; substantiam quandam tepidam obtinet, certe si uiridis sit. Siquidem dum arefcit, haec prima exhalet necesse est, manetq; quae terrea est, & frigida, adstringens, & ea quae calida, & acris. Hedera, quae ita Latinis, Graecis κισσός nominatur: Mauritanis, Cussus: Italis, Hedera: Germanis, Mauera, Epheuu bañ, Epheuu: Hispanis, Edera, Era: Gallis, Lierre.

Hederae facultates ex Gal.

Nomina.

CHELIDONIVM MAIUS.

Chelidoni maioris confederatio.

† Non ab re quidem suspicandum est (ut doctissime adnotauit Marcellus) huic loco in Dioscoride mendum subesse, & quod non ἐρυθρὰ, hoc est, rubra, ut habent uulgati codices, legendum sit, sed ἐρυθρότερα, id est, cōcinniora. Nam praeter alias rationes, huic lectioni adstipulatur Theophrastus, qui lib. III. ca. XVIII. de plantarum historia eo nomine hederae helicis folia depingit.

Χελιδόνιον μέγα. CHELIDONIVM MAIUS. CAP. CLXXVI.

CHELIDONIVM maius, caule est gracili, cubitali, aut altiore, agnatis foliosis: folijs ranunculi, mollioribus tamen, & colore caesijs: flore violae albae, secundum singula folia prodeunte. In eo succus croci, mordax, acris, & aliquantulum subamarus, grauior olens. Radix supernè singularis, infernè in multa crocea capillamenta fibratur. Siliqua, ceu corniculati papaueris, tenuis, in trietae figuram longa: in qua semen papaueris maius recluditur. Succus in aereo vase, cum melle prunis decoctus, oculis claritatem adfert. Folijs, caule, radice, succus exprimitur ineunte aetate, & siccatus in umbra digeritur in pastillos. Radix cum aniso, & uino albo pota, medetur regio morbo, & ulceribus quae serpunt: imposita cum uino, aut manducata, dentium dolorem sedat. Hoc nomen sibi uidetur uendicasse, quod aduentu hirundinum exoriatur, & discessu emarcescat. Sunt qui narrant, hirundines matres excacatis pullis, admota herba, visum restituere.

CHELIDONIVM, quod maius cognominatur, uulgo in Hetruria Celidonia dicitur. At imperiti, praefertim chymistae, quae

AQVILINA.

que multorum stultitia est, quod Græci nominis uim ignorent, non Chelidonium, quod Latine nil aliud, quam hirundinariam significat, sed Cæli donum appellant. Quæ postea falsa nominis præstantia freti, ex hac herba quandam quintam essentiam fieri prædicant, non modò suis uanis alchymicis imaginationibus accommodatissimam; sed ad tuendam etiam hominum sanitatem, morbosq; quàm plurimos profligandos utilem. Prouenit Chelidonium ubique in Italia propter sepes, in scrobium ripis, secus uias, inter rudera, & in ædificiorum ruinis, seu parietibus. Sunt, qui Chelidonium maius uocent herbam quam aliqui AQVILINAM, alij Aquilegiam nominant: folijs ferè chelidony maioris, paulò tanen rotundioribus, ac mollioribus: caule cubitali, recto, tenuique: in cuius cacumine flos emicat purpureus, à quo quatuor exeunt cornicula, reflexa, ac intus undiq; concava: semine atro, in capitulis recluso, melanthij modo. Sed quibus hæc uiribus prædita sit, hætenus neq; mea, neq; aliorum experientia comperit habeo. Chelidony maioris meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi hæc scribit. Chelidonium maius extergentis admodum, & calidæ facultatis est. Sed & succus eius ad acuendum uisum commodus est, utiq; in quibus crassum quiddam in pupilla colligitur, digestionem, atq; discussionem indigens. Vbi sunt quidam radice eius ad morbum regium à iccoris obstructione proficiscentem, in uino albo eam potui exhibentes cum aniso. Pari modo mansa dentium doloribus confert. Id χελιδόνιον μέγα Græci, quod Latini Chelidonium maius, uocant: Mauritanij, Kairoch, Chalidunium, Chilodomontoma, & Memiran: Itali, Celidonia: Germani, Scheluurtz, & Schelleraut: Hispani, Celiduenha, & yerua de las golundrinhas: Galli, Chelidonie, & Esclere.

Vanitas chymistarum.

Aquilina.

Chelidony maioris uires ex Galeno.

Nomina.

10

20

30

Χελιδόνιον μικρόν. CHELIDONIVM MINVS. CAP. CLXXVII.

CHELIDONIVM minus, quod triticum syluestre aliqui nuncuparunt, herbula pediculis ab radice pendens, sine caule: folijs hederæ, multò rotundioribus, & minoribus, teneris, & subpinguibus. radices habet ex eodem callo complures, pusillas, in granorum tritici modum aceruatim congestas: quarum tres, aut quatuor in longitudinẽ exeunt. Iuxta aquas, & lacus nascitur. Vis ei acris, & anemones modo summam cutẽ exulcerat. pforas, & scabros ungues eximit. Succus radicibus expressus ad purgandum caput, naribus infunditur. Decoctũ eius ex melle gargarizatum, magnificè id præstat: & omnia pectoris uitia extrahit.

PLANTA, quam omnes ferè rei herbariæ periti Chelidonium minus appellant, omnibus Italiæ locis, uerno duntaxat tempore, frequens gignitur, uliginoso præsertim solo, & in scrobium, fossarumq; marginibus: folijs hederæ minoribus, rotundioribus, ac subpinguibus, sine caule: flore luteo, etsi eius non meminerit Dioscorides, tenui pediculo appenso. Radicibus nititur compluribus, ex eodem callo prodeuntibus, pusillis, in granorum tritici modum aceruatim congestis, quarum nonnullæ tantum in longitudinem progrediuntur. Herba hæc breui deperditur: quippe quæ uere et nascatur, & arescat. Sunt qui hanc Scrophulariam minorem appellent, à radicum similitudine, ut quæ multis granorum tritici granulibus, ueluti strumis, quæ Græca imitatione scrophule uocantur, coaluisse uideantur. quanquam alij ex hoc potius sic dictam putant, quod strumis, siue scrophulis (ut quidam asserunt) imposta medeatur. Nostris eã in Hetruria uulgò uocari Fauoscello putauerim, quod fabarum modo folia subpinguia proferat. Nec ea

Chelidony minoris consideratio.

um aliunde

F aliunde

40

50

aliunde sibi Chelidonij nomen uedicasse existimatur, auctore Theophrasto lib. VII. cap. XIII. de plant. histor. quam quod hirundinum aduentu florem excitet, quemadmodum & chelidonium maius. Verum an hæc sit Chelidonium minus, cuius meminere Dioscorides, & Galenus, non parua uidetur esse dubitatio: quod nullam prorsus nec folijs, nec radicibus præ se ferat acrimoniam, eim tamen acerrima, & mordax esse deberet, longeq; magis, quam chelidonium maius: quandoquidem, Galeno teste, Chelidonium minus cutem exulcerat, & excalfacit ordine quarto. Id quod satis manifestè ostendere posset, hanc non esse Chelidonium minus: nisi quis in hoc illud dixerit, quod de Aro scriptum reliquit Galenus libro II. de alimentorum facultatibus. Nam facile contingere potest, quod quemadmodum arum Cyrenis minimum medicamentosi, minimumq; acrimonie possidet, adeo ut in cibus uel rapis utilius habeatur; in Italia uero, ac minori Asia contra adeo acre, ut medicamentis duntaxat expetatur: ita & Chelidonium minus, quod in Italia nascitur, minimum acrimonie fortiatur; quod uero in Græcia prouenit, acre admodum sentiat. Si quidem excepta acrimonia tantum, nostrati nihil præterea deesse uidetur, quin legitimum Chelidonium minus dici queat. Ex quo facile adductus sum, ut credam, quod quanuis in Italico desideretur acrimonia; non tamen id esse Chelidonium minus diffitendum est: tametsi inficias ire non liceat, nostrum Chelidonium minus, quod omnino acrimonie sit expers, ijs morbis haudquaquam conuenire posse, quibus illud conferre, quod in Græcia gignitur, tradiderunt Dioscorides, & Galenus. Nam hæc deficiente qualitate, necesse quidem est, ut & uires, quæ illam consequuntur, deficient, & pereant. Hinc igitur fit, ut non possim ego subscribere iudicio Fuchsij uiri alioquin eruditissimi, qui in libro de compositione medicamentorum, quem auctum secundò excudit, Chelidonium minus censet alteram Malacocissi speciem. Quinimo eius opinio mihi refellenda uidetur, quod planta illa nullis frere notis aliquam mollem hederam referat. Ea quidem folijs hederam quodammodo æmulatur, sed quod magis attendendum erat. uiticulas non profert, quibus humi repat: id quod hederæ cuiq; natura tributum est. Minoris chelidonij uires memoriæ prodidit Galenus lib. VIII. simpl. medic. sic inquit. Chelidonium minus, cum acrius sit maiore, celeriter illitum cutem exulcerat, unguesq; scabros eiecit. Succus eius per nares purgat, utpote admodum acer. Itaq; hæc herba quarti ordinis fuerit absoluti iam, idq; tum in calfaciendo, tum in sicando. Herba hæc Græcis $\chi\epsilon\lambda\iota\delta\omicron\nu\omicron\iota\mu\iota\gamma\epsilon\iota$ dicitur: Latinis, Chelidonium minus: Mauritanis, Memiten, & Chilodomon: Italis, Celidonia minore, & Fauoscello: Germanis, Feiguwartzen, Blanterkraut, Psafenboedlin, & Meienkraut: Hispanis, Scrofularia menor: Gallis, Caullons des prestes, & Esclere petite.

Fuchsij opinio reprob.

Chelidonij minoris vires ex Galeno.

Nomina.

Ὄθωνα. OTHONNA.

CAP. CLXXVIII.

OTHONNAM aliqui maioris chelidonie succum esse aiunt: quidam glaucij: alij succum floribus corniculati papaueris expressum. Alij permistos cæruleæ anagallidis, hyoscyami, & papaueris succos esse contendunt. Alij Troglodytica cuiusdam herbe succum, quæ othonna uocatur: nasciq; eam in eo Arabia tractu, qui ad Aegyptum spectat. Othonna folijs erucæ, perforatis cribri modo, & veluti à tinea derosis, squalore obfritis, paucis: flore croci, latifolio: quare quidam anemones speciem esse putauerunt. Extractus succus oculorum medicamentis adijcitur, ubi expurgare est opus: mordet enim, & absterget omnem caliginem, quæ oculis offunditur. Tradunt humorem quendam ex herba emanare, qui clotus, femotis calculis, in pastillos ad eadem digeritur. Aliqui tamen affirmant, lapidem esse Aegyptium, in Thebaide nascentem, exigua magnitudine, æreo colore, gustu cum feruore quodam, & adstrictione, mordaci.

Othonne consideratio.

Nomina.

OTHONNAM Dioscoridi fuisse incognitam, illud nobis manifesto argumento esse potest, quod nihil ex se de ea certi scribat, sed omnia alijs accepta referat, ex quorum tantum opinione famaq; hæc de Othonna memoriæ prodidit. Quare mirari non licet, si nostra quoque ætate Othonna minimè cognoscatur. Hanc enim admisceat Paulus suis medicamentis, asserit quibusdam in locis maioris chelidonij succum esse, eorum fortasse opinionem secutus, qui ita scripserunt, ut refert Dioscorides. Eius nomen Græcum Ὄθωνα, Latinum item, & Italicum Othonna.

Μυρὸς ὠτῆς. AVRICVLA MVRIS.

CAP. CLXXIX.

MVRIS auricula, quam myosotida uocant, herba est caulibus pluribus ab vna radice, aliquatenus ab imo rubentibus, & concauis: folijs angustis, oblongis, dorso acuto, elato, nigricantibus, per interualla assidue geminatis, atque in mucronem desinentibus, & tenuibus cauliculis ex alarum sinu prodeuntibus: flosculo, vt anagallidis, cæruleo: radix digitali crassitudine, multis capillamentis fibrata. Radix illita agilopia sanat. Sunt qui alfinem, muris auriculam vocitant.

Auriculæ muris confid.

REPERIUNTUR quidam Dioscoridis codices, qui hoc loco Alfinem habent, quæ libro quarto post helxinem describitur, quod & ipsa nonnullis Muris auricula appelletur. Quæ forsitan nominis cognatione adducti, posteriorum quidam, ex quarto Dioscoridis uolumine in hunc locum ipsam transtulere, ubi sui generis, uel potius nominis alteram representauit Dioscorides. Sed quoniam ipsa Dioscoridis scribendi series clarissime demonstrat, Alfinem statim post helxinem sequi debere, quod ei adeo similis sit, ut tradat Dioscorides eandem fuisse cum helxine, nisi humilior esset; ideoque libro quarto de ea nobis dicendum erit, quod inibi eius legitimum

AVRICVLA MVRIS.

tim. an sedem esse existinemus. Ceterum hæc, de qua hic mentio est, passim mense maio floribus ornata uisitur, nimirum in pratis, in campis, in hortis, secus uias, & ubique serè locorum. Huiusce uires paucis perstrinxit Galenus lib. VII. simp. med. sic inquit. Auricula muris desiccata ordine secundo: ceterum nullam euiden- tem caliditatem possidet. Ea Græcè μῦρος ὠτῶν uocatur: Latine, Auricula muris: Italicè, Orecchia di topo: Germanicè, V= ualdt mangolt mit blauuen bluomen: Hispanicè, Oreya de raton: Gallicè, Orelge du ratte.

Nomina.

Ἰσάτις. GLASTVM. CAP. CLXXX.

SATIVM Glastum, quo infectores lanarum utuntur, folium habet plantagini simile, uerùm pinguius, nigriusque: cuius caulis duùm cubitorum altitudinem excedit. Illita folia tumores omnes discutunt, cruenta vulnera glutinant, sanguinis profluvia fistunt: ignem sacrum, phagedænas, putrescentia ulcera, & quæ serpunt, sanant. Syluestre glastum satiuo simile est. Folia fert maiora, lactucaceis proxima: caules tenuiores, multifidos, quadàmtenus rubentes: in quorum cacumine folliculi multi dependent, quandam linguarum effigiem referentes, in quibus semen: flore tenui, luteo. Eadem, quæ & supra dicta, præstat: potu, & illitu lienosis auxiliatur.

ISATIS satiuæ, quam in Hetruria uulgò Guado appellamus, tingendis lanis fullonibus, & infectoribus maxime expetitur, quòd lanarum infectus, quibus cum admiscetur, firmet, & nunquam deperdi patiatur. Huiusce maximus habetur prouentus,

Isatidis, seu Glasti confu-

ISATIS SATIUA.

ISATIS SYLVESTRIS.

F 2 in

Ifatidum uires ex Gal.

in Umbria circa Noceram, ubi oppidum est Guadam ideo appellatum, quod ibi Isatis frequentissima seratur. Glastum sylvestre Plinio inter sylvestres lactucas recensetur lib. xx. cap. vii. quippe quod illi non sit absimile. Fit ex Isatide ceruleus ille color pictoribus expetitus, quem Indicum uocant, de quo diffusius lib. v. suo loco differemus. Meminit utriusq; Isatidis Galenus lib. vi. simpl. medic. sic inquit. Isatis sativa, qua utuntur tinctorum, facultatis est ualenter exiccantis, nondum tamen mordentis: est enim simul anara, atque adstringens. At Isatis sylvestris manifeste iam acre quiddam tum gustu, tum actione praefert. Proinde quam sativa ualentius desiccans, ualentius etiam humidis putredinibus obsistit. Planta Graecis ἰσάτις ὑμέρος, Latinis Glastum sativum nominatur: Italis, Guado domestico. Quae uero Graecis ἰσάτις ἄγρηα, Latinis Glastum sylvestre, & Italis Guado saluatico appellatur. Vtrunq; Glastum uocant Mauritanii Dili, Dilleg, Vesme, Chate, Chatis, seu Alchat, Adlen, aut Adhlen, & Nil: Germani, Vuedi: Hispani, Pastel: Galli, Pastel de languedoc.

Nomina.

Τηλέφιον.

TELEPHIVM.

CAP. CLXXXI.

TELEPHIVM herba portulacae simiis, & caule, & folijs: alas binas in singulis foliorum geniculis annectit: ramuli a radice feni, septenive prodeunt, folijs referti caeruleis, crassis, lentis, carnosis: flore luteo, aut candido. Nascitur in cultis, & maxime inter uites tempore uerno. Folia feni horis illita albam vitiliginem sanant: sed postea hordeacea farina illini debet. perunctam ex aceto etiam in sole vitiliginem tollunt: sed ubi inaruerunt, absterguntur.

Telephij confederatio.

QUANQVAM non desunt rei herbariae periti, qui existiment, Telephium eam esse stirpem, quam quidam Fabariam, alij Fabam pinguem seu crassam, quidam uero Fabam inuersam appellant; cum tamen nulla reperiatur

FABARIA.

Telephij uires ex Gal.

Nomina.

qualitate praedita, qua absterforia, sicantisq; facultatis particeps dici possit, ut Galenus Telephium esse testatur, foliaq; profert portulacae longe maiora, eorum sane sententiae plane adstipulari non ausim: tamen ea compluribus notis Telephium referre uideatur. Telephij uires memoriae prodidit Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Telephium exiccandi, & detergendi facultate est, non tamen insigniter calida: uerum in hoc forsitan quispiam ipsum primi esse ordinis censeat. Desiccata tamen secundo ordine intenso, aut certe principio tertij: proinde ad putrida ulcera conuenit, & leucas, & albos cum aceto sanat. haec Galenus. Ceterum illas quidem Telephij qualitates haud reperies in Fabaria nostrate; etsi haec (ut paulo ante diximus) notis pluribus proxime ad Telephij historiam accedat, ut eius pictura, quam hic datus, aperte satis demonstrat. At si facultates tantum obstant, quo minus ea planta Telephium esse, & dici mereatur, in hoc illa ratio non parum ponderis habitura est, qua superius ostendimus, uerum Chelidonium minus herbam illam esse, quam in eius mentione depictam exhibuimus. Nam si Arum, teste Galeno, ijs caret facultatibus in Italia, quibus in Graecia praeditum est, nil mirum uideri debet, quod & aliae plantae cum solo uires mutauerint suas, ut illi plantae, & huic Fabariae dictae facile euenisse suspicandum est. Velim tamen in his, ut in alijs quoq; dubijs plantis, suum cuiq; esse iudicium. Herba, quae Τηλέφιον Graece, Telephium item Latine dicitur.

LIBRI SECVNDI FINIS.